

SZEMBEN A FORRADALOM ARCVONALÁVAL

ÍRTA

D^r. MISKOLCZY ÁGOST

ATHENAEUM
IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA BUDAPEST

15043. — Atheaeum r.-t. könyvnyomda, Budapest,

A meggyőződés bátorságáról*

Egy legújabban megjelent történelmi tanulmány a nagy francia forradalom girondistáinak tragédiájával foglalkozván, Roland miniszter feleségének szavait idézi, akinek híres szalonját főleg a girondisták látogatták s aki maga is a vérpadon veszett el. «Eltévedtünk, mondta «a girondisták királynője» vagy helyesebben szólva, el kell vesznünk, mint áldozatai a tisztességes emberek gyengeségének!»

Az a sötét tragédia van belefoglalva e néhány szóba, amely annyiszor megismétlődött a világtörténelemben. Ez pedig nem más, mint a becsületes emberek jóhiszeműsége és meghajlása azok előtt, akikben nem merik felfedezni az önző érdekek hajhászóját, a jelszavak szélhámosát, vagy a közönséges gazembert.

A girondisták, a nagy francia forradalom elindításának szellemi és jellembeli arisztokratái elhitték, hogy valóban egy eszményi köztársaság megalapításáról van szó, elhitték, hogy az emberi jogok kinyilatkoztatása nem az anarchia kódexe, elhitték, hogy a szabadság, egyenlőség és testvériség jelszavai valóban komoly és szent meggyőződésből erednek s nem vették észre egy rettentő szövetség felülkerekedését, amely az alacsonyrendűekből, a hatalomravágyókból, vagy a minden magasrendűségre képtelen középszerűségekből áll, akiknek nincs más céljuk, mint az érvényesülés, fegyverük pedig a hazugság, a rágalom és a megfélemlítés.

Ez az a szövetség, amely egyéni céljaival tisztában van, kegyetlen energiával valósítja meg azokat s csak arra van gondja, hogy ezeket az önző célokat elleplezze a tisztességes emberek előtt, akiket be tud fogni, ha kell a szekerébe is, mert sokszor nem habozik zászlajára írni az emberiség örök ideáljait.

Am ha hatalomra jut, visszaemlékezve belső reszke-téseire, amelyet a becsület örök varázsa előtt érzett, első

dolga összetörni minden büszke jellemet, első dolga kiirtani az áldozatra készség szellemét, első dolga befeke-
títeni minden erkölcsi és szellemi felsőbbrendűséget, sőt
ha kell, nem riad vissza a becsület képviselőinek fizikai
kürtásától sem, mint tette annak idején a nagy francia
forradalom, ma pedig teszi a bolsevista polgárháború.
A forradalomnak nincs szüksége tudósokra, mondták
többek közt Lavoisier kivégzésekor.

A girondisták tragikumából nem okult az emberiség.
Ez a tragikum ma is él s a tisztességes embereknek a becs-
telenség előtt való meghajlásában szemlélhető. Igaz, hogy
e tragikum mélyén talán az emberi büszkeség rejtezik,
amely még gondolatban is távol áll a becstelenségtől,
amely nem akarja fehér kezét beszennyezni engedmé-
nyekkel, amely nem akar tülekedni azokkal egy sorban,
akiket nem tart magához méltónak. Am nem kell-e
viszont felfedeznünk ebben a büszkeségben az önzés
szellemét nagy Széchenyink mondása szerint: Csak a
gyenge szereti önmagát, az erős egész nemzeteket hordoz
szívében?! íme a tragikai vétség, amely erkölcsileg igá-
zó a a bukást.

Ebből a tragikumból, amely a becstelenség, az árulás,
az ámtás, az avatatlanság és a törtetés elől való kitérés-
ből áll, mered felénk az erkölcsi világrend előírta örök
kötelesség, hogy nemcsak magunkért élünk, hanem ember-
társainkért is. Nemcsak a keresztény világnézet tanítja
ezt, hanem tanítja maga a világtörténelem is. Ennek
lapjairól gránitba vésvé ragyog le ránk az örök igazság,
hogy egy nemzetet csak a folytonos munkában való össze-
működés tehet nagygyá. E munka rugója azonban nem
lehet a kizárólagos önzés, a pusztá egyéni boldogulás
nem lehet a nyers erő hatalmaskodása, hanem e munká-
ból ki kell ragyognia az önfeláldozás, a lemondás, az
altruizmus eszményeinek, mert önzetlen munka nélkül
egy nemzetnek nincsenek hősei, nincsenek vezérei, nincse-
nek bölcsei, nincsenek államférfiai, nincsenek művészei,
önzetlen munka nélkül megáll a haladás, a civilizáció:

A mi önzetlenségünket, önfeláldozásunkat és min-
den képességünket a mi szerencsétlen fajunknak és ezer-
éves szent hazánknak javára kell értékesítenünk. Ha ez az
érzés be fog tölteni mindén magyar szívet, akkor nyugodt
vagyok, hogy ennék az érzésnek ösztönös kitorése meg
fogja jelölni a biztos utat a cselekvés órájában. Mért
bizonyára igaz az, hogy az emberek cselekedete nem
valami tényekből vagy körülményekből levont syllogiz-
mus eredménye, hanem az emberi cselekvés a lélek vé-

zényszavára indul el, amely lélek kárhozatosága vagy emelkedett tisztasága dönti el a fajok, nemzetek és egyének sorsát.

Nekünk mindnyájunknak hinnünk kell azt, hogy ezen a sokgondú nyomorult világon is, rengeteg baj és bűn közepette meg tudjuk teremteni a magyar szívek hadseregét, amelyből állandóan szikrázva szállnak fel a szeretet és együttérzés lángjai.

Meg akarjuk tehát teremteni a magyar értelmiségi erőknél egy olyan egyesülését, mely meg van győződve arról, hogy a magyarság jövője és szomorú jelenéből való felemelkedése csak egy erkölcsi megtisztulás útja lehet, amely erkölcsi megtisztulás meghozza a hazaszeretetnek áldozatos kultuszát, a nemzeti múlt imádatát, a meggyőződés bátorságát s a nemzet ellenségeivel való meg nem alkuvás szellemét, akár belső, akár külső ellenségről legyen is szó.

Nem akar a mi tömörülésünk drótsövénnyel elzárt erőd lenni, nem gondolunk meddő és marakodó támadásokra, hanem része akarunk lenni minden jóakarátú magyar ember értelmi, érzésbeli és észszerű közreműködésének. Eszünk ágában sincs arra törekedni, hogy elszigeteltek maradjunk, mi igenis emelt fővel hallatni fogjuk szavunkat a magyar társadalom egyeteme előtt, mert azt akarjuk, hogy ez a mi alakulásunk, ha most csak mustármag is, egykor a magyar nemzeti öntudat terebélyes fája legyen. Azt akarjuk, hogy az a hang, amelyet mi most megütünk, egykor szétáradjon szerte a hazában és túl a határokon, ahol még hű magyar szívek dobognak felénk; azt akarjuk, hogy ezt a hangot egykor fölzengje miriád ajak s belőle a magyarság diadaléneke legyen, látni akarjuk még, amint millió szív egy dalon hevül, összecsapzik egyetlen lángviharban!

Én hiszek abban, hogy sikerül megszerveznünk a magyarság erkölcsi erejét s ha tán ki kell dőlnünk az úton, majd folytatni fogják mások, mert az erkölcsi erő diadalába vetett hit nem üres ábránd. Hiszek abban, hogy a most tépett zászló alatt, morajló tengeren belső és külső veszedelmekkel vívódó magyarság vissza fogja nyerni régi büszkeségét s nemzeti egyéniségünk kiforgatására törő ál-reformereknek meg fogja adni a méltó választ megrendíthetetlen hittel ősi erejében. Nem szégyeljük, hogy nem hasonlítunk a többi Európához. Mi azok akarunk maradni, amik vagyunk s visszautasítjuk, hogy csordáként tereljenek minket. Nekünk van külön lelkünk, ősi gyermek, nemes, lovagias, álmodó lelkünk, van ezer-

éves történetünkben visszatükröződő nemzeti jellemünk, nemzeti vérmérsékletünk. Van külön magyar szellemünk, amely a tudomány, a művészet és irodalom mezőin gazdag gyümölcsöket érlelt a haladás számára. Igen, vannak illúzióink is, de azt is tudjuk, hogy ezek nélkül az illúziók nélkül már rég elpusztultunk volna.

Nekünk mindnyájunknak hinnünk kell a megalkuvást nem ismerő nemzeti gondolat megváltó erejében, amely szavakkal így hangzik: A haza minden előtt! Ez a gondolat kiirtja az üzérkedőket a nemzeti nagyság templomából s tiszteletet szerez a nemzeti áldozatkészségnek és a nemzetért való önzetlen munkának.

Ha ez a gondolat a teljes megvalósulás felé vezető úton talán csak egy égő szikra is még fájdalmas magyar szívekben, a költő szavai szerint:

Ha sötét lesz a világ
S minden tűz kiég . . .
E szikra a hon napja lesz
S hol fénye hön ragyog,
Az élet a hon kebelén
Ujulva feldobog.

Óh, én nagyon jól tudom, hogy korunknak megfejtésre váró nagy feladatai elsősorban nemzetgazdaságiak, csak azután politikaiak. De, mert a világtörténelem eléggé nem ismételtető tanulsága az, hogy minden fejlődés útja a morális erők diadalával egyértelmű s minden hatalom morális erők nélkül ingatag, egy nemzet hatalma pedig, amelyet erkölcsi kötelek fűznek egybe, megrendíthetetlen, mint maga az égboltozat, újból csak visszatérek arra, amiből kiindultam, hogy olyan magyar közszellemnek kialakulásán kell dolgoznunk minden erőnk megfeszítésével, amely összetipor minden becstelenséget, bármily formájú, bármily fényes és megvesztegető megokolású legyen is, mert csak ennek a közszellemnek horizontján ragyoghat fel a megváltó jövő: *Hungária vincit, Hungária regnat, Hungária imperat!*

Mi a bolsevizmus?

I.

Általános igazság, hogy a művelt emberiség közös meggyőződéséeként szinte vallásos tisztelettel kell körülvennünk a törvényeket, mert a társadalmi szervezet a törvények tiszteletén alapszik. A törvénykönyvnek az

az ereje, hogy engedelmességre késztet, legfőképpen erkölcsi erő. Ha mindenki megsértené a törvényeket, vajjon lehetne-e csak képzelni is olyan anyagi erőt, amely kierőszakolná a törvények tiszteletét?

Ha valaki tönkre akarja tenni az emberi társadalmat, nem kell mást tennie, mondja egy híres író, mint rávenni a tömegeket arra, hogy tagadják meg a törvények tiszteletét. Ha ez megtörténnék, a bekövetkező balvégzet súlyosabb csapás lenne az emberi társadalomra a legvadabb ellenség pusztító és bosszúálló hadjáratánál.

Ösztönszerűleg tudja azt minden, csak valamennyire értelmes ember is s ezért önként veti magát a törvény uralma alá. Tudja, hogy felbomlik ott a rend, ahol a törvények uralma megdőlt. Már pedig rend nélkül nincsen munka s munka nélkül nincs kenyér. A történelem sok példát mutatott fel, amikor zsarnokságnak nevezték a törvényes uralmat, kitzúzték «a szabadság* zászlaját s végezetül minden a fejtelenségben veszett el.

Am a történelem arra is megtanít, hogy a nagy tömegek mindenkor inkább engedelmeskedtek az érzelmeknek, mint az ész szavának. Ezért az, aki a tömegeket meg akarja magának nyerni, ezt mindenkor a tömegekre gyakorolt érzelmi hatások felkeltésével kísérli meg.

Két emberi érzelem az, amelyre alapítja terveit minden izgató, agitátor, bujtogató, demagóg vagy ú. n. nép vezér.

Ez érzelmek egyike az irigység, másika az uralomvágy. Az irigység aljas érzés, amelyet bűnként bélyegez meg a vallás törvénye. Az irigység jelenti az áhítózást más jogos javaira, minden jogcím nélkül. Az irigység jelenti a gyáva áskálódást, a gyűlöletet, a kapzsiságot. Aki irigy, az oly lelki fertőt hord magában, amelyből kinőhet a gonoszság minden lópvirága.

Az uralomvágytól meg kell különböztetni a felfelé törekvésnek azt az érzését, amely az embert nemes tulajdonságainak kifejtésére sarkalja, hogy egykor polgártársai felett állni méltó lehessen. Aki azonban megfelelő értelmi képzettség és jellembeli tulajdonságok nélkül csak azért akar embertársain uralkodni, mert hatalomra vágyakozva egyszerűen más kezéből ki akarja venni a kormány-pálcát, az beestelen gondolkozású ember.

A modern demagóg abból indul ki, hogy a szegény emberrel meg kell gyűlöltetnie a maga sorsát s fel kell benne ébresztenie az irigységet a gazdagok sorsa iránt. Ha az irigység felébredt, már félsikert aratott a demagóg, mert akkor már csak azt kell mondania a tömegnek:

Most már csak a hatalmát kell megszereznetek, hogy tiétek legyen a gazdagok vagyona!

Nevetséges lenne tagadni, hogy minden szabadjára eresztett demagóg ezen az alapon napok alatt fel tudna lázítani nagy tömegeket, hiszen mindenki előtt megcsillanna egyszerre az annyiszor áhítozott bőség, gazdagság jólét és az a képzelgés, hogy nem neki fognak parancsolni ezután, hanem ő lesz az úr. Hiábavaló kísérlet lenne az ekként már felizgatott tömegeknek megmagyarázni az észszerűség alapján azt, hogy a kifosztott kevés gazdag ember bármily óriási vagyonával sem lehet gazdaggá tenni az egész emberiséget, hogy a vagyon eredete nagyon sokszor becsületes munka vagy mindenkor tiszteletben tartandó jog eredménye, hogy pusztán erőszakkal nem lehet megoldani ilyen kérdéseket, mert ez kikerülhetetlenül anarchiára vezet s ebben az elrabolt vagyon sem lesz biztonságban többé; hiábavaló lenne azt magyarázni, hogy a társadalmi főhatalom csak kevesek kezében lehet, hogy ott, ahol mindenki parancsol és senki sem engedelmeskedik, ott már mindennek vége van. Hiábavaló lenne a feldühödt embernek azt magyarázni, hogy az igazi boldogságnak, tehát a jólétnek titka is elsősorban a kötelességek teljesítésében és abban van, hogy gyakoroljuk a jót s teljesítsük az erkölcs örökérvényű parancsait. Hiábavaló lenne, mert az érzelmek és indulatok háborgását az ész szava lecsillapítani nem képes.

Az irigységnek a szegény és gazdag közt való örök ellentéttel kapcsolatos szelleme tehát az a fogantyú, amelyét minden bujtogató megragad, hogy ily módon megnyerje a tömegek bizalmát s a tömegek vállain ő jusson el a politikai hatalom igéretföldjére.

Mindezt előre kellett bocsátanunk, hogy megérthessük, mi a bolsevizmus? Megjegyezzük egyébként mindjárt, hogy aki az előbbi fejtegetéseket figyelemmel elolvasta, nemcsak a bolsevizmus lényegével jött tisztába, hanem módszereivel is. Nagy tévedésben vannak ugyanis azok, akik a bolsevizmust mint valamely tudományos rendszert, politikai irányt vagy társadalmat átalakító programpt fogják fel. Ezeket a jóhiszeműeket az téveszti meg, hogy a demagóg sohasem árulja el a maga igazi céljait, hanem azokat tetszetős jelszavakba, sőt tudományos formulákba rejti el.

A bolsevizmus nem egyéb, mint a társadalom ellen indított hadjárat azért, hogy a szegény és gazdag közt meglévő ellentét felhasználásával a tömegek vállain néhány bitorló hatalomra kerülhessen.

Ha a demagóg egyszerűen azt mondaná a tömegnek: Menjetek, kergessétek el helyükről azokat, akik eddig a társadalmi és állami élet élén haladtak, akár öljétek meg őket minden irgalom nélkül, egyelőre rabolhattok is, ámde én fogok az elűzöttek és megöltek helyére ülni s a ti sorsotokon semmi sem fog változni, sőt az elkövetett rombolásnak és pusztításnak is ti fogjátok meginni a levét — ha ezt mondaná, a tömegnek leesnék a hályog a szeméről, könnyű lenne előrelátnia az eseményeket.

Ehelyett azt mondja a demagóg: én a kommunizmust hirdetem. Az osztályoktól mentes társadalmat, amelyben minden jog és kiváltság azé, aki dolgozik. Kiiirtom a gazdagoknak, a tőkésnek osztályát, mert vagyonukat lefoglalom a nagyközösség számára. Az állami és társadalmi élet szabályozását olyan hatalom fogja intézni, amely nem tűri a mai helyzetet, hogy a gazdagok és hatalmasok osztálya kiszipolyozza a munkások, a szegények osztályát. Ez a hatalom a nép tanácsaiból alakul, a munkások és parasztok, a dolgozók tanácsaiból. Ez a hatalom a ti tanács hatalmatok, a szovjethatalom. Egyenlők leszünk a kommunista társadalomban mindannyian, megszűnik minden osztálybeli és vagyonbeli különbség. Romboljátok tehát össze ezt a korhadt társadalmat, pusztítsatok el mindenkit, aki ahhoz raagszkodik, hogy felépíthessük a ti társadalmatokat, az újat, ahonnan felétek a boldogság és a jólét integet! Addig is, míg megteremtjük ezt az új társadalmat, ti, dolgozó tömegek, ti, a proletariátus, diktálni fogjátok az átmenetet a lerombolt társadalomból az újba!

A demagógnak ez a programja a bírálni nem tudó, tanulatlan tömegnek tetszeni fog. Jóhiszemű, okosabb ember is fog elég akadni, aki magyarázni kezdi: Ejnye, nem is olyan bolondság ez, mert csakugyan milyen jó lenne, ha ezt meg lehetne csinálni s aztán csakugyan mért ne lehetne megpróbálni, hiszen ez egészen tudományos és logikus dolog.

A tömeg is, a jóhiszeműek is elfelejtik azonban azt, hogy mindenki szereti az egyenlőséget, de lehetőleg a felette állóval szeretne egyenlő lenni, nem pedig azzal, aki alatta van. Elfelejtik, hogy minden emberi küzdelem az életben nem az egyenlőségért, hanem a különbségért folyik, mert ez az ember természete. Ha nincs módom különbnek lenni másnál, s ennek gyümölcseit hasznomra váltani, ugyan mi értelme lenne annak, hogy többet tudjak, többet dolgozzam, tisztább jellemű legyek, mint más. Elfelejtik, hogy a munka tőke nélkül tehetetlen s ha egy országból elviszik a tőkét, azt az országot lefegyverezték.

Elfelejtik, hogy a munka érvényesüléséhez még a tanultság s értelmi felsőbbtség is szükséges, a természet különböző adományain kívül. Elfelejtik, hogy az egyszerű kézimunkásnak nagyon tetszetik a munka kizárólagos fensőbbségéről szóló tanítás, de ez a tan végső eredményében megszünteti a tehetségnek, a kiválóságnak megbecsülését, megszünteti az emberi művelődés és az emberi jólét leg-hatalmasabb mozgatóját, az egyéni eredményekre való törekvést.

Aki egyébiránt visszaemlékezik a bolsevizmusnak magyarországi rémuralmára, az jól tudhatja, hogy köztulajdonba vettek ugyan itt sok mindent a bolsevizmus hatalomra jutott demagógiai, de elveik megcsúfolásával soha annyi közvagyon nem ment át egyéni tulajdonba, mint akkor. A gyárak csakhamar megszűntek működni s a munkásosztály a legnagyobb nyomorúságnak nézett elébe. Sehhol sem láttuk a beigért nagy boldogságnak és jólétnek a legkisebb jelét sem. Ellenben megfélemlítést a társadalommal szemben, gyilkosok, rablások és rombolások eszközével, hogy senkinek eszébe se jusson elkergetni a hatalom bitorlóit vagy velük érdemük szerint elbánni.

A bolsevizmus kérdése tehát nem azon dől el, hogy megcáfoljuk azokat a képtelenségeket, amelyeket Marx Károly nyomán hirdet, hanem azon, hogy a bolsevizmusban 3 tömegek felbujtásának egyik módszerét szemléljük.

A bolsevizmus csak céljait kendőzi azzal, hogy új társadalmi rendszert és új államformát emleget s nagy hangon ostromozza a régi társadalom hibáit és bűneit. A bolsevizmus, ismételjük, hatalomra törekvő kalandorok közönséges, bár lélektanilag megalapozott demagógiája, amelynek programja a tömegek becspását és azt jelenti, hogy azok segítségével elpusztítsák az államokat és társadalmakat s ezek romjain megalakítsák az ő egyéni zsarnokuralmukat. Az osztályharcot nem azért hirdetik, mert ebben a tömegek javára maguk is bármely megoldást látnának, hanem azért, mert tudják, hogy az osztályharc hirdetése a polgárháborút idézi fel, mindenek pusztulására. Ők pedig a pusztulásra építik számításaikat, hirdetik a gyilkolás és rablás jogát, jól tudva, hogy egészséges társadalom vezetői nem fogják tűrni törekvéseiket, hanem azoknak ellent fognak állani.

Hogy jutottak uralomra a bolsevisták a nagy, két világrészre terjedő Oroszországban? Fejtegetéseink igazolásául röviden vázoljuk az ott történeteket.

II.

Oroszországban tíz éve már, hogy egy maroknyi lázadó bitorló tartja kezében a közhatalmat s létesített olyan zsarnokságot, olyan vérengzést és nyomort, aminőre eddig nem volt példa a világ történetében. Az orosz bitorlók, mikor lerakták aknáikat az orosz uralmi rendszer alá, nem hirdették a marxizmus elveit, a demokratikus szocializmust, amelynek végcélja ugyancsak a kommunizmus, nem magyarázták azt sem, hogy ők a kommunizmust egyenest és rögtön megcsinálják a proletárok parancsszavára, hanem egyszerűen elterjesztették az arcvonalon szolgáló katonaságban a gyávaságnak és becselenségnek szellemét. Azt hirdették, hogy a haza nem szent fogalom, hanem a nép ellenségeinek kitalálása, mert a haza nevében viszik őket halálba. A nagy tömegeknek, — felfoghatatlan zűrzavaros elméleteiket sutba dobva — a futóárkokban nemzetük becsületéért s hazájukért harcoló tartalékos katonák tömegeinek egyszerűen azt mondták: Ütött a szabadság órája, hagyjátok itt a zászlót, az eskü nem szent többé, menjetek haza, öljétek meg a földesurakat s foglaljátok el földjeiket. Az irigység, a kapzsiság és az uralomvágy feláramadt és a tömegek felszabadult aljas ösztöneivel párosult. Oroszország hatalma összeomlott s a rablás, gyilkolás emelt fővel jár azóta a végtelen orosz síkokon. Moszkvában a lázadást irányító, a világ négy tájáról odacsődült maroknyi kalandor hóhércsapatokat szervezett magának, kegyetlenül meggyilkolta az orosz cárt és ártatlan gyermekeit, pusztulást és halált zúdított mindenkire, aki a becsületre, a jogra és emberi szabadságra csak halvány célzást is mert tenni. Magát proletárdiktatúrának nevezve, kimondta, hogy a polgári osztályt ki fogja irtani, mert feltehető, hogy annak minden tagja ellensége a megszületett proletáruralomnak.

Ez az uralom a szovjeturalom, vagy más szóval a III. internacionálé uralma. Ez a zsarnokuralom ugyancsak azokkal a jelszavakkal kendőzi magát, amelyekről megemlékeztünk. A dolgozók új társadalmáról, a szociális termelésről és hasonlókról szavalnak a világ felé és felhívják a világ munkásosztályait, hogy kövessék példájukat. Ez az uralom már egy évtizede áll fenn Oroszországban. Legújában az a hír érkezett onnan, hogy már egymásnak estek a bitorlók, mert az általános nyomorúság sivatagában már az ő koncuk is fogyton-fogy. Hogy eddig fennmaradhatott ez a rémuralom, annak magyarázata

az, hogy Oroszország retentő kiterjedése miatt meghódíthatatlan terület. A törvényes rend és a becsület uralmának helyreállítása végett szervezkedő mozgalmak sorra elbuktak, mert hiába nyomultak diadalmasan előre, hadseregeik oszlopai végre is elfogytak a végtelen területek megszállásában, tehát katonailag kivihetetlennek bizonyult vállalkozásuk.

Az orosz bolsevizmus történetéből idéznünk kell egy mozzanatot, amely nemcsak az oroszországi állapotokba világít be, hanem világosan magyarázza meg a bolsevizmus lényegét is.

Kiebben egy bolsevista gyűlésen Trockij, a bitorlók egyik fővezére beszédet mondott egy munkásgyűlésen. Dicsőítette a bolsevista uralmat, majd arra számítva, hogy jelentkezni senki sem mer, szólásra hívta fel az ellenvéleményen lévőket. Mégis fellépett az emelvényre egy Efimoff nevű munkás, kezében sétapálca.

— Elvtársak, — mondotta — látjátok ezt a sétabotot. Ez elmondja néktek az orosz forradalom történetét. A forradalom előtt az országot az arisztokraták kormányozták. Ezt jelzi a sétapálca gombja. A vasalás a bot végén, ez jelképezi a fegyenceket. A bot közepe a munkások és parasztok jelképes helye. Most megfordítom a botot. A forradalom megtörtént, elvtársak. Az arisztokraták lent vannak, a fegyencek fönt — de a ti helyetek nem változott. . .

Efimoffot néhány nap múlva kivégezték.

Ez a kis történet többet mond a bolsevizmusról, mint a bolsevista lázadó mozgalmak részleteinek bármily kimerítő tárgyalása.

Most még azzal kell tisztába jönnünk, mi is az a III. vagy bolsevista internacionálé?

A III. internacionálé 1919 március havában alakult meg Moszkvában s magát az egész világra kiterjedő egyetlen és egységes kommunista pártnak nevezi. Azok a pártok, amelyek az egyes országokban nyíltan vagy titkosan mint kommunista pártok működnek, ennek a pártnak kiegészítő részei, alosztályai.

A kiadott alapszabályok szerint a párt célja minden eszközzel, tehát fegyverrel a kézben is harcolni a nemzetközi tanácsköztársaság (az ú. n. világszovjet) megteremtéséért. A világszovjet a polgári osztályok megbuktatását és a proletárdiktatúrát jelenti. A proletárdiktatúra célja, feladata pedig megsemmisíteni minden polgárosult állami berendezkedést. A pártnak minden tagja és szerve feltétlen engedelmisséggel tartozik a

III. internacionálé Moszkvában székelő végrehajtóbizottságának s tartozik oda állandóan jelentéseket küldeni működéséről s a vett utasításokat teljesíteni. A bolsevista internacionálé hivatalos lapjának 1924 október 18-án megjelent számában a következőket olvassuk: «A kommunista internacionálé harcol minden polgári befolyás ellen a proletariátusért. Harcol tehát a Vallás ellen, minden bölcsészeti rendszer ellen, kivéve Marx Károlynak (a kommunista kiáltvány egyik szerzőjének) tanításait, harcol minden kísérlet ellen, amely ki akarja békíteni a tőkét és a munkát, harcol a szocialisták alkalmazkodása ellen is és hirdeti mindenekelőtt az osztályok harcát életre-halálra!»

Mily következtetéseket vonhatunk le ebből?

1. Minthogy a III. internacionálé kitűzött céljai nemcsak az egyes államok közjogi rendje ellen irányulnak, hanem fegyveres harcot hirdetnek a keresztény civilizáció minden intézménye és eredménye, egyszóval a modern művelt társadalom erkölcsi és jogi alapjai ellen, minthogy megtámadják az Istenbe vetett hitet, a vallás szabad gyakorlatát, a családot, a tulajdont, ki akarják irtani az emberi szívből a haza szeretetét: ezért a III. internacionálé nem politikai párt, hanem egyszerűen magát III. internacionálénak nevező büntettes-szövetség, maffia.

2. Minden magát a III. internacionáléhoz tartozónak és kommunistának valló egyén idegen állam területén szervezkedett hatalmi csoportosulásnak felbérel tje, zsoldosa, aki nem átalott kötelezettséget vállalni ennek az idegen szervezetnek parancsára bármikor fegyveres felkelést szítani és vezetni hazája függetlensége, alkotmánya és polgártársai ellen. Minden egyes ilyen egyén tehát nemcsak közönséges lázadó, hanem hazaáruló is a szó legvalódibb értelmében.

3. Minthogy a III. internacionálé nemcsak az egyes országok és társadalmak rendje ellen szervez lázadást, hanem az emberi művelődés összes eredményeit is el akarja pusztítani, amely az egész emberi nemnek sok véres küzdelmen át megszerzett közös kincse s ekként az egész emberiséget a barbárság állapotába akarja visszacsüllyeszteni, azért minden tisztességes embernek a III. internacionálé híveit az egész emberiségre veszedelmet jelentő gonosztevőknek, vagy a legjobb esetben örülteknek kell tekintenie s velük eszerint kell elbánnia.

Tűz a föld alatt.

— *A bolsevizmus Magyarországon* —

Hálátlan feladat olyan vélemények ellen harcolni, amelyek kényelmes megnyugvást adnak egy kellemes elképzelésben, sőt egyenesen a biztonság érzését erősítik meg valamely veszedelemmel szemben. Ilyen vélemény Magyarországon az, hogy ránézve a III. Internacionálé nem jelent komoly veszedelmet, mert mi a bolsevizmus ellen «be vagyunk már oltva» s ma már szervezett és felvilágosodott polgári társadalom száll itt szembe a bolsevista propagandával, nem is szólva arról, hogy a közbiztonság állami szervei résen állnak s csirájábcn fojtának el minden újabb kísérletet a bolsevista polgárháborúra.

Valljuk meg őszintén, hogy ez a vélemény elsősorban a hagyományos magyar feledékenységen, másodsorban pedig a bolsevista propaganda lényegének és eszközeinek nemismerésén alapszik.

Valóság, hogy a csendőrség és az államrendőrség éber szemmel figyeli a bolsevista-összeesküvők munkáját s hivatása magaslátán állva a törvény szigorának kíméletlen eréllyel iparkodik érvényt szerezni. A közbiztonsági szervek éberségének bizonyítékai azok a letartóztatások, amelyek egy-egy megindult sejtszervezkedés résztvevőit szolgáltatják át az ítélkező bíróságoknak.

A közvélemény figyelmét elkerüli azonban az a felöltő tény, hogy ezek a letartóztatások egyre gyakoribbak lesznek, azzal meg már szinte nem is törődik a nagy nyilvánosság, hogy minden éberség, büntető igazságszolgáltatási és közigazgatási erőfeszítés ellenére is a bolsevista propaganda műve egyre nagyobb arányokat ölt. Ami régebben még elindulás volt, ma már mozgás megállapodott keretek közt, ami régebben toborzás és puhatolozás volt, ma már meghatározott csoportosulás, ami régebben pusztá agitatori tevékenység volt, ma már anyagi berendezkedéssel kapcsolatos hadiszállásokká változott.

Mikor a bolsevista rémuralom összeomlása után úgy tetszett, hogy az ország teljes erkölcsi megújulás útján van s még mindenkinek élénk emlékezetében élt a maroknyi gonosztevők uralmának rettentő gyalázata, úgyhogy sokáig nem lehetett meggátolni a «felelőtlen elemek» megtorló tevékenységét sem a mindenki hite szerint örökre letűnt zsarnokság szegődöttjeivel szemben, már

felbukkantak az első összeesküvők, újból megkezdeni azt a munkát, amely az 1918. év őszén a Visegrádi-utca egy hónapos szobájából kiindulva oly rövid idő alatt bontakozott ki diadalmasan.

Ezeket az összeesküvőket eleinte rögtönítelő bíróság elé állították, hosszabb szabadságvesztésbüntetésre ítélték el, de sajtószzerű módon az összeesküvések meg-megújultak s még sajtószzerűbb, mikor már egyre biztosabb lett, hogy nem is fognak megszűnni, mellőzték a rögtönítelő bíróság elé állításukat s köztörvényi úton vonták őket felelősségre.

Pedig ezeknek az összeesküvőknek bűnperéből nagyon érdekes és megdöbbenő tények derültek ki, amelyek nagyon is megokolttá tették volna, hogy a közvélemény erővel teljesebb és célravezetőbb rendszabályokat vagy törvényhozási intézkedéseket sürgessen a haza biztonsága s a társadalom minden értéke ellen összeesküvő bandával szemben.

Kiderült nevezetesen az, hogy a bolsevista-propaganda Magyarországon megerősödött és kiszélesedett. E bűnperekből ugyanis nyugodtan meg lehet állapítani, hogy jelenleg sokkal több, a moszkvai internacionálé zsoldjában álló vagy elveire esküvő bolsevista van Magyarországon, mint volt 1918-ban vagy 1919 márciusában, a proletárdiktatúra kikiáltásakor. Kiderült, hogy a lefolyt tíz év alatt magyar nye ven egész könyvtárra menő könyveket, folyóiratokat, füzeteket és röpiratokat adtak ki külföldön s ezeket ezerszámra csempézik be Csonka-Magyarország területére. Kiderült, hogy időszaki lapokat és röpiratokat Magyarországon létesített titkos nyomdákban is gyártanak s ezeket ugyancsak a legtöbb-ször titokban, de sokszor nyilvánosan is terjesztik. Kiderült, hogy míg eleinte a bolsevista szervezkedés csak a székesfővárosban lappangott, ma már behálózza csaknem az egész ország területét, nemcsak a városokban surran tovább és tovább, hanem behatol a falvakba is, nemcsak az ipari munkásság körében keres híveket, hanem a parasztság sorait is kikezdte már. Kiderült, hogy a levante-mozgalom egyik főcélpontja a gyilkos aknamunkának s a levante-egyesületekbe is itt-ott behatoltak már a kommunista-sejtek, úgyhogy ezeknek az egyesületeknek szellemét az ifjú lélek kovacsolhatósága révén a legnagyobb veszély fenyegeti. Arra is merült fel adat, hogy a kommunista-sejt a fegyveres erő tagjai közé is megtalálta már az utat. Kiderült végül, hogy a III. Internacionálé állandóan és szakadatlanul

küldi ki az ország területére pénzzel bőven ellátott megbízottait s ezek a magyar munkások százait bérelik fel a szervezőmunkára, miután előbb Bécsben, Berlinben/Moszkvában agitátorképző tanfolyamokon őket kioktatták. Kiderült, hogy nincs már oly munkásszervezet Budapesten és a vidék nagyobb városaiban, első helyre téve itt a szakszervezeteket és a szociáldemokrata párt irányítása alatt levő társadalmi szervezeteket, amelyekben kommunista pártsejtek ne toboroznák Moszkva vörös zászlaja alá a proletárurolom csábító jelszavai mellett a munkásosztályt. Kiderült, hogy nemcsak Magyarországon alakították meg a kommunista internacionálé-ügynökséget és pártszervezeteit a föld alatt, hanem ily szervezetek és ügynökségek, csupa magyar résztvevővel teljes nyíltsággal működnek Ausztria, Németország, Franciaország, Oroszország és az Egyesült Államok területén, szakadatlan munkában a megcsontított magyar haza földjén kitoró társadalmi forradalomért.

Kiderült azonban főleg egy valóban gondolatokba ejtő tény, hogy t. i. a bolsevista-összeesküvések valamennyi résztvevőjét utólnéri a legnagyobb éberség; mellett sem lehet, mert ezek az összeesküvők általában nem egymással összekapcsolódó láncban működnek. Erre ugyanis nincs szükségük, mert egyetlen középponti szerv irányít minden bolsevista-szervezkedést (természetesen megbízottak útján, akik az összeesküvőkkel külön-külön érintkeznek) s így könnyen lehetséges, hogy maguk az összeesküvés résztvevői sem tudnak egymásról mindaddig, amíg tömeges cselekvésre nem kerül a sor. Am nemcsak ez a körülmény, hanem az is megnehezíti a bolsevista összeesküvők munkájának megakadályozását, hogy a bolsevizmus eddig nem ismert tökéletességre emelte a propaganda művészetét, ezt habozás nélkül elismerhetjük. A III. Internacionálé propagandájával egyetlen más propaganda sem bírja ki a versenyt, mert a bolsevizmuát nem feszélyezi sem erkölcsi, sem ízlésbeli szempont, felhasznál minden eszközt válogatás nélkül, amely céljainak kivitelére alkalmas.

Mi a bolsevizmus célja? Megmondják kertelés nélkül a III. Internacionálé alapszabályai: «Minden eszközzel — még fegyverrel a kézben is — a nemzetközi burzsoázia megbuktatásáért és a nemzetközi tanácsköztársaság megteremtéséért, mint az állam teljes megsemmisítéséhez vezető átmeneti fokozatért harcolni. A kommunista internacionálé a proletariátus diktatúráját tartja

az egyetlen eszközhöz, amely módot nyújt az emberiségnek megszabadulni a kapitalizmus borzalmaiktól».¹

Hogy azonban a bolsevista propagandát a maga igazi mivoltában legalább néhány fővonásaiban megismerhessük, tisztáznunk kell több téves alakban ismeretes vagy szélesebb körökre nézve teljesen ismeretlen vonatkozást.

A marxizmus Marx Károly főművének, a Kapitamak tanításán alapszik, amely az ú. n. történelmi materializmust uralja. E szerint minden emberi tevékenység — vallási, irodalmi, politikai és társadalmi — kizárólagosan gazdasági jellegű, amiből a marxizmus szerint az következik, hogy minden történelem, minden társadalom két osztály ellentétében foglalható össze: a vagyonos polgárság és a vagyontalan proletárság ellentétében. Elegendő tehát az egyéni tulajdont kollektív tulajdonná átalakítani, hogy megszűlessen az új társadalom, az új emberiség. A tőke tehát nem tűnik el, amint sokan a tőke megtagadását tulajdonítják a marxizmus lényegének, hanem szocializálódik. A termelés és forgalom minden eszköze az államé lesz, amely most már a kommunizmus berendezkedését ölt vén magára, megszűnik az eddigi anarchia, mert az állam most már maga osztja szét a javakat kinek-kinek munkája és szükségletei szerint. Itt természetesen a marxizmus szerint a kézi munkának van kiemelkedő fontossága, jóllehet a gazdasági élet fejlődése óriás mértékben növelte meg az irányító intelligencia szerepét. Ugyanilyen egyszerűen végez a marxizmus az érték fogalmával, amikor azt állítja, hogy valamely tárgy forgalmi értékét az az emberi munka fejezi ki, amely benne megtestesül. Végül pedig azt állapítja meg a marxizmus, hogy a kapitalista állam termelési anarchiája és a két osztály ellentéte kikerülhetetlenül a kommunizmushoz vezet, amely a proletárdiktatúra hídján vonul be az új, kollektív államba.

A marxizmus eme rövid összefoglalása a maga vázlatosságában az ellenérvek egész sorát ébreszti fel minden gondolkozó emberben. Amde felesleges lenne ezt felsorakoztatnunk, mert nincs egyetlen kommunista agitátor sem, aki a kommunizmus mellett Marx Kapualjának magyarázatával bujtogatna a fennálló állami és társadalmi rend ellen. A marxizmus csak arra való, hogy a proletár-imperializmust tudományos mezbe öltöztessék,

¹ L. A kommunista internacionálé alapkövei. Irányelvek és tézisek a kommunista pártmunkáról. Az előszót és bevezetést írta Kun Béla, Bécs, 1925.

de a harci jelszavak minden propaganda örök kincses-, házából, az érzelmi világból kerülnek elő. A kommunista-párt — hirdette Trockij — a munkásosztály gyűlöletének szervezete a polgári osztály ellen.

A bolsevizmus elfogadja a marxizmust, mint a kollektív állam tudományos igazolását, de azt az álláspontot vallja, hogy a proletariátusnak nem kell megvárnia, míg természetes folyamattal az osztályharc a proletárdiktatúrába átmegegy. Ezt a folyamatot siettetni lehet s alkalmas időben a megfelelő fordulatot a forradalmi technikával el lehet érni, mert a proletár-uralomnak nem a történelmi fejlődésből, hanem magának a proletariátusnak cselekvéséből kell megszületnie. A proletárságnak tehát hivatásos forradalmárookra van szüksége, akik magyarázandva, értenek a forradalom megcsinálásához. Ezért mondja Sztálin «Lenin és leninizmus* c. könyvében: «Mi a leninizmus? A leninizmus az imperializmus és a proletárforradalom korszakának marxizmusa. Pontosabban: a proletárforradalom elmélete és gyakorlata általában, a proletárdiktatúra elmélete és taktikája különösen». A hivatásos forradalmiság tehát a bolsevizmus lényege. Lenin jól tudta, hogy minden forradalom lényegében véve néhány vezető öntudatos akaratan és szervezőmunkáján alapszik, a nép maga, mint döntő tényező, a forradalmakban nem játszik szerepet. Ezért törekszik arra, hogy ilyen öntudatos, tennivalóval tisztában levő csoportokat, hivatásos forradalmárokat neveljen, mert a céljaival tisztában levő, a kellő pillanatban cselekedni tudó kisebbség megsemmisítő felsőbbtségben van a szervezetlen s tétova nagy tömegeken. Ezért a bolsevista szervezkedés lényege nem is azoknak a nagy tömegeknek összehozásán fáradozik, amelyek adandó alkalommal úgyszólván képesek a fosztogatásra és a hatalmasok megéljenzésére. A bolsevista pártszervezet harci szervezet, amelyet vasfegyelem tart össze. Benne a vezetők a forradalom előkészítését nem mint «mellékfoglalkozást» űzik, hanem mint a III. Internacionálé végrehajtóbizottsága mondta, teljesen felolvadnak a forradalmi harcban és teljesen a párt rendelkezésére állanak. Valóságos harci egységként gyűjti össze a proletár «élcsapatot», amely annak idején a «tettek» varázslatával fogja magához vonzani a tömegeket.

Marx a «Kommunista kiáltvány»-ban világgá bocsátotta a lángoló szavakat: «Világ proletárai egyesüljtek!» Ezzel a világ forradalmasításnak jelszava hangzott el s utána következett ennek a forradalmasításnak elmé-

leti igazolása. Lenin azt mondta, hogy ez a forradalom nem jön magától, ezt meg kell csinálni, mert a világforradalom titka a hivatásos forradalmároknak, a forradalom technikájában van, a forradalomnak ezek a technikusai tartják kezükben a proletariátus győzelmét. Ez a bolsevizmus elméleti alapja, semmi több.

Lenin a katolicizmusnak a pápai hatalom földi koronájával eddig legtökéletesebb földi szervezetét is mintául vette. A bolsevizmus egyetlen egység, egyetlen irányító hatalommal, a III. Internacionálé végrehajtóbizottságával. Nincs külön kommunistapárt, amit így neveznek, az csak a III. Internacionálénak egy-egy fiók-szerve (szekciója), amelyben senki sem tölthet be vezetőszerepet Moszkva agrément-ja nélkül, senki sem vallhat más elvet, mint amit a III. Internacionálé kongresszusa szentesített, senki sem kezdhet semmiféle döntőmozgalmat Moszkva utasítása nélkül, minden fiókszerv számadással tartozik a végrehajtóbizottságnak ... Ilyen egység és a teljes katonai fegyelem megkövetelése mellett könnyen megérthetjük, hogy a bolsevista forradalomnak az egész világon szétszórt szervezeteit a moszkvai központ valfriban egy villamosgomb megnyomásával igazgathatja.

A *bolsevista propaganda* veszedelmességeinek megítélésében kiemelkedő fontosságú a szociáldemokrácia kérdése. A bolsevista párt hívei belőlük újonozódnak ott, ahol a külön szervezkedés tilos, közöttük helyezkednek el is a szociáldemokrácia legalitása mellett szabadon burjánozhatnak sejtjeik a munkásosztály megmételtyezésének munkájában.

A bolsevizmusnak és a szociáldemokráciának ez összefüggése tekintetében sokan nem látják világosan a helyzetet. Csak nemrégiben ajánlotta egy sokat szereplő nagybirtokos-politikus a polgári társadalom figyelmébe a szociáldemokráciát, mint bástyát a bolsevizmus ellen. Való, hogy a bolsevisták a legádázabb gyűlölet hangján beszélnek a szociáldemokratakról, szociális fasisztáknak^ szociális pacifistáknak és szociális sovínisztáknak nevezik őket, nyomdafestéket nem tűró egyéb kifejezések mellett. Való, hogy a szociáldemokrácia befolyása alatt álló munkásseregben bizonyára sokan vannak, akik előtt szent a haza érdeke, a vezérek közt is akad nem egy, akiről ezt el lehet mondani. Való, hogy a szociáldemokrata vezérek is időnként hangoztatnak elítélő kijelentéseket a bolsevizmusról.

Ezzel szemben azonban tény, ezt több szociáldemo-

krata kongresszus kimondotta, hogy a szocializmusnak és kommunizmusnak végső célja egy és ugyanaz, sőt Renaudel francia szocialista-képviselő a kamarában nemrég jelentette ki, hogy pártja nem adta fel a kommunista és a forradalmi ideált, joggal nevezhetné tehát ő is magát kommunistának... Ily körülmények közt a szocialdemokrácia módszere lehet lassúbb, opportunistább (és hozzátehetjük: biztosabb), de a logika kérlelhetetlen erejénél fogva kénytelen édestestvérehez vagy gyermekéhez, a bolsevizmushoz sodródni, hogy népszerűségét el ne veszítse, mert az opportunizmust, a fontolvahaladást, az etatizmus folytonos erőszakolásával a polgári társadalom ellenálló ereje megtörésének elvét nem mindig lehet röviden és velősen megokolni a tömegek előtt.

A közvéleménynek van egy másik naiv hite is, amely a kapitalista vállalatok és szervezetek ellenállóképességéhe és hatalmába vetett bizalmon alapszik. Ezzel szemben állapítsuk meg azt a tényt, amelyet a történelem számtalanszor beigazolt, hogy minden a kormányhatalmon kívül levő hatalmasság ennek a kormányhatalomnak született ellensége. Ahogy annakidején az oligarchák dühödt ellenségei voltak Hunyadi Mátyás erős központi kormányzatának, ahogy a francia forradalom első korszakában a hatalmas kiváltságok tulajdonosai — így maguk az États — legfőbb tényezői voltak a monarchia megbuktatásának, úgy a modern kapitalista hatalmasságok is sokszor néznek rossz szemmel egy erős központi hatalomra, amely minden igazságtalanságnak és visszaélésnek torkára lép. Voltak, kik a pénz rettenetes hatalmával kezükben abban bizakodtak, hogy forradalmi anarchiában is könnyebben megtalálják számításaikat, mint egy erőskezü, az osztó igazságot képviselő kormány uralma alatt. Vájjon nem sürgetik-e most is ezek a kapitalisták a Szovjet-Oroszországgal való gazdasági összeköttetést?

Mi tehát a biztos védekezés a bolsevista propaganda doborbolása ellen?

A büntető igazságszolgáltatás elsőrangú tényező a bolsevizmus megfékezésére. Amint azonban a fentebb előadottakból kitűnik, eddigi törvényes intézkedéseink nem voltak alkalmasak arra, hogy a bolsevista-propagandát zárószilippel megállítsák mindenütt a határokon, sőt arra sem, hogy a propaganda megizmosodását és terjedését megakadályozzák. Újabb törvényre van szükség, amely megszigorítja a büntetőtetteket és felöleli azokat a tényelemeket is, amelyeket eddig nehezen tudott utólérni vagy egyenesen büntetlenül hagyott. A büntető

igazságszolgáltatás igazi célszerűsége pedig akkor lenne biztosítható, ha a bolsevista összeesküvők bűnpörét külön bíróságokra bíznák, mért a bolsevista propaganda szétágazó mivolta, bonyolultsága és kifinomultsága külön szakismereteket tesz szükségessé s a külön bíróság egyben a bűnperek elhúzódását is megakadályozhatja. A bolsevista-propaganda folyton-folyvást változó és tökéletesített módszerei pedig ezenfelül is szükségessé tennék a közbiztonsági és nyomozószervek rendszeres oktatását ebből a tárgyból. A büntető igazságszolgáltatás terén szerzett tapasztalatok alapján ezek ellen a javaslatok ellen komoly ellenvetést tenni nem lehet.

Távol vagyok azonban attól, hogy a bolsevizmust pusztán igazságszolgáltatási problémának tekintsem. Jól tudom, hogy semmiféle forradalmi bujtogatás nem ér célt ott, ahol a nép nagy tömegei jólétben és megelégedettségben élnek. A bolsevista propagandát tehát a büntető jogszolgáltatás sújtó karja mellett a társadalmi igazságosság gyakorlati megvalósítása dolgozó kéz szintén távontartja a nemzet erkölcsi és anyagi javaitól. Ez a társadalmi igazságosság hozza magával a középosztálynak, mint az ország szellemi és erkölcsi elitjének megerősítését is, mert ez az osztály biztosítéka az igazi társadalmi egységnek a proletariátus és a kapitalizmus között. Ez az osztály lehet igazi bástya a két osztály véres összecsapása ellen.

Szükséges mindazoknak az eseményeknek és intézményeknek fokozottabb társadalmi és törvényes védelme, amelyeket a bolsevizmus a keresztény civilizáció alapjainak tekint s ezért közvetett és közvetlen módon aláásásukra tör. Ilyen intézmény főleg a család, a házasság, s nem kevésbé a magántulajdon. Ilyen eszmények a vallás eszményei, a haza és a nemzeti múlt kultusza, a nemzeti hagyományok ápolása és kegyeletes szüntelen tisztelete a hősi erényeknek.

Tekintsünk végig színházaink, mozgófénykép-üzemeink műsorain, tekintsünk végig irodalmunkon, vajjon nem érezzük-e magunkat mindnyájan bűnösöknek, hogy a művelődésnek e modern tényezőiben oly sok a színtelenség, a közöny, sőt az egyenes vétség a nemzeti és erkölcsi eszmény szolgálásában? Vajjon megtaláljuk-e ma itt egy Vörösmartynak, egy Berzsényinek hangját, hogy nemzeti ébredésünk korából mást ne is említsek? Könyvkereskedéseink kirakataiban ott látjuk a bolsevista vulkán tetejéről szónokló Henri Barbussenak műveit, ezeket a lángoló kiáltványokat: Elvtársak, emlékezze-

tek, mivel tartoztok az imperializmus rabjaiként elhullott bajtársaitoknak! Lássátok sírjuktól felvillanni a ti kötelességteknek véres jelképét: példát adni minden proletárnak, nyitott szemmel haladni az élen, haraggal a szíve-
tekben, a mi szent örökségünk, az igazság vörös zászlaja alatt, szembe a banditákkal és zsandárjaikkal!» Nemcsak eredetiben jelentek meg ezek a művek itt, szorgalmas kezek fordítják magyarra őket és senki sem törődik ezzel, senki sem látja a bolsevista tőr orv villanását.

Mindazonáltal ennek a cikknek nem célja, hogy felesleges pesszimizmust keltsen. Nem kell tartanunk attól, hogy a moszkvai III. Internacionálé propagandájának, bármily nagy veszedelmet rejtsen is magában, szervezete és az az anyagi erő, amely mögötte van, valaha is győzedelmeskedhetnék a magyar földön. De igenis fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a magyar faj természetes életerejét ne hagyjuk megtörni. Mert az igazi veszedelem nem a keleti barbárság zászlói alá állt összeesküvők erejében van, hanem abban, ha mi elfelejtkezünk legnagyobb kincsünkről, a magunk erkölcsi erejéről. Minden nemzetnek önmaga a legnagyobb ellensége, ha elmulasztja magát előrelátással felvértezni s ha elveszti az emlékezőtehetségét. A magyar faj mindkét hibára nagyon hajlandó.

A III. Internacionálé, mint büntetőjogi fogalom.

1864-ben alakult meg egy londoni csapszékben (mint egy egykorú tudósításban olvassuk) az I. Internacionálé, amelyet Garibaldi és szabadsághősei indítványoztak ugyan, de Marx hívei többségre jutván benne, a kommunizmus és a társadalmi forradalom vörös zászlaját bontotta ki és a párizsi commune-ben ünnepelte elveinek rövid győzelmét. Az I. Internacionálé később Newyorkba tette át székhelyét, ami jelentőségét nagyban csökkentette, majd 1876-ban kimondták feloszlását. 1889-ben Párizsban alakult meg a II. Internacionálé, amely vállalta az I. Internacionálé munkájának folytatását. Ez az ú. n. szociáldemokrata internacionálé.

A III. vagy kommunista internacionálé 1919 márciusában alakult meg Moszkvában. Megalakítóinak egyike, Sztálin, azt állapította meg társai nevében, hogy a II. Internacionálé csak arra volt jó, hogy a világ proletariátusát előkészítse a forradalomra, ám most új korszak következik, amikor a proletárforradalom szükségszerű kibonta-

kozásával kell számolnunk. Lenin, a III. Internacionálé atyja, felújította — mondja ugyancsak Sztálin — a marxizmus forradalmi tartalmát, amelyet a II. Internacionálé elhalványított. A leninizmus tehát a proletárforradalom korszakának a marxismusa, vagy pontosabban a *proletárforradalom* elmélete és taktikája, még pontosabban a *proletárdiktatúra* elmélete és taktikája. Ezek szintén Sztálin szavai.

Üssük föl ezek után a III. Internacionálé alapszabályait. Ezekből a következőket tudjuk meg.

A Moszkvában székelő III. Internacionálé az egész világra kiterjedő egyetlen és egységes kommunista párt. Az egyes országokban nyíltan, vagy titkosan működő kommunista pártok nem önálló pártok, hanem a III. Internacionálénak alosztályai. A magát világpártnak nevező III. Internacionálé célja minden eszközzel, fegyverrel a kézben is a nemzetközi tanácsköztársaság (az ú. n. világszovjet) megteremtéséért harcolni. Alapszabályszerű kötelessége ezért a pártnak a világ bármely részén keletkező azonos célú mozgalmat támogatni. Ez a cél közelebről a polgári osztályok megbuktatását, a polgárosult állami berendezkedés teljes eltörlését és a proletárdiktatúrát jelenti, amelyhez a polgárháborún keresztül vezet az út. Erre a polgárháborúra kell felkészülnie minden kommunistának, a proletárságban el kell terjesztenie a végsőkig elszánt forradalmi cselekedetre ösztönző tömeghangulatot s ha a polgári osztály maga és hatalmi szervei eléggé elgyengültek, akkor ütött az órája a döntő rohamnak. Minden kommunista pártnak tehát fegyveres szervezetté kell adott pillanatban átalakulnia. Ezért van szükség az egységes vezérkarra, amely Moszkvában székel. Ezért van szükség a katonai fegyelemre s arra, hogy az egyes pártok ne önálló egységek legyenek, hanem a világforradalomnak Moszkvából irányított eszközei. Ezért a III. Internacionálé a pápaság csodálatosan tökéletes szervezetét próbálja utánozni, de természetesen meg nem érve egy tisztán erkölcsi hatalomban szerepet játszó erkölcsi tényezők értékét, az individualizmus teljes kikapcsolásával a vasfegyelem megkövetelésével teremt meg egységét és a központi irányítás lehetőségét. A kommunista párt tagjait és szerveit tehát a párt felsőbb szervei és a moszkvai legfelsőbb szerv, a végrehajtóbizottság iránt való feltétlen engedelmesség kötelezi. A végrehajtóbizottság kötelező utasításokat ad minden alosztálynak és más egységnek. Jogában áll az egyes szekciókhoz meghatalmazottakat kiküldeni; ezek a végrehajtóbizottságtól

kapnak utasításokat s működésükért is csak ennek felelősek. Minden egyes alosztály köteles működéséről rendszeres jelentést küldeni a moszkvai végrehajtóbizottságnak. A párt alapszabályainak hiteles értelmezése és azok kiegészítésének joga a rendszerint két évenként egybeülő világkongresszus hatáskörébe tartozik legfelsőbb fokon. Ennek határozatai tartalmazzák ennek, a magát világpártnak nevező alakulatnak propagandájában és szervezkedésében a párt tagjaira kötelező irányelveket, az ú. n. téziseket.

Eme szabályok és elvek ismereteiből a következő megállapítások folynak:

1. A III. Internacionálé kitűzött céljai nemcsak az egyes államok közjogi és társadalmi rendjének erőszakos felforgatására és megsemmisítésére irányulnak, hanem fegyveres harcot hirdetnek a nyugati civilizáció minden eredménye és intézménye, egyszóval a modern, művelt társadalom jogi és erkölcsi alapjai ellen. Megtámadják a vallás szabad gyakorlatát, a családot, a tulajdont, ki akarják irtani az emberi szívből a haza kultuszát.

2. Mindenki, aki magát a III. Internacionálé hívének és kommunistának vallja, az egyúttal egy idegen állam területén szervezkedett hatalmi csoportosulásnak zsoldosa, felbéreltje, aki kötelezettséget vállalt ennek az idegfen állambeli szervezetnek parancsára bármikor fegyveres felkelést szítani és szervezni hazájának függetlensége és alkotmánya ellen és kötelezettséget vállal arra is, hogy polgártársai élete és vagyona ellen fegyveresen fog a kiadott parancsra feltámadni.

3. A III. Internacionálé a művelődésnek sok keserves és véres küzdelemben megvédett és megőrzött, az egész emberiségnek közkincsét tevő eredményei ellen küzdvén a rombolás minden eszközével, diadala az emberiségnek az állati barbárság korába való visszasüllyedését jelentené.

4. A III. Internacionálé sem a szó közönséges, sem politikai értelmében pártnak nem nevezhető, mert céljai erkölcstelének, mert harci eszközei között maga nyilvánítja a leghatasosabbaknak a gyilkosságot, a gyújtogatást és fosztogatást. Arról pedig, hogy az egyes országok területén működő kommunista pártokat politikai pártoknak tekintsük, márcsak azért sem lehet szó, mert amint láttuk, sem cselekvésükben, sem területi elhelyezkedésükben nincs semmi önállóságuk.

Röviden összefoglalva a mondottakat, a III. Internacionálé feljogosítja tagjait arra és ezt a jogot részükre, mint köteletségét állapítja meg, hogy a társadalom többi

tagjai és osztályai ellen lázadást szervezzenek, a nekik ellenállókat gyilkolják meg, mindenkit vagyonából foszszanak ki. Kötelességükké teszi, hogy a lázadás sikere esetén irtsanak ki és pusztítsanak el a régi időkre emlékeztető minden szokást, hagyományt és intézményt, hogy a proletárdiktatúrát és ezen keresztül a kommunizmust megvalósítsák. E helyzet előkészítése végett kötelesek a kommunisták hazájuk hadseregét felbomlasztani, a katonákat szökésre és a zászlóhoz való hűtlenségre bírni, a társadalom minden osztályában forrongást szítani. Kötelesek a lázadás, a pusztítás, a fosztogatás és a gyilkosság jogát hirdetni. Kötelesek sztrájkokat szervezni, hazájuk katonai és egyéb állami titkait kikémleni és a moszkvai középpont tudomására hozni. Kötelesek e mellett titokban vagy nyíltan megszervezni azt a hadsereget, amely a megfélemlítés és erőszak minden eszközével adott pillanatban elkergetheti az állam törvényes fejét, a hatóságokat, hogy magához ragadja a politikai hatalmat. Köteles tehát minden kommunista hazaárulóvá lenni és ezt a hazaárulást, mint a munkásosztály jogát dicsőíteni.

Mindezek után minden részletesebb fejtegetés nélkül önként következik az a tétel, hogy a III. Internacionálé nem ábrándozok serege, nem politikai párt, nem államalkotó kísérletek elméleti tanulmányozóinak gyülekezete, hanem a szó legvalódibb értelmében *büntettes-szövetség, maffia*. Programja és célkitűzése maga, mint azt az I. Internacionáléről mondta a mintegy három évtizeden keresztül érvényben volt francia törvény, merénylet az állam és a társadalom biztonsága ellen. A világtörténelemben eddig nem ismert módon, a legvakmerőbb nyíltsággal kihirdetett és szervezett lázadó csoportosulás ez, amelynek programja nem politikai doktrínákból áll, hanem a felségsértéstől és hűtlenségtől kezdve a lázadáson át minden bűncselekmény elkövetéséből, amelyet a polgarosult államok büntető kódexei tiltanak.

A világ egykor kacagni fog azon, hogy ezt a vakmerő és elszánt összeesküvő-bandát nemzetközi tárgyaló felként elismerték. Sajnos, bizonyítéka lesz ez minden időkből annak, hogy a legaljasabb bűnözőkből álló hatalmi csoportosulás a komoly és meg nem szűnő propaganda erejével politikai színezettel véve magát körül, valódi jellege felől világhatalmi tényezőket is megtéveszthet és saját érdeküket megtagadó tudatlanságba dönthet. Anglia és a Szovjet-Unió évekig vitatkozott azon, hogy a moszkvai, magát szovjet-kormányának nevező csoportosulás azonos-e a III. Internacionáléval. A szovjet-kormány

azt vitatta, mikor a III. Internacionálé gáztetteit tőle számonkérték, hogy a III. Internacionálé egyszerű «párt-szervezet» csupán, neki ahhoz semmi köze. Vannak ma is országok, amelyek nem tudják, hogy Oroszország legfőbb hatalmi tényezője a III. Internacionáléban szövetkezett bitorlók serege, a látszólag külön szervezet képezd «kormányférfiak» pedig a III. Internacionálé legfőbb szerveinek részben tagjai, részben függvényei.

Nem vitatjuk, hogy a III. Internacionálé és szovjet-kormány megkülönböztetésében nem okvetlenül a tudatlanság és tájékoztatlanság szerepel, hanem éppen ellenkezően szerepet játszik ott a ravasz, tudatos számítás is. Am ki tagadhatná el, hogy ez a ravasz számítás lényegében mégis csak tudatlanság. Annak az örök igazságnak félreismerése, hogy homokra épít az, aki a gázságot és becstelenséget, gyáva gyilkosságok elkövetőit szerződő felekként ismeri el. Min épül az így kötött szerződés? A hazugságon és az erkölcsi elvek megtagadásán, amiből nem születethetik sem jólét, sem jog, sem vagyon, hanem előbb vagy utóbb, de egészen bizonyosan nyomában jár az összeomlás, a pusztulás, a sötétlő sírokba omló alkonyat.

A bolsevista párttag viszonya hazájához, a III. Internacionáléhoz és a Szovjet-Unióhoz.

Köztudomású tény, hogy a bűn sokkal előbb használja fel a haladás vívmányait a maga céljaira, mint a bűnvád. Igen jól szemléltette ezt mintegy harminc évvel ezelőtt egy francia lap szimbolikus képe, amely az automobilon menekülő rablót és az őt lóháton üldöző rendőrt ábrázolta.

Élesen szembetűnik ez a tény a III. Internacionálé gáztettei ellen védekező törvényhozó, közigazgatási és igazságszolgáltató intézkedésekben. Még egyetlen állam sem hozott olyan büntetőtörvényt, amely a moszkvai internacionálének a lázadás, összeesküvés és kémkedés világraszóló szervezeteit, e szervezetet lényegi ismeretében venné bűnvádi üldözés alá, éppoly művészettel érve utói az egész világ civilizációja ellen elkövetett árulás gáztetteit, amely művészettel ezeket a gáztetteket előkészítik és megvalósítják. Jó példa erre, sajnos, az osztrák kormány nemrég kihirdetett döntése Kun Béláról, akit a nemzetközi jognak a bolsevizmussal szemben méltán elavult politikai büntetési fogalmával védett meg a méltó bűnhődéstől.

A szélsőbaloldalról oly sokat gáncsolt magyar törvény, az 1921: III. törvénycikk, amely az állami és társadalmi rendet a bolsevista összeesküvés ellen védelmezi, magán viseli alkotóinak a III. Internacionálé fűrfangjaiban való tárgyismereti hiányosságát s így a gyakorlatban számtalan nehézség merült fel abban az irányban, miként alkalmazták ezt a törvényt Moszkva ügynökeire. Meg is történt nemrég, hogy egy szovjet-kémiroda tagjait, legnagyobb részt külföldi állampolgárokat, bíróságunk felmentett, mert bár megállapíthatólag Moszkva zsoldosai voltak a vádlottak, ama tényükben, hogy Moszkva részére Budapesten és a szomszéd államokban híreket gyűjtöttek, a törvényben tilalmazott bűncselekmény nem látott.

A magyar országgyűlés egyik tagja ellen újabban tett összeférhetlenségi bejelentés miatt jogi jelentőséget kapott az a kérdés, mit is jelent tulajdonképpen, ha valaki a bolsevista párt tagja s ott valamely tisztséget tölt be. Érdemes ezért ezt a kérdést közelebbről megvizsgálni, mielőtt valaki könnyedén el nem terjesztené, hogy ugyan jelenthet-e valami különöset az, ha valaki egy politikai pártnak tagja.

Mindenekelőtt tudni kell, hogy a III. Internacionálé alapszabályai szerint nincs magyar, német, francia vagy bolgár bolsevista párt. Egyetlenegy kommunista párt van az egész világon, ez Moszkvában székel. Az egyes államok területén nyílt vagy titkos működést kifejtő bolsevista pártok csak alosztályai a moszkvai világpártnak. Minthogy a bolsevista párt tagjait teljes katonai fegyelem kötelezi, nyugodtan mondhatjuk, hogy a bolsevista párt az egész világon egységes hadseregnek tekintendő, amely a moszkvai nagy vezérkartól kapja parancsait, az egyes országok területén működő csapattestek parancsnokságai útján.

Ez a tisztán katonai alakulatként működő világpárt a III. Internacionálé ötödik kongresszusán vette újabb vizsgálat alá 1925-ben «a forradalmi harc tervezetét* s az egész világon szerteszét működő bolsevistákat olyan egységbe foglalta, hogy Moszkva nélkül semmiféle önálló cselekvésre nem jogosultak, semmiféle önálló irányokat nem követhetnek. Ez az 1925-i újjászervezés azonban csak félreérthetlenné tette azt a korábban is teljes mértékben érvényesített alapgondolatot, amely minden moszkvai tézissel ellenkező nézetet és cselekvést a világpártból való kiátkozással sújtott.

Csak olyan bolsevista képzelhető tehát, akit a moszkvai világpártba, a III. Internacionáléba bekebeleztek;

csak olyan egyén tölthet be a pártban valamely tisztséget, akit Moszkva akkreditált. Minden tisztséget betöltő egyént máról-holnapra elcsaphat Moszkva akár Jávaszigetén, akár Kínában, akár Németországban; ezek a pártfőnökök vagy egyéb hierarchikus szervek a bolsevista pártszabályzat szerint hadműveleti tereken működő parancsnokok, akik a moszkvai nagy vezérkarnak feltétlen engedelmességgel tartozván rögtön távozniuk kell, ha működésük nem kívánatos, éppen úgy, mint ahogy a polgári államok teszik balkezű vagy tehetségtelen tábornokaikkal.

Mindebből nagyon egyszerű és Világos következmények folynak. Az, aki valamely bolsevistapártnak tagja lesz, egy idegen állam területén működő szervezetnek a világforradalomért küzdő hadseregébe lépett be s köteles a legelső parancsszóra fegyvert fogni hazája ellen, köteles a legelső parancsszóra fegyveresen megtámadni védtelen polgártársait s arra kell ilymódon törekednie, hogy hazája kormányhatalmát ennek a külföldi szervezetnek megszerezze. Az, aki az ily pártban, helyesen forradalmi: katonai szervezetben tisztséget tölt be, az már egyenesen Moszkvának, a III. Internacionálénak bizalmi embere. A bolsevista-párttagnak és a párttiszttség viselőjének azonban nem merül ki kötelessége abban, hogy *ipso facto* elesküdjé magától a honpolgári hűségét és csak egyszerűen a moszkvai parancsszóra Várjon, mikor üt a felkelés órája. Nem, Moszkva jól tudja, hogy hiábavaló és eleve eredménytelen puccsokkal csak késleltetik a sikert. A sikert elő kell készíteni. Ennek az előkészületnek rejtett munkája az, amellyel a moszkvai III. Internacionálé éveken át a legnagyobb körültekintéssel foglalkozik, buzgón feldolgozva a párttagoknak és egyes kiküldötteknek kémjelentéseit. Az előkészületi munka mikéntje szabályzatokba van feldolgozva s két főrésztre tagozódik, a tömegek lelkének megfertőzésére (*action sur les masses*) és a kormányzati hatalomért való közvetlen küzdelemre (*action sur le pouvoir*). Magának a hatalomnak megszerzése és kezelése ugyancsak külön taktikai szabályzat szerint történik.

Mellőzzük azonban a kérdés emez oldalának bővebb kifejtését. Amit most szem előtt tartunk, az a bolsevista párttagság jelentőségének kérdése; ezt a kérdést a fent mondottakkal elég világosan tisztázottnak tekinthetjük. Amit még erre vonatkozólag hangsúlyoznunk kell, az nem egyéb, mint a III. Internacionálé és a Szovjet-Unió közt való különbségtétel értelmetlensége. Ma már minden

újságolvasó ember tudja, hogy a kettő egy és ugyanaz. Igaz, hogy Anglia évekig vitatkozott a Szovjet-Unió kormányával ezen a különbségen, a vitát aztán kénytelen volt akként megoldani, hogy minden muszka szovjet-pereputyot egyszerűen kiűzött állama területéről. Két, hamarjában kezünk ügyébe eső idézet különben is eldönti a kérdést. Az egyik idézet a Szovjet Jogi Intézet egyik moszkvai kiadványából való; így szól: A szovjet konzul a szovjet jogászok szerint a szovjetrendszer proletár társadalmának elsőfokú sejtje Szovjet-Oroszország területén kívül. A másik idézet Lenin munkáiból való; így szól: A szovjet-köztársaság egész alkotmányát olymódon szerkesztették, hogy a párt mindent kiegyenlít, mindent felépít, mindig ugyanazok szerint az elvek szerint.

A bolsevista párt tagja tehát nemcsak égy idegen állam zsoldosa, nemcsak hazaáruló, hanem az egész emberi nem felesküdt ellensége is. Mindez pedig nem egyéni vélemény, hanem a III. Internacionálé kiadványai alapján szórói-szóra kimutatható bizonyosság.

A szovjeturalom, mint az emberiség gyalázata.

Egy érdekes emlékirat.

A *Nemzetközi együttműködés állandó irodája a III. Internacionálé ellen*, amelynek szervezetét és kitűzött céljait később majd ismertetjük, legújabban rendkívül érdekes emlékiratot küldött meg minden civilizált állam kormánynak és az összes nemzetközi intézményeknek.

Ez az emlékirat azt a célt kívánja szolgálni, hogy a művelt világ erkölcsi és jogi hatalmasságait felvilágosítsa a szovjeturalom mibenléte felől s kimondja, hogy minden kormány, amely akárminő alakban is segítségére van a szovjetnek, ha tudja annak valódi jellegét, nem egyéb, mint a szovjet-köztársaság néven szervezkedett orgyilkosoknak bűntársa.

Az emlékirat száraz adatokat sorol föl, annak igazonlására, hogy a terror borzalmasságai éppen nem szünetelnek; azóta, hogy Lenin megkaparintotta a hatalmat, s óriási tévedés azoknak hite, akik azt hitték, hogy a szovjeturalom emberségesebb irányzat felé halad. A cseka átváltozott G. P. Ű-vá, hogy örökkévalóvá tegye Oroszországban a borzalmat. Meg kell tudnia mindenkinek, hogy a szovjet-kormány arra törekedett a múltban, arra törekszik most és arra fog törekedni a jövőben, hogy a kiontott vérrel és a terrorral a Komintern révén megalapítsa ural-

mát az egész világon. Minden állam tehát, amely ezzel a magát kormányának nevező társasággal összeköttetésbe lép, halálos ellenségével szövetkezik.

Mikor Vojkovot, az orosz cári család lemészárlóinak egyikét Varsóban megölte egy elkeseredett fiatal orosz golyója, a szovjet-kormány másnap húsz ártatlan embert lövetett agyon, megtorlásul Vojkov megöléseért. Ez a húsz ember Moszkva börtöneiben szenvedett és semmi köze sem volt Koverda Boris tettéhez. Mindenütt a világon felhangzott a borzalom és felháborodás hangja; ünnepies tiltakozások hangzottak el. Mindhiába, a szovjeturalom «megtorló» gyilkosságai, ma is, szünet nélkül folytatódnak.

1923-ig a szovjet-kormány körülbelül kétmillió embert öletett meg, ezeknek több mint a fele katona, paraszt és munkás! A munkás-, katona- és paraszt-tanácsok hazájában!

1923 óta számos összpontosító fogolytábor létesített a szovjeturalom; a Szibériába való száműzetés oly méretben folyik, aminőt a legzsarnokabb cárok sem ismertek. Mind a fogolytáborok lakói, mind Szibéria száműzöttei csaknem kivétel nélkül olyanok, akik ellenzékei a bolsevista uralomnak vagy azzal gyanúsíthatók, hogy az ellenzékeség útjára térnek. Sok külföldi állampolgár is van ezek között s mint megállapították, van köztük olyan orosz, akinek nincs más bűne, mint az, hogy ugyanoly nevet visel, mint a szovjeteknek valamely elmenekült ellensége; van köztük sok olyan, aki még elképzelni sem tudja letartóztatásának okát. Férfiak, nők, aggok, gyermekek sínylenek itt irtózatossá sorsban, rettentő végre szánva.

Az emlékirat a Fehér-tenger melletti Solovkiban levő fogolytábor viszonyairól fest képet szemtanuk vallomásai alapján. Elmondja, hogy idezárták az értelmiségi osztályhoz tartozó tisztességes nőket, akiket kiszolgáltattak részeg csöcseléknek és vérbajos emberi roncsoknak martalékaivá. A helybeli cseka 25 fiatal csinos nőt naponta kirendel a vörös gárda kaszárnyájába a vörös katonák kiszolgálására. Az internált nők ily körülmények közt mélyebbre süllyednek, mint bármely prostituált. Aki pedig ellenszegül ennek az emberi szóval nem jellemezhető rendszernek, attól megvonnak minden táplálékot s vagy éhen pusztul el, vagy borzalmas testi kínzásokkal siettetik a nyomorult halálát.

Ha valamely fogoly egyébként makacsságot tanúsít, a szokásos fegyelmi módszer karjainak kifecamítása és a gumibot. Mindennap történik kivégzés, minden vizsgálat,

kihallgatás és bírói eljárás nélkül, a G. P. U. főnökének egyetlen intésére. Az áldozatot mezítelekre vetkőztetik és hátulról lövik le. Ezek a kivégzések nem szerepelnek a szovjet «hivatalos» híradásaiban. Igazat kell adni a híres dán írónőnek, Karin Michaelisnek: «Bűnös vagyok, hogy mindedig nem emeltem fel tiltakozásomat e gyalázatoságok ellen s mitsem tettem e boldogtalan vértanúk sorsáért ...»

Az emlékirat ezután sorra veszi az Oroszországban megjelenő kormánylapnak és a kommunista párt különféle lapjaiban a kivégzésekről és letartóztatásokról megjelent híreket 1925 utolsó hónapjaitól kezdve a legutóbbi napokig. Rettenítő sorozata a gyilkosságoknak, békés falvak feldúlásának, a fosztogatásoknak, rablásnak és gyűjtogatásnak. A száraz adatok halmazából vérpárak szállnak fel, Georgia felperzselt falvaiban ropog a zsarátok, rettenítő jajkiáltások elől kell szinte befogni fülünket, mert lehet-e hallgatni ártatlan gyermekek halálos sikoltásait!

Ez ezek az adatok mind a magát kormánynak nevező orgyilkos szövetség beismerő vallomásán alapulnak. Jól mondja az emlékirat, hogy a fátyolnak csak egyik sarkát lebbentette fel, amely a vérengzés és erőszak borzalmait takarja. A rettenetes valóságnak csak egy része ez? Minek folytatni a gyászos felsorolást? Hát nem elég ez is arra, hogy szinte lehetetlennek tartsuk mindezt ma, a tudomány, a polgárosultság, az erkölcsi érzés ama fokán, amelyet kultúrának nevezünk?

Már szinte érdeklődés nélkül megyünk el az emlékirat amaz oldala előtt, hogy a szovjet-kormány «Legenda» elnevezés alatt titkos antibolsevista-szervezetet létesített, amelybe a G. P. U. ügynökei becsalják azokat, akikben még maradt erkölcsi erő a beszennyezett orosz földön dolgozni az orosz feltámadásért. Alávaló gyáva módszer kiirtani egy nemzetből az erkölcsi erő utolsó maradványát.

Az emlékirat hangsúlyozza végül, hogy a szovjet-kormány és a komintern Janus-arca nemcsak orosz veszedelmet jelent, hanem az egész művelt világ veszedelmét, mert a bitorlók zsákmányul szemelték ki az egész világot. Meg akarják semmisíteni a civilizációt, ki akarják irtani a vallásos és hazafias érzést. Nagyon is jogosan beszélt Herrick, az Egyesült-Államok párizsi követe a világon szétfolyó «bolsevista gennyről».

Az emlékirat lángoló szózat a nyugati kultúra védelmében, sejtelmes vészkiáltás, hogy résen kell lennünk, mert ha megismétlődnek azok a merényletek Szófiától

Newyorkig, amelyek majd egy székesegyház, majd egy vasúti mű elpusztításával hirdetik a pusztulást és az anarchiát, akkor lehet, hogy a felrobbanó bombák lángja már Európa alkonyatába világít bele, s aztán nem marad más, mint a csend és sötétség az égbolt peremén.

Lenin, mint a bolsevik terror atyja.

Díszes kiállítású könyv jelent meg a minap Bécsben *Lenin und Gandhi* címen az Amalthea-cégnél. René Fülöp-Miller, a könyv szerkesztője azt mondja, hogy Lenin özvegyének emlékiratai, valamint Lenin önvallo-másai alapján megírta az első hiteles Lenin-életrajzot.

A könyv valóban tanulságos. Minden kor büntető-jogását, politikusát és elmeegógyító orvosát elsősorban érdekelheti annak az embernek lelkivilága, aki kétség-telenül maradandó példát szolgáltatott arra, mit jelent a demagógia, mire képes a demagóg s mily következményei lehetnek annak, ha gyenge emberek tartják kezük-ben a kormányzás gyeplőit.

Álljon itt egyelőre a könyvnek egyik fejezete.

* * *

Lenin fogalmai az erkölcsről és az erkölcsiségről, a jóról és rosszról teljesen a bolsevizmus változékony párt-politikai érdekeihez igazodtak. Az erkölcsi szabadság ideálját nem habozott értéktelen szólammá bélyegezni: «A szabadság — polgári előítélet!» Nyersen kimondta, hogy az emberiség forradalmi megújhódása diktatúra, megbízható fegyveres erő, spiclik serege, börtönőr és hóhér nélkül el nem képzelhető. A cári *katorga* helyébe a bolsevista katorgát tette, a cári ohranát a bolsevista cseka váltotta fel. A régi uralom elnyomottjainak és jogfosztottjainak felszabadítása az ő szemében egyenlő volt az újabb elnyomással és jogfosztással. Erőszak, börtön és akasztófa, a szólás- és sajtószabadság megszüntetése, az anyagi és szellemi megfélemlítés minden neme, ezek voltak az ő szemében az új kommunista birodalom szükségszerű támasztékai.

Egy Krajewski nevű lengyel forradalmár tudósít minket Lenin egy idevágó érdekes megnyilatkozásáról, amelyet még 1907-ben, egy londoni összejeövetel alkalmával tett. Egy ebéden arról vitatkoztak, miként haladhatnának közös

úton előre a bolsevikiek és mensevikiek. Az egyik jelen volt azt fejtegette, hogy ez minden véleménykülönbség mellett sem lehetetlen, a pártok feszültsége áthidalható és a szocialista egység újból helyreállítható. Lenin egy darabig hallgatott, majd jellegzetes nevetéssel ezt mondta: «Vajjon miért kelljen nekünk nyugateurópai példákat utánózni? Politikai ellenfelekre nézve csak egyetlen alakját ismerem a kiengesztelődésnek: Ecraser — össze-zúzni!» Maga Krajewski megjegyzi, hogy ezekre a minden pátosz nélkül mondott szavakra nagyon különös módon egész életen keresztül emlékezett.

Röviddel a nagy orosz összeomlás után, Lenin távollétében a népbiztosok tanácsa ismét eltörölte a hadseregben a Kerenski által visszaállított halálbüntetést. Mikor erről Lenin értesült, magánkívül lett a felháborodásától. «Észtelenség! — ismételte minduntalan — hogyan akarnak forradalmat kivégzés nélkül? Azt hiszitek-e, hogy ellenségeikkel halálbüntetés nélkül végezhetek? A börtön? Ugyan mit törődnek a börtönnel a polgárháború idején, mikor mindkét fél a győzelemben bízik?»

Mikor pedig később Kamenev azt a javaslatot tette neki, hogy legalább a katonaszökevényekre nézve töröljék el a halálbüntetést, nem szűnt meg Lenin hangoztatni: «Hiba, megbocsáthatatlan gyengeség, pacifista képzelődés!» Mikor kisült, hogy a rendeletet Lenin tudta nélkül kibocsátották, a legerélyesebben követelte visszavonását, majd abban egyeztek meg, hogy a rendeletet nem kell komolyan venni senkinek és a kivégzéseket folytatni kell ezen a téren is.

A bolsevista rémuralom első napjaiban még volt ellenzéki sajtó is. Természetes, hogy heves kitörések jelentek meg a szovjet ellen. Lenintől minden egyes alkalommal kitört a kérdés: «Hát végre is, mikor tesszük már erre a csöcselékre a kezünket? Az ördögbe is, hát mit is jelent az a diktatúra?»

Jellemző még Leninnek egy nyilatkozata a feltétlen terrortól, amelyet akkor tett, amidőn egy a néphez intézendő kiáltvány szövegezéséről volt szó. Ez a kiáltvány többek közt azt tartalmazta, hogy aki az ellenséggel egyetért, akasztófára kerül, ahol érik. Egy Steinberg nevű «szociálforradalmár», akkor még a szovjetkormány tagja ellenezte ezt a szövegezést, mert mint mondta, az ilyen fenyegetés «a kiáltvány nemes pátoszát» elcsúfítja. «Ellenkezőleg, — mondta erre Lenin — éppen az ilyen fenyegetésben van a forradalom pátosza! Csak nem

gondolja, hogy őrzöngő terror nélkül győztesen kerülhetünk ki a forradalomból?)»

Trockij írja meg, hogy Lenin ezekben a napokban nem győzte eléggé hangsúlyozni a legnagyobb nyomatékkal a terror elkerülhetetlen alkalmazását. «A mi úgynevezett forradalmáraink azt képzelik, — kiáltott fel — hogy forradalmat barátsággal és jósággal lehet csinálni! Hol tanulták ezt? Mit értenek tulajdonképpen diktatúrán? Csak nem a hálósapkák diktatúráját?» Tucatjával tette naponként az efféle nyilatkozatokat, amelyekkel a «pacifizmusban» gyanús elvtársait irányította. Lenin, ha jelenlétében a forradalomról és a diktatúráról volt szó, el nem mulasztotta megjegyezni, hogy az alkalmazott módszerekkel még mindig elégedetlen. «Ha nem lövünk agyon minden szabotáló fehér gárdistát, forradalmunk nem fog messzire jutni! Nézzétek csak, hogy ír lapjaiban a polgári csöcselék! Hol van itt a diktatúra? Nem más ez, mint locsogás és limonádé! Trockij megjegyzi, hogy ezek a beszélgetések tüntetik fel Lenin igazi lelkiségét, jóllehet egyszersmind tudatos tervét is jelentették, «módszere szerint valósággal belevetni a környezetében levők fejébe azt a meggyőződést, hogy kivétel nélkül a legkeményebb rendszabályok teszik a sikert».

Gorkij elmondja emlékirataiban, hogy egy ízben Lenin játszadozó gyermekeket látott s ekkor mintha tudatára ébredt volna a borzalomnak, amit egy nemzet egész nemzedékére zúdított. Gorkij megkísérelte ekkor, hogy bizonyos mérsékletre bírja a terror útján. Am Lenin idegesen és meglepődve válaszolt neki: «Mit akar? Lehetségesnek tartja az emberiséget egy dühöngő harcban? Nem lehetünk puhák és nagylelkűek, mikor Európa blokád alatt tart minket s az európai proletárság sem segít, minden oldalról pedig az ellenforradalom fenyeget, Ez butaság lenne. Mi tudjuk, mit akarunk és senki sem fog megakadályozni a cselekvésben, amit helyesnek felismertünk.» Mikor pedig erre Gorkij megjegyezte, hogy az értelmetlen kegyetlenkedések sok embert visszatartanak a forradalmi mozgalomtól, Lenin bosszúsan válaszolt: «Köztünk maradjon, sok munkás van, aki hűtlenné vált hozzánk és árulónk lett. Ennek oka részben gyávaság, részben megzavarodottság és az az aggódás, hogy imádott tanításunk az elmélet és gyakorlat összeütközésében alul marad. Am mi nem félünk ettől. Az elmélet nekünk nem szentség, csak munkánk egyik eszköze!»

Néhány halálraítélt Lenin felesége útján kért kegyelmet. Lenin erre rövid közleményt tett be az újságokba:

«Egyes halálra ítélték feleségemhez fordultak, hogy kegyelmet eszközöljön ki számukra. Felkérlek mindenkit, hogy ilyen levelet feleségemnek ne írjanak, mert hiábavaló.»

* * *

Ez a rövid fejezet is bőséges anyag azok számára, akik a bolsevizmus elméleti alapjait kutatják s azt tudományos tételek szemüvegén át államalkotó kísérletként szemlélik. Elgondolkozhatnak ezeken a sorokon azok is, akik egy téves eszme fanatikusait látják a bolsevikiekben. Hiszen vezérlőszellemük nyíltan megmondja, hogy szívesen feláldoz az elméletből a gyakorlatért. Ami ezekből a sorokból előttünk az elvetemültség eddig nem ismert vakmerőségével felmered, az a pazar bánásmód a «polgári csöcselékek* és a kenyérért aggódó «hütlén és áruló munkásnak» vérével és életével, az a példátlan gonosztett, aminőt eddig még nem ismert a történelem.

A forradalom modern technikája.

Mi, a jelenkor magyarjai joggal elgondolkozhatunk azon, milyen módon történhetett meg, hogy 1918-ban egy maroknyi kisebbség kezébe kerítette az uralmat azok millióin, akik ezzel a kisebbséggel a legparányibb közösséget sem érezték; miként tűrhették el ezek a milliók, hogy a törpe kisebbség az ország nevében beszéljen, lefegyverezze a hadsereget és megnyissa az ezeréves határokat az ősi ellenség előtt. Ez a tény azonban mindjárt érthetővé válik, ha tudjuk, hogy ez a kisebbség majdnem két évtizeden át szívós munkát fejtett ki a közvélemény megmérgezésére és saját uralmának előkészítésére. Elég csak a forradalmi propaganda leghatósabb eszközére, a sajtóra hivatkozni, mely tervszerűen folyt évek hosszú során át a hazafias szellem üldözése és kigúnyolása, mely tervszerűen csempészték be a közvéleménybe «modern gondolkodás és felvilágosított szellem» elnevezésével a nemzeti hagyományoktól való elpártolást és ingatták meg a hitet a nemzeti eszme örök erejében és a magyar faj történelmi hivatásában. A magyar történetírás nagy mulasztást követne el, ha ezt a hadjáratot, mely az 1918-iki példátlan erkölcsi összeomláshoz vezetett, minden részében fel nem tárná. Az utókor méltán fog bámulni azon, miként lehet megdermeszteni utólag szinte naivaknak látszó eszközökkel egy egész nemzet lelkét, bámulni fog, miként sorakoz-

hatott a rombolók pártjához egy magyar igazságügy-miniszter, aki furfangos rendelettel kidobta a fészületet a bíróságok tárgyalóterméből.

Am célunk ezúttal nem visszazállani a múltba. A jelennel kívánunk foglalkozni, amelyben a forradalmi propaganda újra megjelent, sőt nem is titkolja célját: «végső harcot» minden ellen, amit a keresztény civilizáció magában rejt. E forradalmi propaganda mögött a szárazföld egy hatodrészét magában foglaló birodalom áll és a legvakmerőbb és a legfenyegetőbb imperializmust hirdeti, amely valaha volt a világon, mert nem kevesebben, mint az egész, földkerekségen akar uralkodni.

Ennek a vörös imperializmusnak ügynökei itt járnak közöttünk. Nem is járnak, sűrögnek-forgognak. Propagandájuk a közvetlen és közvetett, a nyílt és titkos, törvényes és törvénytelen eszközök minden változatával céltudatosan tör egy cél felé: a társadalmi forradalomra, amely a legvéresebb és legkegyetlenebb módon akar végezni a polgári társadalom kultúrájával.

A következőkben megkíséreljük bemutatni e propaganda módszereit, csak ennek ismerete után van módjában a polgári társadalomnak felvenni a kesztyűt, amelyet a bolsevizmus eléje dobott. Mi sem lenne végzetesebb, mint ha lekicsinyelné ezt az ellenséget, amely egyszer már földre sújtotta a magyar társadalmat. Anélkül, hogy rémképeket idéznénk fel, megállapítjuk, hogy az a veszedelem, amelyet a bolsevizmus képvisel, a leghatalmasabb államokra nézve sem képzelt, hanem valódi és közvetlen.

Tévesen fognók fel az orosz bolsevizmust, ha azt hinnők, hogy az nem más, mint a szabadjára eresztett csöcselék dühöngése, amely végül is anarchiába torkollik.

Az orosz bolsevizmus törpe kisebbség személyes műve; ez igaz. Az orosz kommunista pártban ma sincsenek félmilliónál többen. Azonban ez a kisebbség különös «tudománynak» köszönheti hatalmát, amelyet ők «a forradalom tudományának» neveznek.

Ha be akarunk hatolni e tudomány titkaiba, Leninhez kell fordulnunk. Lenin elfogadja Marx ama tételét, hogy a szocializmus szükségszerű történelmi folyamat s ezzel fog végződni a kapitalista társadalmi rend, azonban hozzáteszi, hogy ezt a folyamatot a proletariátusnak nem kell kivárnia, ezt a folyamatot siettetheti, sőt a döntő fordulatot magának kell előidéznie. Ez pedig csak akként történhetik, hogy magából «élcsapatot», «rohamcsapatot» képez ki s e csapat működésének alapjául a «hivatásos

forradalmárok» tevékenységét teszi. A hivatásos forradalmárok tevékenysége, hirdette Lenin, nemcsak kiharcolója a bolsevizmusnak, hanem annak lényege, mert a hivatásos forradalmár működése nélkül a győzelem elérhetetlen. Ez a tanítás kétségtelenül eretnokség a marxizmussal szemben, ám Lenin más helyen annyi engedményt mégis tesz, hogy a hivatásos forradalmárságnak a proletarizmusban kell gyökereznie, de szerinte Marxnak a proletariátusba vetett misztikus hite éppen oly kevésbé biztosítja a sikert, mint Blanqui néhány céltudatos, de elszigetelt hivatásos forradalmárja.

Lenin maga is, de különösen követői könyvtárra menő köteteket, füzeteket és röpiratokat írtak össze rendszerük igazolására a bolsevizmus elméleti alapjairól. Csak magyar nyelven is néhány tucatnyi önálló kiadványuk van, amellet, hogy állandóan magyar nyelvű időszaki lapokat tartanak fenn Szentpétervárt, Bécsben és Moszkvában. A bolsevizmus elméleti igazolása azonban nem lényeges a bolsevizmus megítélése szempontjából. A bolsevizmus Marxnak azt a mondását, hogy «a forradalom művészet», akként módosította, hogy nem a népek készítik elő a forradalmakat, hanem a népeket készítik elő a forradalomra. Szeretnők azt mondani, hogy a bolsevizmus valóban itt lesz tudománnyá, mert a modern tömeglélektannak számtalan történelmi példából levont következtetései szerint csakugyan nem vonható kétségbe, hogy semmiféle tömeg sem képes cselekvésre, ha nincs vezetője. Ezek a vezetők néha homályban maradnak, de bizonyos, hogy az ő tudatos akaratuk kormányozza a tömegcselekvés megnyilvánulásait.

A bolsevizmus annak az igazságnak felismerésén alapszik, hogy a forradalmi szellem, amely éppen oly régi, mint maga az emberiség, mélyen és kiirthatatlanul él ma is az emberi lélekben s kész bármikor kitörni, ha a társadalmi féket meggyöngültni látja. Jól tudja a bolsevizmus, hogy a kibékíthetetlen ellentét gazdag és szegény között rettentő lökőerő, s nincs az a városi vagy falusi vagyontalanokból álló sokadalom, amelynek félórán belül be nem lehetne bizonyítani, hogy az egész társadalmi berendezkedés rossz s minden bajt orvosolni lehet a létező uralmi rendszer összezúzásával. A bolsevizmus azonban azt is tudja, hogy a tömegek gyűlöletének felszításával céltudatosan előidézett lázadó mozgalmak csak akkor biztosítják a «végső sikert», ha kellő pillanatban történik a fennálló uralom megrohanása és minden tennivaló a forradalom elrendezkedése végett,

már előre megállapított terv szerint meg van határozva. Ezért az elsiertett megrohanásoktól óva int, jóllehet a társadalmi rendet megzavaró s társadalmi osztályokat nyugtalanító merényleteket, felkeléseket fegyvertárába iktatta, mint a háború előjátékát.

Sokan fogják fel úgy a bolsevizmust s ebben a fel-fogásban van is igazság, hogy nem egyéb, mint új vallás megalapítására irányuló kísérlet, amely éppen úgy össze van kötve világuralmi törekvésekkel, mint annak idején Mohamed vallásalapítása. Tény, hogy már Marxnak és követőinek sok olyan állítása van, amelyet hitigazság-ként hirdetnek, mellőzvé a bizonyítás megkísérlését is, s nehéz meg nem látni az orosz szovjetrendszer Lenin-kultuszában és a pozitív vallások üldözésében a szó szoros értelmében vett szektárius jelleget. Míg azonban Marx a történelmi szükségyszerűségnek jelzett elképzeléseivel egyszerűen csak pszichológiai hatást gyakorolt a társadalmi forradalom híveire, a bolsevizmus megszerzett hatalmát kívánja a misztikus hit felkeltésével szilárdítani s végcélját, a világforradalmat előkészíteni.

A moszkvai III. (kommunista) Internacionálé magát a világ egyetlen kommunista pártjának mondja, tehát az egyes országokban megalakult kommunista pártok nem független és önálló területális szervezetek, hanem, amint ezt különben az alapszabályok világosan kimondják, a III. Internacionálénak csak fiókszervezetei, alosztályai (szekciói).¹ A bolsevisták itt elsősorban a pápaság intézményét másolják, mert meg akarják őrizni a bolsevista tanítás teljes egységét. Nincs más hiteles magyarázója a marxizmus dogmáinak, mint a III. Internacionálé. Mindenki, aki másként magyarázza a világforradalom elméletét és gyakorlatát, hacsak a legárnyaltabb módon is, nem viselhet semmiféle tisztséget a pártban, sőt abból azonnal ki kell válnia.

A III. Internacionálé azonban nemcsak a tanítás egységén őrködő areopág, hanem a szó szoros értelmében vett harci szervezet is, tehát szervezkedésével egyúttal hadműveleteket végző főparancsnokság képét tünteti fel.²

Míg tehát a III. Internacionálé egyfelől a korlátlan hierarchikus tekintélyt biztosítja magának, másfelől az összes pártszervezetek feltétlen alárendeltségét követeli meg, mégpedig a legszigorúbb katonai fegyelem alapján.

¹ L. a továbbiakra nézve is: A kommunista internacionálé alapkövei, Bécs, 1925.

² L. 1. Revue des Deux Mondes, Tome XL. 1927. 2. Gustave Gantherot. Le Monde Communiste. Nouvelle édition, Paris, 1927.

Az irányító szerv, a főparancsnokság a III. Internacionálé végrehajtó bizottsága. Ennek módjában áll pontosan körvonalazott hatáskörében igazgatni azt a forradalmi vállalkozást, amelynek célja elsöpörni a civilizált világ összes kormányait.

A III. Internacionálé éppen úgy, mint egy hadműveleteket végző hadsereg főhadiszállása, különböző irodákat foglal magában. Igen fontos szerv a hírszerző iroda. Ez gyűjti össze és dolgozza fel a világ minden részéből beérkező politikai, gazdasági és katonai híreket. Van szervező irodája, amely az egyes országokban megalakuló kommunista pártok működését indítja el és ellenőrzi. Van hadműveleti irodája, amely külön terveket dolgoz ki a végrehajtás módjainak pontos megjelölésével, ha az alkalmosság valamely meghatározott külön fellépést tesz megokolttá.¹

Ez a szervezet vitathatatlanul a legmodernebb alakulatok egyike, amely minden ismert szervezetnek előnyét egyesíti magában annak gyakorlati felismerése mellett, hogy minden cselekedni akaró szervezet helyesen csak akkor járhat el, ha először megfelelő értesítéseket gyűjt össze, s ezek alapján határozza meg a nagy vezérkar a cselekvés mikéntjét.

A katonai és a pápasági szervezet mellett működik az agitátor-iskolák és tanfolyamok hosszú sora, a világ minden részéből, minden nemzetiségéből és népfajából összesereglett előadókval és hallgatókkal. Valóságos hadiiskolák tanítják itt, miként kell az elméletet alkalmazni a gyakorlati forradalmi munkában, miként kell az elméletet cselekvéssé váltani, mik a tanulságok az eddigi forradalmi kísérletekből, mik a tanulságai különösen az immár 13 éves orosz bolsevista forradalomnak.

Minden elmélet itt a gyakorlat szükségleteinek szempontjából van megalkotva s kétségbevonhatatlan, hogy ilyen tökéletes forradalmi mozgalom még sohasem fenyegette az emberiség nyugalmát, a művelődés és polgárosult-

¹ Itt említjük föl, mint érdekességet, hogy néhány évvel ezelőtt három osztrák állampolgár megalakított Budapesten egy kémirodát, amely a moszkvai internacionálé számára Magyarországról és a Balkán államok belső, különösen a gazdasági viszonyairól gyűjtött adatokat. Egész csomó munkatársuk akadt, akik az iroda jellegéről mit sem tudtak, zsoldjukba vettek, a terveikbe avattak egy volt nagyobbbrangú államhivatalnokot is, aki jó pénzért romániai katonai titkok megszerzésére vállalkozott. Ezt a társaságot a budapesti ügyészség bolsevista szervezkedés miatt megvádolta, de a bíróság nem ismerte fel az ügy jelentőségét s Moszkva ügynökeit felmentette.

ság eddigi eredményeit. Larochejacquelin azt mondta egykor: Nem állítom, hogy minden forradalmár gonosztevő, de biztos vagyok, hogy minden gonosztevő forradalmár. Bármennyire hajlandók legyünk ezt a formulát a bolsevizmusra alkalmazni, elsősorban az a meggondolás vezéreljen minket, hogy a forradalom nem akarja többé, hogy saját gyermekeinek gyilkosa legyen, a forradalom ma már távol áll attól, hogy pusztán bombával és tőrrel fegyverezze fel magát, ezért nemcsak a bölcsész és erkölcs-bíró szellemi felkészültségét veti a harcba, hanem a modern állampolitika eszközeit is kisajátította, hogy a forradalomból ne csak a düh tombolása, hanem társadalmi berendezés is legyen.

Már a régi rómaiak is ismerték az ellenség közé befurakodott propaganda-ügynök sokszor kitűnően bevált intézményét, ismerték az ártatlannak látszó egyesületekbe rejtett forradalmi összeesküvéseket, a francia forradalomnak is meg volt a maga forradalmi tanítása és politikája felforgató törekvéseinek ürügyül, jól felhasználta a cromwellizmusnak és az északamerikai forradalomnak tanulságait, eddig azonban csak a bolsevizmus fedezte fel azt a valóban gyakorlati igazságot, hogy forradalomnak ha tartós akar lenni, berendezkedése végett kész haditervekkel kell rendelkeznie s elsősorban nem is annyira fegyveres erőre van szüksége, mint inkább olyan hivatásos hadseregre, amely egész életét és minden tevékenységét a forradalom szervezésének áldozza. Ezeknek a hivatásos forradalmároknak serege az a szilárd mag, amely körül szövődik össze és szilárdul meg a lázadás rendszerré és intézménnyé. Ezért mondja Sztálin: «Mi a leninizmus? A leninizmus az imperializmus és a proletárforradalom korszakának marxizmusa. Pontosabban: a leninizmus a proletárforradalom elmélete és taktikája általában, a proletárdiktatúra elmélete és taktikája különösen*.¹

A III. Internacionálé alapszabályaiban kötelezettséget vállal, hogy minden tanácsköztársaságot, bárhol keletkeznék is, támogató. Figyelmezteti azonban a világ proletariátusát, hogy ha saját hazájában meg akarja szerezni a hatalmat a maga számára, ezt a siker reményében csak úgy kísérheti meg, ha vezetői Moszkva irányítása alá helyezik magukat és megalakítják a kommunista pártot, amely a proletariátusnak egyetlen képzelhető politikai, társadalmi és harci szervezete.

Mint mondtuk, a bolsevista (kommunista) szervez-

¹ L. Sztálin: Lenin és a leninizmus, Bécs, 1926.

kedés a szó legszorosabb értelmében katonai. Nincs más kommunista, csak akit a III. Internacionálé kebelébe fogadott, nincs más pártvezetőség, csak amelyet Moszkva elismert, nincs más haditerv, csak amit Moszkva kidolgozott, vagy helyeselt, minden vezetőt, aki a gyakorlatban hasznavehetetlennek bizonyult vagy hibát követett el, megbüntettek vagy elcsapnak.

A bolsevista szervezkedésnek ez az egységes irányítás alá helyezése hihetetlen mértékben fokozza a mozgalom erejét, mert nemcsak a szervezkedés munkája könnyebb, ha minden országban teljesen azonos alapelvek szerint alakíthatják meg a kipróbált szervezeti egységeket: a sejteket, a láncokat, a frakciókat, a szövetségeket s ezek elágazásait, a fiatalság toborzását, hanem az egyik országban szerzett tapasztalatokat azonnal értékesíthetik megfelelő utasítások útján a másokban. Emellett rendkívül érdekes és fontos vonása a bolsevista szervezkedésnek a rendelkezések névtelensége és a vezetők személytelen-sége. Nagyszerű biztonsági szabály ez a hatósági üldözések esetén, de meggátolja az egyes vezetők népszerűségi törekvéseit éppen úgy, mint egyéni eljárását. Valljuk meg, hogy semmiféle katonai fegyelem nem ment ilyen messzire az óvatosságban.

Szükségesnek tartjuk itt a bolsevista sejtrendszer lényegét megismertetni.

A kommunista pártnak, mint a szó legszorosabb értelmében vett osztálypártnak alapszervezete az ú. n. üzemi sejt. Ezen az elnevezésen érteni kell a műhelyek, gyártelepek, bányák, pályaudvarok, földbirtokok, hivatalok, rendőrségi osztályok és katonai alakulatok stb. körében megalakult lehetőleg legalább három tagból álló olyan csoportokat, amelyek a közvetlen kapcsolatot szolgálják a párt vezetése és a tömegek között, érthetőbben szólva tehát nem egyebek, mint a pártnak tapintószervei és szívókarjai. Feladatuk a párt utasításait átvinni a proletariátus életébe, megvalósítani a pártnak szervező- és propaganda-tevékenységét és egyúttal legélénkebben résztvenni az ország gazdasági és politikai életében. Ahol népesebb a sejt, rögtön megalakul a sejt «irodája», melynek élén a sejt titkára áll. Ez a titkár állapítja meg a sejt esti és vasárnapi üléseinek napirendjét, vezeti a tanácskozásokat, veszi át a sejttagok jelentéseit végzett munkájukról. A sejt minden tagja köteles mindenütt, ahol megfordul, elsősorban természetesen saját munkahelyén a bolsevista szellemet terjeszteni s minden alkalmat erre kihasználni. A sejt munkálkodásának mikéntjére nézve Moszkva rész-

letes syllabust dolgozott ki, amely részleteiben meghatározza, mikor kell nyiltabban, mikor kell óvatosabban fellépni, mi a tennivaló, ha a sejt népes és erős, mi akkor, ha a sejt csak kicsiny és viszonylag erőtlen. E syllabus részletes ismertetése helyett jellemzésül felemlítjük, hogy benne van a falakra névtelenül felfirkált párt jelszavakra vonatkozó utasítás is, valamint az, hogy adott esetben elég a pusztá kémkedésre szorítkozni. A bolsevizáló tevékenység kiemelkedő pontja agitátor-iskolák létesítése, valamint az ú. n. nevelő munka végzése, amely abból áll, hogy a munkásosztály tagjait megtanítsák az országos és világpolitika minden kérdését bolsevista szempontból megítélni. Míg a polgári osztály tagjai többségének elég zavaros fogalmi vannak például a kínai vagy indiai mozgalomról, a bolsevista sejtek révén az egyes munkahelyek munkásai ilyen és hasonló világpolitikai kérdésekről, mint pl. a fasiszmus, népszövetség, szovjet-rendszer stb. a leghatározottabb véleményt kapják készen a sejteken keresztül. A sejtek az egyéni meggyőzés eszközén kívül a Moszkva gyártotta röpiratok, röpívek, sőt a munkahelyen magán kiadott könyvnyomatosokat és újságokat használják fel a munkásság informálására és bolsevista szellemmel eltöltésére, forradalmasítására, nem szólva a hetenként megtartott ülésekről, amelyek nem okvetlenül a sejt zártkörű ülései, hanem ilyen vagy olyan cím alatt a munkásság mentől szélesebb rétegeit bevonó megbeszélések. A sejteknek a legaprólékosabban tanulmányozniuk kell a munkásság gazdasági helyzetét, életviszonyait és igyekezniük kell a munkásságra a befolyást maguknak biztosítani. E célból Moszkva ügyel arra, hogy a sejt vezetőségében a gyár legjobb munkásai legyenek, már csak azért is, hogy ezek forradalmi műve ne válják gyanússá. Alakítsatok mindenütt üzemi sejteket! hirdeti a III. Internacionálé. A cél az, hogy ne legyen egyetlen olyan munkatelep, ahol a III. Internacionálénak legalább egy ügynöke nincsen. Nem nehéz ezt elérnie, mert a többi sejt támogatása révén munkahely üresedése esetén rögtön megjelenik egy kitűnő ajánlatokkal ellátott szerény munkás, akit az üzem vezetője esetleg boldogan fogad fel. A sejt munkája természetesen középponti ellenőrzés alatt áll. Minden egyéni, felelőtlen akció tilos. A sejt résztvevén a munkásság összes életkörülményeiben, az üzemi viszonyoktól az iskolán át az otthonig, szinte könnyűvé válik kihasználnia minden oly kérdést, amelynek politikai vonatkozása van, a bolsevista izgatás cél-

jaira. Így a bolsevista párt minden jelszavát a munkást érdeklő kérdések megmagyarázásával bele lehet vinni a munkásság gondolkozásába és az agitátor sohasem mulasztja el azzal fejezni be mondanivalóit, hogy egyetlen menekvés van a burzsoázia teremtette munkás-pokolból: felvenni a könyörtelen harcot a munkásság kizsákmányolói és nyomorgatói ellen! Elvont és elméleti kérdések nem igen szerepelnek a bolsevista agitáció anyagaként, a mindennapi élet vérbe és húsba vágó vonatkozásain keresztül kapja meg a munkás a leninista programm igéit. Természetesen, különösen oly országokban vagy munkahelyeken, ahol a bolsevistaságot elhallgatni nagyon is tanácsos, nem mint a bolsevista üzemi sejt tagjai lépnek fel és nyilvánítják nézeteiket, sőt gyülekezéseiket is elaprózott csoportokban tartják észrevétlenül külvárosi vendéglőkben vagy utcai séták alkalmával, esetleg a város elhagyott helyein a szabadban, amikor is az egyes kis csoportok esetleg még egymás létezéséről sem tudnak. Ily módon az a különleges helyzet áll elő, hogy esetleg széles és elterjedt tömegmozgalom keletkezik, amelynek nemcsak feloszlata, hanem felfedezése is csaknem határos a lehetetlenséggel, mert hiába fedezik fel az egyes szétszóródott sejteket, sohasem lehet tudni, hány maradt felfedezetlenül, amely nyugodtan folytatja aknamunkáját tovább. Csak egyetlen szerv tud pontos adatokat erről a szervezkedésről, a párt vezetősége s ennek révén a III. Internacionálé végrehajtó bizottsága. Ha sikerül a párt vezetőségét ártalmatlanná tenni, rögtön helyére lép a másik, sőt mi több, a letartóztatott pártvezetőség esetleg éppen azokból áll, akik a titkos pártvezetőség szerepét fedik, akiknek letartóztatásba sohasem szabad kerülniök.

A moszkvai internacionálénak a világforradalomra irányított stratégiáját szolgáló taktikának csak egyik része van a sejt szervezkedés ismertetésében feltüntetve. Gondoljunk azonban arra, hogy ez a taktika a párt szolgálatában vas-fegyelmet követel, amely valóban a legjobb biztosíték az ellen, hogy a középpont haditerve írott malszttá váljék csupán.

A bolsevizmusnak a haditudományokból átvett szabálya szerint a forradalomban a legfontosabb az előkészítés munkája. A végrehajtás már semmi, ha az előkészítés kifogástalan.

A bolsevizmus itt abból a tömeglélektani igazságból indul ki, hogy a forradalmi cselekvést csak tevékeny és öntudatos kisebbség biztosíthatja. Lenin maga kijelen-

tette, hogy félmillió párt bőven elég az uralom meghódítására, akár 120 millió lakosú birodalmon is; tudjuk, hogy ez a kisebbség, amikor az orosz birodalom élére került, nem volt néhány ezer sem, nemhogy félmillió lett volna, de nem állapította-e meg már Taine is, hogy alig 300.000-re volt tehető a jakobinusok száma Franciaországban, amikor igájukba hajtották Franciaországot és egy 35 millió népet eltúrta, hogy rajta ez a törpe kisebbség a legvéresebb zsarnokságot gyakorolja.

Miként lehet ezt alapjában véve elérni? Megmondják a kommunisták.

Minden polgári társadalom alapja erkölcsi kötelek kapcsolata, aminők a vallás, a család, az alattvalói hűség, a hatóságok tisztelete, a hazafias érzés, ragaszkodás a történeti múlthoz és az ősi hagyományokhoz. A bolsevisták jól tudják, amit nem egy polgári társadalom elfelejt, hogy egy nemzetnek vagy fajnak ereje az ősi múltból eredő gondolati és érzelmi közösségben áll, a hagyományok és néha bizonyos előítéletek féltékeny ápolásában, ami együttvéve teszi szilárddá és haladásra képessé a nemzet lelkét. Ha sikerül egy nemzetnél meglazítani ezeket az erkölcsi köteleket, ha sikerül megrendíteni a tiszteletet a nemzeti múlt s a hagyományok iránt, ez annyi, mint megölni a nemzeti lelket, következésképp elvenni az államalkotó fajnak minden erejét.

A bolsevizmusnak forradalmi taktikája ebben a részben szinte elháríthatatlan, mert a nemzet lelkületét, hagyományait kikezdő agitációt csak igen gyámoltalanul tudja üldözni és megbénítani a büntető igazságszolgáltatás és a közigazgatás. Ezerféle mód kínálkozik a polgári társadalom erkölcsi érzéseinek lerombolására, majd az erkölcsbírászkodás és a felháborodott igazságérzet kothurnusában —, majd a gúny és tréfa alattomos, biztosan élő fegyvereivel, majd mulattatás és szórakoztatás ürügyén. Csak így érthető meg a nagy francia forradalom és az orosz bolsevizmus diadalát megelőző korszak: amikor annyira megromlott a polgári társadalom értelmisége, tehát a nép elitje, hogy maga hódolt be a felforgató tanoknak s nem tudom, melyik érdekesebb típus: az orosz nihilista nemes-e, vagy az az előkelő francia hölgy, aki Voltaire-t bigotnak nevezte, mert deizmust állapított meg írásaiban.

A bolsevista propagandának ez a része megfosztja a polgári társadalom tagjait a társadalmi rend erkölcsi alapjának átérzésétől s a társadalmi összefüggések és törvények világos látásának képességétől. Így jut el az aláaknázott társadalom észrevétlenül ahhoz az állapothoz,

amikor ellenállóképessége megtörik és a hatalmi szervek habozókká, gyávákká, tehetetlenekké válnak. Ez a sors érte utól XVI. Lajos kormányát éppen úgy, mint a cárizmusét és különösképpen Kerenszkijét. A kommunista pártban már készen várják azt a helyzetet, amikor esetleg minden fegyver nélkül csak ki kell nyújtani a kezét a hatalomért. Hiszen ekkor már ott ülnek sejtjeik a telefonközpontokban, a posta- és távíróhivatalban, a lapok szerkesztőségében, a közbiztonsági szervezetekben éppen úgy, mint a hadseregben.

Dramai olvasmány a Kerenszkij-kormány bukásakor annak az éjszakának leírása, amikor egy hatalmas birodalom névleges feje eszeveszetten menekült Finnországba, mert gacsinai palotájába egyszerre csak nem érkezett már sehonnan semmi hír: az éjszakai halálos csend hirtelen rádöbentette a diktátort és vezérkarát arra a tényre, hogy képtelenek megtudni, mi történik a néhány kilométerre levő Szentpétervárt. Egyszerre beállt a pánik, mindenki a saját életének megmentésére gondolt. A bolsevisták 1917-iki borzalmas és hozzátehetjük, ördögien ügyes forradalmi technikájának diadala teljesen váratlanul érte az orosz hatóságokat s védekezni képtelenek voltak. Megrázó hatású, amit a megbukott uralom egyik főembere mond emlékirataiban: «Aki nem volt benn ebben a légkörben, nem ítélné meg az előtte ismeretlen veszedelmet. . . Sokszor hallottam kárhozatni a legyőzött rendszer tehetetlenségét, hanyagságát és tájékozatlanságát és sokszor zúgott fülemben: ez nálunk nem történhetett volna meg ... én ezt tettem volna ... én ezt meg ezt rendeltem volna el . . . Igen ám, de cselekedjék valaki akkor, amidőn elszigetelték s egyedül van, rendelkezék, mikor nincs kivel. Mindez késő volt, mielőtt még ez a tragikus helyzet bekövetkezett, a kormány már ellenségeink prédája volt».¹

Könnyen megérthető, hogy a kormány eltávolításával az alsóbb hatóságoknak, különösen a vidéken levő hatósági szervezeteknek behódoltatására már egyszerű felszólítás is elegendő.

Az olvasó ezek után önkéntelenül felteszi a kérdést, mik a feltételei a társadalom sikeres védekezésének?

A forradalmasító tevékenység hatása ellen csak erkölcsi vértet, a társadalomban a történeti fejlődés során kiérlelt eszményeknek megőrzése nyújthat oltalmat. Mindennél fontosabb azonban, hogy egészséges legyen a

¹ V. ö. S. Oldenbourg: Le Coup d'Etat bolcheviste. Paris, 1929.

társadalom, szervei zavartalanul és a nemzeti eszményekkel összhangban működjenek.

Moszkva ügynökeinek forradalmasító tevékenysége termőtalajra talál ott, ahol a közállapotokat nem a társadalmi egyensúly elvének tiszteletbentartása jellemzi, hanem az egészségtelen gazdasági helyzet konjunktúráin élőködők befolyásáról szólnak a gyengébb gazdasági helyzetben levők jogos panaszaival. A nyomorúság rossz tanácsadó és a leghatalmasabb élesztője az irigységnek és gyűlöletnek. Az ilyen érzelmekkel telített társadalomban természetesen nem lehet egység. Első sorban tehát a társadalom és állam szerveinek kell hivatásuk magaslátán lenniük, hogy a társadalom egységét és egészségét biztosító eszmék (vallási, nemzeti, faji öntudat, a családi és közéleti erkölcs tisztasága) erejét fenntartsák és meg erősítsék. Résen kell lenniük folyton-folyvást, míg kedvezőtlen események és körülmények befolyásolják a társadalom egységét, hogy a jó orvos simogató kezével rögtön közeledhessenek a sebekhez.

A társadalmi rend épségéért felelőseknek sohasem szabad ezenkívül elfeledniük, hogy a bolsevista bujtogatás szegődöttjeiként nemcsak a számban mindenesetre nagy proletárság szerepelhet, hanem melléje sorakozik a minden társadalmi osztályból újonczódó elégedetlenek, gonosztevők, kívánságukban és érvényesülő vágyaikban megsértettek, a minden feltörekvő hatalmat üdvözlő jellemtelenség, az irigyek és élőködők, az idegen faji és nemzeti érzést magukban hordozók és azoknak a rajongóknak és örülteknek serege, akik, mint Lebon mondja, a haladás nevében akarják megsemmisíteni a multat és lerombolni a társadalmakat. Vegyük mindehhez azt a szomorú ténytet, hogy Magyarországon a középosztályt az inflációs idők a szó teljes értelmében kifosztották, úgyhogy ez az osztály legnagyobb részében ha lelkileg nem is, társadalmi helyzetét tekintve elproletarizálódott.

Végezetül emlékeztessünk arra az ismert tényre, hogy Magyarországon a bolsevista propaganda egyre nagyobb méreteket ölt. Moszkva ugyan előírja, hogy a bolsevizmus akár a Trianon ellen való küzdelem jelszavába is becsomagolható, de amint láttuk, az eddig még a toborzás és kiképzés céljait szolgáló összeesküvések már nyílt tüntető csoportokkal is rombolni kész tömegekkel is rendelkeznek. Röpiratok ezrei szállnak szét az országban, már elhangzott a rég ismert kiáltás is: «Ki az utcára! Az utca a miénk!»

Videant consules!

A hivatásos lázítás.

Magyarország kormányzója nemrég egy vidéki ünnepségen mondott beszédében megnyugtatta az ország lakosságát, hogy a kormányzat a közrendet és az állam biztonságát minden körülmények közt meg fogja óvni s különösen a hivatásos lázítókkal szemben alkalmazni fog minden célravezető erélyes rendszabályt.

A kormányzó e szavaiban mérhetetlen fontosságú társadalmi problémát érintett. A hivatásos, a rendszerbe foglalt lázítás és bujtogatás problémája ez, amely világosan szemlélhető ugyan a nagy francia forradalom s az azóta lezajlott minden forradalom előkészítésében, de igazi dermesztő valóságában csak napjainkban bontakozott ki a világ előtt az oroszországi bolsevista forradalomban. Nem sokkal Magyarország kormányzójának megnyilatkozása után Chiappe, a híres párizsi rendőrfőnök az egész világ figyelmét felhívta a hivatásos bujtogatók üzelmeire s jelezte, hogy a kérdés nemzetközi jogi szabályozásának előkészítése végett tanulmányokat folytató.

Sem a magyar publicisztikában, sem különösen a jogtudományi irodalomban ez a probléma, sajnos, kellő méltatásban eddig nem részesült. Nekünk, magyaroknak, éppen elég okunk volna pedig ennek a problémának élesen a szemébe nézni, hiszen nálunk éppen úgy, mint a bolsevista orosz forradalomban, egészen törpe s látszólag teljesen súlytalan kisebbség nemcsak felforgatta az ország rendjét, hanem az országot leigázva, kezébe kerítette a kormányhatalmat. Mint annyi más kérdésben, úgy látszik, mi is megvárjuk, míg a nyugati nagy nemzetek megteszik ezt a problémát a közvélemény egyik tengelyévé. Ma nálunk még uralkodó felfogás, ezt mutatják iskolakönyveink és a politikai irodalom termékei, hogy a forradalmak oly okozatok, amelyeknek mélyenfekvő okait kizárólagosan a megtámadott vagy legázolt uralmi rendszer bűneiben és hibáiban kell keresni; ezekhez a bűnök-höz és hibákhoz csatlakozik szükségszerűen a néptömegek elégedetlensége, felháborodása, forrongása, ami végül is mint a tűzhányó, kitör s a forradalommal igazságot szolgálat, megtorol, bosszút áll és ha romhalmazon vagy vértengeren is, üdvös reformokat szül.

Ez ellen a felfogás ellen éppen Franciaországban indítottak tudományos hadjáratot, ahol hosszú időn át, a liberális, majd szocialista gondolat egész uralma alatt divat volt a nagy francia forradalmat a szocialista tör-

ténetíró, Aulard kifejezése szerint a francia nép hősi eposzáinak tekinteni és ápolni ennek a mozgalomnak nagy hagyományait. Bár a nagy francia forradalom egetverő jelszavai és tervei, valamint a csatatereken tanúsított nagyszerű erőfeszítései és elért sikerei mellett még arra sem volt képes, hogy állandó kormányt adjon a francia népnek, majd végül is egyetlen ember zsarnokságába hullott bele dicstelenül, a legtöbb történetíró és essayista saajtszerű határozatlansággal, amire kitűnő példa Carlyle, nem adott egységes bírálatot a nagy francia forradalomról a maga egészében. Ennek egyik főoka kétségtelenül az volt, hogy a francia forradalom történeti kútfőinek feltárása még a mai napig is folyamatban van s különösen az újabb kutatások vetnek igazi fényt a forradalom igazi rugóira s vezéreinek politikai tevékenységére.

A forradalmak megítélésében és értékelésében az eddigi módszerek a forradalmi eszméknek mint eleven hatóerőknek tulajdonítanak döntő súlyt. Nem szentelt senki különös figyelmet annak, mily módon terjednek el ezek az eszmék s mily módon válnak óriás faltörő kosokká, hogy megdöngessék és lerombolják az államhatalom bástyáit.

Már Taine rámutatott arra, hogy a nagy francia forradalom idején a jakobinusok száma alig tett ki egész Franciaországban néhány százezret, de Taine-t valósággal agyonhallgatták, úgyhogy Aulard is csak Taine halála után írt ellene cáfoló iratot. Taine nyomain A. Cochin, a korán elhunyt francia történetíró állított fel új történetfilozófiai rendszert, amelynek egyik alap gondolata szerint általában a forradalmi szellem és az úgynevezett szabad gondolkozás, a forradalom is, egy és ugyanaz térben és időben. Cochin több nagy munkában fejtette ki a forradalmi eszméknek, elméleteknek, a véleményalakító egyesületeknek és a megfélemlítésnek szerepét a forradalmak előkészítésében és megszervezésében. Azonban sem Taine, sem Cochin nem mondta ki nyíltan, hogy a forradalomnak technikája van, amelyhez érteni kell. Aki ehhez nem ért, az elbukik, mint Catilina, aki elvesztegette a drága időt, míg Cicero Quo usque tandem-évei véglegesen le nem leplezte az összeesküvő terveket.

Az oroszországi bolsevista forradalom végre a villám vakító fényét vetette a forradalom rejtelmekre. Már Marx hirdette ugyan, hogy «a forradalom művészet», de csak a bolsevista forradalom diadala után lett szemellátható valóság, hogy Lenin nem túlzott, mikor azt hirdette, hogy elszánt, öntudatos és vakmerő kisebbség munkája a sikeres

forradalom. Max Eastman már rendszerbe foglalta «a forradalom tudományát» s kétségtelenül gazdag irodalma támadt annak a kérdésnek, hogy a nagy tömegeknek s általában a népnek szerepe a forradalmakban öntudatos és valóságos haditervekkel dolgozó vezetők munkájává zsugorodik össze.

Legélesebben állítja elénk azonban a forradalom problémáját egy a napokban megjelent francia könyv, C. Malaparte-nak, a varsói olasz követség volt attachéjának könyve, *Technique du Coup d'Etat* címmel. Ennek a könyvnek, a szerző szerint, az a célja, hogy megmutassa, mennyire nem politikai kérdés a modern államvédelem, éppenséggel nem is tisztán rendészeti vagy karhatalmi kérdés, hanem egyszerűen technikai feladat. A forradalom maga szintén technikai probléma, ha az államhatalom meghódítására vagy megdöntésére irányul. Ez a könyv a bírálat választóvizével önti le a liberalizmus eddigi értékítéleteit a forradalmakról. Nem zengi a dicsőség himnuszát a forradalmi eszméknek, nem megy bele a forradalmak «okainak» megértő boncolásába, hanem egyszerűen a forradalmi módszerek elemzését tárja az olvasó elé a történelemből ismert több forradalom és államcsíny példáján. Miért sikerül az egyik forradalom, miért bukik meg a másik? A forradalmak ebben a könyvben nem válnak politikai, erkölcsi, társadalmi vagy nemzeti problémákká, hanem a forradalmi technika kérdésévé. A forradalom ütközet a fennálló államhatalommal, amelyet megnyernek vagy elvesztenek. Haditerv, stratégia, végrehajtás, taktika, vezérlés, sőt hadianyag kérdése tehát a forradalom sikere vagy meghiúsulása. A modern államvédelem, mondja Malaparte, ugyanazoknak az elveknek érvényesülését teszi szükségessé, amelyek az állam meghódításában érvényesültek és a forradalomra kedvező helyzet elsősorban ezeknek az elveknek elhanyagolásából áll, nem függ tehát szükségképpen az ország politikai, társadalmi helyzetétől vagy általános viszonyaitól.

Ez a könyv, bár kétségtelenül fel akarja vértetni az államokat és társadalmakat a forradalmak pusztításai ellen, nem festi rózsás színben a jövőt. Rettentő példa áll a mai kor embere előtt, amely napnál fényesebben igazolja, mint tudják elvégezni egy hatalmas birodalom meghódítását a forradalom technikájához értő kalandorok. A szerző hideg pontossággal hívja fel a figyelmet arra is, hogy a forradalom eme marxi és lenini művészei viszont az állam technikai védelmében is otthonosak, éppen azért, mert jól ismerik a forradalmi technikát. Hatalmuk alapja

tehát ma is a hivatásszerű forradalmárok, lázítók és bujtogatók infernális csatarendjén épül fel s minnek tagadjuk, fényesen bebizonyították, hogy a forradalomhoz nem kell a nép többsége, elég az öntudatos, forradalmi, egészen törpe kisebbség, elég a forradalmi élcsapat, amely pártot szervez, véleményt terjeszt, rohamcsapatot alakít és kihasználja az államhatalom kezelőinek tudatlanságát és gyengeségét, azt az időpontot, amikor meginog, szétesik, elsorvad és előmlik az államvédelem technikája.

Legérdekesebb a könyvnek az a része, amely leírja az oroszországi bolsevista forradalom előkészítését és diadalraj utasát. Általánosan elterjedt vélemény, hogy a bolsevisták sikerének titka a Kerenszkij-kormány gyengeségében és tehetetlenségében, valamint a bolsevistákkal való bűnös cimboraságában áll. Malaparte szerint Kerenszkij a bolsevista forradalom veszedelmével szemben nem mulasztott el semmit, amit a fennforgó körülmények között az állam biztonsága végett meg kellett és meg lehetett tennie. Kerenszkijnek csak az volt szerinte a hibája, hogy a modern államoknak eddig szokásos karhatalmi intézkedéseiben látta a védelem alapját, de nem számolt a felkelés modern technikájával. Mintegy 20.000 ember állt Kerenszkij rendelkezésére 1917 októberében, ezeket fel is használta az orosz főváros és környékének katonai biztosítására, gépfegyverek voltak felállítva a népesebb és nagyobb útvonalak szögletein. Kerenszkij emellett megnyerte a szakszervezetek vezetőit is, akikről tudta, hogy a bolsevistákkal szemben véleményeltérésben vannak, megnyerte őket arra, hogy arra az esetre, ha a kormány és a bolsevisták közt kenyértörésre kerül a dolog, semlegesek maradnak s általános sztrájk kitörését megakadályozzák.

Lenin maga azon a véleményen volt akkor, hogy általános sztrájk nélkül a forradalom céltalan, mert eleve sikertelenségre van kárhoytatva. Kerenszkij tehát látszólag elég biztosan állt. Trockijnak azonban más volt a véleménye. A forradalom sikeréhez a rend felborulása kell, ehhez pedig nem okvetlenül szükséges az általános sztrájk. Különbén is, mondotta, a forradalmi felkelésnek csak egy feladata van: homlokon ütni és földre teríteni a magával már amúgy is tehetetlen bénát. A forradalmi feladat tehát egyszerűen csak az, megbénítani a kormányt.

Szentpétervár ezekben a napokban tele volt rongyos, kiéhezett katonaszökevényekkel. Mintegy 200.000 főre rúgott ez a veszedelmes had, amely tétlenül ténfergett az utcákon. Mi sem természetesebb, hogy ezzel a köz-

rende nyilvánvalóan veszedelmes tömeggel szemben fokozott gonddal őrizték a kormányhivataloknak és a katonai hatóságoknak elhelyezésére szolgáló épületeket. A vasútvonalak, pályaudvarok, a vízművek, a posta, távíró- és telefonközpont épületeinek őrzésére már kevesebb katonai erő jutott, bár az utcai rend biztosítására sűrűen voltak elhelyezve a háztetőkön a katonai rajok, gépfegyverrel felszerelten.

Trockij szenvedélyesen hirdette, hogy a bolsevista forradalom diadala mindezekről a karhatalmi intézkedésektől független. Mintegy ezer emberből álló vörös gárdát szervezett. Ebben a gárdában voltak katonák, szakmunkások, vasutasok és néhány mérnök. Trockij felosztotta Szentpétervárt szabályos körzetekre, e körzetek mindegyikét pontosan kikémleltette szakembereivel s megállapította a különböző stratégiai pontokat s a közvilágítás, vízellátás és közlekedés üzemének helyrajzát. A telefon- és távíróvonalak, valamint a vízvezetékek és villamos erőt közvetítő kábelek elhelyezésének pontos ismeretében kijelölt egy-egy csoportot, amelyeknek feladata volt ezeket a helyeket adott jelre meglepetésszerűen megszállani. Trockij vörös gárdistái gyanút nem keltve, fegyvertelenül és láthatatlanul végezték el kémkedéseiket, amit nyíltan csináltak, csak annyi volt, hogy behatoltak a kaszárnyákba s ott egyetlen mondat variálásával izgattak: Minden hatalmat a szovjeteknek! Közben az utcákon hullámzó tétlen had rejtélyes módon sűrűn ütközött össze főleg a kormány-szervezte polgári őrség járőreivel. Természetes, hogy gyűlést gyűlés követett, a forradalom különböző napirendjeivel. Mindez végül is általános forrongás és zűrzavar képét öltötte fel.

Trockij a maga ezer emberével még várt. Október 24-én fényes nappal végre kiadta a parancsot a rohamra. Trockij gárdistái most már nyílt vagy rejtett fegyveres felszereléssel vonultak fel pontos haditerv szerint hirtelen és meglepetésszerűen. Megszállták a Néva hídját, a villamosközpontot, a gázműveket, a pályaudvarokat. A központi távíróhivatalt őrizte ugyan 50 csendőr, de ezek az épület előtt felsorakozva gépfegyvereikkel tehetetleneknek bizonyultak Trockij néhány embere előtt, akik részben az épületbe belopózva az ablakokból ledobott néhány kézigránáttal felbontották soraikat, részben velük szemtől-szembe állva kényszerítették őket megadásra. Amily kitűnően megálltak volna helyüket egy forradalmi tömeg támadásával szemben, éppoly tehetetlenek bizonyultak néhány vakmerő és elszánt ember közvetlen kézitusával

fenyegető támadására. Néhány órán belül Trockij ezer emberének kezében volt az orosz főváros minden közműve. Az első órák sikerei önként hozták magukkal, hogy már néhány páncélos automobilt is szereztek maguknak és ezzel száguldozták be a várost. Este 6 órakor Trockij megjelent a bolsevikiek főhadiszállásán a Szmolnij-intézetben s csak ennyit mondott:

— Megtörtént!

Az orosz főváros főütőerein a bolsevisták tartották kezüket. A kormány nem tudott rendelkezni többé, az államhatalom megbénult. Kerenszkij nyomban belátta, hogy minden elveszett s még idején elmenekült. A kormány többi tagjai a cár téli palotájába húzódtak, amelyet változatlanul őrzött néhány század polgári őrség és egy zászlóalj katona.

Szentpétervár lakossága még nem tudta, mi történt. Biztosat senki sem tudott, csak annyi látszott biztosnak, hogy a városi és állami műszaki telepek, intézmények ellen erőszakos merényleteket követtek el. Tény azonban, hogy ekkor még a kormány szabad volt, az állami közgazgatás intézményei, a hatóság és hivatalok a kormány kezében voltak. A helyzet mégis az volt, hogy a kormány nem kormányozhatott többé. El volt vágva Oroszország többi részétől, meg volt fosztva minden lehetőségétől, hogy közléseket tegyen és értesüléseket szerezzen be, bizony fogoly volt a szó valódi értelmében. Eltelt az éj. Másnap kiadta a parancsot Trockij a téli palota megtámadására is. A bolsevikieknek már szövetségesük a Néván horgonyzó Aurora nevű hadihajó s a palotát ostromló vörös gárdistáknak segítségére siet néhány ágyú-lövessel. Kerenszkij miniszterei rövidesen a bolsevikiek foglyai lesznek. Az eddig rejtőzködő Lenin leveti parókját s maga is csak most hiszi el, hogy a forradalom sikerült.

— A forradalom már egy nappal előbb be volt fejezve,
— válaszolt neki Trockij.

Tanulságos részlete a könyvnek ezek után az, miként hiúsult meg Trockij forradalmi aknamunkája később Sztálin diktatúrája ellen. A forradalmi taktika páratlan sikerű championja nem boldogult kipróbált módszerével a bolsevista diktátor ellen, mert ez is ismerte a forradalom technikáját. E könyvből tudjuk meg, hogy Sztálin a G. P. U. mellett különleges államvédelmi testületet szervezett, amely az állam műszaki szervezeteinek biztonsági felügyeletére hivatott. Szakmunkásokból, vasutasokból, gépészekből, elektrotechnikusokból és távírásokból áll

ez a szervezet, amely Moszkva 10 körzetében állandóan ellenőrzi a különféle technikai közművek működését oly módon, hogy az ellenőrzés egyetlen központból indul ki s ide fut össze. Katonai és műszaki feladatán kívül politikai tennivalója közé tartozott többek közt az antiszemitizmus terjesztése Trockij személyének népszerűtlentése érdekében. Trockij száműzetése már akkor történt, mikor elszigetelése csaknem tökéletes volt.

A bolsevikiek megtanították a világ proletariátusát a forradalom technikájára. De elfelejtik, hogy a forradalom előkészítésének tudománya a polgári társadalomnak is hasznára válhatik. Vájjon csakugyan okul-e belőle ez a polgári társadalom?!

A forradalom szelleme.

Lerombolni egy még oly szilárd uralmat, hogy helyette következék az anarkia, a megfélemlítés és a bolsevizmus: nem kell ehhez más valójában, mint széleskörű propaganda-szervezet. A többi magától jön, még akkor is, ha az uralom alapján véve jó adminisztrációt tudott teremteni s ha hibái, vagy bűnei nem mélyrehatók. Erre tanít minket a történelem. A bolsevista rémuralom valószínűleg szabályzatba foglalta a forradalomcsinálás tudományát s nem is titkolja, hogy a lázadás szellemével akarja eltölteni a világot a létező uralmi rendszerek megsemmisítése végett. Sem a forradalmi szellemet, sem a lázadást előkészítő propaganda furfangos módszereit nem a bolsevisták találták ki. Azt azonban elismerhetjük, hogy Marx Károly nyomain ők mutatták meg először, miként lehet roppant birodalmat napok alatt tönkretenni a lázadás tüzeinek felszításával, ők mutatták meg legpontosabban, hogy a tökéletesített propaganda eszközei sokkal veszedelmesebb harci eszközök, mint az ágyú és a fojtógáz.

Már Július Caesar uralma alatt, aki pedig tisztában volt azzal, mekkora veszedelmet jelenthet a gyülekezés jogának korlátlansága az állam biztosságára, egyesületek alakultak Rómában azeval céllal, hogy az utak védőisteneinek tiszteletét minden keresztúton biztosítsák. Az egyesületek tagjai szegény polgárok és rabszolgák lettek; jól bevált rendszer szerint néhány ügyes vezető elég volt ahhoz, hogy ezek az egyesületek adott esetben politikai jelleget öltsenek, sőt ügyes pártvezérek zsoldjában bizonyos «demokratikus» fegyveres erővé alakulja-

nak át s ugyanazt a szerepet játsszák Róma zavargásaiban, mint majdnem két évezreddel később a párizsi szekciók 1793-ban. A lázadás propagandájának bámulatos ügyes megnyilatkozása ez már a klasszikus ókorban; így érthető meg, hogy Július Caesart, a világ urát egy hatvan főből álló összeesküvő banda megölhette annak a szenátusnak tanácsstermében, amelynek több mint nyolcszáz tagja volt.

A magyar közvéleménynek alkalma volt az elmúlt napokban elgondolkozni a történelem eme szemléletén. A magyar országgyűlésen bizonyos rendszabályokról volt szó, amelyek nyíltan vagy burkoltan a lázadás propagandájának voltak hivatva gátat vetni. Az egyik képviselő erre azt kiáltotta oda a kormány tagjai felé: Akkor hát megyünk a föld alá! Ezekből a szavakból mindenki ráismerhetett a bolsevista propaganda ama szabályára, hogy ott, ahol az uralmi rendszerek megdöntésére irányuló nyílt propaganda törvényes akadályba ütközik, ott az illegális utat kell választani, a propagandát titokban kell megszervezni, a föld alatt.

Kevesen voltak, akiknek ez a tán önfeladt fenyegetőzés feltűnt. Azoknak is, akiknek feltűnt, talán az volt a nézetük, hogy az ilyen fenyegetőzés üres dolog, törpe kisebbség ajkairól szállt el s tán nevettek is rajta. Talán azt sem vették észre, hogy ugyanebből a fenyegetező csoportból más hang is hallatszott ugyanakkor, amely az országgyűlés többségéhez címezve gúnyosan így említette a magyar állam bírói szervezetét: Az ő bíróságai! Nem tűnt fel senkinek, hogy a magyar országgyűlés egyik pártja e szavakkal nemcsak megtagadja a bírói tekintélyt, nemcsak tisztetlenség a bírói hivatás szentsége iránt, de egyenesen idegennek nyilvánítja magára a magyar állam bírói hatalmát.

Es napokkal később megjelenik Budapest utcáin egy szervezett csoport; tagbaszakadt, edzett legények vonulnak föl kihívó módon, nyilvánvalóan mint valami hadsereg, amelynek vezérkara láthatatlanul irányítja mozgólatait, titokban megállapított haditerv szerint, hogy széttagolja, vagy összevonja a támadás és védekezés szabályai szerint. Valami védőőrségnek nevezik ezt a csoportot, megszervezéséről és céljairól senki sem tud semmi bizonyosat, mert születése és fegyelem alá vonása homályban történt, a föld alatt.

Azok, akik ezeket a jelenségeket lekicsinylik, kevés történelmi érzékről és még kevesebb belátásról tesznek tanúságot a dolgok valódi lényege felől. Ahonnan ezek a

tények kiindulnak s ahonnan ezek a szavak elhangzottak, ott a társadalomra nézve veszedelmes lehetőségek fegyvertárát őrzik. Esküsznek ott elsősorban is arra a tanításra, amely végső céljaként az emberi civilizáció teljes elpusztítását tűzi ki a kommunizmus megvalósításával a proletárdiktatúra eszközével. Ez a tanítás az, amely amellet internacionalizmust és általános emberszeretetet hirdet, hogy feloldhassa magát a hűség alól a haza iránt. Ez a tanítás az, amely gyűlöletet hirdet a vallás iránt, mert azzal akarja elbódítani a tömegeket, hogy a paradicsomot itt a földön valósítja meg. Ennek a tanításnak szegődöttjei pedig népes szakszervezeteket tartanak kezükben, magyar munkások ezreit, szegény, sőt nyomorban levő magyar munkásokat, akiknek szerény álmai valamivel puhább kenyérről s egy falat húsról s tisztos lakásról meg ruházatról bizony könnyen kiszélesíthetők a demagógia szárnyaló szavaival. Könnyen elég egy szakszervezeti titkár intése, hogy sztrájkba lépjenek munkások százai, nyomorba döntve családjukat és felbecsülhetetlen károkat okozva a nemzeti vagyonnak.

Angolország, amely a legelsőök között volt üzleti érdekből barátságot kötni a szovjettel, az általános sztrájk, majd a bányászsztrájk kipótolhatatlan veszteségei után kénytelen volt kioltani a forradalmi szellem tüzhelyeit s a szovjet-követséget valamennyi pereputtyával együtt csúfosan kiűzte az angol földről. Franciaországban még áll a szovjet követsége, még lángol a lázadás szellemének vörös fáklája, de Franciaország radikálistábelügyminisztere kiadta a jelszót, hogy a bolsevizmus a haza legnagyobb ellensége.

A világ kezd tudatára jönni a forradalmi szellem gyászos pusztításainak, de a harc e szellem ellen nem könnyű, mert a forradalmi szellemnek számtalan híve van azokon kívül is, akik nyíltan politikai hitvallásuknak és élethivatásuknak tartják a forradalmi szellem tenyésztését és gyümölcseinek megérlelését.

A történelem megtanít arra is, hogy a szegényebb néposztályok elkeseredését kihasználó forradalmi propaganda táborába tud vonni olyanokat is, akik nem is tartoznak abba a társadalmi osztályba, amelynek érdekei adják a lázadás zászlajára írt jelszavakat. Kik ezek?

Lelkiismeretlen és elvtelen egyének, akik kitűnök arra, hogy felforgassanak valamely fennálló hatalmat, de képtelenek arra, hogy bármely új hatalom megalapításában komoly munkát tudjanak kifejteni. Süllyedt jellemek, akiknek semmi érzékük a becsület és méltóság iránt s

tódulni fognak mindenkor oda, ahol valamely kalandor napja kibukkan a láthatár mögül. Idegen csavargók és munkakerülő munkások, sehonnai emberek ocsmány és rémületes tömege, törvényen és társadalmon kívül élő megvetettek hada, akik nem tisztelnek semmit és nem veszhetnek semmit. Jellemtelen emberek, bűnös és homályos múlttal, de vakmerő tervekkel a jövő iránt. Minden társadalmi osztályból újonczódó csöcselék, amely prédára lesve nem vállal más szerepet, mint azt, hogy a siker után a győző uszályába kapaszkodják.

A veszedelem megelőzése végett tehát szükség van arra a képességre, hogy a veszedelmet fel tudjuk ismerni. Gondoljunk ismét a történelem tanulságaira. Pierre Gaxotte, Taine kiváló tanítványa, találóan állapítja meg a minap megjelent nagyszabású művében, hogy a XVIII. század égis dicsért filozófusainak szelleme majdnem teljes ellentétben áll az igazi tudomány szellemével. Pedig ez a szellem, fényes diadalt aratott a francia monarchia lerombolásával, mert senki sem vette észre, hogy az igazi tudomány sohasem lehet összeesküvők harci eszköze, sem meggyőződések, sem politikai uralmak ellen. És egy vesztébe rohanó korszak, mint a tudományos szellem csemegéit falta Voltaire-nak Buffon földtani és Spallanzani természetrajzi kutatásaira vonatkozó bámulatosan gyermekes vitairatait, amelyek az egyház és a vallás ellen való támadással voltak összekeverve.

Az ilyen propaganda vetette meg a nagy francia forradalom ágyát. Am nem azért, mert ez a propaganda kivédhetetlen volt. 1789-et magyarázhatjuk ugyan azzal, hogy bizonyos gyűjtőanyag mértéken felül gyűlt össze, ám az igazi magyarázat mégsem más, mint a törvényes uralom élén állók tájékozatlan gyengesége és vaksága.

Végezetül pedig szakítsunk egyszersmindenkora mi magyarok a nálunk lábrakapott s már-már külön életet élő jelszóval, hogy mi a forradalmi megmozdulások ellen be vagyunk oltva. Vesztünket okozhatja ez a téves hit, mert nálunk sokkal öntudatosabb és hatalmasabb nemzetek is, mint fentebb láttuk, szükségét érzik annak, hogy a lázadás mikroszkopikus baktériumai ellen védekezzenek. A mai forradalmi megmozdulások technikája mellett a lázadás ellen nincs többé immúnis talaj.

A polgárháború alapszabályai.

Mikor a magyar királyi kormány egyik tagja legutóbb arra hívta föl az ország lakosainak figyelmét, hogy az ország területén kitartóan folyik a legfurfangosabb eszközökkel a bolsevista szervezkedés és propaganda, akadtak hangok, amelyek rémlátásnak nevezték a miniszter kijelentéseit és voltak lapok, amelyek jelentéktelen semmiséggé iparkodtak minősíteni minden bolsevista megmozdulást, ezzel a mindinkább üres szólamhámmá süllyedő megokolással: «Mi a bolsevizmus mérge ellen már be vagyunk oltva!»

A kényelmes formulákat annyira kedvelő, feledékeny magyar polgári osztály felvilágosítása végett nem éreztelen rámutatni arra, hogy a moszkvai III. Internacionálé végrehajtóbizottsága világot felforgató terveit oly vakmerő nyíltsággal hirdeti, hogy szinte érthetetlen, miért kürtöli világgá taktikai fogásainak legkisebb részletéig kidolgozott rendszerét. Ennél csak egy érthetlenebb. Az, hogy Európa kormányai szinte tudomást sem vesznek nemcsak a létüket fenyegető, de a kormányzatukra bízott országok fizikai és erkölcsi rombadöntését célzó hitvallásról. Sőt mi több, szinte maguk szabadítják magukra a kiengesztelhetetlen ellenséget, mert diplomáciai elismerés és kereskedelmi összeköttetés formájában a III. Internacionálé szervezeteit nemzetközi jogosítványokkal megerősítve telepítik hazájuk földjére.

Magyarország területén titokban terjesztett, Bécsben nyomtatott magyarnyelvű két kiadványra hívjuk föl a figyelmet; az egyiknek címe: *A kommunista forradalom irányelvei*, a másiké: *A kommunista internacionálé alapkövei*. Mindkettő a kommunista internacionálé utasításait, elvi fejtegetéseit és állandósított szabályait tartalmazza a bolsevista propagandát és szervezkedést illetőleg.

Ezekből közlünk most néhány szemelvényt. Azok, akik azt hiszik, hogy a kommunista pártok szervezkedése és működésüknek megengedése a belső politika egyszerű kérdése, amelyből még a közigazgatás is kikapcsolható, épüljenek az alábbiakból.

Mi a kommunista párt?

A kommunista párt képviseli azt az irányelvet, hogy az osztályharc a polgárháború szakaszába lépett. Ezért nem elegendő számára a polgári legalitás kerete (ott t. i.,

ahol megengedik a kommunista párt működését), hanem a legális szervezetekkel párhuzamosan mindenütt illegális szervezeteket kell létesíteni, amelyek a döntő pillanatban lehetővé teszik a forradalom sikeres keresztülvitelét. Ily szervezetek létesítése végett meg kell valósítani elsősorban az állam fegyveres szervezeteiben és a falvakban a kommunista eszmék tervszerű propagandáját. Nem baj, ha a kommunista párt a munkásosztály kisebbségét teszi, csak elszánt legyen, cselekedni képes s a tömegek harcát meg tudja szervezni és soraiban vasfegyelem uralkodjék. A kommunista párt szervezeti tevékenységének alapja kommunista sejtek megteremtése mindenütt. Ahol csak három ember is akad, aki a bolsevizmus mellé áll, azonnal kommunista sejtet kell alapítani. A kommunista pártot a forradalom harci szervezetévé kell kiképezni. A kommunista párt feladata, miként kell a pártot forradalmi felkelésekre, fegyveres harcokra és általában illegális küzdelemre felszerelniök. Ha a párt legálisan működik, még akkor is föld alá szorultsága esetére a legnagyobb harckészség biztosítása és a forradalmi felkelés előkészítése válik elsősorban feladatává, míg az illegális pártnak be kell furakodnia elsősorban a legális munkásszervezetekbe, hogy a tömegek élére kerülhessen. Minden egyes országban dolgozó kommunista párt alosztálya a moszkvai III. Internacionálénak, amely nem egyéb, mint a világ egyetlen kommunista pártja.

Mi a kommunista Internacionálé célja?

Minden eszközzel — még fegyverrel a kézben is — a nemzetközi burzsoázia megbuktatásáért és a nemzetközi tanácsköztársaság megteremtéséért, a mai államrendszer teljes megsemmisítéséért harcolni. A kommunista Internacionálé kötelezi magát, hogy minden tanácsköztársaságot, vagy ilyennek felállítására irányuló kísérletet, bárhol hozzák is létre, támogatni fog. A kommunista Internacionálé szerint a proletariátus diktatúrája az egyetlen eszköz, amellyel a polgári osztály és a kapitalizmus megsemmisíthető. A kommunista Internacionálé végrehajtó-bizottságának és e bizottság elnökségének jogában áll az egyes országokban működő pártokhoz meghatalmazottakat küldeni. Ezek a meghatalmazottak Moszkvától, a Komintern végrehajtó-bizottságától kapnak utasításokat. Ezeknek hivatása a kommunista Internacionálé határozatait végrehajtásának ellenőrzése. Az egyes pártok különben is kötelesek működésükről szóló

jelentéseket rendszeresen küldeni a végrehajtó-bizottsághoz megbírálás végett. A kommunista Internacionálé alapelve az, hogy az osztályharcnak polgárháborúvá kell átváltoznia, amelynek közvetlen célja a politikai hatalom megszerzése. Pusztán általános sztrájkokkal a polgári osztályt legyőzni nem lehet. A proletárságnak a fegyveres felkelés eszközéhez kell nyúlnia.

„Travaillons!“

Franciaország, Svájc, Németország és Ausztria kommunista szervezeteiben és csoportjaiban terjeng különösen ez a jelszó azzal a megokolással, hogy karbatett kezekkel nem lehet várni a polgárháború kitörését. A tömegek lelkén vajúdó sok kínos kérdésre adjon feleletet a bolsevizmus a harci riadóval, amely azonban ne legyen ostoba és elhamarkodott kitörés, hanem a forradalmi program legkisebb részleteinek előzetes kidolgozása és megfontolása. Így született meg az a *Katonai ABC*, amely a szó szoros értelmében a polgárháború alapszabályait tartalmazza. Kiindul abból a megfontolásból, hogy a polgári világ megdöntése nem egyszerű feladat, hanem csak tudatos, megfontolt forradalmi működés eredménye lehet. Felállítja a harc elméletét s megállapítja, hogy a polgárháborúnak két szakasza van, az egyik a hatalom megkerítésének elősegítésére vonatkozik, ez a «földalatti szakasz», a másik maga a hatalom megszerzése, ez a «nyílt szakasz». Megállapítják itt a föld alatt titokban szervezkedő rohamcsapatok elhelyezkedését, összeállítását és kiegészítését, különféle eshetőségekben a tennivalóit éppen úgy, mint ahogy a sztratégiai iskolákban a hadseregek felhasználásának módjait és rendszereit tanítják. Megállapítják, miként kell kiképezni ezeket a rohamcsapatokat propaganda-tevékenységük és fegyveres fellépésük szempontjából. Megállapítják, miként kell megmételyezni és kijátszani az államhatalom védekező szerveit, nem hiányzik annak részletes megmagyarázása sem, miként kell a kémkedést megszervezni és sikeressé tenni, hivatalos titkokat ellesni, miként kell eljárni utcai harcokban, a falvakban éji vagy nappali fegyveres támadásoknál stb. Természetesen részletes szabályzat szól az intézményes terrorról a siker esetén, miként kell likvidálni az ellenforradalmi megmozdulásokat a cseka, a forradalmi törvényszék, a túszedés, éjszakai rajtaütések, razziák, házkutatások, stb. útján.

Naiv ember az, aki azt hiszi, hogy Magyarországon nem kapható ilyen összeesküvésre az a társadalmi réteg, amelyről Prohászka Ottokár állapította meg a minap, hogy elfordult a hit eszményeitől, mert már semmit sem remél. Ne vegyük innen ki a munkásosztálynak azt a részét sem, amelyet a munkátlansággal járó nyomorúság szorongat, sőt bátran idevonhatjuk a középosztálynak sok ezer elesettjét, egyszóval Trianon összes áldozatait. Gazember az, aki ezt a helyzetet, ezt a nyomort az elkeseredettségnek lázadásá váló szításával kiaknázza. De nem így volt-e ez mindig a civilizáció kezdete óta? Tények ezek, amelyeket adott körülmények matematikai pontossággal szülnék meg, ezeket kézlegyintéssel elintézni nem lehet, ezek ellen nincs oly védőoltás, amely kényelmes megítélésre adna jogot és alapot.

Kétféle kivezető út van. Az egyik azoknak a körülményeknek megszüntetése, amelyek ily borzalmas ténnyeket idéznek elő. Ez a társadalmi politika feladata, az állampolgári jólét terjesztése, amennyire hatalmunkban áll, amennyire a szeretet és a szolidaritás szava minket ösztönöz. A másik az, amely könyörtelenül és kíméletlenül ragadja torkon a bujtogatót és földre teperve megsemmisíti, mint tette azt a fasizmus Olaszországban. Nem könnyű dolog ez sem, ne higgye senki. Erő és bátorság kell ehhez, s a tények világosságától megérett köztudat.

A balkáni bolsevista arcvonal.

Phessopoulos ezredes, az athéni államrendőrség volt főnöke most adta ki könyvalakban *Le communisme dans l'action* címmel azoknak a tapasztalatoknak és megfigyeléseknek eredményét, amelyeket hivatása gyakorlásában szerzett a bolsevizmus rendőrhatalósági üldözésében. Azok, akik *Gustave Gautherot*-nak nagyszabású és hiteles adatokkal teli művét ismerik, nagy haszonnal fogják olvasni ezt a művet is, mert sok új szempontot, sok új adatot tartalmaz. Közöljük e műből a balkáni bolsevista mozgalomról szóló fejezetet főleg azért, mert a magyarországi bolsevista aknamunka számai a szomszédosság révén ezzel a mozgalommal sokszor kapcsolódnak, de ebben a fejezetben a bolsevista összeesküvés technikáját is éles keresztmetszetben szemlélhetjük.

*

A cári Oroszország abban a törekvésében, hogy Délkelet-Európát gyámság alatt tartsa, beavatkozásai

ürügyül a keresztény népek védelmét hozta fel. Az orosz szovjet ugyancsak fenntartotta a cári hagyományokat; az ő ürügye szintén hangzatos, ő is küldetést vitat az emberiség jólétének megvalósításában.

Az orosz szovjet terveinek könnyebb keresztülvitelére állandó szervezetet létesített a Balkánon, az ő utasításai alapján működő «kommunista szövetség»-et. E szövetség felállítását a bolgár szocialista párt könnyítette meg, amely elsőnek csatlakozott az összes balkáni szocialista pártok közül a III. Internacionáléhoz. Ennek a szocialista pártnak hívó szavára gyűlt egybe már 1919. novemberében az első balkáni szocialista kongresszus Szófiában. Kimondották, hogy a kongresszus állandó székhelye Szófia és hivatása az, hogy mentől egységesebben irányítsa a félsziget (Románia, Bulgária, Jugoszlávia, Görögország és Törökország) szocialista pártjait.

A balkáni szocialista kongresszus célja mindenesetre az volt, hogy csoportosítsa a városok proletárságát és a szegénysorsú parasztságot, megszervezze ily módon a győzelmes forradalmat s az orosz szovjet védelme alatt megalapítsa a Balkán szocialista tanácsköztársaságát.

Mínthogy azonban a Balkán-államok ipara még ez idő szerint a bölcsőben ring, hiányzik az az ipari munkásosztály, amelyre a III. Internacionálé elsősorban és kiváltképpen építi terveit. Ezért a «forradalmasítás» műve más eszközökkel és más módszerrel történik, mint ott, ahol számottevő ipari munkásosztály van. A Balkán kommunista mozgalmi tehát «a parasztok mozgalma» és nemzetiségi mozgalmak alakjában bonyolódnak. A nemzetiségi gyűlölet felhasználásával szinte adva van a faji és vallási gyűlölet szításának könnyű lehetősége, különösen, ha a görögök és bolgárok, a szerbek és bolgárok, valamint a görögök és szerbek közt fennálló gyűlöletet tekintjük.

Az 1923. szeptemberében Bulgáriában a proletárdiktatúra kikiáltására irányuló kísérlet meghiúsulván, a bolgár kormány szigorú rendszabályokat léptetett életbe a kommunista párt ellen. Ekkor tették át a balkáni szocialista kongresszus székhelyét Bécsbe, bár azóta a szokásos évi általános tanácskozást Moszkvában tartják meg. A bécsi bolsevista központok meglehetősen ki vannak téve az európai rendőrségek megfigyeléseinek. Ez a körülmény arra indította Moszkvát, hogy a kongresszus végleges székhelyül Konstantinápolyt jelölje ki. Itt ugyanis a bolsevistákra nézve a helyzet egészen kivételesen kedvező. A szovjet hivatalos szervei (katonai és diplo-

máciai ügynökök, kereskedelmi képviseltek) és a III. Internacionálé egy balkáni bizottsága mindazonáltal Bécsben maradtak, ahol működésüket többé-kevésbé nyíltan folytatják.

Ennek a balkáni komiténak az a kijelölt feladata, hogy a hivatásszerű propagandát, a munkásosztály állásfoglalásait és a nemzeti kisebbségek mozgalmait irányítsa. Módszere szerint kerüli a lényeg nyílt kiütkezését s eszközeiben lehetőleg a törvényszerű utak lehetőségeit használja. Céljait következőleg ezek a körvonalak határolják:

1. Támogatni és fejleszteni a nemzeti kisebbségek elszakadó mozgalmait, megerősíteni a már létező szervezeteket és a kommunista sejteket, irányítani akcióikat;

2. a kommunista csoportokat megszervezni, a törvényes elismerést elérni valamely munkáspárt alakjában;

3. megteremtteni a szoros együttműködést a különböző földművespártok közt s ezeket a bizottság befolyása alá helyezni;

4. megszervezni egy olyan munkásmozgalmat, amelynek keretében egyesíthető minden munkásosztály a III. Internacionálé vörös zászlaja alatt és küzdeni a ókonzervatív* szocialisták ellen.

Ezzel ellentétben a konstantinápolyi középpont már tisztán a forradalmi cselekvés titkos útjait kövezi az egész Balkánon, különösen pedig Macedóniában. A konstantinápolyi központ mellett kellene működnie minden balkáni kommunista pártból egy-egy alosztálynak is, eddig azonban csak a bolgár és macedón alosztály foglalta el helyét, mert a szerb és oláh kommunisták tiltakoztak a székhely elhelyezése ellen s közvetlen kapcsolatot kívántak a III. Internacionáléval. A görög alosztály az athéni szovjet-követséggel áll közvetlen összeköttetésben s ettől veszi utasításait.

A konstantinápolyi középpont (a balkáni kommunista kongresszus) legelső célja megbízható erővel rendelkezni, e végből számba veszi a pártok legtehetségesebb és legodaadóbb tagjait. A folyó év áprilisában tartottak egy összes ülést a szovjet-követség palotájában három napig. Itt határozták el a különböző országok katonai propaganda-csoportjának összekapcsolását s három alosztályra való fölosztásukat: katonaira, politikaira és különlegesre. A részletes utasítást az alosztályok főnökei állapították meg s így jelölték meg a feladatokat:

I. Katonai alosztály, a) összegyűjteni az ország katonai és politikai helyzetére vonatkozó értesüléseket.

b) Irányítani a hadsereg kommunista sejtjeit, újakat létesíteni s forradalmi bizottságokat szervezni a fontosabb helyőrségekben, meghatározva pontosan illetékességüket és hatáskörüket, c) összegyűjteni a hadsereg anyagi mibenlétére és szellemére vonatkozó híreket, d) összeállítani a nagyobb egységek parancsnokainak névsorát, a személyi tulajdonságok pontos megjelölésével s annak kiemelésével, hogy a bosszúállásra megérették-e. e) Az antimilitarista propaganda folytatása, f) A mozgósító terv ellopása.

II. Politikai alosztály, a) A harcos munkás-sejtek szervezése s a köztük lévő kapcsolat megállapítása, b) Kém-szervezet létesítése a rendőrségben és a csendőrségben, különösen a tervbevett letartóztatásokról szóló hírek megszerzése végett.

III. Különleges alosztály, a) A párt belső életének megfigyelése, különösen ellenséges ügynökök beburakodását tekintve, b) A terrorista különítmény irányítása.

A konstantinápolyi középpont a kezdet némi nehézségei után szervezkedését a folyó év június havában fejezte be. Hatásköre egyébként kiterjed a Mezopotámiában és Egyiptomban működő azokra a bolsevista ügynökökre is, akik az angol gyarmatok bolsevista mozgalmait táplálják.

A balkáni kommunista kongresszusnak van végrehajtó bizottsága is, amely két bolgár, egy szerb, egy oláh s egy görög tagból áll. A kongresszus lelke azonban kezdetől fogva a bolgár Kolaroff, a főtítkár s a múlt év december óta a III. Internacionálé végrehajtó-bizottságának is tagja.

Ez a balkáni bolsevista arcvonal. Egységes szervezet, amellyel szemben az érdekelt államok sikeresen csak szintén egységesen védekezhetnek. Ennek az arcvonalnak fegyverraktárában nemcsak a tör és a bomba szerepel, hanem raktárán tartja a lélekmérgezés minden fioláját s ezért veszedelmességét lekicsinyelni nem lehet.

Külföldi magyar bolsevista-szervezetek.

A Károlyi-féle félbolsevizmus és a proletárdiktatúra nagy intőjele után természetes volt, hogy a magyar törvények szelleme a törvénykezés és a közigazgatás intézkedéseiben visszautasított és kizárt minden kommunista-propagandát és szervezkedést.

Am, amint láttuk, az így kialakult jogi helyzet ellenére

is folyt Magyarország területén bolsevista szervezkedés, a kommunista-propaganda pedig a furfangosság minden leleményességével folyik ma is szünetelés nélkül.

Természetes, hogy a szervezkedés is, a propaganda is háttérben meglapuló szervezetek és csoportok műve. Ezek egyrészt taktikai tanácsokkal, másrészt anyagi eszközökkel táplálják a társadalom és állam szétrombolásának ördögi művét.

Tudjuk, hogy a Magyarországon eddig leleplezett mintegy tizenöt bolsevista-összeesküvés közvetetten irányítói Moszkvából Budapestre és Bécsbe küldött egyének voltak. Ezek azonban csak akkor merészkedtek a magyar fővárosba lopózni, mikor az összeesküvés már viszonylag tekintélyes számú résztvevőt gyűjtött össze. A bolsevista szervezkedések kezdő lépéseit mindig a külföldről irányították s az itteni úttörők vagy közvetlenül utazgattak a külföldi központba, vagy ez futárok útján izent nekik ide és küldte számukra a pénzt.

A magyarországi bolsevista-propaganda legjelentékenyebb támaszpontja Bécsben van. Itt az orosz szovjet kereskedelmi képviselőinek tagjai között helyezkedtek el Moszkvának azok az ügynökei, akiknek egyenes hivatásuk a magyarországi bolsevista-propaganda szervezése. Ezek az ügynökök legtöbnyire Magyarországról elszökött bolsevista kalandorok. Ezeknek nemcsak a Magyarországról titokban hozzájuk forduló egyénekkal való érintkezés a feladatuk, hanem magának a *bécsi magyar állandó propagandaközéppontnak* igazgatása is. E propagandaközéppont egyesít magában olyanokat is, akik külföldi állampolgárok, de Moszkva megbízható ügynökeinek bizonyultak s valamely oknál fogva a magyarországi propagandában felhasználhatók. Ezek töbnyire olyan kalandorok, akik a Magyarországgal szomszédos államok viszonyaival ismerősek s ezekben az államokban összeköttetéseket és tapasztalatokat szereztek. Ez a bécsi propaganda-középpont Kun Béla felügyelete alatt áll s több ízben szervezett magyarországi bolsevista munkások számára agitátorképző tanfolyamot, két ízben pedig magyarországi résztvevőkkel kommunista pártgyűlést hozott össze.

A bécsi középonttal párhuzamosan működik a szovjetek *berlini* kereskedelmi képviselőiteinek tagjai közt elhelyezkedett, ugyancsak jórészt magyar szökevényekből álló *propaganda-ügynökök bizottsága*. Ennek a munkája ugyancsak a magyarországi bolsevista-szervezkedés előmozdításában áll s agitátorképző tanfolyamok rendezésében, a Magyarországról elszármazott bolsevista elemek

összegyűjtésében és számontartásában, valamint a Moszkvával való érintkezés közvetítésében áll. Mindkét propagandaközéppont természetesen nemcsak propagandaalappal rendelkezik, hanem hamis okiratok, főleg útlevelek és más személyazonossági igazolások gyártásával foglalkozó műhelyekkel is.

Mindkét középpont magyar nyelven bolsevista sajtótermékeket, könyveket és röpiratokat ad ki, a bécsi középpont egy havi folyóiratot is, amelyeket szorgalmasan csempésznek be Magyarország területére.

A Világosság-Kör.

A két propaganda-középpont ismertebb nevei közül Landler Jenőt, Alpári Gyulát és Varga Jenőt említjük fel, míg külön kell megemlékeznünk a Kunfi Zsigmond és Garbai Sándor irányítása alatt álló úgynevezett *Világosság-Körről*, amely a Bécsben megtelepedett magyarországi bolsevistakalandorokat külön csoportban szervezte. Ez a Világosság-Kör jellemző taktikai fogás volt abból az időből, amikor Bécsben öt-hat időszakai lappal rendelkező magyarországi szökevényhad azt hitte és széltében-hosszában hirdette, hogy rövidesen ütni fog a Magyarországra való diadalmas bevonulás órája. Ezek tehát ellenére kiabáló múltjuknak, nem akartak nyíltan a III. Internacionáléhoz csatlakozni, számítva a magyarországi polgári elemek megtévesztésére, viszont a szociáldemokratákkal sem akartak osztozkodni. Ezért az úgynevezett *2y₂-es Internacionáléhoz* csatlakoztak, amely egyébként már 1923-ban megszűnt. A Világosság-csoport azonban ma is fennáll s főleg Magyarország gyalázásával foglalkozik, szorgosan ápolva a *Vörös Segély* pénzgyűjtő bizottságaival való összeköttetéseket. Ebből a kétirányú tevékenységből elég jól megélnék, különösen a vezetők.

Legérdekesebbek és a magyarországi bolsevista-összeskivésekben újabb jelentékeny szerepet játszó szervezet, a *magyarországi szökevények és egyéb kalandorok oroszországi egyesülései*.

Az 1922. év őszéig a magyar bolsevisták, mint politikai emigránsok. Moszkvában a szovjet által rendelkezésükre bocsátott külön épületben tömörültek, mint a kommunista internacionálé egyik pártsejtje. Ez a szervezet azonban még laza és fegyelmetlen volt, tagjai folytonosan változtak, hol újak jöttek, hol szétszéledtek a régié s nem tartoztak a moszkvai szovjet konszolidált elemei közé. Ezért elhatározta a III. Internacionálé, hogy

a magyarországi bolsevikieket szorosabb szervezetbe egyesíti s őket hatékonyan ellenőrzi. Szükségessé tette ezt az, hogy a magyar létszám erősen megszorodott a túszokért kicserélt magyarországi elítéltekkel, akik közt sok volt olyan, akit nem kommunista meggyőződés, hanem kalandvágy s könnyű megélhetés reménye, valamint a börtönből való megszabadulás vágya készítetett arra, hogy kiadását kérje Moszkvának. Arról szó sem lehetett, hogy ezeket az egyéneket egyszerűen felvegyék a III. Internacionálé kebelébe az orosz kommunista párt tagjaiként. Ez a párt, mint uralkodó rend, éppoly féltékenyen zárkózik el attól, hogy rendjébe a hatalom új részeseként bárkit is felvegyen, mint a középkor lovagrendjei és hűbéres urai.

A moszkvai magyar klub.

Ily körülmények közt alakult meg a *Moszkvai Magyar Kommunisták Klubja*. Programja a klub tagjainak bolseviki-szellemben való nevelése, a magyarországi kommunista-mozgalommal való kapcsolat fenntartása, anyagi és eszmei támogatása volt. Előadásokat tartottak a klub tagjainak s ezek keretében tanították őket arra, milyen felfogásuk legyen az oroszországi és a nemzetközi eseményekről. Azok a klubtagok, akiknek időközben sikerült valami pénzkeresetre szert tenni, kötelesek voltak «a bebörtönzött elvtársak» javára havi járadékot fizetni.

1924-ben újrászervezték Moszkva urai a világ minden részéből odatóduló kommunista-kalandorokat. A cél az volt, hogy valamennyi nemzet tagjait (persze csak a tömeget, a gyülevészhadat, azokat, akiknek kiemelkedő szerep vagy valami hivatal nem jutott), egységes, összefüggő szervezetbe tömörítsék s a III. Internacionálé végrehajtó-bizottságának közvetlen felügyelete alá helyezték. Ennek a szervezkedésnek lett eredménye a *Nemzetközi Politikai Emigránsok Klubja*. Ennek a klubnak a múlt év végén hat nemzeti csoportja volt, a legnagyobb csoport a magyar alosztály 513 taggal, köztük 370 férfi, 143 nő. A tagok mintegy 50%-a tagja a szovjetunió pártszervezetének, 75% a pedig valamely szakszervezetnek is. Az alosztály élén 21 tagú vezetőség és 7 tagú ellenőrzőbizottság áll, amely nem egyéb, mint a III. Internacionálé bizalmi és felügyelő szerve.

A klub munkája három főcsoportra oszlik: 1. Agitáció és propaganda. 2. A magyarországi kommunista-mozgalom anyagi és ideológiai támogatása, a vele való közreműködés, a magyar nyelvű pártirodalom terjesztése.

3. Szórakozás (színház, sport, sakk, tanulmányi kirándulás stb.).

A magyarországi kommunista-mozgalommal való együttműködés abban áll, hogy első sorban úgynevezett *előadóköröket* alakítanak. Itt adják meg a rendszeres bolsevista-nevelést a klub tagjainak. Ez a nevelés alsófokú, középfokú és felsőfokú. Az alsófokú nevelést a politikai *abc* tanításának nevezik. Ennek anyaga Leninnek a párról szóló tana, a párt és a szovjet általános céljai és feladatai. Aki ezt nem tudja, szerintük politikai analfabéta. A középfokú oktatás tárgya a marxizmus és leninizmus elmélete, a felsőfokú a leninizmus sztratégiája és taktikája. Itt tanulja meg a klubtag, mik az alapszabályai egy jól szervezett polgárháborúnak, hogyan kell megrohanni álmában egy várost, mily épületeket kell elfoglalni, kit kell elsősorban elteni láb alól stb. Külön előadókörök vannak a háztartásbeli nők részére, a fiatalabb munkások és a 14—16 éves inasgyerekek, az úgynevezett pionérok részére. Az előadókörökben való rendszeres agitáción kívül hetenként külön előadásokat tartanak pártpolitikai és gazdasági kérdésekről. Ezenkívül külön pártiskola is működik, ahol a gyakorlati pártszervezkedés kérdéseit taglalják. Látható ebből, hogy a szovjet «oktatásügye» éppen nem nélkülözi a nagyképűséget, de viszont remek módszere van arra, miként lehet az embereket a fanatizmusig egyoldalúvá tenni és elbutítani.

A klub három *faliújságot* jelentet meg helyiségeiben. Ebben próbálják ki a klubtagok szerkesztők felügyelete alatt cikkírói készségüket. A fali újságok címei: Moszkvai Vörös Újság, Ifjú Proletár és Úttörő. A kommunista-nevelés a klubban még akként is történik, hogy a vezetőségben a III. Internacionálé megbízható ügynökei és kémei mellett megrendelt szerepet játszó tagokat időnként új tagokkal váltják fel, «a gyakorlati munkában való tapasztalatszerzés és a tényleges vezetésben való tájékozódás végett».

Minden klubtag köteles havi járulékot fizetni a magyar bolsevista párt támogatására. E kötelezettség alól csak a munkáttalanok és a nem önálló keresetű családtagok mentesülnek. Minden klubtagnak «erkölcsi» kötelessége az orosz párt- és szakszervezeti mozgalomban is élénk tevékenységet kifejteni, hogy az így szerzett tapasztalatokat annak idején értékesíthesse a magyarországi mozgalomban.

A nagyobb városokban mindenütt működnek magyar

emigráns-klubok. Ezek állandó összeköttetésben vannak a moszkvai klubbal s annak mintájára vezetik a bolsevista lélekmérgezés munkáját, amelyet ők nevelésnek, oktatásnak neveznek. Szomorú bizonyítéka ez annak, hogy a szovjetunió területén tekintélyes számú magyar ember él, akiket ez a «klubmunka» tervszerűen és rendszeresen képez ki hazájuk esküdt ellenségeivé. Különös jelentősége van természetesen ennek a folyamatnak abban, hogy a klubok működésébe bele vannak vonva a gyermekek is. Ezek már 7 éves koruktól kezdve kommunista befolyás és ellenőrzés alá kerülnek, mint úgynevezett *október-gyermekek* és később, mint *vörös pionérok*.

A szentpétervári magyar klub.

A moszkvai klubon kívül legjelentősebb a Kun Béláról elnevezett *Szentpétervári Magyar Klub*, mintegy 200 taggal. Ez természetesen az előbb elmondottak szerint szintén a moszkvai internacionálé végrehajtóbizottságának felügyelete alatt él és léleklizik. Jellemző most már a III. Internacionálé és az úgynevezett szovjetkormány viszonyára az, hogy a klubnak helyiséget, berendezést és gondozószemélyzetet az orosz közoktatásügyi népbiztos adott. A kezünkhöz került alapszabályok így jelölik meg a klub legfontosabb feladatait:

1. A magyar proletárdiktatúra hagyományainak ápolása.
2. Politikai kiképzés és továbbképzés.
3. A Tanács-Unió politikai és gazdasági problémáinak tanulmányozása.
4. Hetenként egyszer nyilvános vitaelőadás. Október 15-től június elsőjéig a következő tanulókörök foglalkoztatása: politikai tanulókör kezdők és haladók részére, marxista—leninista-tanfolyam alsófokú szervezése, az európai munkásmozgalom ismertetése, orosz és eszperantó nyelvtanfolyam, katonai elméleti kiképzés, a falújság szerkesztése, ének és zene gyakorlása.

A klub az orosz forradalmi ünnepeken kívül (május 1., november 7., január 21.) minden évben megünnepli a magyarországi proletárdiktatúra kikiáltásának évfordulójaként március 21-ikét, ezenkívül tart egy *Korvin—Szamuely-napot*. Legújában «nagy lelkesedéssel» ki mondta a klub, hogy a magyarországi bolsevista szervezkedés céljaira szánt összegeket megkésztet. Egy a klub vezetőségében szerepet játszó Horti Emil nevű egyén többek közt a következő szavakkal buzdította a klub tagjait: «Minden felesleges kopekot a magyar pártnak! A leningrádi magyarok tisztában vannak azzal, hogy

csak egy erős, jólszervezett kommunista párt változtat-
hat a ma uralkodó rezsimen Magyarországon. A lenin-
grádi proletárok hívek ahhoz a jelszóhoz, amely a klub
minden szobájában olvasható: aki nem támogatja a
kommunisták magyarországi pártját, az a magyar bur-
zsoáziát támogatja!»

A bolsevizmus programja.

Íme, egész sora a külföldi csoportosulásoknak, ame-
lyek rendszeres és feldühödtt módon szervezkednek nem-
csak a magyar állam és társadalom nyugalma és békéje,
hanem egész léte ellen. Mert olvassuk csak el az *Imprecor-*
nak, a komintern hivatalos lapja német kiadásának 1924.
évi október hó 18-iki számát, miként foglalja össze a
bolsevizmus programját:

«A kommunista internacionálé a proletariátusra való
minden polgári befolyás ellen harcol. Harcol tehát:

a vallás ellen;

minden filozófiai rendszer ellen, kivéve az integer
marxizmust;

minden tanítás ellen, amely a munka és tőke meg-
békülésének lehetőségeiről beszél;

a szocialista alkalmazkodás ellen.

Mindenekfelett hirdeti az osztályharcot életre-halálra!»

Már most mondhatnók egész nyugodtan, hogy az az
egyén, aki hazája mai letiport helyzetében ilyen célokért
küzd, Kossuth Lajos szavai szerint «nem magyar, cudar
az», ám, sajnos, a megvetés, amely minden tisztességes
emberből kitör az ilyen magyar szervezetek és egyének
felé, nem teszi a rombolásnak általuk képviselt művét
sem jelentéktelenné, sem veszélytelené. Bár semmi
okunk megijedni tőlük, mégis önkéntelenül is eszünkbe
kell jutnia a költő szavainak:

*A sorvasztó lánc így készüle árva hazánkra;
Nem, nem az ellenség, — önfia vágta sebét.*

Sztálin és Trockij.

Sztálin és Trockij viaskodásáról már régebben érkez-
tek hírek a Szovjet-Unió területéről, igazi érdeklődést
azonban most keltett az ügy, amikor a legújabb hírek
szerint Trockijt és párthíveit száműzetésbe küldték s
minden tevékenységtől elzárták a szovjetek életében.

A világ sajtója általában a szovjeturalom belső válságát látta az ügyben, sőt sokan az orosz thermidor beköszönésének fogták fel Trockijnak és társainak bukását. Az események jelentőségének helyes megítélése végett szükséges elsősorban visszamennünk a bolsevizmus bölcsőjéhez.

Mikor Lenin 1917-ben összeválogatta a forradalom vezérkarát, megnyerte magának a georgiai Sztálint, igazi nevén Dzsugasvilli-t is, aki akkor a bolsevista és a szociáldemokrata pártirányzat közt viszonylagosan független álláspontot foglalt el, mint parasztvezér. Hideg, szűkszavú, rejtelmes egyéniség Sztálin, aki nem szívesen árulja el gondolatait, de érdemei a forradalmi szellem terjesztésében kétségen kívül voltak. Lenin mellett ő volt egyedül nem zsidó a kommunistapárt vezetőségében. A vezérkar többi tagjai egy régen fennálló zsidó szövetség sorai-ból kerültek ki. Lenin ennek a forradalmi szövetségnek tagjai között készen és összegyűjtve kapta a lázadás kipróbált szakértőit s így nem csoda, hogy a megalakult szovjeturalom főállásai e szövetség tagjainak jutottak. 1919-ben az 508 népbiztos, kormányzósági főnök és követ közt mindössze 18 orosz volt, mintegy 80 különféle egyéb (cserkesz, litván, magyar stb.) nemzetiségű mellett azonban több mint 400 tartozott a korábbi, faji alapon szervezkedett szövetséghez Trockijjal és társaival az élen.

Ez az arány később némileg megváltozott ugyan, azonban Lenin nem volt hálátlan zsidó munkatársai iránt s a fontos állások túlnyomó nagy számát meghagyta birtokukban. Ám az az előnyös helyzet, amelyet a zsidók a szovjeturalom szervezeteiben elfoglaltak, bizonyos különleges öntudatosságot és uralmi gőgöt fejlesztett ki bennük, a zsákmánynak értékesebb részét maguknak foglalták le, a forradalom autochton segédcsapatainak csak a maradék jutott, azonkívül nem nagyon titkolták, hogy a tősgyökeres oroszokat nem tartják eléggé képzeteknek és értelmeseeknek. Mindez azzal az eredménnyel járt, hogy fokról-fokra szakadék keletkezett a forradalom eredeti vezérkara, pontosabban a zsidó szövetség volt tagjai és a forradalom többi szerepvivője között.

Túlzás lenne azonban azt mondani, hogy a mai szovjeturalom antiszemita; ennek lehetősége a jövőben nincs éppen kizárva, azonban Trockijnak és híveinek bukása, bármennyire tünetszerűnek tartásuk is, igazi jelentőségében más okokra vezethető vissza. Fenn kell tartanunk ezt az álláspontunkat még akkor is, ha igaznak

fogadjuk el a Daily Mail 1924 február elsején megjelent számában Sir Percival Philipps ama tudósítását, hogy Lenin utolsó napjaiban átkozta a zsidókat és Oroszország sorsáért aggódott.

Mindenekelőtt hangoztatnunk kell, hogy a bolsevizmus programja nem politikai tanítás. Az a program, amely a keresztény civilizáció minden eredményének elpusztítását hirdeti, amely ki akarja irtani a nemzeti hagyományokat és a haza eszméjét, amely lázadást hirdet és polgárháborút, amely arra hívja fel az egyes államok polgárait, hogy vessék meg hazájuk törvényeit és kémkedjenek a szovjeturalom javára: ez a program nem politikai tanítás, hanem bűncselekmény, a szó erkölcsi és büntetőjogi értelmében. Nehéz tehát nekünk, akik az orosz szovjeturalom ezen, minden etikumtól diametrálisan különböző voltával tisztában vagyunk, s akik a modern államban, minden egoizmusa mellett, mégis csak feltételezünk egy etikai tény, mondom, nehéz nekünk a szovjetállam belső politikai mozgalmat nem tisztán büntetőjogi terminológiával — mint ez erkölcsileg helyes volna, — hanem európai államok tényeinek megbeszélésénél szokásos politikai kategóriák alkalmazásával jellemeznünk.

Mindazonáltal a szovjeturalom valóság. Nem lehetünk tehát felmentve attól, hogy mélyebben belevilágítsunk abba a kérdésbe: csakugyan elvi és meggyőződésbeli ellentétekből kirobbant küzdelem lezárása-e az egykor hatalmas szovjetvezérek száműzetése?

A Moszkvában székelő III. (kommunista) Internacionálé magát a világ egyetlen kommunista pártjának nevezi. Az egyes országok kommunista pártjai a III. Internacionálének alosztályai (szekciói). Az orosz birodalom kommunista pártja az 1925-i adatokat feltüntető bolsevik kimutatás szerint pontosan 502.313 tagot számlált.¹ Ez a párt tartja kezében a 140 milliós lakosságú Oroszországban a hatalmat, mert hiszen az úgynevezett kormány e pártnak egyszerű függvénye.

Mikor tehát a vörös hadsereg volt generalisszimuszai Trockij-Bronsteinon kívül Zinovjev-Apfelbaumot, a III. Internacionálé volt elnökét, Kamenev-Rosenfeldet és Rakó vszkit, a volt szovjetköveteket, Radek-Sobelsohnt, a propagandaüggyek nagyhatalmú intézőjét mintegy húsz más fontos szerepet játszó, egykor Lenin szűkebb vezér-

¹ Jahrbuch für Wirtschaft, Politik und Arbeiterbewegung 3925/26. Berlin.

karához tartozó ősbolsevistával együtt Szibériába száműzték vagy távoleső vidékek ipartelepeire kényszer munkára beljebbeték, ez nemcsak a pártból való kizárást, nemcsak a cári palotában bitorolt lakosztályok, a különvonatok és az autók elvesztését, a nagyköveti estélyeken és más fényűző lakomákon való részvételtől elzárást, nemcsak a hatalomból való kizárást jelentette a száműzöttek számára, hanem jelentette a kiváltságos rendből a teljes politikai súlytalanság és jogtalanság állapotába való lezuhanást. A jövő könnyen megmutathatja, hogy ez az állapot jelentheti a legborzasztóbb nyomort és testi kínokat, sőt a halált is. Gondoljunk csak az orosz cár irkucki száműzetésére és a hasonló sorsra juttatott «bourgeois» áldozatok sok százazreire. E sorstól annyival is inkább tartaniok kell Trockijnak és társainak, mert őket ellenforradalmároknak és a proletárdiktatúra árulóinak nyilvánította III. Internacionálé végrehajtó bizottsága, illetve maga a «szovjetkormány». Kihirdették azt is, hogy mindazok, akik velük bárminő politikai összeköttetést létesítenek, ugyané sors osztályosai lesznek. Mindenkit sújthat tehát ez az excommunicatio maior, ez az interdictio aqua et igni, aki velük szóba áll. Joffe, a bresztlitovszki szovjetküldött megérezte ezt s Trockijnak a pártból való kizáratása után nyomban, még a múlt év novemberében, agyonlőtte magát.

Mielőtt a hatalom birtokosai, Sztálin és társai, valamint az «ellenzéki» Trockij és társai közt mintegy két éven át tartó ellenlábasság okait ismertetnők, tekintsünk azokra az eseményekre, amelyek a döntést közvetlenül megelőzték.

A szovjet sajtója nagyon tartózkodóan és szűkszavúan kezelte ezt a pártválságot, mégis összeszedhetünk belőle néhány hírt az ellenzék kiáltványairól a szovjet tízéves fennállása megünneplésekor. Moszkvában, a Vörös-téren a kínai egyetem hallgatói tüntetést rendeztek Trockij és Zinovjev mellett. Ezek a kínaiak vörös zászlókat bontogattak ki a tüntetéskor, ily feliratokkal: «Le a forradalom haszonélvezőivel! Éljenek az igazi leninisták, Trockij és Zinovjev!» Az összes tüntetőket letartóztatták s nyomban felrakták a Szibériát átszelő vasútra, hogy Kínába fuvarozzák őket vissza. Moszkvában egyébként a nagy jubileumot maga Trockij használta fel arra, hogy az utcai tömegnek agitációs beszédeket mondjon, míg Szentpétervárt Zinovjev, Radek és Jevdokinov végezte ezt a feladatot. A cseka emberei természetesen nem voltak tétlenek, hogy a tüntetéseket, az

utcai szónoklatokat és a tömegek másnemű befolyásolását megakadályozzák. Az ellenzék azonban módját ejtette annak, hogy kiáltványt terjesszen, amely vádbeszéd volt Sztálin ellen. Ezt a kiáltványt a bolsevista pártnak mintegy 3000 tagja írta alá, köztük volt a fentebb megnevezetteken kívül Preobrazszenszkij és Szerebrjakov, a bolsevista párt egykori két főtitkára is. Itt adjuk a kiáltvány érdekesebb sorait:

«A munkabér és a munkátalanság kérdése mindinkább elviselhetetlenebb jelleget ölt . . . Egy hamis politika megerősíti a proletárdiktatúra ellenségeit, a kulakokat, a nepmanokat és bürokratákat.» A munkabérek emelkedése megszűnt, sőt a munkások bizonyos csoportjainál süllyedő irányzatot vett. Ha a munkás lépést akar tartani a gazdasági élet és a technika fejlődésével, a Szovjet-Unióban is többet kell költenie és többet kell dolgoznia.

A munkátalanság nagyobb és nagyobb, nemcsak a faluról a városba tóduló elemek miatt, hanem magának az ipari proletárságnak törzsei közt is. Munka nélkül maradni: ez a veszedelem fenyegeti ma általában a munkásosztályt . . .

Igy gyengül el a proletárdiktatúra saját osztályalapján . . . Egész politikánk a jobboldali irányzat súlya alatt nyög . . .»

A rendelet, amely felfüggeszti az ellenzék vezéreinek politikai jogait, felhossa azt is, hogy nem mentek el a tízéves évforduló megünneplésekor Lenin mauzóleumába s nem ünnepeltek, nem vettek részt a párt kongresszusán, sem más bolsevista gyűlésen.²

Az ellenzék vezéreinek a pártból való kiűzése után megindult a vadászat az ellenzékkel együttérzők kinyomozására; ennek eredményeként mintegy 3000 bolsevikitől kobozták el a párt tagsági jegyét.

A Szovjet-Unió bolsevista pártjainak központi bizottsága erre a párt szervezeteihez a következő közleményt küldte:³

«Az ellenzék teljes vereséget szenvedett a párt szervezeteiben. A párt a maga egészében az ellenzékkel megtagadott minden közösséget s azt, mint külön csoportosulást elszigetelte.

¹ Lenin 1921-ben visszaállította a szabad piacot. Ez az új gazdaságpolitika (nep) termelte ki általában a nepmant, a mindinkább meggazdagodó kistőkést és a kulakot, a falusi parasztok közül kibontakozó s mindinkább vagyonosodó vállalkozót és spekulánst.

² La Vague Rouge. Nouvelle Série. No. 13. 1927.

³ Inprecor, 1927. nov. 27.

Elszigeteltségüket látva, az ellenzék vezetői új utat választottak. Elszakították az utolsó szálát is, amely őket a párthoz fűzte és a párttól idegen, nem proletár-erők segítségével folyamodtak. Trockijnak, Zinovjevnek és társainak szovjetellenes izgatásai Moszkva és Leningrád utcáin az októberi forradalom évfordulóján; a felsőbb technikai iskola előadótermeinek erőszakos elfoglalása pártellenes, nem engedélyezett gyűlés megtartása végett, különféle erőszakoskodásaik az illegális gyűléseiken megjelent párttagokkal szemben és egyéb más tényeik azt bizonyítják, hogy a pártban csatát veszelve, maguk köré akarják gyűjteni a munkásosztály ellenségeit és új szovjetellenes akciókat készítenek elő.

Minthogy az ellenzéknek s különösen vezetőinek ez a magatartása teljességgel megengedhetetlen és összeférhetetlen a párttagsággal, a központi bizottság szükségesnek látta az ellenzék pártellenes akcióinak kérdését a központi ellenőrző bizottság vizsgálatainak alávetni.

A központi bizottság összehívta az összes párt-szervezeteket s azoknak a leninista irány megtartása végett a következő utasításokat adta:

i. Erélyes rendszabályokat kell foganatba venni, hogy az ellenzék megnyilatkozásait a párton kívül lehetetlenné tegyék.

2. A párt összes tagjai, ha a párton kívül állókkal beszélnek, kötelesek a párt érdekeit megvédelmezni. Az ellenzék tagjainak a párt politikáját a népgyűléseken támadó magatartását haladéktalanul meg kell akadályozni.

3. Az ellenzék minden gyülekezése tilos s ha e tilalom hatályosságát biztosító intézkedések ellenére is összegyűlnének az ellenzék tagjai, a párt és a munkások erőszakkal oszlássák fel az ilyen gyülekezést.»

Íme, ez lett a forradalmi pálya vége. «A forradalom díszei és büszkeségei», Leninnel együtt a bolsevista rémuralom alapköveinek lerakói, a szovjeturalom olyan oszlopai, mint Belborodov, a cári család gyilkosa és Peters (Pettersson), a Kreml parancsnoka, ez a két «tschékiste de marque», dicstelen módon hagyták el a pártot, majd végül kihallgatás, védekezés és fellebbezés nélkül egy ukázzal a szovjetparadicsom kiutasítottjaivá és száműzöttjeivé váltak.

A tények beszélnek annak is, aki az oroszországi viszonyokat csak igen kevéssé ismeri. Vájjon elhithető-e valaki, hogy Trockij és társai, annyi ártatlanul kiontott vér, annyi gyalázatosság bűnétől szennyesen megtagadták

volna a forradalmi múltat s bűneiket megbánva, jobb belátás, a mérsékeltség, a «reálpolitika» útjára akartak térni? Ha pedig ez valószínűtlen, hát Sztálin és társai lennének a reálpolitikusok, a jobb belátásra térők s ezért távolítják el az integer leninizmus harcosait? De hát Sztálin és Bucharin nem az imént jelentették-e ki, az ellenzéki mozgalom folyamán, nem is egy ízben a következőket:

«A kommunista internacionálé hadat üzen minden polgári befolyásnak a proletariátusra. Hadat üzen a vallásnak: minden filozófiának, kivéve az integer marxizmust; minden elvnek, amely a munka és tőke összhangját feltételezi; a szocialista opportunizmusnak. Hirdeti mindenekelőtt az osztályok harcát életre-halálra!»

A III. Internacionálé hivatalos lapjában, az Inprecorban olvassuk mindezt. S nem olvastuk-e a napokban azt is, hogy a vallásüldözés újból megindult, kémkedés, lázadás címén sorra tartóztatják le a papság tagjait s küldik őket örökös börtönbe vagy a halálba?

Következtethetnénk arra is, hogy a tízéves forradalmi évforduló valóban megérlelt oly helyzetet, amely minden «elvi ellentét» nélkül is szükségessé tette a hatalmon, a véres koncokon való újabb osztozkodást. Etlodások állhattak be ezen a téren egy évtized alatt, talán túlteng a bolsevista arisztokrácia s létszámcsökkentésre lett szükség?

Az ellenzéki mozgalomnak háttere s magyarázata szempontjából s annak megállapítása végett, hogy ez a mozgalom valóban ellenzék volt-e a bolsevizmus rettentő rendszerében, még néhány tényre kell rámutatnunk.

Az orosz államterület lakosságának mintegy 86%-a földműves. Maga ez a tény mutatja, hogy a szocialista állam még Marx elképzelése szerint is képtelenség ilyen viszonyok között. Lenin tehát azt a jelszót adta ki, hogy be kell tömni a paraszt száját, mert így nem fog beharapni a Kremlbe. Am ennek az lett a következménye, hogy a paraszt földhöz jutott ugyan, de lassanként függetlenítette magát az ipari proletariátusra épített szovjet-rendszerből, mert a szocializált fejletlen ipar nem tudta kielégíteni szükségleteit. Így kifejlődött egy bizonyos falusi ipar, a parasztok egymás közt adtak-vettek, kereskedtek és fittyet hánytak a városi proletariátusnak, amely azt képzelte, hogy a városban készült iparcikkéért a «szociális termelés» diadalaként zsúfolt élelmiszervonatok fognak befutni a városokba. A szovjet urai megkísérelték azt, hogy az ipar fejlesztésével megakadályozzák

a parasztság teljes különválását az ipari proletariátustól, ám hiába pazaroltak el milliárdokat iparfejlesztésre, a brutális zsarnokságban tartott munkásság munkakedve, valamint a kezdet kezdetén levő iparosodási folyamat semmiképpen sem kedvezett ennek a törekvésnek.

Ekkor mondta ki Trockij azt a jelszót, hogy a forradalom biztosítván a paraszt anyagi helyzetét, megerősítette ellenségét. Ezen a helyzeten tehát változtatni kell. Am Sztálin kijelentette, hogy a parasztság ellen támadó hadjáratot indítani nemcsak a polgárháború újabb fel-lángolását jelentené, hanem az iparfejlesztés eddigi eredményeinek megsemmisülését s a mezői és ipari termé-vények eddig biztosított kicserélődésének megakasztását is. Oly következményekkel járna ez, amelyek közt egy-szerűen le kellene mondani a szocializmusról. Lenin maga is azt hangoztatta annak idején, hogy tíz- vagy húsz-évi békesség a paraszttal meghozza a szocialista állam végleges győzelmét és a világorradalmat.

A világorradalom, ez az a bolsevista dogma, amely minden kommunista megnyilatkozás refrainja. Trockij és társai a világorradalom szemszögéből nézve a paraszt-kérdést, azt hirdették, hogy a világorradalom kitörése és a «világszovjet» megalakulása az igazi orvosság, amely az igazi osztálytalan proletárállam kialakulását meghozza, míg Sztálin és társai azon a nézeten vannak, hogy az orosz proletárállam végleges kialakulásától függ a világorradalom. Az egyik azt mondja, hogy az orosz szovjet proletársága elsorvad, ha megszilárdul a világ kapitalizmus, a másik azt vallja, hogy a világorradalom csak az orosz proletariátus közreműködésével bontakoz-hat ki.

Bármily érdekes lenne ennek a leninista viaskodásnak részleteit is ismertetni, e helyütt meg kell elégednünk annak megállapításával, hogy az ellenzék is, a hatalom emberei is, alapítsák bár reményeiket a külföldi nemzetek proletárságára vagy a hazai proletárságra, azonos célt tartanak szemük előtt: a földkerekség szocializálását.

Lényegbe vágó tévedésekben vannak tehát azok, akik jobboldal és baloldal bolsevizmusról beszélnek, akik Sztálint a reális társadalmi tényezők képviselőjének tart-ják, mintegy előfutáraként a polgári osztály földművelő államban egyedül elképzelhető uralmának, míg ezzel szemben Trockij az egyetlen proletárosztály fantomját kép-viselné. Nem, az orosz helyzet ilyenén megítélése részben optimizmus, részben tájékozatlanság. Ne is beszéljünk arról, hogy azok, akik az orosz szovjeturalom belső viszo-

nyait ilyen tisztán politikai műszavakkal elemzik, sokszor nem mások, mint a bolsevista propaganda megfizetett ügyvivői. Ha ez az elvetemült uralom túri is az elpolgárosodó muzsikot, tajtékozó dühvel teszi ezt, követve Lenin tanácsát a parasztnak dobott csontokról abban a reményben, hogy így a paraszt túrni fogja a vörös banditizmust. A szovjeturalom a falu érdekeit csak a bolsevizmus belső biztonsága szempontjából vizsgálja; a paraszt nem egyéb az ő szemében, mint az iparosított állam fogyasztója és a szocialista arisztokrácia kenyérdasztója. Az a tisztán «ideológiai» harc, amely az ellenzék és a hatalom emberei közt lefolyt, a bolsevizmus lényegét távolról sem érinti. Alattomos, hipokrita szólámáradatként jellemezhető tehát végső eredményében mind a sztalinizmus, mind a trockijizmus. Egyszerű taktikai kérdések vitáját jelzi a két irányzat a közös programért, amely teljes szocializálás befelé és a világforrádalom kifelé.

Nem lehet tehát szó, sajnos, orosz thermidorról. Ennek lehetősége lehet közeli, lehet távoli, kirobbanthatják teljes váratlan, meglepetésszerű mozzanatok, emberek és események. Ha az ehhez vezető úton azonban valamely fejlődő folyamatot feltételezünk, ez nem lehet más, mint a muzsik gazdasági ereje és politikai érettsége közt az idők folyamán előálló egyensúly.¹

Mégis felteheti valaki a kérdést, ha a lényegben ennyire egyetértenek a sztalinisták is, a trockij isták is, mi a magyarázata a durva és megsemmisítő elbánásnak, amelyben a közös célért küzdő, de alárendelt kérdésben kisebbségben maradt ellenzék részesült?

Nem nehéz erre felelni.

Sztálin és társai, a hatalom emberei, mint a demagógia művészei nagyon jól tudják, mily kevés szerepe van az észnek a forradalmi mozgalmakban s mekkora, döntő jelentősége van a szavaknak a tömegek szemében. Egy ellenzéknek, bármily ártatlan kérdésben támadja is a hatalmat, kiadott jelszavai a hatalom presztízsének lerombolására alkalmasak. Tisztában vannak azzal s e tekintetben ösztönösen élesebben látnak, mint bármely

¹ Serge De Chessin: Le schisme rouge. Revue des deux mondes, 1928. jan. 15. Ennek a véleménynek helyességét természetesen csak a jövő igazolhatja. A jelek egyelőre arra mutatnak ugyan, hogy a fejlődésnek ez a folyamata megindult, de hogy befejeződik-e s mikor, ez már egészen bizonytalan. Nagyon jogosult tehát az az álláspont is, amely nem belső erjedéstől várja az oroszországi bolsevizmus összeomlását, hanem az igazi békét elért és a bolsevista veszedelem tudatára ébredt Európának oly fellépésétől, amelynek jelszava: Carthaginem esse delendam!

polgári kormány, hogy a hatalom presztízse sokkal erősebb az anyagi erőknél. Ezt a presztízst, amelyet az ő szemükben a hatalmi állás megrendíthetlensége képvisel, a hóhérok és gyilkosok kormánya megvédi az elvtársakkal szemben is az ellenvélemény irgalmatlan elnyomásával, híven Caligula elvéhez: Oderint, dum metuant!

A szovjet diktátorai megszüntették a vitát, amelyet céltalannak és veszedelmesnek tartottak, mert ismerik az engedmények lélektanát, amelynek figyelmen kívül hagyása annyi kormány bukását pecsételte már meg.

Az orosz szovjet igazi ellenzéke, a becsület, a jog, törvényesség és politikai szabadság képviselői nem azok, akik olyan kérdésben térnek el a bolsevizmus vezérkarától, miként kell felforgatni a világot, miként kell az egyes államok alattvalóit hazaárulásra bírni, miként kell kifosztani és megrémíteni egész társadalmi osztályokat. Az igazi orosz ellenzék a rémület birodalmában a föld alatt bujkál s nem hallani a hangját. Csak néha-néha bukkan elő egy-egy titokban terjesztett röpirat, valami titkos nyomdából, mint legutóbb Moszkvában és Szentpétervárott. Ezekben a röpiratokban olvashatók a munkásosztályban valóban létező ellenzék követelései.¹ Halljuk csak, mit követel az ellenzék, amely már méltó erre a névre.

1. Szólásszabadság, sajtószabadság, vallásszabadság, a gyülekezés és egyesülés szabadsága.

2. A személyes szabadság sérthetlensége.

3. A halálbüntetés eltörlése.

4. A Cseka és a terror minden szervezetének feloszlatása.

5. Bűnbocsánat minden politikai fogolynak és elítéltnak.

6. A bolsevista párt és általában a III. Internacionálé tagjainak adott minden kiváltság megszüntetése.

7. A munkásszervezetek szabadságának helyreállítása

8. A szovjetválasztások minden kényszer és nyomás nélkül való megejtése, egyenlő szavazati jog a parasztoknak, a munkásoknak, a hivatalnokoknak és a munkanélkül maradiaknak.

Ezzel az ellenzékkel azonban szemben áll a bolsevista bitorlók összeesküvésének minden árnyalata. Szemben áll, híven Lenin végrendeletéhez, mint egy «bloc monolithique». A helyzet ma is ez s ezen Trockij és társainak bukása sem változtatott.

¹ Le Figaro, 1928. jan. 2.

Ifjúság és bolsevizmus.

Aki figyelemmel kísérte a bolsevista összeesküvések bűnpereit, megállapíthatta, hogy ezeknek a bűnpereknek vádlottjai a legújabb nemzedékhez tartoznak, a bolsevista összeesküvések legtevékenyebb szervezői pedig majdnem mindig egészen fiatal emberek.

Ha igaz az a tétel, hogy a forradalmiság alapjai nem tanításokban és bölcsészeti rendszerekben keresendők, hanem bizonyos lelkiállapotban, ha nézzük az egyetemi ifjúság szerepét a spanyol forradalomban, akkor igazat kell adnunk Taine-nek, aki a francia forradalom eredendő okait kutatva, már felhívja a figyelmet arra, hogy a fiatal emberek legnagyobb része, különösen azok, akik a pályaválasztás nehézségeivel találják magukat szemközt, többé-kevésbé jakobinusok. Nemcsak az esetleges gazdasági nehézségek miatt keletkező elkeseredés teszi őket azzá, nemcsak a szellemi anarchiát terjesztő propaganda, hanem magának a fiatal léleknek egyensúlyozatlansága, szertelensége, a féktelen önbizalom s szabadságérzetük ösztönszerű ellenszenvé a társadalmi fékek iránt.

A bolsevizmus tehát nagyon jól számít, amikor propagandájával az ifjúságot fogja be szekerébe, hiszen semmiféle társadalmi rendszer, semmiféle irányzat és törekvés nem számíthat sikerre, ha nem nyeri meg magának az ifjúságot. Maga a fasiszmus adja erre a legmodernebb példát, amikor egyik legfőbb gondját az ifjúság fasiszta nevelésére és szervezésére fordítja. Ha nem tenné ezt, eleve lemondana politikai rendszerének tartosságáról. Nagyon is jellemző, hogy a fasiszta himnusz az ifjúsághoz szól: *Giovinezza, giovinezza, primavera de bellezza . . . ifjúság, ifjúság, szépség tavasza. . .*

Míg azonban a fasiszmus a nemzeti ideál és a hazáért való áldozatkészség szellemében végzi az ifjúság megnyerésének gigászi művét, a bolsevizmus egyetlen gondolat szolgálatába fogja be a szárnyaló ifjú lelkeket: a rombolásba. Nem lehet kétséges, hogy a bolsevizmus feladata sokkal könnyebb, mert könnyű elhitetni az ifjúsággal azt, hogy szabad érvényesülésének egyetlen feltétele a rombolás, lerombolása az «előítéleteknek», mindazoknak az intézményeknek, amelyek erős várai az ifjúság útjait elzáró «megérkezetteknek», könnyű elhitetni az ifjúsággal, hogy szabad és büszke jövőjét a számára semmi örömet nem jelentő egész múlt eltírása alapozza meg. Miként és mikor, ezt már nem vizsgálja az ifjú-

kor, mert a hit, hogy rombolásukkal Marx szerint «új világot építenek fel», a fiatalság lelkében rejtőző misztikumot oly lelkesedés tüzével lobbantja fel, amelynek lángja feléget minden meggondolást.

Míg az oroszországi bolsevizmus lázas igyekezettel iparkodik összetörni az orosz családot, hogy a gyermeket már zsenge korától kezdve kaparintsa meg magának, a polgári uralom országaiba küldött ügynökeinek a következő utasításokat adja: «Az ifjúsági és gyermeksejteknek harcolniok kell a hazafias dalok, a katonai jellegű tornaórák, a polgári osztályok elfogadta erkölcsstan és történelem ellen. . . Meg kell szervezni az ellenállást minden alakban az iskola polgári szelleme ellen s keresni kell az összeütközést a tanügyi alkalmazottakkal...»

A nálunk mostanában oly szomorú hirhedtségre jutott öngyilkos középiskolai tanulók ügye annak meggondolására készíthet mindenkít, hogy ifjúságunk lelki-sége kétségtelen veszedelemben van. Bármily szórványos legyen is olyan eset, mint aminő egy 16—17 éves ifjú tervszerű öngyilkossága az iskola padjain a rossz osztályzat miatt, önkéntelenül is felveti azt a gondolatot, hogy megtesz-e mindent a polgári társadalom az ifjúság lelki épségéért, azért, hogy ezt az ifjúságot megtartsa magának és utódául. Minden nemzet erkölcsi alapjaival él, vagy elpusztul, ha ezek az erkölcsi alapok meglazulnak. Mily jövő vár egy nemzetre, amelynek ifjúságában az erkölcsi erők nem fejlődnek, hanem csirájukban hálnak meg?! Nagy kérdés ez, amelyben benne van nemcsak nemzetünknek, hanem az egész keresztény világnak jövője is.

Terünk nem engedi, hogy megismertessük itt azt a céltudatos munkát, amelyet az orosz bolsevizmus végez egyrészt az orosz ifjúság szellemi megfertőzésével és leigázása val, másrészt az egész világ ifjúságának meghódítására és megrontására irányuló propagandájával és rendszeres toborzójával. Akik azonban ezt ismerik, tanúságot tehetnek arról, hogy az egyesült szovjetek legveszedelmesebb fenyegetése kétségtelenül az ifjúság megtámadása révén súlyosodik a polgári társadalomra. Szomorú azonban, hogy a szovjetekkel szemben kezd terjedni Európában az a bizonyos hegeli történelmi fatalizmus, amely szerint minden, ami tény, észszerű és szükségképpen jött létre. Siralmas bizonyossága ennek a magyar publicisztikában nemrég előtűnt sajtómozgalom az orosz ötéves terv körül. Jól jegyezte meg maró gúnnyal egy bolsevista hajlamú cikkíró, hogy a «reszkető apoteózis» nyilvánult

meg ebben a mozgalomban. Valóban nagy igazságot mond Gustave Lebon «Psychologie du Socialisme» című korszakos nagy művében, amikor kifejti, hogy a marxizmus eszmének lassú behatolása a kormányzó osztályok gondolkodásába nagy elősegítője a szocializmus (és hozzátehetjük: a bolsevizmus) terjedésének. Nagyon sok olyan jóhiszemű, egyenes gondolkozású, tanult (de tegyük hozzá: kevésbé jártas) ember van a polgári osztályokban, akik Marx mozgalmát ellenállhatatlan és kikerülhetetlen szükségességgnek tekintik, sőt elháríthatlan következményeként annak, hogy a földön nincs teljes boldogtalanság és sok az igazságtalanság. Ezek az őszinte lelkek nem ismerik a történelmet és nem veszik észre, hogy ügyes propagandával terjesztett szellemi járvány áldozatai. A marxizmus szavallhat amit akar a társadalmi igazságosság maradéktalan érvényesüléséről, bizonyosan a bolsevizmus kataklizmájába vinné az emberiséget, ha szembe nem találná magát azokkal, akik nem Hegeltől tanulták a történelem filozófiáját. A történelem arra tanít, hogy erős és tudatos akarat ad irányt az eseményeknek s ezt a tanítást nem dönti meg a XVI. Lajosoknak, II. Miklósoknak, IV. Károlyoknak és XIII. Alfonzoknak példája, akik engedték magukat kormányozni az eseményektől, ahelyett, hogy ők kormányozták volna azokat. Ne higgye senki, hogy ez az elv valamely szélső jobboldalról jövő elképzelés. Ugyanennek a történelmi igazságnak felismerésén alapszik minden felforgatás, minden rombolás és minden forradalom. Ugyanezt az elvet vallotta minden államalapító és ugyanezt az elvet vallják nem is titokban maguk a bolsevista diktátorok is. Maga Lenin a bolsevizmus első alapelvéül jelölte meg a hivatásos forradalmiság követelményeit, ami magyarán annyit jelent, hogy olyan emberekre van szükség, akik értenek a forradalom felszításához és diadalrajuttatásához. Marx nem egy nyilatkozatában jelentett ki hasonló elveket, nem törődve azzal, mily ellenkezésbe jut egész tudományos rendszerével. Pierre Dominique, a francia radikalizmus egyik újabb csillaga nyíltan megmondja: «A forradalom, mint minden nagy emberi dolog, a kiválasztottak műve, a vezéreké, néhány emberé, sőt nem egyszer csak egyetlenegyé.»

Nincs tehát semmi szükség arra, hogy reszkető apoteozissal nézzük az Antikrisztus sikereit. Ezek a sikerek látszólagosak, mert a történelem tanúsága szerint össze kell omolniok erkölcsi alapjainak roskatagsága miatt. Nem kell tagadnunk, hogy a gonoszság is reális erő, de

annak tudatában, hogy az emberiség szent küzdelmeiben kikovácsolódott örök érvényű erkölcsi tanításokkal megacélosodott egyetlen akarat is elegendő fegyver ezzel az erővel szemben, nem szabad feladnunk az emberiség örök eszményeit. Nem szabad feladnunk annak hirdetését és beleültetését ifjú szívekbe, hogy az ember azért él, hogy szolgálja ezeket az örök eszményeket.

Moszkva parancsa.

Az egész világon elterjedt s Trianon Magyarországon különös élességgel kiütöző gazdasági válság minden ország társadalmában olyan gyűjtőanyagot halmozott fel, amely valóságos prédájául kínálkozik azoknak a felforgatóknak, akik szüntelen résen állva, iparkodnak megbontani minden állami élet első feltételét, a rendet. Ha igaz annak a történetírónak állítása, aki szerint a világtörténelem tulajdonképpen két erő mérkőzéséből áll, az államalkotó és államromboló erőkéből, akkor a mai idők legalkalmasabbak e két erő összecsapására. Nehéz lenne eltagadni, hogy ennek az összecsapásnak számos látható jele van a délamerikai és ázsiai forradalmi mozgalmakban s anélkül, hogy Európa közállapotainak elemzésébe mennénk bele, mint az idők jelére, elegendő rámutatni arra, hogy az angol világbirodalom kormányon lévő munkáspártjának egyik tagja diktatúrát követel az ősi angol alkotmányosság helyett a nehéz időkben.

Laveleye, a nagy belga publicista mondja, még a múlt században megjelent, de talán ma legalkalomszerűbb egyik remekművében, hogy a kormányoknak legnehezebb feladata, mily politikával biztosítsák leginkább a tömegek nyugalmát. Laveleye nagyon helyesen utal arra, hogy ezekben a tömegekben a gazdagság és szegénység ellentéte a gyűlölet és irigység tüzét lobbantotta lánggra, amelyet nem oltthat el annak a józan megfontolása, hogy rend nélkül nincsen munka és munka nélkül nincsen kenyér, nem olt hatnak el a szabadság és demokrácia még oly messze menő intézményei sem. Sohasem volt nagyobb szükség arra, hogy a kormányok hideg megfontolással vezessék a társadalom hajóját és a legnagyobb figyelmet szenteljék azoknak a rugóknak, amelyek a tömegek megmozdulásait irányítják.

Hogy a különleges viszonyok okozta társadalmi gyűjtőanyag eltávolítása az első feladat, az természetes.

De lehet, hogy ennek a gyújtóanyagnak eltávolítása meghaladja az egyes országokon belül kormányzó államférfiak emberi erejét. Kötelességük mégis fennmarad a társadalmi és állami rend biztosságának megóvásában.

Ennek a kötelességnek teljesítése feltételezi azt a megismerést, hogy a tömegek forradalmi megmozdulásai sohasem a tömegek tudatos cselekvőségére vezethetők vissza, mert ilyenre a tömeg képtelen.

A III Internacionálé, amely a keresztény civilizáció elpusztítására összeesküdött s egy óriás birodalom minden anyagi eszközét felhasználja a világforradalom megvalósításáért, tulajdonképpen megelőzte a világot ennek a gyakorlati igazságnak felismerésében. Lenin nyíltan megmondotta, hogy nem a tömegek csinálják a forradalmat, hanem a tömegeket készítik elő a forradalomra. Lenin utasításai szerint jár el a III. Internacionálé, amidőn minden forradalmi mozgalom irányítását a legszigorúbb fegyelem megkövetelésével a tömegek vezetőinek kezébe tette le, magát helyezvén e vezetők fölé, mint legfőbb hatalmat a csalhatatlanság nimbuszával.

Mióta a III. Internacionálé áll, a hivatásos forradalmárok, bujtogatók és lázítókat valószínűleg termelte ki s árasztotta el velük Nyugat és Kelet nemzeti és társadalmi szervezeteit. Ezek a hivatásos forradalmárok elszéledve a világon, Moszkva parancsait lesik, hol, mikor és hogyan dobják a tűzcsóvát az emberi civilizáció épületére. Pokoli álmot izgatja ennek az összeesküvésnek a vezetőit: romokban látni mindent, amit eddig az emberi történelem nagy eredményeiként jegyzett fel Klio. Szemük a moszkvai Kreml előtt felmerülő Lenin-mauzóleumra tekintvén, nem borzasztja el őket a rettentő látomás: az emberiség sírja . . .

A Kreml termeiben pedig összeül a Vörös Szakszervezeti Internacionálé, a Profintern. Megállapítja, hogy az egész világon terjedő gazdasági válság különösen alkalmas a forradalmi cselekvésre. A világforradalom vezérkara kibocsátja sillabusát, kidolgozza ebben a forradalmi cselekvés minden részletét, alkalmazva az egyes országok különleges helyzetére. A sillabuszt futárok viszik szét a világ minden részébe, megszólal a moszkvai rádió s London munkásait már fegyveres lázadásra szólítja fel.

. . . Minden szervezetünk — mondják az utasítások — összpontosítsa figyelmét a munkásság mindennapi életében felmerült kérdésekre, a munkabérré, a lakáskérdésre, a társadalmi biztosításra, a nők és gyermekek munkájára . . .

. . . Irányító szerveket kell létesíteni a munkásság hangulatának kormányzására, az öntudatos kisebbség ne szűnjék meg a tömegek nevében beszélni s legkomolyabb figyelmet szentelje annak, hogy a munkáttalanok tömegét maga mögé állítsa; óriás erő ez, amely legjobban érezve a gazdasági válság súlyát, a legjobb szövetséges . . .

. . . Ahol kollektív szerződés nincs, ezért kell agitálni, ahol van, hirdetni kell, hogy a kollektív szerződéshez való Mség rabszolgaság, amely a munkás által bármikor felborítható . . .

. . . Bele kell vinni a küzdelembe a főnöki hatalom ellen való harcot és harcot a polgári állam minden intézménye és a fasiszta szellem ellen . . .

... A végső harc egyik jelentős szaka az összeütközés a sztrájkolok és nem sztrájkolok, valamint a nemzeti munkavédelmi szervezetek között, ezért önvédelmi szerveket kell létesíteni erre a célra . . .

... A forradalmi munka megköveteli, hogy szervezteinket messze kiépítsük a föld alatt s a gazdasági élet minden vonatkozásába bekapcsolódjunk a munkásosztály érdekei szempontjából, a föld felett álarcos egyesületeket kell szervezni, sport, művelődés és hasonló ürügyön. Titkos sztrájkbizottságot kell alakítani s alapelv legyen: mindenütt dolgozni, ahol munkások vannak . . . Minden gyár, minden vállalat, minden műhely a forradalom fellegvára legyen . . .

... A nemzetköziség szellemét kell terjeszteni mindenütt s hivatkozni kell mindig a nemzetközi proletariátus segítségére és túlnyomó erejére . . .

Ami a forradalmi munka stratégiáját és taktikáját illeti — végzik az utasítások — legyen az áthatva Lenin jelszavától: «Végső célunk a kapitalista rendszerben az állami gépezet összerombolása és az állami hatalom megsemmisítése!»

Azok tehát, akikre nehéz felelősségük a tömegek sorának intézését rója, ne feledkezzenek meg Moszkváról s kiküldötteiről, mert ezek a kiküldöttek igen sokszor nagy előnyben vannak a polgári osztályok védekezésével szemben: tudják, mit kell tenniük. Ezek a kiküldöttek veszedelmesebbek szervezetségüknél fogva, mint azok a milliók, akiknek nevében beszélnek s akiknek felhasználására, meghódítására és leigázására törnek. Ezeket a kiküldötteket irgalmatlanul le kell metszeni a munkásmozgalom testéről, az állami hatalom minden erejével, ami biztos sikert ígér, csak az államhatalom vértetesen az igazságosság fényének kell ragyognia.

Üzenet Moszkvából.

Ha a bolsevizmus ellen való küzdelemben csak arról lenne szó, hogy a bolsevizmus, *mint ideál* ellen sorakoztassuk fel a modern civilizáció hadsorait, a meggyőzésnek megcáfолhatatlan érvek állanak rendelkezésére a bolsevista ideál ürességének és értelmetlenségének bebizonyítására. Amde a feladat gyakorlati jelentősége abban van, miként kell küzdeni a bolsevizmus, *mint módszer* ellen.

A bolsevizmus stratégiája a III. Internacionálé nevű szervezetten alapszik. Ez a szervezet, amint erre már többször rámutattunk, az eddig legtökéletesebb földi szervezetnek, a pápaságnak másolataként alakult meg s a hozzája tortozókat a legszigorúbb katonai fegyellemmel tartja össze. A szervezetnek illeten elgondolása teszi lehetővé, hogy valószággal egyetlen intésére a világ bármely táján forradalmi mozgalmakat képes előidézni. Azon az úton van, hogy vakmerő nyíltságával a társadalmi forradalom minden irányzatát, így elsősorban a szocialista mozgalmat a maga uralma alá hajtsa s taktikájának elfogadására kényszerítse. Alapvető tételként ugyanis azt hirdeti, hogy az állam nem tekinthető az állampolgárok összessége javán munkáló pártatlan szervezet pártatlan működésének. Minden egyes embernek joga van tehát arra törekednie, hogy az államot a társadalmi jólét megvalósítójává tegye s evégből megszerezze a politikai hatalmat. Minthogy pedig a történelem tanúsága szerint semmiféle uralkodóosztály véres harcok nélkül a hatalom gyepőlőjét másnak át nem adja: a szociális kérdés megoldása csak erőszak útján lehetséges.

A bolsevizmus azt hirdeti, hogy a szociális kérdést erőszakkal, a világforradalommal, kegyetlen és véres polgárháborúval lehetséges csak megoldani. Iskoláinkban, sajnos, szerintünk is tévesen hirdetett történelmi felfogással ellentétben azt tanítja, hogy a forradalom mesterség, vagy Marx szavát használva, művészet. A világforradalom pedig a *hivatásos forradalmárok* tudományos próbákon átesett módszereivel, céltudatos munkával előidézhető. Aulard, a Sorbonne professzora, nagyszabású politikai történetében a nagy francia forradalmat a francia nép eposzi művének mondja, holott bebizonyított tény, hogy az egész Franciaországot mindössze 300.000 jakobinus tartotta uralma alatt. Lenin jóval az orosz forradalom kitörése előtt azt állította, hogy az egész Oroszország forradalmi megszállására elegendő félmillió forradalmár. Tudjuk, hogy az orosz bolsevizmust sokkal kevesebb bolseviki használta fel bitorlása megalapozására.

A. I. Laski, az amerikai Yale-egyetem professzora, a III. Internacionálét szervezeténél és a tömegekre gyakorolt hatásánál fogva világhatalmi tényezőnek minősíti; bármennyire tudjuk is azonban, hogy a gonoszság is reális erő, a történelem tanúsága szerint, sem valamely aljas terv pokolian ügyes fortélyra, sem az emberiség legszentebb hagyományával és közös erkölcsi felfogásával ellentétes úralom tartós sikereket nem érhet el. Mi, bár elismerjük a bolsevista stratégia és taktika, különösen a bolsevista propaganda ördögi ügyességét, éles tömeglélektani megfigyelésekre és helyes következtetésekre alapított működésének óriás veszedelmét, a III. Internacionálé hatalmát és sikereit inkább ellenségeinek gyöngeségében látjuk. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az a szembeötlő tény, hogy a bolsevista banditizmus zárt egységével szemben az általa halálra ítélt nyugati civilizáció egységes arcvonalba tömörülni máig sem tudott, sőt mi több, hitvány anyagi haszon csalóka reményében nem állt vele szerződéseket kötni.

A biatorbágyi bomba robbanásának számunkra, magyarok számára, minden gyászával és döbbenetével jótékony világossággá kell átalakulnia, hogy felismerhessük a védekezéseknek olyan útjait, amelyek éles határozottságukban célszerűen felvehetik a küzdelmet a bolsevista módszerrel.

Moszkva hivatásos forradalmárai, a forradalmi «élcsapat» ügynökei immár «az egyenes cselekvés» útjára léptek a magyar talajon. A bolsevista módszerhez híven merényleteikkel meg akarják fagyasztani a vért a polgári társadalom ereiben, tudtul adandó a forradalmi elemeknek a csatornák mélyén, hogy a III. Internacionálé él, dolgozik és eszközeiben irgalmatlanul elszánt.

Egy pillanatig sem lehetünk kétségben afelől, hogy a polgári társadalom legkisebb megtorpanása is bűnös cinosság lenne és ösztönzés további gaztettekre. Minden országnak önállóan védekeznie kell a polgárháború, a rombolás, a gyújtogatás és gyilkosság ügynökei ellen addig is, amíg a művelt államok egyöntetű fellépése elkövetkezik.

A magyar igazságszolgáltatás feladatát emeljük itt ki különösképpen, mert bebizonyult, hogy eddig fennálló törvényeink nem tudtak gátat vetni a bolsevista mozgalom folytonos szélesedésének. Az anyagi büntetőtörvényeknek a bolsevista propaganda fejlődéséhez igazodó módosítására, sőt arra is szükség van, hogy a büntető eljárásban és a bírósági szervezetben is a különleges helyzetnek megfelelő különleges szempontok érvényesüljenek.

Biatorbágyi tanulságok.

Emerson Napóleonnal írt nagyszabású tanulmányában a megtestesült demokratát látja a francia császárban s megírja róla, vallomásai alapján, hogy szerinte az emberi cselekedeteknek csak két rugója van: az érdek és a félelem.

A moszkvai internacionálé magáévá tette *Napoleon* felfogását. Az anyagi érdekek százféle kötelékével, első-sorban a pénzzel magához láncol egy pretoriánus hadat s ennek segítségével leigazza az óriás többséget egyetlen eszközzel, a félelemmel.

Talán ki lehetne mutatni pontosan, hogy *Napoleon* minden sikerét ennek az alapelvnek köszönheti, de bizonyos, hogy *Napoleon* távol volt attól, hogy ebből a meggyőződéséből követésre méltó rendszert állítson fel és hirdessen a világnak. Lehet, hogy ezzel a meggyőződéssel egyes esetekben helyénvaló intézkedésekre tekinthetett vissza, de az is bizonyos, hogy Szent Ilona magányában elég alkalma lehetett gondolkoznia az erkölcsi elveket mellőző uralom tartósságáról.

Itt áll azonban szemben velünk, vakmerően és kihívóan, egy óriási birodalom erőforrásaival rendelkező uralmi rendszer, amely nyíltan elveti magától a keresztény erkölcsöt a maga egészében. Szüksége van erre, hogy célja keresztülvitelében, a keresztény civilizáció összetiprásában ne akadályozhassa semmi kegyelet, semmi hagyomány, semmi erkölcsi parancs.

Iskoláinkban az oknyomozó történetírás szabályai szerint rendre kimutatják, hogy minden forradalom oka az előző uralom hibáiban és bűneiben keresendő. Moszkva tudja, hogy ez a tétel csak legfeljebb félig igaz. Már Marx a felkelés művészetéről beszélt és írt, Lenin pedig tökéletessé fejlesztette ezt a művészetet. Ércből kovácsolt egyetlen hatalmat kell teremtenünk, mondja, amely nem kiméli ellenségeit. A világ egyetlen kommunista pártja, a III. Internacionálé ez a hatalom, amely megszemélyesíti a világforradalomra törő munkásosztály akaratát, amely megfojtja a polgári osztályt és a földbirtokosokat, összetöri a polgári államot, valamint a polgári uralmat, hogy egymagában építse fel a romokon a proletárság hatalmát, így beszél Lenin, egyelőre természetesen csak a romokra nyújtva biztosítékot, de e tekintetben teljesen tisztában van módszereivel. Ne ölj! mondja a tízparancsolat. Nem! kiált föl *Lenin*, mi nem követjük a bigott-

ság eme parancsát. A proletárság az egyetlen társadalmi osztály a világtörténelemben, amely nem folyamodik a bigottsághoz. Ha valaki ártalmas a proletárságra, vagy veszedelmet jelent a forradalmi harcra, jogod van megölni őt, mert így rendelkezik a te osztályod törvényes szerve. A harc kiélesedett szakában nem is kell várni a közvetlen rendelkezésre. Megölése a forradalom megátkodott ellenségeinek, a törvényes erkölcs ténye, halálbüntetés, mert a kommunizmus nem ismeri az emberi lét metafizikai értékelését.

Ebben az erkölcsi légkörben neveli a III. Internacionálé az ő szegődöttjeit. Adjuk át most a szót «A kommunista internacionálé alapkövei» című magyarnyelvű bolsevista kiadványnak, amelyet hat év óta terjesztenek titkon Magyarországon: «A Kommunista Internacionálé célja *minden eszközzel* a nemzetközi burzsoázia megbuktatásáért és a nemzetközi tanácsköztársaság megteremtéséért, mint az állam teljes megsemmisítéséhez vezető átmeneti fokozatért harcolni... A Kommunista Internacionálé a proletariátus diktatúráját tartja az egyetlen eszköznek, amely módot nyújt az emberiségnek megszabadulni a kapitalizmus borzalmaiktól. . . *Pusztán általános sztrájk útján*, az összefont karok taktikájával a munkásosztály nem győzheti le a burzsoáziát. A proletariátusnak *a fegyveres felkelés eszközéhez* kell nyúlnia . . . A Kommunista Internacionálé hadat üzen az egész polgári világnak... az a korszak, amelyben ma élünk, *a közvetetlen polgárháború korszaka*. A döntés órája következik . . . Mitsem jelent, hogy a kommunista párt szervezett soraiban csak a munkásosztály kisebbsége lesz, fontos a vasfegyelem, hogy az osztályharc céljaira mindenkit felhasználjunk, hogy a vezetés szilárd kézben legyen s a harci készenlét állandó legyen, hogy teljes tudatában legyenek az egyes országok pártjai (a III. Internacionálé alosztályai) ama feladatnak, miként kell a pártot forradalmi felkelésekre, fegyveres harcokra és *általában illegális küzdelemre* kellően felszerelniük . . . Az egész pártnak *a forradalom harci szervezetévé* kell kiépződnie ...»

Trockij írja a következőket *Terrorizmus s kommunizmus* című ugyancsak magyar fordításban terjesztett röpiratában: «A reakciós osztállyal szemben, amely nem akarja elhagyni a színteret, hathatós fegyver a terror. Az elriasztás hatalmas politikai fegyver, a belső és külső politikában egyaránt. A háború is, éppen úgy, mint a forradalom, elriasztáson alapszik. Általános szabály sze-

rint a győzelmes háború a legyőzött hadseregeknek csak jelentéktelen részét semmisíti meg, a többieket elriasztja s ezzel megtöri akarataikat. Éppígy hat a forradalom: *egyeseket megöl és egyeseket elriaszt.*»

Bucharin és Preobrazsenszkij «A kommunizmus ábécéje» című művükben nem hagynak fenn semmi kétséget a III. Internacionálé szervezte polgárháború igazi jellege felől: «Sokan abban a hitben vannak, hogy a polgárháború kíméletlenségét az orosz elmaradottság «ázsiai» volta okozza. A forradalom ellenségei Nyugat-Európában egyre azt hajtogatják, hogy Oroszországban az «ázsiai szocializmus» virágzik és hogy a művelt államokban a forradalom kegyetlenségek nélkül megy majd végbe. Üres beszéd. Fejlett tőkés országokban a burzsoázia ellenállása szükségszerűen még nagyobb, az ilyen országban az értelmiség még jobban össze van kapcsolva a tőkével, tehát indulatuk ellenségesebb a kommunizmussal szemben; ennek következtében ezekben az országokban a polgárháború természetesen még élesebb, mint Oroszországban...»

Térjünk vissza *«A harmadik internacionálé alapkövei»* című könyvhöz. Egyik fejezetében a bolsevizáló pártmunka irányelveit fejtegetve így szól: «A bolsevik párttörzs kiválogatódásának folyamatában az üzemi sejttől a pártközpontig a *harc közben* tanúsított magatartás az igazi próbakő. A munkás-szervezőknek teljesen fel keil olvadniok a forradalmi harcban s a forradalom előkészítése nem lehet «mellékfoglalkozásuk», hanem szüntelenül a párt rendelkezésére kell állaniok és el kell készülniök arra, hogy a párt oda helyezi át őket, ahol az ügy érdekében szükség van rájuk. Az *élcsapat* fontossága mérhetetlen. Csak az az élcsapat, amely nemcsak szavakkal, hanem *tettekkel is összekötetést tud teremteni* a széles, pártokon kívül levő tömegekkel. Az a kommunista párt, amely erre képtelen és amely elzárkózik, nem élcsapat.»

Moszkva élcsapata immár megjelent magyar földön. A biatorbágyi bomba dörrenése a gyász és részvét nemes érzését ébresztette fel az áldozatok iránt az egész világon. Am a cél nyilvánvaló: megfagyasztani a vért a polgári társadalom ereiben és tudtul adni a megriadt polgári társadalom vesztére leső forradalmi elemeknek, hogy a III. Internacionálé mögöttük van s őket minden eszközzel támogatni kész.

Vájjon sikerül-e elérniök ezt a célt?

Egy pillanatig sem szabad kétségben lennünk az iránt, hogy a polgári társadalom minden megtorpanása csak

bűnös cinkosság volna, mert csak ösztönzést jelentene további gaztettekre. A történelemben eddig példátlan bűnszövetkezettel szemben, amely az egész világot a polgárháború véres színterévé akarja átalakítani, az egész világ hatalmainak gyors és egyöntetű cselekvésére lenne szükség. Am erre egyik ország sem várhat s mindaddig, amíg ez az egyesült fellépés elkövetkezik, minden országnak önállóan kell védelmi intézkedéseit elrendeznie.

Ehelyütt csak egy szempontból vizsgáljuk a kérdést s arra akarunk rámutatni, hogy a védekezésnek a magyar igazságszolgáltatásra háruló feladata kiegészítésre szorul. Az 1921. évi III. t.-c. látszólag szigorú tételei nem tudtak gátat vetni a bolsevista összeesküvő mozgalom folytonos szélesedésének s annak a megdöbbentő ténynek, hogy a magyarországi bolsevista mozgalomból kialakulhasson a biatorbágyi «élcsapat». Tisztán jogászai szempontot tartva szem előtt, a törvényhozó alapvető hibát követett el a bolsevista mozgalmat büntető tényálladékokká való megfogalmazása körül. Mellőzi ugyanis azt a döntő tény, amely a fentebb kifejtettekből is kitűnik, hogy a bolsevista mozgalom nem egyes büntetteseknek önálló ténye, amelyet tisztán és kizárólag az egyéni tevékenység esetleg szűk köre szempontjából kell megvizsgálni és értékelni. Minden szervezkedő bolsevista ipso facto nagyszabású összeesküvés részese s ha egyszerű röpiratterjesztésen fogták is, bűnvádi felelőssége ennél sokkal szélesebb keretben mozog. A törvénynek ez az elhibázott szerkezete tette lehetővé, hogy Moszkva számos veszedelmes ügynökét, mint esetleg valami elaprózott tennivaló tettesét csak jelentéktelen bűncselekmény miatt vonhatták felelősségre, holott minden szervezkedő bolsevista elsősorban bűnvádi felelősséggel tartozik azért, hogy rablásra és gyilkosságra szövetkezett banda tagjává szegődött.

Külön lapra tartozik az eljárás és bírósági szervezet kérdése. Hogy azzal a rettenetes veszedelemmel szemben, amelyet az egész világra kiterjedő bolsevista szervezkedés jelent, a szervezkedés fejlettségénél és használt módszerének a barbárság legsötétebb századaira emlékeztető mivolta miatt, megokolt lenne a bűnvádi eljárás megszorítása s külön bíróság felállítása, ezt a dolgok logikája alapján természetesnek kell tartanunk.

A bolsevizmust, mint büntetőjogi tényálladékot tekintve, mai tapasztalataink alapján a Csemegi-kódexnek a lázadásról szóló rendelkezései nemcsak teljesen gyakorlatlatlanok, hanem valósággal úgy tűnnek fel, mint regé-

nyes elképzelés szüleményei. A bolsevizmus ma már túl van a lázadás közismert típusán s lenézi *Baboeuf* és *Blanqui* összeesküvő szocializmusának tanításait is. *Lenin* már 1917-ben egyik hírhedtté vált levelében megírta pontosan, mik a feltételei egy győzelmes forradalomnak, íme: 1. Meggyöngyülése a kormányzó hatalomnak; 2. forradalmi osztály a társadalomban, amely kész kihasználni a maga javára az állami gépezetben előforduló töréseket; 3. forradalmi párt, amely minden osztály fölébe tud kerekedni; 4. vezér a diktátori hatalom teljességével, aki a forradalom pártjának lendületét irányítani képes.

Ezt a levelet mindenesetre megfontolásra ajánljuk államférfiainknak és a történelem professzorainak.

Front unique.

Franciaország küzdelme a bolsevizmussal.

Angolországot a lezajlott nagy munkássztrájk és a kínai bonyodalom véglegesen kiábrándította az orosz szovjettel való diplomáciai kapcsolat fenntartásából. Hat esztendei diplomáciai érintkezés után kiderült, hogy Moszkvának angol földre telepített ügynökei és hivatalnokai a kommunista propaganda olyan szervezeteit és hálózatait építették ki, amelyek teljes felbomlással fenyegették az egész angol birodalom belső békességét és jogi rendjét.

Angolország hatóságai nem nézték tétlenül ezt a szervezkedést és propagandát. Minden kiderült esetben lázadás címén kerültek törvény elé a kommunista sejtek szervezői, ám nehéz volt a bűnvádi üldözés határait megállapítani ott, ahol a politikai pártmozgalom szabadsága és a diplomáciai sértetlenség bonyolították a bolsevista agitátorok megítélésének kérdését.

Végül pedig kiderült, hogy az a gazdasági érdek, amelyért felvették az orosz birodalom bitorlóival a diplomáciai érintkezést, üres ábránd, mert ezeknek a gazdasági kapcsolat csak ürügy volt a III. Internacionálé szabad mozgásának biztosítására. Ez a szabad mozgás pedig kiszámíthatatlanul nagyobb anyagi kárt jelentett az angol gazdasági életre, mint amily haszonnal járt néhány megkötött üzlet a szovjet-unióval.

Angolország tehát szintén megtanulta a saját kárán, mit jelent megalkudni a magát III. Internacionálénak

nevező maffiával s ezzel nyilvánvalóvá vált, hogy sok keserű tanulságtól óvja meg magát az, aki a becstelenséget minden körülmények között tárgyalásra képtelen félnek tekinti.

Angolországnak az orosz szovjettel való szakítását közvetlenül megelőző időben ünnepies látogatást tett Londonban a francia köztársaság elnöke. Mikor az angol kormány a III. Internacionálé szerveinek angol földről való kiűzetését elhatározta és az angol alsóház megszakította a szovjettel való diplomáciai kapcsolat felbontását, mindenki azt hitte, hogy mindezt Franciaország azonos lépése fogja követni.

Annyival is inkább várható volt ez, mert már huzamos idő óta a francia sajtó tekintélyes része, a *Figaro*-val az élén, szervezett harcot folytat minden szocialista-kommunista mozgalom ellen s Franciaországot szellemi egységbe kívánja tömöríteni a bolsevista lázadás szellemének minden megmozdulása ellen. A francia sajtóban egymást érték a leleplezések a kommunisták előretörő propagandájáról a gyarmati csapatok, a belföldi sorkatonaság, a haditengerészet és a tartalékosok között. Kiderült az is, hogy a politikai pártnak elismert bolsevista szekciók csak magában Párizsban kilenc kerületben alakítottak meg harci szervezeteket azzal a céllal, hogy adandó alkalommal a polgári osztályok fegyveres megrohanására legyenek készen. Ezek a szervezetek a legteljesebb katonai jellegű öltötték magukra, mozgósító terveket készítettek s katonai vezérkarral rendelkeztek.

Emellett se szere, se száma nem volt azoknak az eseteknek, amelyekben a francia hatóságoknak egyesek ellen eljárást kellett indítaniok azért, mert bolsevista röpiratokat terjesztettek a tulajdon, a család és a haza eszméje ellen, vagy mert mind a bevonuló tartalékosokat, mind a sorkatonaságot engedetlenségre izgatták. Nagyarányú kémkedést is lelepleztek, amely Franciaország katonai titkainak Oroszország részére való kiszolgáltatására irányult s egy községi tanácsos mutatkozott itt be focikosul. Képviselők, a francia parlament tagjai kerültek gyanúba, hogy az ellenséggel cimborálnak s a francia igazságügyminiszter legutóbb is több kommunista képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kérte ily címen.

A francia hatóságok nem mulasztották el a szükséges szigorúságot; legutóbb egy 12 éves gyermek ügyét tárgyalta egyik párizsi bíróság, aki kommunista röpiratokat terjesztett Párizs utcáin. Ugyanekkor azonban a politikai szabadság címen vörös zászlók alatt munkáscsapatok vo-

nulnak fel ugyancsak Párizs utcáin és éneklik Moszkva dalát, az Internacionálét. Nem csoda tehát, ha a francia sajtó sikertelennek látja a bolsevizmus propagandája ellen való harcot addig, amíg a francia belső politikát a kérdés gyökeres elintézésében más szellem el nem tölti.

A Figaro főszerkesztője, *Frangois Coty* kiadta tehát a jelszót: *Un front unique contre le bolchevisme!* Ez a jelszó már akkor kiröppent Franciaországban, amikor még szó sem volt arról, hogy Anglia rövid úton fog elbánni a Londonba befészkelődött szovjet-szervezetekkel. Ma már azt lehet mondani, hogy az egész nemzeti irányú francia sajtó magáévá tette ezt a jelszót s nem habozik kijelenteni azt sem, hogy éppen a lázadás szelleme fosztotta meg Franciaországot a győzelem gyümölcseitől s közeleg az idő, amikor a gyűlölt Németország kacagni fog a franciák anarchiába zuhant nemzetén.

Mégis mit látunk? Bár a hazafias francia sajtó, sőt Franciaország államférfiainak nyilatkozatai nyilván mutatják, hogy a bolsevista izgatás, mint a franciák állami biztossága ellen való veszedelmes támadás köztudattá vált, a hivatalos Franciaország megelégszik a bűnvádi eljárások szokásos megindításával, amelyet a francia közvélemény immár elégtelennek talál, mert — mint maga a *Figaro* megállapítja, — ezeket a bűnvádi eljárásokat a szocialista-kommunista pártok parlamenti akciójukkal és amnesztia követeléseikkel politikai alkuk tárgyává teszik s ilymódon magukat az eljáró hatóságokat is demoralizálják.

Hogy pedig maga a francia kormány is teljesen tisztában van azzal, mi fenyegeti a bolsevista aknamunka révén a francia alkotmányt és a nemzeti szellemet, arra elég idéznünk Albert Sarrautnak, a radikális belügyminiszternek egyik beszédét, amely klasszikusan jellemzi a III. Internacionálé céljait és mibenlétét s a legnagyobb visszhangot keltette nemcsak Franciaországban, hanem annak határain túl is.

— Nem lehet itt szó a vélemény szabadságáról, — mondotta többek között. A haza kultuszának lerombolása nem vélemény, hanem gonosztett. Az a politikai rendszer, amelynek hívei a polgárháború vérontását készítik elő és kémszervezeteket létesítenek külföldi pénzen, nem nevezheti magát politikai rendszernek. Ez merénylet a polgárok élete és az ország függetlensége ellen, kihívása a nagy közösség lelkiismeretének. Ez a lelkiismeret azonban föl-ébred, de nem a műkedvelő bíráló alakjában, hanem a rendőrség és az igazságszolgáltatás intézkedéseiben. Végül

pedig világgá kiáltja a belügyminiszter a küzdelem új jelszavát: «*Le communisme: voilà l'ennemi!*»

Mindenki azt hitte, hogy a belügyminiszter szavait erélyes cselekvés fogja követni. Am valósággal a szemrehányások pergőtűzet ontották néhány nap múlva a francia kormány felé, amikor a várt erélyes intézkedések elmaradtak. Nagyon jellemzően írta a *Figaro*: «Mikor Vaillant bombája után a képviselők reszkettek becses életükért, néhány óra alatt elretentő törvényeket tudtak megszavazni. Most a hazáról van szó s azt hisszük, hogy a haza léte sokkal becsesebb, mint a képviselők élete. Ha most a parlament és a kormány csendben meghúzódik, nem fogunk középük dobni ártalmatlan petárdát; mi felhívást fogunk intézni az összes nemzeti jellegű szövetségekhez és más szervezetekhez, amelyek egyesülni fognak a hazaszeretben tiszta szívvel, de politikai megfontolások nélkül. Meglátjuk, hogy a választások előestéjén mily szerep jut a fondorkodásoknak, a kompromisszumoknak és a politikai gyávaságnak, amikor Franciaország veszélyben van!»

Ami a francia kormány habozását illeti, abban sok része van annak, hogy a francia szellem halványként tisztel hangzatos politikai jelszavakat, aminő például a sok francia középületen olvasható régi jelszó: szabadság, egyenlőség, testvériség! Bizonyára kevés ember van Franciaországban is, aki ezeket az ígéket többnek tartaná pusztá szimbólumoknál. De a francia szeret büszke lenni arra, hogy ilyen jelszavai révén mondták el Párizsról, hogy ott a népek szíve ver. Vájjon mit szólna a világ ha a politikai szabadság berkeibe betessékelt kommunizmus ellen most drákói intézkedéseket rendelnének el? így gondolkozhatnak sokan azok is, akik lelkiükből óhajják, hogy inkább az elvek és szimbólumok vesszenek el, mint az ország és a gyarmatok. Nem fogják-e Franciaországot reakciónak mondani? Ez a gondolat sokakat döbönt vissza, bár Louis *Bertrand*, az akadémikus, nyíltan hirdeti: «Semmit sem jelent, ha reakciónak keresztelnek el minket. Nem ismételhetem eléggé: la réaction, c'est la vie, la fonction vitaié par excellence. (Az élet csupa reakció, sőt maga az életműködés.) Ahol nincs visszahatás, ott van a vég!»

Sokan azt hiszik, hogy az orosz államadóságokban erősen érdekelt Franciaország még mindig azt reméli, hogy a francia kistökést boldoggá teszi, ha sikerül e tárgyban valami jó egyességet kötni Moszkvával. Viszont alig hihető, hogy akadjon józan ember, aki sokat bíznék Csi-

cserin és társainak ily ígéreteiben, akik már eddig is ugyanannyiszor elismerték a régi államadosságokat, mint ahányszor azoknak megfizetését megtagadták.

Van azonban a dolognak más oldala is. Azok, akik nyíltan vagy titkosan rokonszenveznek a forradalommal, nincsenek kevesen Franciaországban. Ki mérhetné fel, hogy csakugyan csökkent-e ezeknek az elemeknek politikai befolyása, hiszen nem volt az olyan régen, amikor ez volt a jelszó Franciaországban: *Le cléricisme voilà l'ennemi!* Amikor a hivatalos Franciaország képviselői boldogan tartottak szemlét szövetségeseik felvonulásain: a vörös zászlók alatt felvonuló szocialista blokkon és a fekete zászlók alatt felvonuló anarchistákon.

A francia közvélemény azonban napról-napra tömegesebben gyűl az *egyetlen arcvonat* zászlaja alá s mind szélesebb körben hitelesíti az arcvonat zászlaira írt megállapítást: A marxizmus szülte a szocializmust; a szocializmus gyermeke a bolsevizmus. A bolsevizmus szüli az anarchiát. Az anarchia vége pedig a sötétség, a végső pusztulás.

Ennek a mozgalomnak egyébként két konkrét követelése van.

Az egyik követelés egy külön bíróság vagy bizottság létesítésére irányul. Ez a bíróság vagy bizottság középonti szervezettel járna el a lázadás szellemével kapcsolatos minden bűncselekmény megtorlásában, gyorsított eljárással, habozás nélkül, kizárva minden politikai befolyást és pénzügyi tekintetet.

A másik követelés megfelelő, súlyosabb büntető tételekkel, az 1872 március 14-iki törvény visszaállítására vonatkozik, amely harminc éven át védte Franciaországot az Internacionálé aknamunkája ellen.

Nagyon érdekes törvény ez. Éppen jó alkalmunk van arra, hogy teljes szövegében megismerjük, hiszen ilyen törvényt a magyar törvénytár még ma sem ismer, az a legújabb törvény pedig, amelynek elvei e törvényéhez képest egyszerű jámborságok, állandó ostromnak van kitéve a szélső elemek részéről. Így szól a francia törvény:

1. cikk. Minden oly nemzetközi jellegű szövetség, így például különösen nemzetközi munkásszövetség, legyen azonban bárminő elnevezése is, ha célja a munka abbahagyásának kieroszakolására, a tulajdonjog, a család, a haza, az Istenbe vetett hit és a vallások szabad gyakorlása ellen irányul, már pusztán létezésével és terjeszkedésével francia területen, merénylet a belső béke ellen.

2. cikk. Minden francia állampolgár, aki e törvény kihirdetése után csatlakozik a nemzetközi munkásszövetséghez, vagy más ilyen irányú és célú egyesüléshez, három hótól két évig terjedő fogházzal, 50 franktól 1000 frankig terjedő pénzbüntetéssel, öt évtől 10 évig terjedő polgári jogvesztéssel büntetik.

Azt a külföldit, aki Franciaország területén követi el ezt a cselekményt, e törvény szerint kell büntetni.

3. cikk. öt évre emelhető a fogházbüntetés, a pénzbüntetés pedig 2000 frankra, ha valamely francia állampolgár vagy külföldi ily szövetségben bárminő szerepet vállal vagy aki tudatosan elősegíti az ily szövetség terjeszkedését, akár azzal, hogy annak javára pénzt fogad el vagy gyűjt, akár azzal, hogy egyéni vagy testületi csatlakozásokat közvetít; aki végül azzal, hogy a szövetségnek tanításait, alapszabályait és körleveleit terjeszti. Elrendelheti a törvényszék, hogy a büntetés kitöltése után öt évtől tíz évig terjedő időre a rendőrség felügyelete alá helyezték.

4. cikk. 1 hótól 6 hóig terjedő szabadságvesztéssel kell sújtani azt, aki a fentemlített szövetségnek, alosztálynak vagy más részének gyűlés céljára tudatosan helyiséget enged át vagy ad bérbe.

Ezek a rendelkezések nem érintik a büntetőtörvénykönyv súlyosabb rendelkezéseinek érvényét, ha azok alkalmazhatók az e törvény alapján felelősségre vonható egyénekre.

5. cikk. A büntetőtörvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni az e törvény alapján kiszabott büntetések jogi természetét illetően.

Ez a törvény 1901 július i-éig volt hatályban. Waldeck-Rousseau kabinetje szavattatta meg eltörlését, mert — jegyzi meg a *Figaro* — politikai adósságot fizetett meg ezzel a forradalmi csoportosulásoknak; ezzel a törvénnyel a francia föld az Internacionálé szabad zsákmányoló területe lett, míg ugyanakkor törvényen kívül helyezték a vallásos társulatokat.

Az egyik nagy francia napilap így ír erről a törvényről: «Franciaország fulladozik a III. Internacionálé bonyodalmaiban, mert eltörlölte a régi törvényt, jöllehet annyi időn át megvédte őt az I. Internacionálé merényleteitől. Nem elég világos-e a lecke? Vájjon a kormányzat meg fogja-e érteni? Ugyanolyan támadás, ugyanolyan fenyegetés ellen ugyanaz a védelem; a III. Internacionálé ellen ugyanazt a pajzsot kell fölemelnünk, mint az első ellen: ám ez a pajzs szilárdabb legyen, mert a szörnyeteg most sokkal erősebb, sokkal vakmerőbb, sokkal vadabb!»

A modern Franciaország egyik történetírója tavaly megjelent művében a harmadik köztársaságot a munka és béke köztársaságának nevezte, amely a haladást és az általános felszabadulást írta zászlajára. Az idő íme alkalmat nyújt ma sokkal inkább, mint bármikor a múltban, hogy bebizonyuljon, mit érnek a büszke szavak, mit érnek a büszke zászlók. Az *emancipation integrale* büszke programj a a harmadik köztársaság számára úgy látszik, ma kínos teher, mert nem arról az inkább katonai feladatról van szó, hogy idegen nemzeteket és néptörzseket «felszabadítson» a kultúra és a civilizáció nevében, hanem arról, hogy önmagát szabadítsa föl előítéleteitől és belső ellenségeinek félelmetes bilincseitől. Ez pedig kétségkívül a legnehezebb feladat, amely valaha államférfiú vállát terhelte.

Küzdelem a részeg és örült óriás ellen.

Francois Coty könyve: *Contre le communisme*.¹

Michelet francia történetíró állapította meg egykor, hogy Európa sohasem lehet eléggé hálás Magyarországnak szolgálataiért. Michelet a jövőbe látott: Európa nemcsak hogy nem volt eléggé hálás, de a legnagyobb mértékben hálátlan volt Magyarország iránt. Ez a nagy történetíró mondta azt Oroszozágról, valósággal a messze jövőbe szegezve tekintetét: Vájjon meg fogja-e menteni valaki Európát annak szükségszerűségétől, hogy végezzenek ezzel a részeg és örült óriással? Hiszen Oroszozszág maga a dögvész! Ha mást nem is írt volna Michelet, mint ezt az egyetlen mondatot, ezzel bebizonyította, hogy nagy ember. A nagy ember évszázadokra jelöli ki a szellemi birodalom útjait, de a történelem bebizonyította, hogy nagynak lenni annyi, mint félreértetni. Michelet mint erős, nagy egyéniség az emberi társadalom lelkiismerete volt ezekkel a szavaival, de senki sem hallgatott rá. Maga Franciaország két kézzel kapott az Oroszozszággal kötött szövetségen, ma pedig orosz ügynökökkel van tele Franciaország, akik kezükben méreg-fiolákkal városról-városra járnak, hogy a dögvész mikrobáit hintsék el, hogy Franciaországot megfosszák a latin örökségtől s a társadalmi és állami züllés szakadékába taszítsák. A fran-

¹ A szerzőt Cotynak bolsevista-ellenes működése méltatásainál tárgyi szempontok vezérlik, bár tudja, hogy Coty egyik lapjában Magyarországot rágalmazó cikk jelent meg. Coty különben e miatt a szerzőhöz is a támadást visszavonó levelet írt.

cia kormány tétován áll az orosz bolsevizmus magvetőinek napról-napra eredményesebb aknamunkájával szemben, a döntő cselekvésben feszélyezi őt a szovjettel felújított diplomáciai összeköttetés, az oroszországi adósságok megfizetésének reménye, valamint a bolsevizmussal nyíltan vagy titkon rokonszenvező szélső baloldal politikai befolyása.

Ebben a helyzetben szólalt meg Francois Coty, a Figaro főszerkesztője még 1925-ben a Figaróban írt cikkeivel. Ezek a cikkek az egész világon nagy feltűnést és visszhangot keltettek, mert hiteles adatok alapján leplezték le a bolsevista aknamunkát az egész keresztény civilizáció s különösen a francia hadsereg, haditengerészet, valamint a hivatali és társadalmi szervezetek ellen, majd kibocsátotta szerzőjük a nagy felhívást minden haza és nemzet polgáraihoz, hogy keresztes hadjáratra egyesüljenek s egységes arcvonalon küzdjenek a bolsevista veszedelem ellen.

Anatole France-nak az a kedvelt mondása, hogy a francia stílusnak három jellemző tulajdonsága van, először, másodsor és harmadszor a világosság, megelevenül Francois Cotynak a bolsevizmus ellen folytatott szellemi harcát feltűntető, most megjelent könyvében.

Pedig Francois Coty nem céhbeli író, hanem nagyiparos. Nagyiparos azok fajtájából, akik már rég bejutottak a nagy vagyon révébe s módjukban állna fenékgig üríteni az élet örömeinek poharát. É helyett Coty egy nagy újság főszerkesztőjének székébe ül s a francia gondolat integritása nevében lángoló hazafias érzéssel imponáló bátorsággal és a szellem minden fegyverével küzd a rombolás szelleme ellen. Bátorságról szölvünk, mert az ilyen küzdelem Franciaországban nincs kockázat nélkül. Gondoljunk csak Jaurés esetére és gondoljunk Calmette-ra, Coty elődjére a Figaro főszerkesztői székében, akinek egy miniszter felesége oltotta ki életét a férje ellen megindult politikai harc miatt.. A francia baloldal mozgósította is szövetségeseit Coty ellen, bojkottot hirdettek vállalatai ellen, lapját elsőslyesztették, plakátjait letépdették, Coty azonban rendületlenül kitart s nem hátrál egy tapodtat sem. Legutóbb, miután erkölcsileg kivégezte Rakovszkit, a szovjetkövetet, aki aztán éjnek idején szökött el Párizsból, Dövgalevskire, Rakovszki utódára támadt, akiről olyan arcképet rajzolt, hogy a leírás után mindenki kerülné vele a találkozást elhagyott utcákon.

Mindenesetre irigyelnünk kell Franciaországot, hogy vannak ilyen független férfiai, akik megengedhetik ma-

guknak a bátorságot és őszinteséget. A petyhüdségnek és a minden oldal felé kacsintásnak opportunista korszakában nem mindennapi jelenség ez. A könyvben a szerző könyörtelenül leleplezi a francia radikalizmust, kíméletlenül gázol át a napi politika fogásaival dolgozó kormányzat erélytelenségén. A politikai klikkek szövirágaival telt vázákat nagy csörömpöléssel töri össze s ragyogó érveléssel mutatj a ki a forradalmi szellem veszedelmét és képmutatásait s veszi védelmébe a hazafiság, a becsület és minden emberi ideál szolgálatának parancsait.

Coty megbotráncokzik a közönyön, amelyet általában tanúsítanak a népek és kormányok a bolsevizmus propagandájával és összeesküvéseivel szemben, csodálkozik, hogy a népek nem fognak össze, közösen védekezni a közös veszedelem ellen. Kimutatja, hogy a bolsevizmus a felforgatás és gyilkolás mesterségét rendszeresen tanítja és hirdeti. Erre vonatkozóan feldolgozza az európai és ázsiai vörös szervezkedés hiteles adatait. Ostorozza a francia kormányt a szovjetkövettség megturéséért, mert az nem egyéb, mint a bolsevista összeesküvésnek középonti irányítója és a magát III. Internacionálénak nevező rablógyilkos banda közvetítője. Bemutatja a bolsevita szervezkedés technikáját s rámutat a csodálatos leleményességre és módszerességre, amely kihasználja a polgári osztályok véleménykülönbségeit és értékesít minden belső egyenletlenséget és zavart, főtámasztéka pedig a gyenge kormány.

A veszedelem, mondja Coty, korántsem kicsinylendő, sőt nagyon is fenyegető. A család, a tulajdon, a haza, a vallás, az állami és társadalmi rend dühödt ellenségei Moszkvából kapják a pénzt és a parancsot. Visszaidézi Coty az 1872-i márciusi törvényt, amely megbuktatta az I. Internacionálé üzelmeit Franciaországban s azt ajánlja, hogy ezt a törvényt léptessék újra életbe, amely harminc évig biztosította az ország belső nyugalma. Am eltörölte ezt a törvényt Waldeck-Rousseau, hogy egységet teremtsen az egyház és a vallás szabadsága ellen vívott harcában... A történelem így büntetett.

Coty ezekkel a szavakkal végzi könyvét: A bolsevizmus ellen való küzdelem a társadalom épségét biztosító gyógyítás és tisztogatás a baj gyökeres kiirtása végett, mert ha ezt elmulasztjuk, akkor kell majd vele szembeszállnunk, mikor már nyílt rohamra ugrott fel. Ezért hirdetjük mindenki keresztes hadjáratát, akinek hazája van, ezért mutatunk rá a gonoszságra, amely feltámadt a haza eszméje ellen.

Coty könyvének egyik francia bírálója, a könyv magasztalása mellett is kételkedésének adott kifejezést, hogy a bolsevizmus alapjai valóban oly mélyek-e, mint aminőknek Coty leírja, mert ha valóban így lenne, jegyzi meg a bíráló, Isten csodája, hogy még nem diadalmaszkodott.

Coty könyve azonban nagyon helyes álláspontot képvisel; azt a veszedelmet, amely a bolsevista propagandában van, nem lehet lekicsinyelni. Mert a bolsevizmusnak mély tömeglélektani alapja van, célja nem egyszerű lázadás vagy zavarkeltés. Programja grandiózus, teljes: mindent elpusztítani, amint egykor Nero romokban akarta látni az örök várost a mindent felemészítő tűzvészben. Moszkva a nyugati civilizációt akarja egyetlen ütéssel megsemmisíteni. Ennek az egyetlen ütésnek neve: világszovjet. Ezt nemcsak az összeesküvés kifinomult technikájával készíti elő, hanem pénzzel is, a rubelt, most cservonecnek hívják.

A túlzás, amit Coty könyve feltüntet, az nem ebben van, hanem Németország ellen való gyűlöletében. Meg is állapítja egy helyen, hogy a sokszor roskadozó szovjeturalmat mindig megszilárdította valami titokzatos erő. Kinek van szüksége a III. Internacionáléra? Annak a német szellemnek, mondja, amely az I. Internacionálé marxizmusával még nem tudott célt érni. A III. Internacionálére most is a bectelenségnek és gyávaságnak van szüksége, hogy elleplezhesse valódi céljait. Kemény szavak, de nem igazságosak. Hogy a marxizmus németzsidó találmány, az igaz, de voltak ennek francia előfutárai is. Hogy pedig Németország kétségbeesésében a szovjettel is kezét fogott, ebben talán Franciaországnak is része van.

Ez a túlzás azonban semmit sem von le Coty könyvének általános értékéből. A túlzás megbocsátható egy hazáját forrón szerető szívnek, a könyv pedig kétségtelenül egy férfias küzdelem megható tanúsága, zászló, amelyre az emberiség legszentebb javaihoz való ragaszkodás ragyogó ígéit himezték.

A bolsevizmus a francia parlamentben.

A letartóztatott francia kommunista képviselők ügyével kapcsolatosan a magyar sajtóban olyan hiányos tudósítások jelentek meg, amelyek alkalmasak arra, hogy

a közönség a dolog valódi jelentőségét tévesen ítélje meg. El kell mondanunk tehát az ügy előzményeit.

A múlt év november 3-án, mikor a francia kamara a nyári szünet után új ülőszakra gyűlt egybe, *Garchery* kommunista képviselő indítványt terjesztett elő a szabadságvesztésbüntetésüket töltő négy kommunista képviselő szabadlábra helyezése végett. A francia kamara heves vita után 264 szóval 221 ellen elhatározta a képviselők büntetésének félbeszakítását, hogy a parlament új ülőszakában részt vehessenek. Bolsevisták, szocialisták és radikálisok a szavazásnál váratlanul egységes tömbbé alakultak s a foglyok kiszabadulásáért nagy lelkesedéssel tüntettek. A kiszabadult képviselők egyike, *Cachin*, már egy ízben részesült az 1875-iki törvény áldásában, amely feljogosítja a kamarát, hogy a parlament tagjainak büntetését az ülések tartamára felfüggesztéssé. Nem sokkal előbb, júliusban szabadult ki *Cachin* a börtönből, ám az ülőszak bezártaival letartóztatták s most újból megnyílt előtte a börtön kapuja.

A szavazás eredményét a francia közvélemény nagy megbotránkozással vette tudomásul. Megtámadták a kamarát, hogy nincs tisztában a francia haza lerombolását célzó kommunista veszedelemmel, a kamara határozatát gyengeségnek és tájékozatlanságnak minősítették s az egyik nagy francia lap megjegyezte: A hanyatló parlamentek állandó tünete, hogy érzéketlenek a társadalom veszedelmével szemben s elfelejtik, hogy a becstelen halált készítik elő. A másik nagy francia lap ezekre a szavakra fakadt: Csodálatos, hogy egy nemzet, amely azzal dicsekszik, hogy minden kiváltságot eltörölt s egyenlőséget létesített, a parlament kegyelméből új feudalizmust alapít, amely túlteszi magát a törvényeken.

Ennek a közvéleménynek szószólója volt magában a parlamentben *Maginot*, aki azt mondta, hogy a francia képviselők Franciaország leggazabb ellenségei ellen való védekezésről fognak szavazni. *Barthou* igazságügyminiszter rámutatott arra, hogy a büntetésüket töltő képviselők nem politikai bűnösök, mert az a bűnük, hogy a katonaságot engedetlenségre izgatták, ez pedig a legnagyobb veszedelme a nemzet biztonságának. Hangoztatta a miniszter, hogy a kormány ellensége minden amnesztiának. A kamara jogosan kívánhatja a szabadonbocsátást, de ha az ülőszak bezárul, a kormány tudja kötelességét, mert a szóban levő képviselők helyzete a bűnvádi eljárás szempontjából nem változik meg. Midőn pedig a szocialista *Renaudel* azt vetette a kormány sze-

mére, hogy a kommunistákat eszméikért üldözik, maga *Poincaré* szólt közbe:

— Szerencsétlenségünkre nem eszméikért, hanem tetteikért!

Am mitsem használt a kormányférfiak érvelése, mitsem használt a jobboldal viharos tiltakozása, a baloldal teljes egységgé forrva, mint főntebb elmondottuk, kiszabadította a «francia nemzetnek és a civilizációnak ellenségeit».

Vége lévén az ülészaknak, a francia kormány beváltotta ígéretét és elrendelte a négy kommunista képviselőnek a fogházba való beutalását. Az érdekelt képviselők ketteje, Vaillant-Couturier, a franciaországi szovjet «vezérkari főnöke» és Cachin, a legvéresebb szájú bolsevisták egyike elmerészkedett a parlamentbe, de a másik kettő jónak látta elbújni.

A két képviselőt a parlamentből kiléptekor letartóztatta a rendőrség s bevitte a fogházba, meglehetősen színpadias körülmények között.

Két dolog figyelemreméltó ebben az ügyben. Az egyik az, hogy a szovjet ügynökeit, ha veszedelem fenyegeti őket, nem tagadják meg a szocialista «elvtársak», akik pedig a polgári társadalom felé szívesen hangoztatják, mily nagy a különbség köztük és a bolsevisták között. A másik az, hogy a francia kormány a letartóztatásokkal nem nyitotta meg a bolsevista üldözés új korszakát, csak egyszerűen hű maradt hónapokkal előbb kifejtett álláspontjához s törvényes kötelességéhez. Ha a francia kormány a kommunista-üldözés új korszakát nyitná meg, egy csapásra véget vehetne a Franciaország belső rendjét végső romlással fenyegető bolsevista propagandának és szervezkedésnek. Csakhogy akkor el kellene kergetnie Párizsból a szovjet «nagykövetét» összes cinkosaival egyetemben. Ezt azonban egyelőre nem fogja megtenni s minden gördül tovább a régi vágányokon. Érdekes azonban az is, hogy a letartóztatásokkal kapcsolatosan felvetett bizalmi kérdés a baloldal vereségével végződött a radikálisok miatt, akik hamarjában elfelejtették a novemberi egységet s egy részük úgy látszik, megsokallta a lázadó elemek mind kihívóbb vakmerőségét. Ennek nem utolsó példáját adta maga *Cachin*, aki nemcsak eljött a fogház helyett a parlamentbe, hanem dörgedelmes beszédben követelt amnesztiát minden «politikai elítelt» számára.

A jelekből mindenesetre az következtethető, hogy a bolsevisták és szövetségeseik nem fogják levenni a napirendről a letartóztatottak ügyét s könnyen megismétlőd-

hetik az a komikum, hogy a kamara újból elhatározza a letartóztatottak kibocsátását és a bujkálóknak a parlamentbe való meghívását. A franciák nem vetik meg a színpadias elrendezéseket a politikában s ha csak ez kell, Moszkva propagandája gondoskodik erről céljai érdekében.

A társadalom a büntetőjogi védelme a forradalmi mozgalmak ellen.

Amint Carrara mondja, a büntetés célja a rendben megnyilvánuló társadalmi előny, amely rend a törvény oltalma által létesül. Nem az a célja tehát, hogy helyrehozza a büntett okozta kárt, nem a bosszú, nem a megfélemlítés, nem is az, amit egy magyar büntetőjogász a «büntető igazság» érvényesülésének mond; mindezek lehetnek a büntetés esetleges következményei s ezek közül egyiket-másikat óhajtanunk is lehet, de a büntetés megtámadhatatlan lenne akkor is, ha mindeme következmények híjával volna. A büntetés célja elhárítani azt az erkölcsi veszedelmet, amely fenyegeti a társadalom minden egyes tagját, ha a büntett büntetlen marad. A törvény védelme iránt keletkező bizalmatlanság megrendítené a társadalom biztonságérzetét és megzavarná a társadalom nyugalmát, sőt azt az erőszakos önbíráskodás eshetősége miatt az anarchiához sodorhatja. A büntetés tehát a külső rend helyreállításával hatályosan orvosolja a megsértett jogrenddel felidézett erkölcsi bajt, ezért mondja Bacon a rend törvényét a *lex legum-nak*.

E vázlatos fejtegetésből is eléggé látható, mily hamis azoknak az érvelése, akik feleslegeseknek, sőt értelmetleneknek minősítik a forradalmi mozgalmak ellen hozott büntető törvényeket, minthogy szerintük ezzel a forradalmi mozgalmakat megakadályozni úgysem lehet, mégpedig annál kevésbbé, mert a forradalmak «történelmi szükségszerűség» eredményei.

Mellőzve itt a vitatkozást azzal az állítással, hogy a forradalmat valóban társadalmi szükségszerűség szüli-e, meg kell állapítanunk, hogy a társadalom erkölcsi alapjainak tisztelete s ezzel elválaszthatatlanul összefüggő rend érdeke múlhatatlanul szükségessé teszi a társadalmi rend jogi és erkölcsi alapjait részben vagy egészben tagadó forradalmi mozgalmak üldözését büntető úton, tekintet nélkül arra, mily hatása van ennek az üldözésnek magára a forradalmi mozgalomra.

Eleve kijelentjük különben, hogy nem ringatjuk magunkat ábrándokban s nem abból indulunk ki, hogy jó büntető törvényekkel a forradalmak kiküszöbölhetők. Állítjuk azonban, hogy jó büntető törvények elsősorú tényezői a forradalmi veszedelem ellen való védekezésnek.

Sajnos, sohasem volt időszerűbb a forradalmi veszedelem problémája, mint napjainkban. A bolsevizmus, mitsem szólva arról, hogy a szegény és gazdag örök ellentétén alapszik, varázslatos példát adott a világnak arra, miként keríthet hatalmába törpe, de öntudatos és elszánt forradalmi kisebbség egész birodalmat s miként kényszerítheti rá akarátát oly társadalmakra is, amelyek a legcsekélyebb rokonságot se érzik a forradalom eszmekörével. Ez a példa bizonyára mihamar ki fogja tágítani a nemzetközi büntetőjognak kereteit, ha a keresztény civilizációban egyesült államok és társadalmak nem akarnak alul maradni, mert senki sem áltathatja magát azzal, hogy a bolsevista veszedelem nyomban elmúlik, ha a szovjeturalom összedől. Nem, túlzás nélkül el lehet mondani, hogy a bolsevista példa élni fog, míg egyetlen társadalmi berendezkedés is lesz a földön.

Nekünk magyaroknak nagy okunk van törődni a forradalmi veszedelem problémájával, nemcsak a közelmúlt sajnos tanulságai miatt, hanem azért is, mert világ-helyzetünk szinte napról-napra kitehet minket a bolsevista propaganda kísérleteivel való közvetlen érintkezésnek.

Ezért nem érdektelen a kérdés ama vonatkozásával való foglalkozás, amely a magyar büntető törvények szerepére vonatkozik a forradalmi veszedelemmel szemben.

Büntetőtörvénykönyvünk a híres Csemegi-kódex, az 1878. évi V. törvény, amely 1880 szeptember elseje óta van hatályban, kétségenkívül annak idején a kor színvonalán álló alkotás volt, sőt mai napság sem mondható elavultnak, bár szembeszökő hiányai, alighogy életbe lépett, kiütköztek. (Hogy egyebet ne említsünk, hiányzott belőle az uzsora bünvádi üldözése.) Valósággal elámulunk azonban, ha a törvénynek a lázadásról és izgatásról szóló rendelkezéseit vesszük szemügyre. Sok mindent megértünk 1918 októberének és 1919 márciusának gyalázatából, ha büntetőtörvénykönyvünkben e bűncselekményeknek határozatlan, tétova megfogalmazására, valamint enyhe büntető tételeire tekintünk, mert Btk-ünknek idevágó §-ai valóban nem voltak alkalmasak arra, hogy a nemzet legszentebb javai és a társadalmi béke ellen irányuló támadásokkal szemben a társadalmi erkölcs tan messzehangzó tiltakozását fejezze ki és egyúttal általában

visszatartó hatást gyakoroljanak a furfangos felforgatókkal szemben, valaminthogy kielégítse az általános jogérzetet komoly megtorlással.

A Csemegi-kódex a lázadás büntetőjogi tényálladékokba foglalásával az összeesküvés regényes fogalmát tartja szem előtt s teljesen figyelmen kívül hagyva a forradalmi mozgalom meghatározását, csak akkor állítja be bűnvádi üldözés alá vont cselekménynek, amikor már kialakultak a lázadó csoportok vagy ily csoportosulásra a szövetség létrejött. Tudjuk a történelemből, hogy a büntetőjogi védelem rendszerint elkészt, mikor már ennyire jutottak a dolgok.

Pedig rendelkezésre állottak a törvényhozónak a nagy francia forradalom tanulságai, amelyekből minden művelt ember, tehát a nem büntetőjogász is leszűrhetette azt a következtetést, hogy a forradalom nem a lázadó csoportok megszervezésével veszi kezdetét, hanem a tekintély lerombolásával, az osztálybeli ellentétek kiélezésével és sokszor egészen ártatlannak látszó társaságok, egyesületek, klubok megalakításával, amelyek éppenséggel nem azt választják jeligéül, amit büntető-kódexünk szinte naívnul megszab, hogy «a kormányt, az országgyűlést erőszakkal, vagy veszedelmes fenyegetéssel hivatásainak szabad gyakorlásában akadályozzák». Rendelkezésre állott világos és félreérthetetlen emlékeztetőül az 1872-i március 14-i francia törvény «a munkások nemzetközi szövetségének fiókegyesületei ellen» és főleg régen elhangzott már a kommunista kiáltvány felhívása: «Világ proletárjai, egyesüljetek!»

Nem menti törvényhozásunkat az, hogy a mai nemzedéknek a modern bolsevista propaganda eredményeinek szemléletében talán könnyebb tisztán látnia, mint elődeinknek a múlt század hetvenes éveiben, mert hiszen a bolsevista propaganda eszközei sem újak, csak mindössze céltudatosabb finomsággal készülnek s művészibben tudják távolabbról megközelíteni a célt. A régi kor forradalmárai valóban szívesen emlegették a barrikádokat és a demagógia pillanatnyi hatásra vadászó szólamait, míg a modern bolsevista nacionalista himnuszba tudja rejtetni az osztálygyűlöletet és a szabadság és testvériség virágaival tudja fölékesíteni az anarchiát és a polgárháborút.

Ne folytassuk részletezéssel. Elegendő rámutatni végül arra a tényre, hogy az 1918-i és 1919-i forradalmi (helyesebben lázadó) mozgalmak későbbi bűnvádi üldözésében alig került a sor a Btk.-nek a lázadásról és izgatásról szóló szakaszainak alkalmazására, a boldog béke korában pedig a forradalom ügynökei valósággal úri kényelemben képez-

ték magukat tovább lőporos hordókat rakni a társadalom épülete alá államfogházainkban.

Az 1921. évi III. törvény, «az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről» megkísérelte kitölteni Btk. hézagait 1918. és 1919. keserű tanulságai után. Ez a törvény tette lehetővé, hogy a bolsevista propaganda orgyilkos törével a jogrend végül komolyan szembeszállhatott. Bármily nagy hiányt pótol ki ez a törvény, sok tekintetben hevenyészett fogalmazású s különösen a bolsevista fölforgatás bűnvádi üldözése tárgyában nem egy vonatkozásban a bírói gyakorlat káros ingadozására vezetett, mert félig konkretizál, félig általánosít s büntetőtételei sem szerencsések, ha szigorúságra törekszenek is.

Fejtegetéseink végső következtetéseként büntető jogszabályaink általános revízióját tartjuk szükségesnek, hogy ezek a jogszabályok a társadalom védelmében éles és hatásos fegyverekké valljanak. Az új szabályok megalkotásában eszünk ágában sincs különböztetés nélkül véres szigort követelni, de mindenesetre le kell számolni azzal a hitregével, amely a törvények közös alapelvét, a társadalom védelmét az emberiség örök ideáljaival szereti ellentétbe helyezni. Visszatérünk ezzel fejtegetéseink kiindulópontjához, a lex legumhoz, a rendhez, mert a törvényhozónak nem annyira az a rendeltetése, hogy földi paradicsomot teremtsen, hanem, hogy bölcs jogintézményekkel megóvja a társadalmat a katasztrófáktól. És semmiféle kormányának nem szabad elfelejtenie soha, hogy az emberek többsége mindig szívesen feláldozta a szabadságot a rendnek, mert rend nélkül nincsen munka s munka nélkül nincs kenyér, örök igazság ezért az éppen nem reakciós, fényes szellemű belga publicista, Laveleye mondása, hogy a nemzetek inkább választják a szolgaságot, mint azt, hogy fejtelenségben vesszenek el a szabadság tiszteletére.

„Kossuth Lajos köztársasága.”

A magyar faj erkölcssei, szokásai és hajlamai, az ősi hagyományokhoz való ragaszkodás oly meggyökerezett monarchikus érzületet teremtettek a magyar népben, hogy Magyarországon semmiféle köztársasági propaganda sikerre nem számíthat.

Aki ismeri a magyar történelmet s behatolt a szellemébe, akár külföldi, akár a magyar föld szülötte legyen az illető, tisztában van e tétel megdönthetlenségével.

Ha vázlatos áttekintést vetünk a köztársaság pro-

pagálását célzó mozgalmakra magyar földön, megállapíthatjuk, hogy a köztársaság agitátorai sohasem voltak még részleges közvélemény tolmácsolói sem, hanem vagy politikai belátás nélkül való, elszigetelt ábrándozók, vagy ravasz törtétek, akik súlytalan egyéniségüknek igyekeztek ekként hírt-nevet szerezni, vagy mint számító kalandorok és felforgatók tüzték ki a köztársasági zászlót.

Az úgynevezett népköztársaság és úgynevezett tanácsköztársaság fajt accompli-ja, tudjuk, hogy a kétségbeesésében elomlott nemzet ellen való közönséges merénylet volt, amelynek emlékét a késő utókor is átkozni fogja. Sem a népköztársaság, sem a tanácsköztársaság nem mondhatta el magáról, hogy benne egy korábban békés eszközökkel hirdetett eszme öltött testet. A társadalom süllyesztőjéből tört elő mindkét irány az állam eresztékeinek megroppanásakor s ugyanoda zuhant vissza, mikor csak némileg is magához tért a nemzeti lélek. E két történelmi valóságot tehát nem sorolhatjuk be a köztársasági mozgalmak eredményeibe, mert teljeseen külön elbírálás alá esnek.

A francia forradalmi katekizmus eszméinek terjesztésével kapcsolatos Martinovics-féle összeesküvés törekvései nyom nélkül tűntek el a magyar életben s ami rokonérzés irántuk megmaradt az utódok előtt, az sem eszméiknek, vagy egyéniségüknek szólt.

Azok, akik Magyarországon céltudatos köztársasági mozgalom szervezését tüzték ki célul, hogy a vezetők részére tömegek álljanak rendelkezésre, Kossuth Lajos nevére példátlan varázstát használják föl mozgalmuk népszerűsítésére. Kossuth Lajos nevét, kétségtelenül tudatos ferdítéssel úgy állították a magyar tömegek elé, mintha az egyet jelentene a republikánizmussal s mintha Kossuth Lajos életének egyetlen törekvése a magyar köztársaság megteremtése lett volna.

Jellemző a magyar közvélemény kritikátlanságára, hogy ezzel a demagógiával a történelmi valóság fegyvereivel nem szállt szembe senki s az egész mozgalom a magyar nép józanságán és a közigazgatási hatóságok éberségén bukott meg.

Kossuth Lajos neve azonban a republikánizmus mai szórványában is élénken szerepel a «magyar köztársaság» szimboliumaként. Nem felesleges tehát, ha egy-két adattal a felvilágosítás ügyének szolgálatába lépünk.

A legújabb kor köztársasági mozgalma a nemrég elhunyt Nagy György személye köré csoportosult, akinek

jóhiszeműségét s hazafi voltát nincs okunk kétségbe vonni s elfogadjuk, hogy bár politikai távlatok és államférfiúi képességek nélkül, fajtája ügyét kívánta szolgálni. Működése azonban az agitátor színvonalát nem haladta meg, amit élénken bizonyított az, hogy «Kossuth Lajos köztársasága» jelszavával érvelt rendületlenül, még a nemzetközi radikalizmus és csöcselék-pacifizmus köztársaságának diadala idején is.

Nagy Györgyből, a vidéki fiatal fiskálisból országgyűlési képviselő lett a függetlenségi és 48-as párt programjával, de az általa irányított köztársasági propaganda az ország lakosainak csak elenyésző töredékében hódított tért. Ez a propaganda hamarosan véget ért az 1913. augusztus 22-én hatályba lépett 1913. évi XXXIV. törvénycikk rendelkezései folytán, amely a királlysértés és a királyság intézményének megtámadása dolgában hozott újabb, minden félreértést kizáró rendelkezéseket. A törvény életbelépte után a már korábban megalakult köztársasági párt az országos Kossuth Lajos-párt nevet vette fel. Ezalatt a cégtábla alatt folytatni kívánták a köztársasági propagandát, de a rendőrségi hatóságok ezt már az első próbálkozásokban megakadályozták. A mozgalom lapja a *Magyar Köztársaság* volt, amely a körülmények változásával a *Kossuth Lajos Zászlója* nevet vette fel.

Az 1918. évi októberi lázadás idején Nagy György boldogan vett részt a «nemzeti tanács» ülésein s reá jellemzőleg nem vette észre, hogy haszontalanul jegyzi nevével a forradalom vívmányait, itt mindent akarnak, csak éppen az ő vagy, mondjuk, «Kossuth Lajos köztársaságát* nem. Ő is ott volt a «népköztársaság» kikiáltói között, majd megalapította az *Új Szó* című napilapot, hogy a szovjet végül is elnémitsa a Kossuth Lajos nevéből hangos egyetlen sajtószervert, amelyet a népköztársaság szegőd vényesei szánakozó mosollyal, kegyesen megtúrtek. A bolsevizmus összeomlása után Nagy György újra felharsantotta a «Kossuth Lajos köztársasága» jelszavát nem is annyira részvétlenség, mint inkább nyilvánvaló ellenséges indulat mellett is, nagy plakát-akcióba fogva. Meg kellett azonban érnie, hogy 1919. november havában a «koncentrációs kabinet» létrehozatala végett tárgyalásokat folytató antant-megbízott, Sir George Clerk, maga is teljesen figyelmen kívül hagyta a «köztársasági pártot», mint olyat, amelynek a magyar közéletben számottévvő talaja nincsen.

A közrend és a jogfolytonosság helyreállításán fáradó kormány elfoglaltsága még egy ideig lehetővé tette a kicsiny köztársasági töredék politikai érvényesülést kíváná

lármáját, hogy aztán az egész köztársasági felvonulás pusztá rendőrségi és igazságszolgáltatási kérdéssé váljék.

Kossuth Lajos nevét és politikai eszméit számtalanszor sajátította ki a politikai agitáció arra, hogy önös célokat leplezzen velük. A közélet erkölcsi integritása azonban megkívánja a szembeszállást oly törekvésekkel, amelyek történelmünk egy kimagasló alakjának népszerűségét és tiszta emlékét arra akarja felhasználni, hogy politikai gondolatait egyszerűen meghamisítsa s neki oly törekvéseket tulajdonítson, amelyeket a tárgyilagos szemlélet a nemzetre károsaknak ítélt.

Kossuth Lajos politikája éppen nem volt hibáktól és tévedésektől mentes, de meg kell állapítani, hogy *Magyarországnak köztársasággá való átalakítását nem tervezte sohasem*. Az 1848. április 14-iki függetlenségi nyilatkozat elfogadtatásakor volt akkora hatalma Kossuthnak, hogy a köztársaságot kikiálthatta volna, és hogyha az egész aktus azt mutatta is, hogy a politikai realitás és célszerűség nem volt a legerősebb szempont, amely őt e ténykedésében vezette, akkora tévedést föltenni róla nem lehet, hogy a köztársaság megalapítására gondolt volna.

Kossuth Lajos idevágó politikai gondolata nem az államforma megváltoztatása volt, hanem az, hogy az osztrák császári trón nem egyeztethető össze a magyar király trónjával, mert egyrészt Magyarország sohasem lehet független oly magyar király alatt, aki egyúttal osztrák császár is, másrészt ő akként látta a jövő kialakulását, hogy a két trón uniójával előbb-utóbb Magyarország lesz az a máglya, amelyen az osztrák kétfejű sast megégetik.

Világosan kifejti ezt Kossuth 1869. november 15-én Turinban kelt, Helfy Ignác Milánóban megjelenő magyar folyóiratában közzétett levelében. Azt írja ugyanis szó szerint: «Minden borzalom dacára, mely Ferenc József egyénisége iránt lelkemet eltölti, azon percben hazamennék s a csak magyar királlyá redukált Ferenc József irányában az alattvalói hűség kötelékét elfogadnám, ha egy európai fergeteg fejről az osztrák császári koronát le találná fűjni. De oly magyar királynak, ki egyszersmind osztrák császár is, csak ellensége lehetek, alattvalója soha.»

Kossuth Lajosnak ez a levele világosan eldönti a kérdést, hogy nem történeti falzum-e a «Kossuth Lajos köztársasága». Tegyük hozzá, hogy Kossuth Lajos sohasem nevezte magát köztársasági, hanem kormányzó-elnöknek. S ha Szemere Bertalan a függetlenségi nyilatkozat után megalakult minisztérium elnöke kormányát «demokratának, forradalminak s republikánusnak» nevezte is, nagyon

jól tudta mindenki, maguk a kormány tagjai is, hogy ami a republikánus mivoltot illeti, az csak üres jelszó, amelynek komolyságában maguk a kormány tagjai sem tudnának megegyezni. A történelem följegyezte, hogy a függetlenségi nyilatkozat nyitva hagyta az államforma kérdését, mert a köztársasági eszmének kevés híve volt s hogy az egész függetlenségi nyilatkozat lényegileg Kossuth Lajos személyes ténye, nem pedig a köztársaság első szárnycsapása volt és Kossuth fönt ismertett politikai gondolatát iparkodott a kezdés merészségével átvinni a lelkekbe.

«Kossuth Lajos köztársasága» tehát a demagógia szóvirága, amelyet hazug ékességül tett a tudatlanság, vagy a ravasz számítás egy nagy magyar ember sírjára.

Robespierre mellszobra.

A francia kamara baloldali pártjai körében mozgalom indult meg, hogy Robespierre-nek mellszobrát helyezték el ünnepiesen a francia parlament épületében.

A mozgalom a francia közvéleményt hamarosan két pártra osztotta. Különösen heves megnyilatkozások hangzottak el az indítvány ellenzőinek táborából. Megindult a vita a nagy francia forradalom eme vezéregyéniségének rémuralmi szerepléséről s tárgyilagosan megállapíthatjuk, hogy a vita érvei nem Robespierre híveinek álláspontját erősítették meg.

Az egyik nagy francia lap egyenesen kimondta, hogy a forradalmi eszmekör legrajongóbb hívei sem merészelték ennyire kihívni a jóízlést és a kegyeletet. Még ezek is, tette hozzá a *Gaulois*, inkább szerettek volna fátyolt vetni a Taine-tól «vérengző nagyképűsködő»-nek nevezett Robespierre gatzetteire.

A vita során az indítvány ellenzői közt egyhangú volt a megállapítás, hogy kiáltó ellentét van ennek a történelmi személyiségnek az államügyek irányításában vállalt szerepe és közészerúsége között, úgy hogy vakmerő kísérlet a dicsőség fényébe öltöztetni vértől szennyes alakját. Idézték Danton szavait: «Ez a semmirekellő még egy tojást sem tudna megfőzni!» A történelem előtt ma már tisztán áll, hogy szellemisége az ürességet, alkotóképessége pedig a semmit jelenti. Émelkedése a forradalmi pályán süllyedést jelentett az erkölcsi felfogásban s az értelem megbecsülésében. Ha felállítanák Robespierre szobrát a Palais Bourbon-ban, mondták még az indítvány ellenzői

szenvedelmesen, ez nem jelentene mást, mint azt, hogy Robespierre órája újra ütött, az értelem újra elvesztette irányító szerepét és a francia nép képviselőiből kihalt a bíráló szelleme.

A vita során egyébként leperreg a rémuralom rettentő filmje s látjuk Robespierre-t a rá nézve végzetes thermidori éjszakán, amikor már a rémület lett úrrá azon, aki azt vallotta, hogy a forradalom ereje a rémület felkeltésében van. Hívei utoljára rá akarták venni, hogy kísérelje meg megmenteni helyzetét és bocsásson ki kiáltványt a konvent ellen a néphez. «Kinek a nevében?» Kérdezte az összetört néptribun s e tehetetlen, gyáva és ostoba kérdésben benne volt az ő egyéniségének egész jellemzése. Ez a kérdés valóban megmutatja, kiknek a kezébe kerülhet a forradalom idején a hatalom, minden erkölcsi, szellemi és jellembeli jogosultság nélkül.

Igen, hangzik a kiáltás most Franciaországban, kinek a nevében akarnak szobrot emelni ennek a vérengző, gyűlölködő és balkezű szektáriusnak? Vissza akarják hozni a francia földre a megfélemlítés és a vérpad aranykorát? Egy másik francia lap a metsző gúny szavaival támadja meg a mozgalmat. Ha törvényhozóink, írja, elhatározzák a szobor felállítását, a Megvesztegethetlent (így nevezte magát kérkedő nagyképűséggel Robespierre), mint egy szörnyeteget kell ábrázolni, amelynek csontjai ropognak, a vére csorog és szája temetetlenül tátong s szobra előtt naponta asztalt kellene teríteni bőségesen megrakva emberhússal. Nem lesz az rossz megörökíteni az ő lelkiségét, bár igaz valóságában mégsem lehet másként felfogni, mint madárijesztőt. Felelevenítik azt a régi anekdotát, amely szerint a császárság alatt megkérdeztek valakit, aki a konventben Robespierre halálára szavazott: «Hogy tudott halálra ítélni egy olyan derék republikánust?» A kérdezett megborzongott s csak annyit felelt: «Ha látta volna azt a rettenetes zöld szemét ...»

Ily mederben folyik a vita, a forradalmi szellem képviselői és propagandistái azonban nem mérközhetnek a francia forradalom bírálóinak történeti tények világosságára kitett érveivel. A forradalmi eszmékör jelszavainak magasztalása bizony ezek mellett csak tartalmatlan szaválás. Megszólalnak a kiábrándult demokraták is ekképpen: Tévedtünk, mikor őt, mint a szabadság, egyenlőség és testvériség harcosát és a nép jötevőjét ünnepeltük. Isten óvja a népet az ilyen barátoktól!

Robespierre szobrának felállítása kétségtelen kísérlet

arra, hogy őt, mint a francia történelem egyik kimagasló nagy egyéniségét beiktassák a francia közfelfogásba. A forradalmi szellem, amelynek térhódítása jelenleg is nagyméretű a francia köztársaságban, bizonyára erőpróbát kísérel meg a francia történetírás újabb irányával, amely már szigorú ítéleteket hangoztat a nagy forradalom eseményeivel és szereplőivel szemben. Megszűnt e tekintetben a megbocsátás és a megértés szónokiassága, sőt megbukott a Clemenceau híres formulája a *bloc révolutionnaire-ről*, amely szerint a nagy forradalmat a maga egészében kell megbírálni és csodálni. Ma már kesernyés mosoly fogadná Anatole Francé költői szavait (amelyeket egyébként Carlyletől kölcsönzött), hogy szomjaztak az istenek. Ma már nem haboznak a jakobinus terrort a moszkovita terrorral összehasonlítani, sőt Pierre Gaxotte legújabb történeti munkájában egyenesen ezt a címet adja 1793 eseményeinek: A kommunista terror. Ma már nem mindenki szent Franciaországban sem, aki a szabadság, egyenlőség, testvériség bűvös szavaival leplezi demagógiáját, személyes ambícióit és jellemtelenségét. Hogy pedig e tekintetben a francia forradalom tanulmányozása termékeny és hálás talaj a tanulságokra, az bizonyos. Végső eredményben igaza van annak a szellemes franciának, aki a francia forradalom újabb történetíróinak hatása alatt megállapította, hogy a forradalom elvesztette jó sajtóját.

A francia történetírásnak ez a páforgulása bizonyára a modern kor forradalmi eseményeinek hatása alatt történt. Valóban napjaink a legmegdöbbentőbb példáit szolgáltatják a demagógia véres pusztításainak s a gondolkodó ember elrémülhet azon a tényen, hogy néhány ügyes gonosztevő alkalmas pillanatban kiadott jelszavakkal birodalmakat dönthet romba. Így vetnek világot a jelen eseményei a múltra s így áll elő az a sajtyszerű jelenség, hogy a régmúlt eseményeit a legújabb kor eseményei teszik megérthetővé.

A jelszavakkal üzött visszaélések tán sohasem voltak gyilkosabbak, mint a modern civilizáció idejében. Mi magyarok tán nem is tudjuk, hogy Trianon is a szabadság nevében született. Az antant pecsétjeinek ez a körirata: Népek szabadsága. A gonoszság ma is szereti magát leplezni misztikus szavakkal, melyekbe minden értelmezés belefér. Sohasem volt időszerűbb végezni a jelszavak üzelmeivel. Páratlanul érdekes, hogy ezt a francia történetírás önmagán valósítja meg valóságos harakiriként.

Carlyle könyvére gondolunk most a francia forrada-

lomról. Ragyogó terméke az emberi szellemnek, benne van a forradalom kigúnyolása, erkölcsi lesújtása, de föl-magasztalása is, úgy hogy könyvének elolvasása után valóban nem tudjuk, mi is az igazi véleménye a nagy írónak. Ma már megértjük őt, hogy nem mert szembenézni a jelszavak bűvös igézetével. Valóban klasszikus, miként rejti el véleményét Robespierre-ről, midőn leírja kivégzését. Érdemes emlékezetünkbe idézni ennek a nagy embernek szavait, aki nagyon jól látta Robespierre önhitt együgyűséget, sivár közepszerűségét és kegyetlen önzését. Nem is akarta ezt elrejtteni, de nem akart szembeszállni kora paradox hajlamaival, amely kedvét lelte a gonoszság igazolásában. Íme Carlyle szavai:

«Midőn Sámson (a hóhér) munkájának vége volt, nem akart szünni a tetszés örömkialtása. Olyan örömkialtás, amely nemcsak Párizsra terjed ki, hanem egész Franciaországra, egész Európára s tart még a mostani nemzedék idejében is. Méltán és egyszersmind méltatlanul, óh, végtelenül boldogtalan arrasi ügyvéd, rosszabb voltál-e te, mint más ügyvédek? . . . Az Isten legyen irgalmas hozzád és mindnyájunkhoz.»

A demagógia módszereiről.

A demagógia művészete egyetlen felismerésen alapszik, azon, hogy a tömegek nem tudnak gondolkodni, de tudnak akarni. A tömegeknek tehát egyszerű, világos, jóhangzó jelszavakra van szükségük. Ezek megkímélik őket a gondolkodástól, de viszont élesen kijelölik cselekvéseik útját. A tömegek előtt tehát nyert ugye van annak, aki a tetszetős jelszavakhoz ért, de legyen valaki telítve a közjóért való bármekkora lelkesedéssel, legyen logikája ragyogóbb, mint Demosthenesé, el fog bukni és osztozni fog azoknak szomorú sorsában, akik a realitás lehetőségei közt keresték az emberiség boldogságát.

Milyen jól hangzik Marx Károly jelszava: Világ proletárijai, egyesüljetek! Megnyerhetitek az egész világot, de nem veszthettek egyebet láncaitoknál! Vájjon gondolkodik-e a tömeg azon, hogy azt a világot megnyerni sohasem lehet, hogy veszténivalója még a legnyomorultabb embernek is van, nem is szólva arról, hogy talán nincsenek is láncai.

A modern parlamentarizmus legbonyolultabb problémája az általános választói jog, amely tekintet nélkül arra, milyen a tömeg értelmi színvonala, kezébe teszi le az

államélet irányítását. A tömegek kedveltjei és választottjai nem azok, akik a jólétért és a hatalomért való küzdelem nehézségeivel számolnak, hanem azok, akik előtt nincs bonyolult feladat, csak könnyű megoldás. Mit akartok? — kérdik a tömegtől. A tömeg felel s ők azt mondják: *vox populi, vox Dei*. Tanítani a népet, hogy helyesen és okosan akarjon, ments Isten. A demagóg nem akarja elveszteni a nép kegyét és a közvélemény tapsát nem nélkülözheti. Az állami élet dolgainak megítélésében tehát egyszerűsége és tetszetőssége törekszik, nem vesződik a logikával. Megkíméli a gondolkodástól magát is, híveit is.

Az adóprés tönkreteszi a dolgozó osztályokat! Példákat sorol fel, mily kegyetlenül hajtják be az adót az állami közegek. Színes a példa, megható, szinte szörnyű. Feláll a pénzügyminiszter, vizsgálatot ígér. Senki sem mer beszélni arról, miként lehetne mérsékelni az adókat, az állami költségvetés egyensúlyának megbontása nélkül. Senki sem kéri számon a szónoktól ebbeli tájékozottságát, senki sem kérdi meg tőle, melyek szerinte a nem dolgozó osztályok.

Békét hirdet a szónok s lefesti a háború borzalmait. Mennydörög a háborús uszítók ellen. Senki sem merészel ellentmondani neki. Nem is kérdik meg tőle, hol vannak azok a háborús uszítók s egyáltalában mi szükség van erre a pacifizmusra. Miért akarja elvenni utolsó puskánkat is, amely úgy viszonylik ellenségeink háborús felkészültségéhez, mint a paritty a golyószóróhoz.

De valaki mégis megtámadja a demagógot. Bizonyítani kezdi, hogy nincs igaza. Am rögtön kész a válasszal. Ő a szabadságot védi és a demokráciát. Tiltakozik ellenfele kijelentései ellen s figyelmeztet, hogy meghallván mindezt a külföld, rossz hírünk terjed tovább. Utal is egy cikkre a nagy külföldi lapban. Jól tudja, hogy azt a cikket három áruló sugalmazta egy külföldi főváros kávéházában, azt is jól tudja, hogy a külföld kilencvenkilenc század-rész tudomást sem vesz arról a cikkről, mert nem érdekli. Nem szól minderről s ő marad felül a porondon.

Szabadságjogokat követel, sokat, széleskörűeket. A külföldre hivatkozik újra, meg a szabadságot szomjazó tömegekre és átkozza a zsarnokságot. Lehet-e megcáfolni őt? Legföljebb azt lehetne mondani neki, hogy azok a bizonyos szabadságjogok nem is szabadságjogok, csak a társadalom biztos rendjébe vágnának útvesztőket. De ki merné kitenni magát annak, hogy a szabadságjogok ellenségének nevezzék rögtönösen? Ki merné idézni

Moszkvát, amely észrevette, hogy a polgári államok rendjének megostromlására egyik legbiztosabb eszköz az ú. n. szabadságjogok mentől szélesebb terjedelmű kikényszerítése. Legyen szabad írni, beszélni mindent, mindent a szabadság nevében. Legyen szabad összegyülekezni bárhol, bármikor; legyen szabad megfertőzni a tömegeket, legazemberezni a bíróságokat és átkozni a kormányt, mert nem szünteti meg a szegénységet, az öngyilkosságot, a tüdőbajt s nem törli el a meghalást. Ki merné mondani, hogy a külföldön is tudják már, mily veszedelmes lehet a korlátlan szabadság a közös jóra, a rendre, a mindennapi élet biztonságára, a munka zavartalanságára. Ki merné mondani, hogy a kormány nem uralkodhatik a természet törvényem? Ki merné mondani, mily jogon rendel el sztrájkot néhány ember s küld nyomorba száz meg száz munkácsoládót? Ki merné mondani, hogy a munkásosztály jogos követeléseit másként is kielégülhetnek, mint úgy, hogy néhány felelőtlen ember diktatúrája intezze a munkások sorsát? Ki merné mondani, hogy ez nem szabadság, hanem éppen olyan lánc a munkás kezén, mint a kapitalista kapzsisága?

És csodálatos, azt sem merik számonkérni ezektől az emberektől, hogy ha gyanúsítanak, miért nem neveznek meg személyeket, miért nem hoznak pontos adatokat? Miért beszélnek általánosságban? Tán azért, mert tudják, hogy a pontos név és adat felelősséget jelent, míg az általánosítás lerombolja a társadalom fenntartó elveit, le a törvényes tekintélyeket, a nélkül, hogy ezért őket felelőssé tehetné valaki? Vagy tán azért, mert a tömeg szívesen hallgatja a hatalmasok megrágalmazását s nem is kíváncsi tüzetes meghatározásokra? Bármint legyen is, nagyon különös és nagyon sajnálatos, hogy a demagógia csökönyösen elkerüli a köz javát szolgáló kérdések eszméket és tetteket érlelő taglalását. Nem indít elkeseredett harcot a középosztály pusztulása miatt, amely felbillenti a társadalmi egyensúlyt. Nem indít harcot a gáz és villany árának leszállításáért, hogy kiküszöbölhető legyen a legszegényebb helyen is a petróleumlámpa és a szenes kályha gyilkos füstjeivel és a robbanás veszedelmeivel. Nem indít harcot azért, hogy emberhez méltó lakása legyen mindenkinek, a legszegényebb embernek is, fürdőszobával. A rendes, tiszta lakás nemcsak a közegészségügy legfőbb tényezője, hanem a lelki műveltséget, a szellem finomodását és a nevelés tökéletesedését jelenti. Van-e ennél nagyobb társadalmi érdek? Miért nem indítanak nagy, elkeseredett harcot ama mindnyájunk húsába vágó kér-

désről: hogyan lehetne a külföld iparcikkeit kiszorítani a nélkül, hogy a belföldi ipar védelme néhány nagyvállalkozó magánérdeke és meggazdagodó alkalma legyen? Miért nem beszélnek napokig határaink védtelenségéről, amelyen át ki-bejárnak a csempészek, míg a határok mentén békésen dolgozó polgárokat az ellenség golyója fenyegeti? Miért nem beszélnek a földtelen faluból kiszivárgó sok magyar földművesről, akiket elnyel a nagyváros, a gyár, s teszi őket a forradalom adófizetőivé? Miért nem rázzák fel a társadalmat, hogy bár csak egy lépést is tegyen a nemzeti közösségben való megtartásukért? Miért nem háborodnak fel hosszan és fájdalmasan amiatt, hogy ezek a magyar munkások nemsokára valami szervezett akaratra megtagadják a nemzeti himnusz éneklését? Miért beszélnek hosszasan, fájdalmasan, csaknem sikoltva arról, ki töltsön be valami állást, amiért jó fizetés jár? Mindenki tudja, hogy van sok kérdés, ami ennél százszor fontosabb.

De felesleges minden kérdés, minden töprengés. Nézd, nézd a tömegeket, amint felvonulnak, ifjak, aggok, férfiak, nők és gyermekek, festői sokaságban. Szemük ragyog, buzgón éneklik a dac és keserűség dalát. Nézd a menet élén az ünnepelt szónokot, a glóriás népvézért. Ő jelenti az álmod a szabadságról, a boldogságról, a jövőről.

Vonul, vonul a tömeg az örvény felé.

Mi a hazaárulás?

Egy könyv jelent meg a minap. Neves publicista írta s szívesen megbocsátottuk volna neki az utcasarki reklámmot, amit a kiadó könyvének csapott, ha valóban történeti műről lenne szó, amely boncol, elemez, tanít, igazságokat fejt ki. A könyv azonban nem megy túl azon a színvonalon, amelyet egykorú lapok vezércikkeinek elnagyolt összeállítása címén jelölhetnénk meg. Megdöbönt és gondolkozóba ejt azonban a könyvnek egy fejezete, amely Károlyi Mihály egyéniségének és működésének taglalásával foglalkozik. Valóban gazdag tárháza a bizonyítékoknak áll ebben a vonatkozásban mindenki rendelkezésére, lehetetlen, hogy e kérdésben ne lásson tisztán a hazája sorsán búsuló magyar ember, különösen ha eszébe jut Trianon és széttekint a megcsonkított haza szűk határain. Ez a könyv mégis merészen kimondja, hogy Károlyi Mihályra *«nem süthető a hazaárulás bélyege e vádnak klasszikus értelmezésében»*, majd zavaros okfejtéssel eltévedt politikussá kívánja őt

minősíteni, fejtegetéseinek végére odabiggyesztve, a régi szöveget: «*E viselkedése több volt, mint bűn, hiba volt!*» A könyv a zsurnaliszta ügyességével burkolja magát a tárgyilagos történetíró palástjába, de az avatott olvasó hamarosan rájön arra, hogy alighanem ez a fejezet szolgálja az egész könyv célját: kérdéssé tenni azt, vajjon valóban hazaáruló volt-e Károlyi Mihály? Amidőn van egy töredék a magyar közéletben Károlyi Mihály egykori barátaiból és csatlósaiból, akik szerint az ő terhére nem írható más, mint a balszerencse, valóban fényes eredmény lenne az is, ha a magyar közvélemény meginogna ebben a kérdésben: csakugyan hazaáruló volt-e Károlyi Mihály?

Ismerve a magyar politikai élet sarkalatos bajait: a hangosak és törtető útból a gyáva kitérést és a tájékozatlanságot, valamint az öngyilkos feledékenységet, nem lesz fölösleges, ha a történet fátylóját kezünkbe vesszük s eloszlatjuk azt a homályt, amelyet egyesek — jóhiszeműen vagy rosszhiszeműen, mindegy — mesterségesen akarnak sötétséggé sűríteni.

Mi a hazaárulás?

Tudjuk, hogy ezt a fogalmat semmiféle törvénykönyv nem határozta meg soha. A fogalom mégis él és élő tudatként nyilvánul meg a nemzetek mozgalmában. A fogalom nem tűri a konkrét meghatározást s a törvényhozó gránitba írt szavaihoz való lekötöttséget. Oly kötelesség, oly erkölcsi parancs megszegéséről van itt szó, amely büntető paragrafus nélkül parancsolja minden tisztos polgárnak a nemzeti üggyhez való ragaszkodást és e megíratlan kötelességet és erkölcsi parancsot nem a büntető megtorlás, hanem a közlelkiismeret védő pajzsa alá helyezi. A hazaárulás megíratlan, de élő fogalma nem tűrheti azt, hogy törvénybe szorító ttség esetén kibúvóul szolgáljon egy nyomorultnak azzal a kifogással, hogy cselekedete nem vonható a törvény konkrét rendelkezése alá. *Kódex nélkül élő szabály védi a nemzetnek mindamaz érdekét, amely pillanatnyilag keletkezik és sérelmet szenved.* Védi, igaz, védi azt az érdekét is, amelyet politikai felfogások, rendszerek és elvek követése címén sértenek meg. Nyilvánvaló ugyanis, hogy törvényhozó, a véges emberi elmével nem is láthatna előre minden oly helyzetet, amely szent és sérthetetlen nemzeti érdeket terem. Ily érdekek védelme tehát csak a nemzeti közmegevetés súlya alatt képzelhető el, amely erkölcsi halottá teszi a nemzeti ügy árulóját és évszázadokig nehezül emlékére is, amíg be nem borítja azt az idők moha.

Mégis, mily általánosság az, amelyben a hazaárulás fogalma mozog? Röviden ezt a következőkben foglalhat-

juk össze: Hazaáruló az, aki szándékos cselekedettel vét nemzete erkölcsi és anyagi érdekei ellen és ezzel a cselekményével használ a nemzet ellenségeinek. Hazaáruló az is, aki ily cselekményt megkísérel, de akaratán kívülálló okból cselekedetét befejezni nem tudja. Teljesen közömbös az, mily indíték vezérli az árulót. Mindegy, hogy az ellenség megfizette-e vagy sem. Ezt a kérdést pragmatikusan eldönteni úgyis csak a legkritikább esetben lehetne. A hazaárulót annyiféle indíték vezérelheti, ahányféle érzelem van az emberi szívben. Bizonyos, hogy a legtöbbször a megsértett hiúság, a bosszú, a kapzsiság és a hatalomvágy fog szerepelni.

A hazaárulók és cinkosaik legtöbbször ezzel a szólammal szokták a felelősséget magukról elhárítani: Mirajtunk a történelem fog ítélni! Arra hivatkoznak, hogy cselekedetük politikai természetű s egy higgadtabb kor tárgyilagosabban fogja őket megítélni a politikai és pártérdekek megváltoztával. Annyiban mindenesetre érthető ez a kifogás, hogy a vádlottra a képzelhető legkedvezőbb helyzet lenne a rajta való ítélezést a történelemre hagyni.

Valóban igaz, a politikai érdekek is, a pártérdekek is folyton változnak. A hazaárulásnál azonban soha sincsen szó pártérdekekről, sem politikai felfogásokról. Ott a hazához való hűség örök parancsáról van szó, amely, változhatnak idők, emberek, átalakulhatnak nemzedékek politikai eszméi, mindig a hazafiság és becsület mértéke leend. Nem jöhet olyan kor, amely rehabilitálhatna olyan árulót, aki nemzete érdekeit lábbal tiporta s nyeregbe segítette a haza ellenségeit. Az ilyen bűn megvetés tárgya marad minden korszak előtt.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy az utókor történetírója sem meríthet másból, mint a kortársak által hátrahagyott emlékekből. Bizonyos, hogy egy későbbi kor történetírója megítélheti, mily része van a kortársak ítéletében a személyi vagy politikai elfogultságnak, avagy más indítóoknak, de a tények és bizonyítékok előtt szemet nem hunyhat. Lényegileg tehát az utókor történetírója sem vehet irányadóul mást, mint a kortársak ítéletét, azt az ítéletet, amely törvényeken alapul, amelynek helyességét a logika változhatatlan törvényei szerint lehet mérlegre tenni még évezredek után is.

Ne hozza föl itt senki azt, hogy volt Magyarországon törvény, amely Rákóczi Ferencet és dicső vezérkarát hazaárulónak nyilvánította. Ezt a törvényt nyilvánvaló módon a magyar nemzet lelkétől idegen hatalom kényszer-

rítette a törvényhozásra és sohasem akadt történetíró, aki ezt kétségbevonta s azt állította volna, hogy ez a törvény meghozatalakor a nemzeti közvélemény kifejezője volt. Azt mondhatjuk, hogy valójában Rákóczi egy pillanatig sem állott hazaárulóként a nemzet köztudatában, ellenben bizonyos, hogy száműzetésébe az egész nemzet fájdalommal és reménye kísérette el.

Mindezek után térjünk vissza a föntemplített könyvre s mutassunk rá egész egyszerűen azokra a történeti tényekre, amelyek Károlyi Mihály szereplését megvilágítják, amelyek minden tárgyilagosan gondolkodó ember lelkében meggyőződéssé érlelhetik azt a gondolatot, hogy Károlyi Mihály a nemzet ügyének olyan tipikus áruója, aminőt keveset mutat föl a történelem. Sajnálatos, hogy e tények egy részét az említett könyv feledékenységből vagy tájékozatlanságból egészen mellőzi.

Károlyi Mihály szellemi képességeiről lesújtó véleményeket hallottunk barátainak szájából is. Egy politikai igazságot mindenesetre tudott. Azt, hogy a közvélemény ellenére nem lehet kormányozni, de közvéleményt lehet csinálni. Ő tehát a hatalomra éhes csatlósáival együtt úgy csinált maga mellett közvéleményt, hogy kiröpítette a szállóigét: *Magyarországot csak én menthetem meg!* A világháború szerencsétlen kimenetele előestéjén szorongó érzésekkel telt, majd a végzetes visszavonulások miatt kétségbeesett s letargiába süllyedt nemzet kapott ezen az aljas hazugságon és eltúrte ennek az embernek vezéri polcra való feltolakodását. Eltúrte, hogy forradalmi csoportosulásokat szervezzen (nemzeti tanács, katonatanács), az összesereglett katonaszökevényeket és az utcai csöcseléket maga mellett mozgósítsa a világháború legválságosabb időszakában s kinevezzen a nemzet hivatott képviselőinek olyan elemeket, akikre a nemzet óriási többsége idegenül, sőt undorral tekintett. Mindezt a nemzet létét fenyegető végső veszély óráiban tette, amikor a legtágabb lelkiismeretű és a legszerényebb képességű kormányférfiúnak is csak egy teendője lehetett, minden nemzeti erő megszervezése és a legszorosabb összefogása. Mikor az utcai csöcselék üvöltése miatt már minden becstelenes ajk elnémult, Károly királyt a forradalmi tömegre való hivatkozással arra kényszerítette, hogy őt miniszterelnökké nevezze ki. Miközben a miniszteri esküt a koronás király megbízottjának kezébe letette, legbizalmasabb híve és politikai tanácsadója, Kéri Pál szökevény katonákkal meggyilkoltatta Tisza István gróf, volt miniszterelnököt, az akkori Magyarország legkimagaslóbb állam-

férfiát. A gyáva gyilkosság törvényes megtorlását mel-
lőzte, ellenben a gyilkosság felbujtója és értelmi szerzője,
Kéri Pál újságíró továbbra is legszorosabb környezetében
maradt s legbizalmasabb tanácsadója volt.

Miután a koronás király megbízottja kezébe a hiva-
tali esküt letette, terrorisztikus fellépésével magát az
eskü alól «feloldatta», két hétre rá felrúgta az ezeréves
magyar alkotmányt, szétkergette az országgyűlést, a
nemzetre a népképviselői elv kigúnyolásával ráerősza-
kolt a köztársasági államformát s magát köztársasági
elnöknek kiáltatta ki.

Általános fegyverletételi parancs kiadásával szétzül-
lesztette a béketárgyalások előtt álló nemzeti hadseregét,
megnyitotta az ország határait a minden oldalról betörni
készülő és az ország területén osztozkodni kívánó ellensé-
geink számára. Ennek következményeként az ország két-
harmad részét az ellenség megszállotta, formálisan annak-
tálta, jóllehet semmiféle előzetes szerződés az ellenségnek
ily jogot fegyveres támogatás felajánlásával sohasem biz-
tosított s ha biztosított volna is, a végső döntés joga
a békekonferenciáé lett volna. Ez pedig később minden
kétséget kizárólag Károlyi Mihály bűne által teremtett
fait accompli hatása alatt döntött.

A Magyarországra nézve kedvező magyarázatot en-
gedő Diaz-féle fegyverszüneti szerződést elvetve, önálló
fegyverszüneti szerződést kötött Belgrádban, amely az
ország területének nyomban való megszállásához adott
feltétlen jogot azoknak az ellenségeknek, akik a Diaz-féle
szerződés megkötésekor nem is voltak jelen. Történeti
tény, hogy ezek az ellenségek nagy diplomáciai akciót
tettek folyamatba a Diaz-féle szerződés hatálytalanítá-
sáért. Károlyi és társai ennek az akciónak siettek segítsé-
gére, így történt az, hogy nagy magyar városokat ellen-
állás nélkül foglalt el 40—50 ellenséges katona, örök gya-
lázatára nemzetünknek. Így történt, hogy a magyar
«kormány» tiltotta el az ellenállást egyes helységeknek,
akik önerejükből védekezni kívántak, így történt, hogy
ugyanaz a magyar «kormány» maga segített megszervezni
az erdélyi oláhságnak ama Gyulafehérváron tartott gyű-
lését, amely kimondta az elszakadást Magyarországtól
és csatlakozott a román imperiumhoz.

Mindezek a ténykedések maguk után vonták az or-
szág legnagyobb nyomorát és a belső rend teljes felbom-
lását. E rettentő helyzetben Károlyi Mihály politikai
kalandorokkal vette magát körül, szélsőséges, kétesmúltú

egyének tanácsára hallgatott, túrte a csőcselék garázdálkodását; aki a régi alkotmány mellett felszólalt, börtönbe vetette, akit uralma szempontjából veszélyesnek tartott, internáltatta. Olyan belső politikai üldözés kezdődött, amilyenre Magyarországon példa eladdig nem volt. Ugyanakkor megtorlás nélkül túrte, hogy a bolsevista csőcselék nyomdákat romboljon le, birtokokat «szocializáljon», a polgárok és katonatisztek meggyilkolására izgasson.

Mikor a budapesti rendőrkapitányság és a budapesti kir. ügyészség hivatalos felterjesztésben azt kérték, hogy a kormány lépjen fel a bolsevista izgatás ellen és tiltsa be a Vörös Újságot, Károlyi Mihály ezt megtagadta. Mikor végre az 1919. évi február 21-i bolsevista vérengzés után a kir. ügyészség a bűnvádi eljárást teljes eréllyel tette folyamatba, Károlyi Mihály gróf személyesen utasította Váry Albertet, a budapesti kir. ügyészség vezetőjét, hogy a letartóztatott s fegyházzal büntetendő közönséges bűncselekményekkel terhelt egyéneket «magasabb politikai érdekből» «államfogyokként» kezelje s ezzel egy idegen állam zsoldjában álló felforgatóknak személyesen biztosított törvénybe ütköző előnyt.

Az «államfogyok» a gyűjtőfogházban pártirodát rendeztek be s a bolsevista vezérkar innen irányította a köztársasági elnök védelme alatt a bolsevista propagandát, amelynek koronája lett az, hogy Károlyi Mihály 1919. évi március hó 21-én aláírt egy Kéri Pál megfogalmazta «kiáltványt», amellyel átadta a hatalmat a proletariátusnak, tehát a bolsevistáknak azzal a hazug megokolással, hogy az antant Magyarország területét az orosz szovjetköztársaság ellen hadműveletekre akarja felhasználni, így került Károlyi Mihály közvetlen ténykedése révén rablógyilkosok és egyéb fegyháztöltelékek karmai közé. Magyarországnak az ellenség által megszállatlanul hagyott része, így lett a világ megvetésének tárgya Magyarország, így vittek magyar embereket vágóhídra a «világforradalomért», így lett halállal büntetendő tett a nemzeti Himnusz éneklése, így következett be Magyarország végleges anyagi tönkretétele az oláh megszállással, így született meg Trianon.

Károlyi Mihály a hatalom átadása után fenntartotta összeköttetéseit a bolsevista bandavezérekkel s bár állást is vállalt alattuk (termelőbiztos lett), mellettük dicsőítő beszédet mondott, nagyobb szerephez akaratan kívül nem jutott; mert az egyik népbiztos vallomása szerint «semmi szükségük nem volt Károlyi hebegő beszédjére». Azt a kegyet azonban

megkapta, hogy az ország területéről való szökéséig testi biztonságáról állami pénzen gondoskodtak.

Nem lenne teljes a kép, ha még fel nem említenők a következőket. A világháború folyamán a harcban álló nemzet ellenségeivel titokban érintkezésbe lépett s ezzel annak kitartását növelte, mert az ellenség előtt az országnak a háborúba való belefáradásáról tett tanúságot (olasz, francia tárgyalások). Adat van arra is, hogy már 1918 januárja óta pénzelte azt a terrorista csoportot, amely kifejezetten bolsevista velleitásokkal titokban működött, munkástanácsot alakított s résztvett az 1918. évi januári sztrájk felidézésében. Adat van továbbá arra is, hogy míg köztársasági elnöksége idején ál-vöröskeresztes bizottságok mezében megszervezik a magyarországi bolsevisták moszkvai futárszolgálatát és e bizottság révén üzeneteket küldözött a III. Internacionáléhoz.

Mikor a rombolás műve csaknem tökéletes volt, meg volt gyalázva a nemzeti múlt, a jövő reménytelen s a nemzet már képtelen volt becsületének védelmére is, magárahagyta tönkretett és megalázott nemzetét s az ország területéről megszökött (1919 július), a Magyarország elrablott részein meghízott utódállamok vendégszeretétét és oltalmát vette igénybe, s halálos ellenségeink védelme alól folytatja jelenleg is a nemzeti összeforradás meggátolását célzó aknamunkáját. A hazaárulás szaturnáliából ezután sem volt neki elég. 1922 augusztus hónapjában Hock Jánossal, Jászi Oszkárral, Linder Bélával és Szende Pállal együtt előterjesztést készít az interparlamentáris konferencia tagjaihoz, amelyben a magyar katonai bandák diktatúrájáról beszél s Európa beavatkozását sürgeti a parlamentarizmus és demokrácia helyreállítása végett Magyarországon, mert különben Európa békéje veszélyben van. Méltó ehhez egy hírlapi cikke, amelyben gúnyolja a magyar Szent Koronát s azt mint a kisantra veszélyes intézményt jelöli meg, egyben kárhoztatja a területi integritás gondolatát teljes azonos módon Kun Bélával, aki az úgynevezett tanácsköztársaság megalakulása után nyomban ily tartalmú «körjegyzéket» bocsátott ki. Legutóbb Londonban előadást tartott, amelyben tiltakozott az ellen, hogy Magyarországnak nemzetközi kölcsönt adjanak, mert a mai Magyarország ebből a szempontból megbízhatatlan.

Ma, amikor már túlzás látszata nélkül ki lehet mondani, hogy a világháborút befejező úgynevezett békeszerződések sötét átokként nehezednek egész Európára kivétel nélkül, amikor volt ellenségeink táborából is nem egy

tekintélyes szó emelkedik a békediktátumok revíziója mellett, ez a magát «magyar»-nak nevező ember nem átalítja azt hirdetni, hogy a magyar nemzet veszélyeztetni Közép-Európa nyugalma azzal, hogy a trianoni szerződésbe nem nyugszik bele. Vájjon nem tudja-e ez az ember azt, hogy Közép-Európa nyugalma valóban meg van zavarva, valóban megszűnt a rend, a haladás és a szabadság a magyar királyság bukásával és csak a magyar királysággal támadhat újra föl? Vájjon nem tudja-e ez az ember azt, hogy a magyar nemzet, amely egykor Hunyadi Mátyás és Nagy Lajos impériumában játszott szerepet, nem lelkesedhetik egy országcsonkért, nem tagadhatja meg ezzel történelmi örök küldetését, erre nem fogja megtanítani semmiféle, ellenségektől felbérelt áruló soha?

Legutóbb azt a szándékát nyilvánította a kisantant sajtójában, hogyha hazatér, vagyonának nagyobb részét «a dolgozó nép» javára fogja elajándékozni. Erre vonatkozólag pedig jegyezzük föl azt a tényt, hogy közel 40.000 holdnyi hitbizományi birtokának nagy részét tékozló és dorbézoló életmódjával devasztálta s 1916-ban 30 évre bérbeadta egy részvénytársaságnak...

Tényeket soroltunk föl, amelyekhez ki-ki hozzáfűzheti megjegyzéseit. Egy megjegyzést azonban nem hallgathatunk el. Bizonyos az, hogy valamely nép ereje elsősorban erkölcsi jellegű. Ez az erkölcsi erő pedig nemcsak abban áll, hogy megóvja a nemzeti lélek tisztaságát és kövesse a becsület parancsait, hanem abban is, hogy gyűlölni és megvetni tudja azt, ami aljas, gonosz és becsutelen.

Magyarország becsülete.

Egy híres lélekbúvár megállapította azt a törvényt, hogy semmi különbség nincs a legcsekélyebb szellemi képességű emberekből álló és a legnagyobb műveltségű egyének alkotta tömegek közt. A szellemi ragálynak befogadására mindkét árnyalat egyformán hajlamos. Ezen a lélektani törvényen alapszik a magyarellenes világpropaganda. A «művelt nyugat» hatalmasságait a hazugságok láncolatából összeszótt propaganda meg tudta nyerni a trianoni autodafének, holott azok, akik kívül voltak a tömegeket szuggeráló propaganda kábulatán, ezt a világtörténelem legnagyobb gyalázatának nevezték.

Tehát semmi csodálkozni való nincs azon, hogy az a propaganda, amely a magyar nemzet megsemmisítésére tör, újból munkába fogott s minden ellenségünket csata-

sorba állította egy képtelenül hazug tétel bebizonyítása végett; elhitetni a világgal, hogy a magyar nemzet becsülete véglegesen beszennyeződött a frankhamisítók bűnügyével kapcsolatosan, mert ez a bűnügy a magyar nemzet ténye volt, ezért a magyar uralmi rendszer felelős.

A gondolkozó ember megdöbben az emberi ostobaság ekkora eltévelyedésén, hogy a rágalmakat üvöltő idegen sajtó nem néz körül saját nemzetének dolgaiban s nem emlékezik saját történelmében nyíltan megírt esetekre. Vájjon mit szólna hozzá az angol nemzet, ha kiemelnék történelméből azokat az eseményeket, amelyekben az angolszász fajiságot, sőt az angol nemzeti ideálokat képviselő férfiak az emberi lélek legmélyebb lealacsonyodását jelentő gaztettek elkövetésére süllyedtek? Említsük-e Verulami Bacot s másokat, akik meggyalázták az angol királyi trónt? Vájjon mit szólna a francia nemzet, ha a francia forradalom történelme miatt örökre porba omlottnak hirdetnők a francia nemzet becsületét? Mit szólna hozzá, ha felujtánók a világraszóló panamák emlékét, amelyekben a francia kormányhatalom legközvetlenebb képviselői játszottak főszerepet?

Csak egyedül Magyarország lenne az az állam, melynek becsülete hozzá van növe néhány büntettes eltévelyedéséhez, vagy gaztettéhez, bárki legyen is az?

Igaz, hogy akadt olyan magyar újságíró, aki nyomorult módon arról írt, hogy most már pirulnunk kell minden külföldi előtt, most már szégyelnünk kell, hogy magyarok vagyunk. Döbbenetes megnyilvánulások ezek. Nincs-e elég sebed, ó népem, ami fáj? Keserűen kiálthattunk fel a költővel, hogy még azt is tűrnöd kell, hogy új sebeket üssenek rajtad tennen fiaid? És a szívünkből feltörő, fájdalmas szózatot nem hallja-e meg hát minden magyar fül, hogy mi magyarok, a kétségbeesett remény mártírjai, mégis büszkék vagyunk rá és hálát adunk Istennek, hogy magyaroknak születünk. Igen, legyen a magyar sors bármily sötét korommal és füsttel fedett tüzes zsarátnok, legyen végzetünk az örökös gyászruha, mégis büszkék vagyunk a magyar géniuszra, a magyar múltra és hitünk eltéphetetlenül erős a jövődő fényességében.

Ezer éve élünk itt e földön, s fennmaradásunkat Klió éppen úgy csodálja, mint amilyen csodálatos a Kárpátok amfiteátruma, amelynek földjét annyi magyar hős vére avatta szent és szabad földdé.

Tudjuk, hogy rokontalan, testvértelen ága vagyunk az emberi nemnek. Tudjuk, hogy nem hasonlítunk a

többi Európához. De van külön lelkünk: ősi, nemes, lovagias és álmódó lelkünk, amelyet a turáni puszták mélyéről hoztunk magunkkal. Van ezeréves történetünkben visszatükröződő nemzeti jellemünk és vérmérsékletünk. Van nemzeti irodalmunk és művészetünk, tudtuk gyarapítani az egyetemes művelődés kincseit. Vannak üreseknek bélyegzett ábrándjaink, tudjuk, mégis azok akarunk maradni, amik vagyunk, de azt is tudjuk, hogy ezek nélkül az ábrándok nélkül már rég elpusztultunk volna. Titkok vannak bennünk, aminőkről a bölcsészet sohasem álmódott.

A hazugságok erdejében el merjük kiáltani bátran, ha egyelőre túlharsog is bennünket a nagy hallali, amely a magyarság becsületére akarja mérni a döntő csapást, hogy a mi becsületünket ott nem lehet agyonütni. A mi becsületünk nem bűnügyekkel függ össze, hanem az egész emberiség legnagyobb és legmagasztosabb eszméivel van testvéri közösségben. Világ urai, tiporjátok el ezeket az eszméket, törüljétek ki az emberiség történetéből, a mi becsületünket csak akkor gázolhatjátok össze!

Az emberi művelődés egyik legválságosabb korszakában jelent meg ezen a földön a magyar s birodalmának lángeszű megalapítója, Szent István, egy világot mozgó eszmét képviselt: a keresztény civilizációt! ő és utódai hagyományá tették a nemzet fiaiban a keresztény műveltség védelmét, amíg a magyar zászló Kelet és Nyugat határán dicsőségesen lobogott a kereszt védelmében, amíg e nemzet hívatott vezérei, az Árpádok, szenteket adtak az Égnek, a nemzeti állam berendezésében oly intézményeket teremtettek meg, amelyek örök tanulmányai maradnak minden művelt embernek, amelyekről bebizonyosodott, hogy csodálatosan szilárd alapjai lettek századok viharán át a modern államnak. Voltak nagy államférfiaiink, akik díszére váltak volna felvilágosodottabb századoknak is. Voltak nagy hadvezéreink, akik diadalmasan hordozták meg messze tájakon a magyar kardot, amelyhez sohasem tapadt a gyáva kegyetlenség becsutelsége, mert a legyőzöttekkel sohasem bánt úgy a magyar, mint vele Trianonban bántak. Vájjon nem hallják-e azok, akik most szerte a világban rongyokra akarják tépni egy történelmi nemzet becsületét, megkondulni a déli harangszót a keresztény templomokban? Tudják-e, mit jelent ez? A magyar kard becsületének örök himnusát, azt, hogy mióta a Kapitólium ormán a kereszt ragyog, nagyobb kitüntetést nem adott Róma egy népnek sem a keresztény kultúra védelmének jutalmául!

Nagy árt fizetett ezért a magyarság. Ezóta lett története egy hosszú jajkiáltás, mert a kereszt, az igazság és a szabadság védelmében vívott önmagát fölemésztő harcokat. Kis nép vagyunk, de részesei az emberiség nagy eposzának, amely dalt zeng arról, aki áldozatokat hozott az emberiség örök ideáljaiért, leroskadásig vívott tusákat százados harcok mezein, így mutatván be illatos áldozatot az örök igazság oltárán. Igen, ilyen a mi történelmünk. Nem párviadal a gyilok és a hóhér bárdja között, mint oly sok más nemzeté. Nem szerettük a süket és bujkáló tusákat, amelyekhez több ravaszság és kegyetlenség kellett, mint bátorság. A becstelenséget nem neveztük politikai cselnek, mint Licinius, Gallia prokurátora. A mi kincstárunk sokszor volt üres, de az ország becsületéből sohasem hiányzott semmi, mert államférfiaink nem Bizáncban jártak iskolába, mondja egy nagy politikai író.

Az egész világ elismerte rólunk, hogy mesterei vagyunk a kardnak és bátorságunk előtt csodálattal hajolt meg mindenkor. Mi mégis az erkölcsi hatalom erejében hittünk mindig és hiszünk most is. Ezért nem hiszünk a hazugság diadalában, ezért nem hiszünk Trianon átkában, bármily kézzelfogható legyen is, mert a mi szemünkben az nem egyéb, mint az erkölcstelenség ideiglenes diadala az erkölcsi erőkn, olyan, mint egy örült ember álma.

Mi azt hisszük, hogy ilyen kapcsolatai vannak a magyar becsületnek a nagy világ szemében és semmi vonatkozása nincs egyes emberek bűncselekményeivel bármennyire hirdessék is ellenkezőjét ennek a tömegek előtt, amelyek, sajnos, nem ismerik a kételkedést és a hosszas gondolkozást.

S mielőtt befejeznök e gondolatort, említsünk föl egy történeti epizódot, amely Franciaország és Magyarország erkölcsi kapcsolatára vonatkozik. Azért jut ez eszünkbe, mert a francia fővárosban egy magyar földről elszökött hazaáruló vezetésével gyűlések folynak ilyen jelmonddal: «Magyarország főnállása Európa szégyene!» . . . Guillotine va toujours.

Franciaországban, Lusancyban alussza örök álmát egy magyar szabadsághős, székesi Bercsényi László gróf.

Rákóczi dicső zászlaja alatt küzdött egykor: Pro Deo et Libertate. Leáldozván a kurucok napja, mint bujdosó, új hazát keresett és francia szolgálatban ezredparancsnok, később Franciaország marsallja lett. Mikor a nagy fejedelem hamvait eltemették a kassai domban, a magyar kormány melléje akarta temettetni a francia földben nyugvó vitéz katonáját is. A francia kormány

útjába állott a magyar kormány e szándékának a következő megokolással: «Franciaország nem mondhat le arról a megtiszteltetésről, hogy francia föld zárja magába a nagy ember földi maradványait, akinek oly sokat köszönhet a franciák dicsősége és a franciák hazája!»

Ne lapozzuk tovább történelmünk véres, de dicsőséges lapjait. Ugy fájnak ezek a példák most, ha megingathatatlan hitünk is az, hogy ezek a példák teszik Magyarországot becsületének talapzatait, amelyek állni fognak túl a gyalázatos, koldus időkön és az enyészeten.

A becsület rejtelve.

Ama sok és különleges esemény forgatagában, amelyből a legutóbbi tíz esztendő története tevődik össze, saját-szerű módon tűnik fel a temérdek becsületsértési és rágal-mazási pör. Itt Budapesten már szinte meg is szoktuk, hogy a törvényszék egyik tanácsa állandóan, sokszor napokon át ilyenmő pereket tárgyal s azok, akik nem szoktak gondolat és megfigyelés nélkül elmenni a közélet eseményei mellett, nem alaptalanul mondják azt, hogy meg-rázó, szerencsétlen tünet ez, tán valami rettentő betegség nyilvánulása, amelyet gyógyítani kellene.

Azt hisszük mi is, hogy körtünet ez, de hogy gyógyít-hassuk a kört, meg kell lelteni okozóját s a betegséget fel kell ismerni. . .

Az 1918. év gyászos ősze sok tanulságot rejt magában. Az első nagy igazság, amelyet ekkor megtanulhattunk, az, hogy a politikában az erkölcsök sokkal fontosabbak, mint az intézmények.

Ezeréves intézményeink álltak őrt a magyar élet, a magyar erő, a magyar gondolat mellett. S mégis néhány vakmerő a magyarság lelkétől idegen kalandor merény-lete, ha időlegesen is, sutba dobhatta ősi intézményeinket, porba döntötte a magyar nemzeti erőt s láncra verhette a magyar gondolatot.

Azért történt ez, mert az erkölcs, amely életet ad ezeknek az intézményeknek, nem volt sehol. Az ősök erkölcsével, gondolatával s a faj fennmaradására irányuló akaratával voltak teli ezek az intézmények, igaz; de mindez mit ért, ha ezt az erkölcsöt, ezt a gondolatot, ezt az akaratot nem tette magáévá a késő utód. Ő nem azért, mert nem csodálta maga is ezeknek az intézményeknek nagyszerűségét, a bennük rejlő magyar öncélúság magasz-

tos kifejeződését, hanem azért, mert az intézményekhez való ragaszkodás tőle áldozatot kívánt.

Jött egy korszak, amikor az emberek nem tartották magukra kötelezőnek a fegyelmet; amikor habozás nélkül megszegtek szent esküket; amikor a zászlóhoz való hűség gúny tárgya lett; amikor az emberek bámulatos nyugalommal máról-holnapra hátat fordítottak a legszentebb elveknek és ideáloknak; amikor a férfias meggyőződés erejével senki sem próbált hatni többé, hanem dicsőségét abban látta az egyén, hogy a hatalom napsugarában süt kérezhetik s a maga részéről új indító okokat talál ki a fait accompli-knak, amelynek uralma alatt élt. Ily szavakkal jellemzi egy nagy francia saját nemzetét. Sajnos, ezek a szavak találhatnak a mi történelmünk egyik korszakára is.

Senki sem ismerte el, hogy szent és régi kötelmeket nem tagadhatunk meg gyalázat nélkül; hogy a közért tett szolgálatokért nem való pénzt kérni, sem címekeket; hogy kalandorok szolgája nem lehet becsületes ember; hogy még a nagyszerű, de szerencsétlen bátorság és szilárdság is oly példa, amelynek emlékezetére feldobban minden tiszta szív; hogy a becsület oly java az embernek, amely hatalmassá teszi őt egymagában, amelynek varázsa nem évül el soha, bármiként változzanak a kor-mányok és korok, amelynek gyémánt-szilárdsága eposzi fényt sugároz a késő ivadékokra is. Senki sem ismerte el bölcsnek azt a mondást, hogy Napóleon sem volt elég nagy, háta mögött nyolcszázezer katonával, hogy szembe tudjon nézni egy szabadnak született szempárral.

Senki sem nyilvánította hazugságnak a gyávaság és megalkuvás ama formuláját, hogy magunkban úgysem tehetünk semmit. Senki sem mondta, hogy valamit mindig tehetünk, mert példát adhatunk másoknak, magvetői és ösztönzői lehetünk mások erélyének, ha szerényen is, de képviselhetjük magunkban is a társadalmi erőt.

S mikor elérkezett a számonkérés ideje, ó, miféle elméleteket hallottunk a megalkuvás, a gyávaság igazolására, már-már rendszerek épültek ki filozófiai elvekből, mikor szennyezheti be magát a becsület engedményekkel.

Szomorú dolog, hogy sok ilyen elmélet győzött. Azok, akikről azt hittük, hogy erkölcsi halottak lettek mindörökre, újra helyet foglaltak a fórumon, részt kértek a nemzet irányításából, példát mutatva arra, hogy a vakmerőség és cinizmus nem kicsinylendő politikai valóságok. A másik, — csoda-e — már nem is gyártott magának védekező elméletet; durva arcátlanság volt csak az a

fegyver, amellyel magának utat tört, legföljebb a hazugságot szedte magára pajzsul.

Nem a becsület fogalmának sülyedtségére vall-e mindez? S ha igen, nem érhető-e az, hogy a becsületnek nincs meg a kellő tisztelete, varázsa, hogy mind gyakrabban látjuk piaci marakodások prédájaként. Ha valahol megokolt a becsület fokozott kultusza, nálunk az. A maroknyi magyarság nem állhat meg a mindenünnen feléje törő ellenséges áradat ostromában másként, csak erkölcsi erejével. Az erkölcsi erő pótolja a nagy számot, az erkölcsi erő öldöklő fegyver, felforgathatatlan intézmény. Az erkölcsi erő a döntő pillanatban való cselekedni tudás, az erkölcsi erő a büszke és szilárd felelősség, az erkölcsi erő a világ csodája.

Minden népnek magában kell keresnie dicsőségének és hanyatlásának okát; s ha magunkba szállunk, nem kell-e azt mondanunk, hogy nem az állam reformjára van szükség, hanem önmagunkat kell megreformálnunk.

Fanatikus a hitünk abban, hogy az emberek lelke mélyén a becsület eszménye oltárra emelve, mégis él s hogy ezt az oltárt az egyéni érdek, az önzés és a jellembeli gyöngeség nem gyalázta meg örökre; amint Théroigne kisasszony, az Ész Istennője sem trónolhatott sokáig a Nőtre Dame oltárán. Hiszen magyarok vagyunk s becsületünk a nemzet méltósága is.

Nagyon szerencsétlenek lennénk, ha ebben nem tudnánk hinni.

A mi reakciós hírnevünk.

Különös és egyre hangosabb agitáció folyik a magyar sajtóban és politikai gyűlések dobogóin azzal a jelszóval, hogy nem vagyunk elég demokratikusak, hogy feudális ország vagyunk. Bár ez az agitáció csaknem azonos azzal az izgatással, amely a magyar jelen és a magyar múlt ellen folyt az 1918-iki és 1919-iki tragédia előtt lefolyt évtizedben, a magyar átalakulásnak napjainkban fellépett apostolai a külföldre hivatkoznak szinte jámborul s majdnem kezüket mosva mondják: történelmi szükségszerűség az, hogy a magyar jövőt a baloldal eszmevilága szerint rendezzük be, mert a külföldön nagyon reakciós a hírnevünk.

Nem akarunk általánosságban pálcát törni az új tanítás hirdetőin, de önkéntelenül fel kell vetnünk a jó-hiszeműség kérdését. Ugyan mivel tudják bizonyítani

ezek az urak azt, hogy a világ tüntetően keblére ölelné azt a Magyarországot, amely szakítva múltjával, jelenével, szakítva a fejlődés törvényeivel, egyszerre elvetve uralmi rendszerének jelenvaló alapjait, a bal- és szélsőbaloldal tanácsai szerint rendezné be állami életét? Hiszen balra szélsőbbben már nem mehetünk, mint mentünk 1918-ban. Mi lett a jutalmunk? A világ gúnycacaja közepette téptek minket szét s a koporsóba zárt vérző tagjainkkal s onnan a meggyalázott múlthoz és a meggyalázott oltárokhoz való ragaszkodás szavaival tápázkodtunk fel. Ám azt felelték erre, hogy nem 1918-ról van szó, hanem Kossuth Lajos Magyarországról, Kossuth Lajos eszméiről. Nem érezzük ki azonban a Kossuth szellemét idézők szavaiból elsősorban Kossuth lángoló lelkét, a nemzeti jövő végtelenségei felé szálló sas röptével. Azt pedik tudjuk, hogy Kossuth óriási értéket jelentett a magyar szabadság eszméjének a külföldön is, de a hivatalos világ segítsége csak a részvétet jelentette, de nem jelentette a nemzet felszabadítását.

Mégis szüntelenül halljuk, hogy erre a demokratikus átalakulásra a magyar jövő érdekében szükség van, mert máskülönben veszedelemben van a trianoni büntett jóvátetele. Nem hallottunk ugyan még eddig pontos összegezést arról, mi legyen ennek az átalakulásnak programja, de sejtenünk lehet, hogy ez a program csak olyan lehet, ami a kisantant államainak tetszik. Annyival is inkább ezt kell következtetnünk, mert hiszen a mi demokráciaellenes multunkért ezeket a demokrata államokat jutalmazták meg minnen testünkből. Tehát ha nem is éppen a «nem akarunk katonát látni»-féle demokráciával kellene kezdenünk úgy-e bár, de mindenesetre olyan szerződéseket kellene kötnünk ezekkel az államokkal, amely az elrablott vagyon miatt érzett aggodalmaikat és szorongásaikat mindörökre megszüntetné és hogy ne gyanúsítsanak minket háborús készülődésekkel s irredentával, jelenvaló hadseregünket is legjobb lenne még csökkenteni s belső és külső biztosságunk kérdését ezeknek az államoknak nagylelkű demokráciájára bízni. Nem robogna ugyan magyar vonat akkor sem a magyar Tátra felé, nem lenne miénk Szabadka és nem arathatnánk a Bánság síkjain, de remélni lehetne, hogy néhány elrabolt terület mégis visszakerülne hozzánk, a demokráciában való tanulékonyságunk jutalmául.

Ez a kérdés egyik oldala, amely mint látjuk, a leg-tisztább «réalpolitika». De a másik oldala ennek a reakciós hírnévvél kapcsolatos rejtelemnek az, hogyha ez

valóban nem üres beszéd vagy túlzás, akkor csak másodrendű tünet. Mert a dolog lényegét illető főtűnet az, hogy a külföld nagy általánosságba véve egyáltalában nem ismer minket. Tudjuk, hogy a kisantant sajtóirodái mindent elkövetnek, hogy minket rágalmazzanak. Tudjuk, hogy ebből a munkából derekasán kivették részüket a magyarországi lázadások szökevényei, azt is tudjuk, hogy elért eredményeik nem kicsinylendők. De tudnunk kell azt is, hogy ez a rágalmazó hadjárat csak azért tüntet fel sikereket, mert elmulasztottuk magunkat megismertetni a világgal. Eltűrtük, hogy még a csaknem szomszédos Németországban is a legfelháborítóbb ostobaságokat terjesszék rólunk, tisztán tájékozatlanság miatt, eltűrtük s eltűrjük ma is, hogy a nyugati nagy államokban Magyarország múltjáról és jelenéről a legegységesebb ismeretek is hiányozzanak a köztudatból.

Nem csoda így, hogy néhány szédelő vagy megfizetett ellenség játszva gázolhat bele az ezeréves Magyarország becsületébe, játszva gúnyolhatja ki és ferdítheti el legszentebb hagyományainkhoz való ragaszkodásunkat. Itt tehát logikusan szólva, nem azt kell tenni, hogy rögtön elismerjük minden ellenünk tett kifogás jogosságát, minden idegen bíráló helyességét és rögtön leboruljunk bármily jóhiszemű vélemény és tanács előtt, hanem azt, hogy felvilágosítsuk a világot a magyar nemzet múltjáról, jelenéről, kitűzött céljairól, a mi nemzeti lelkünkéről és a benne élő ideálokról.

Lehetetlenség nem tekintenem most a magyar múlt dicsőséges évkönyveit, amelyből megtanulhatja mindenki, hogy annak a sokat gáncsolt magyar alkotmánynak szelleme és szerkezete olyan, amelyre méltán mindenkor büszkék lehetünk s amely a magyar géniusznak eredeti, nagyszerű és rajta évszázadok patinájával is modern alkotása. Tudja meg a világ, hogy a magyar alkotmány szelleme szerint Magyarországon a demokrácia karöltve járt mindig az arisztokráciával s egy testnek tartotta magát mindenkor ennek az országnak népe nemzetiségi és vallásbeli, sőt osztálybeli különbség nélkül. Tudja meg a világ, hogy ez az alkotmány, amely mint írásos alkotmány alig fiatalabb az angol alkotmánynál, már kezdeteiben is demokratikus volt és elveiben jobban védte meg a nemzetet a királyi hatalom zsarnokságától, mint amaz. Tudja meg a világ, hogy ezt a magyar alkotmányt, amely ezer év óta áll s amely ezer év alatt annyi támadáson ment át, méltán lehet sértetlen fennmaradásáért felsőbbrendű közjogi szervezetnek nevezni ellen-

állóképessége miatt. Vájjon adhatott volna-e egy nemzetnek akkora ellenállóképességet a modern parlamentarizmus? Es tudja meg a világ, hogy ez a nemzet, amelynél az arisztokrácia a hercegtől a bocskoros nemesig terjedt, megtette mindenkor kötelességét, amit tőle a becsület, a hűség és áldozatkészség követelt. Tudja meg, hogy ez a nemzet a lerokadásig harcolt a keresztény civilizációért és örök emléke ennek a déli harangszó, amely megkondul a világ keresztény templomaiban. Tudja meg a világ, hogy mi nem tagadjuk le politikai hibáinkat, de büszkék vagyunk arra, hogy tudtunk kitartóan, lelkesen, sőt a magunk feláldozásával, dolgozni, küzdeni és kezünkben fegyverrel harcolni nemcsak saját igazságunkért, hanem az egész emberiség ideáljaiért is. Ezért vagyunk szegények, mert szinte pazaroltuk erőnket, de büszkék vagyunk és halálos holtunkig ragaszkodni fogunk ahhoz, ami a miénk. Igen, büszkék vagyunk, nem kérünk elismerést, jutalmat és hálát sem. Mi csak egyet kérünk a világtól: megértést és igazságot. És tudja meg a világ, hogy mi jól tudjuk: valóban nem hasonlítunk a többi Európához. De van külön nemzeti létünk, van külön nemzeti ideálunk, van külön lelkünk, óh vannak álmaink is, de azt is tudjuk, hogy mindezek nélkül már régen a Végzet ítéletet lépte kopogna sírkövünkön.

Mi nem vonunk párhuzamot a mi intézményeink, a mi nemzeti lelkünk és más népek intézményei és nemzeti lelke közt, mert ez lehetetlenség. Mi tiszteljük más államok és népek intézményeit és szellemét, mi szívesen tanulunk tőlük, de józan szellemünk eddig is megóvott attól, hogy más népek szolgálai utánzásával megöljük a magunk lelkét. Ha elkopnak egyes intézményeink, meg fog szólalni az ország általános óhajtása, kikerülhetetlen parancsszó lesz ez, mint a sors, de alkotmányunk archimedesi pontjait nem fogjuk feláldozni semmiféle bombasztak, semmiféle igaztalan üres szavaknak. Átkunk és dicsőségünk, hogy magunk vagyunk, de Isten meg fog segíteni minket népünk boldogulásának útjain.

S végül még néhány szót azoknak, akik oly rejtelmes hévvel követelnek tőlünk balra igazodást, a reakciós hírnév» elkerülésére.

Ismerünk mi kitűnő külföldi publicistát elegendő számban, akik éppen a jobboldal Magyarországnak rótták le az elismerés adóját. Gautherot, Lambelin, Poncins pompás s az egész világon elterjedt politikai tanulmányait említem csak fel, hogy ne is említsem a Tharaud-testvéreknek legújabbkori történelmünk meleg barátsággal és művészi

tollal megírt rajzát. Mindezek a nagybecsű modern irodalmi művek fényesen igazolják azt, hogy reménytelen helyzetünkben is remélhetünk megértést s érezzük a költő szavainak örök igazságát: az önérzet, öntudat — feltámadás.

A katona és a pacifista.

Kant arra alapítja az örök békéről szóló elméletét, hogy a jog eszméje folytonos haladásban és fejlődésben van; minthogy pedig a politika legfőbb szabálya az erkölcsiség s a politika tárgya alkalmazni a jogot, elképzelhetünk olyan eszményi állapotot, amelyben a nemzetek vitáit éppen úgy, mint az egyesekéit, az összesség megszabta és elfogadta törvények szabályozzák. Már Paul Janet megjegyzi azonban, hogy maga Kant oly naiv iróniával fejt ki e szép reménység megvalósulásának eszközeit, amely kizárja azt a feltevést, mintha ő elhitte volna, hogy valaha is elérhető az az ideál, amelynek sugárzó képét megrajzolja.

Valamint a delphii jóshely bejáratán ezek a szavak fogadták a belépőt: Ismerd meg tenmagadat! — úgy kellene minden parlament homlokzatára vésní ezt az intést: óvakodjatok az ábrándozástól! Ha lefordítjuk a valóság nyelvére az örök béke, a pacifizmus, a lefegyverzés propaganda-tételeit, Paul Bourget szavai jutnak eszünkbe, aki feljajdult azon, hogy ki akarják irtani a társadalmi szervezet legértékesebb elemét: a katonát.

Igen, a háború irtózatos pusztításai, kegyetlenségei ösztönös borzalmat váltanak ki belőlünk, a megismétlődésnek még gondolatára is. Ám, ha végigszántunk gondolatainkkal nemünk 6000 éves történetén, nem látjuk-e szüntelenül fellángolni ezt a tüneményt, mint szükség-szerűt és törvényszerűt, amely egyaránt érthetetlen és kikerülhetetlen, mint a végzet. A természetbúvárok már régen rámutattak a képre, hogy az egyébként értelmetlen állatoknál, mint a méhnél és hangyánál, mielőtt társadalmi szervezetet alkottak, éppen úgy, mint az embernél, megjelent társadalmukban a háború, mint intézmény. Az ismert mondás: bellum omnium contra omnes, a szervezetlen társadalomban élő állatra csak azzal a helyesbítéssel áll, hogy az ilyen állat nem visel tervszerű háborút, csak vadászik, vagy egyszerűen zsákmányol.

Ha az emberiség történetében elolvassuk a különböző békekötések okiratait, csaknem valamennyiök hű barát-

ságot, jó szomszédságot, feledést és örök időkre megszeghetetlen fogadalmat hangoztat és mi lett ezekből a békeszerződésekből: volt állam, amely másfél évszázad alatt ugyanazzal az állammal huszonkétszer kötött békét.

Nem lehet szemet hunyni ez előtt a tény előtt. Nem lehet ezt letagadni, csak azért, mert borzalmas és érthetetlen, amint teszik a pacifizmus teoretikusai. De bizonyos az is, hogy a háborút csak azért, mert a történelem tanúsága szerint elkerülhetetlen, önmagáért művelni s valamely állam politikájának alapjává tenni, éppen olyan örülség, mint szükségszerűségét tagadni.

Azok, akik azt hiszik, hogy íróasztalok mellett kieszelt és megfogalmazott elméletekkel lehet harcolni az emberi természet ellen, megteremtették például a párbaj ellenesség világmozgalmát. Már Kant is, az örökbéke apostola, nem tagadja, hogy a háború a természeti állapot maga. Ő mindenestre helyesen fogta fel legalább a dolog lényegét. A párbaj ellenes mozgalom a párbaj kódexek szabályai szerint megvívott párviadalban látja a világ, a morál veszedelmét s nem veszi észre, hogy mindennap ezer és ezer párbaj játszódik le szerte a világ legbékésebb népeinél is, csakhogy ezeket a párbajokat nem nevezik párbajoknak, hanem súlyos és könnyű testisértéseknek, szándékos emberölésnek és gyilkosságoknak; ezek ellen az érdemes párbaj ellenes ligák nem küzdenek, ahogy nem vették programjukba a büntetőtörvények tiltotta más bűncselekményeket sem.

Ez csak egyszerű példa arra, mily sebeket ütnek a logika törvényein azok, akik világboldogító eszmékkel akarják elkápráztatni a földtekét. A háborúellenes, az örök béke realitását hangoztató propaganda, még mielőtt bármi biztosítékot tudna nyújtani kitűzött céljának elérhetőségét illetőleg, meg akarja ölni a katonai erényeket, mint haszontalanokat és fölöslegeseket, ha mással nem, a gúny fegyverével.

Tegyük fel azonban, hogy a pacifizmus célját, az örök békét, az általános lefegyverzés eszméjét nem lehet üres ábrárandnak tekinteni. Nincs-e szüksége a polgári társadalomnak az önfeláldozás élő eszméjére, amelynek a katonában benne kell lennie, hogy habozás nélkül feláldozza életét, ha úgy kívánják a körülmények? Nincs-e szüksége a fegyelemre, a tekintély tiszteletére, az engedelmességre lent, a felelősségérzetre fent, amelynek megtestesülése a katona? Mutat-e fel más testület oly kölcsönös tiszteletet, barátságot, bajtársiasságot egymás iránt, mint a katonaság, amelynek tagjait közös veszedelem

csatolja együvé életben és halálban? Nem a katonaság ad-e példát a korunkban oly ritka erényre, a hallgatagságra, a kitartásra, a megpróbáltatások néma és büszke elviselésére, a szigorúbb és kényesebb becsületézésre?

Bizony csak úgy mérlegelhetjük valódi és mély értelmében a régi bölcs mondást: *si vis pacem, para bellum*, ha a béke éveiben bizalommal és megnyugvással tekinthetünk ilyen erényekkel ékes testületre, mert ösztönösen éreznünk kell, hogy a hadseregek anyagi felszerelése másodrendű kérdés. Az a hadsereg győzi le a nyers erőt, amelynek lelkében a katonai erényeknek, a tiszta lelkesedésnek szent tüze lángol.

Tegyék szívükre kezüket a jóhiszemű pacifisták és kérdezzék meg önmaguktól: vajjon igazán hisznek-e abban, hogy ha céljukat elérik és hazájukat lefegyverzik, biztosak lehetnek-e, hogy nem lesz hazájuk a magát le nem f egy vérző szomszéd könnyű zsákmánya? Vajjon igazán hisznek-e abban, hogy a földkerekség minden népe egyszer összetöri minden fegyverét és testvéries ölelkezésben borul össze? Sajnos, ezt a testvéries összeölelkezést a történelem eddigi tanulságai szerint újabb évezredek ködébe helyezhetjük vallásos hittel, ahogy az Üdvözítő mondta: egy akol léssen és egy pásztor. Az Isten akarata teljesülni fog: de Isten előtt évezredek csak legfeljebb pillanatoknak számítanak.

Tudjuk azonban, hogy nemcsak jóhiszemű pacifisták vannak. Vannak, ó, sajnos, nagyon sokan, akik pacifizmusukkal meg akarják rontani a nemzetek lelkét, ki akarják belőlük irtani a katonai erényeket, amelyek minden összefüggésükkel teszik erkölcsi erejüket. Tanulságos példát ad erre a bolsevizmus maga. Világszerte szónokol a katonaság intézménye ellen, maga pedig fegyelmezett és roppant hadsereget tart fenn uralma védelmére. Hazugul azt hirdeti, hogy ezt csak önvédelemből teszi, pedig jól tudja, hogy Napóleon tragédiája óta nem fenyegeti őt az európai hatalmak részéről fegyveres támadás veszedelme. De tudja azt is, hogy uralma addig áll, amíg ez a hadsereg léte megadja rendelkezéseinek anyagi biztósítékát.

Igen, a bolsevizmus is nagyon jól tudja azt, hogy a hadseregben élő katonai erények teszik az állami rendet és pedig nem elsősorban mint a hatóságok támaszai, hanem mint a lelkekben való rend élő és tevékeny szimbólumai. Ez a lelki rend az állam lakosainak biztonságérzete, amely nélkül az ország lakhatatlan.

Gondolatok a francia Pantheonban.

A francia Walhalla, a francia Westminster Abbey eredetileg Szent Genovévának, Párizs védőszentjének temploma volt. Művészi tökéletesség és nagyméretűség, a görög építőművészet egyszerűségében és méltóságában. A nagy forradalom rátette kezét a szabadság nevében s lefoglalta a nemzet nagyjainak sírhelyeül. Bár azóta kétszer is visszakapta az egyház, a forradalmi gondolat végül is győzött s 1855 óta véglegesen nemzeti Pantheon lett ez a gyönyörű templom, homlokzatán ezzel a felírással: *Aux grand hommes la patrie reconnaissante.* (Nagy embereinek a háládatos haza.)

Kiket tart egy nemzet nagy embereinek, ebből meg lehet ismerni a nemzet géniuszát. Ebből a szempontból tehát fölötte tanulságos lehet a nemzeti Pantheon. A dísz, amellyel itt elhunyt nagyjainak a nemzet adózik, kinyilatkoztatja a nemzet szellemét, gondolatait és eszményeit. Itt tűnik föl, hogy Franciaország nemzeti kegyelete a vallásos gondolat alkotását szemelte ki méltó megnyilatkozásául, holott az eszme, amelynek nevében a Pantheon létesült, harcot jelentett az Egyház és a vallásos gondolat ellen. Az első ellentmondás, amely élénkbe tárul a francia Pantheon láttára. De ha széttekintünk benne, az ellentmondások tömege és rejtelmessége zavarja szüntelen a látogatót, mert nem kegyeletet lát itt elsősorban, hanem a forradalmi gondolat tüntetését, bár nagyon különös ellentmondások közepette.

Először *Mirabeau* gróf került ide, ez az akarata ellenére lett forradalmi vezér. A saját osztályából kidasztva, a harmadik rend lobogóját emelte magasra. Miután megsiratták, a nemzet egyetlen és utolérhetetlen Demosthenesének nevezték el, a *Convention*, tehát ugyanaz a forradalom, amely ünnepelte és a Pantheonra méltónak ítélte, kidobta onnan hamvait. Kisütötték róla, hogy mennydörgő forradalmisága mellett paktált a királysággal. Maga *Mirabeau* gróf még életében meghallva a suttogást, így védekezett: Igen, megfizetett az udvar, de meg nem vásárolt. Finom megkülönböztetés, el lehet rajta gondolkozni, de külön géniusz kell hozzá, hogy megértse az ember. Ide helyezte nagy gyászpompával a forradalom *Marat*-t is, ezt a szörnyeteget. Később őt is kidobták innen. Sem *Mirabeau*, sem *Marat* nem került többé vissza, így nem lehet tudni, miként áll a rehabilitáció kérdése.

A főoltár helyén áll a *Convention* nagyszerű márvány

emlékműve. Hatalmas csoportozat. Középen a haza oltára *vivre libre ou mourir* (szabadon élni vagy meghalni) felirattal, balról a labdaházi eskü, jobbról a haza védelmére induló forradalmi katonák mesteri élénkségű jelenete. Eszünkbe jut ennek a testületnek gyászos működése, a gyanúsak törvénye, eszünkbe jutnak a bolsevisták előfutárai és mintaképei, a gyilkolás örülete, a kisebbségi zsarnokság és terror, a királygyilkosság, a *culte de Raison* és egyéb gyalázatosság és bárgyúság. És eszünkbe jut ennek a társaságnak siralmas bukása, mint Bainville, a modern francia publicisztika egyik díszje mondja, örök tanúságául annak a kegyetlen tehetetlenségnek, amellyel csak anarchiát tudott létesíteni, de kormányt nem. Aztán eszünkbe jut, miként menekült a francia nemzet a forradalom zsarnokságából Napóleon zsarnokságába; ez aztán, mint *Lebon* mondja, hercegeket és grófokat csinált azokból, akiknek nem volt már idejük egymást lenyakaztatni.

Vájjon nem jutnak eszébe ezek a gondolatok egy franciának, ha ezt az emléket szemléli? Lehetetlenség. De hát akkor micsoda titokzatos hatalom teszi meg bálványá a rettenetnek, a borzalomnak és a pusztulásnak emlékezetét? Oly kérdés, amire sokféleképpen lehet válaszolni. De íme itt van a másik kérdés: Mit keresnek a Convention emléke mellett Puvis de Chavannenak és annyi más kiváló művésznak gyönyörű falfestményei Szent Genovéva és Szent Lajos életéről, Jeanne d'Arc látomásairól? Miért van itt ez a gyönyörű gobelin a Szűzanya képével? Vájjon megfejtetheti-e valaki ezt az ellentmondást, nem kevésbé pedig azt, hogy a *gloire* megszemélyesítőjeként Napóleonat ábrázolja egy falfestmény?

A harmadik köztársaság glorifikálja a forradalmat. Ezt értjük. De a harmadik köztársaság hadat üzent a forradalmi gondolattal együtt a monarchikus eszmének is, hadat üzent a vallásnak is. Miben egyenlítődnek ki ezek az ellentmondások a francia lélek számára? A *gloire*-ban és az imperializmusban, amit Franciaország legfényesebb korszakainak királyai és szentjei, valamint Bonaparte Napóleon képviseltek?

De íme itt van egy másik érdekes, nagyszerű márványszoborcsoportozat. *La Vengeur*. Egy francia hajó emléke, amelyet az angolokkal vívott tengeri csatában, a nagy forradalom idején, tengerészei elsüllyesztettek, hogy ne kelljen magukat megadniok. Szép példája a hősiességnek, megérdemli a maradandó emlékezetet. Am itt eszébe kell jutnia a franciáknak, hogy azt a hajóhadat mégis a forradalom tette tönkre s Anglia, a jelen idők nagy szövetségese,

ott volt, hogy megpecsételje a tengeri uralom bukását s véget vessen a franciák amerikai és indiai ábrándjainak. Ebben a szoborcsoportozatban különben az az érdekes, hogy a benyomás róla inkább az, hogy valami munkásriadót ábrázol. A bolsevista idea nyugodtan lefoglalhatja magának.

Ha mármost végigtekintünk a Pantheon kriptáiban elhelyezett nagy halottak során, éppen olyan rendszertelenséget látunk, mint fent a felső csarnokok díszítéseiben. Itt nyugszik Voltaire, Hugó Victor, Rousseau, Renan és sok más. Itt temették el Zola Emilt is, míg viszont Moliérenek és Lafontaine-nak jó az az egyszerű sír ott künn a Pere Lachaise-temetőben. Es végül itt van *Jaurés* is, aki hitt a németek békeszeretetében s ezért merénylő golyója oltotta ki életét 1914-ben. Akkor német ügynöknek nevezték, végül több évi gondolkodás után kiemelték sírjából s a Pantheonba vitték. Ma a szovjet párizsi lapja, a *Humanité*, homlokán viseli nevét, mint alapítóját.

Nem tudjuk, jól figyeltünk-e, de nem láttuk sehol itt a forradalmi hagyománynak egyébként sűrű megörökítését: a *liberté, égalité, fraternité* feliratot.

Ez a felirat pedig ott díszlik majdnem minden középületen. A nagy forradalom cinizmusa rávésette sok templom homlokzatára is. Pedig a Pantheon ellentmondásaiba ez a felirat éppen stílszerűen illenek bele, ha már a forradalom apotheozisáról van szó. A testvériségről eddig még ugyanis csak álmodni lehet, de mint politikai program bizonyára képtelenség. A szabadság és egyenlőség pedig alighanem egymást kizáró fogalmak. Igaz, hogy a francia forradalom szövivői, akik kezükben a genfi ember *Contrat Social*-jával racionalizálták a nyaktilót, sokat beszéltek az egyén szabadságáról. De tetteikből világosan kitűnt, hogy céljuk az egyéni szabadság teljes letiprása és megsemmisítése volt az egyenlőség nevében. Ugyanez a program tetszett meg a bolsevistáknak is. Nekik is sikerült bebizonyítaniuk, hogy az egyenlőséget a kollektivitás súlya alatt összeroppant egyéni szabadság kiirtásával lehet csak elképzelni. Ok is racionalizálták a tömegmészárlást, de Lenin nem Rousseaut idézte, mint Robespierre, hanem Marxt.

Gondolataimból, egy egyenruhás ember élémmeredő keze ébreszt föl. Ő a Pantheon alkalmazottja s a látogatóknak elmondja a Baedekerből megtanult rövid kivonatot a Pantheon halottairól. A kriptabeli sétának vége, most az egyenruhás ember az ajtóhoz áll s vigyáz, hogy a látogatók csak egyenként távozhassanak el. Az előadására

nem figyeltem ugyan, csak azt jegyeztem meg, hogy ha ez a francia valamiért lelkesedik, az nem a Pantheonból áradó dicsőség, hanem a borraivaló. Mert így találkoznak össze az ellentétek ugyanazon a helyen; így találkozik össze a nagyság és hétköznapiság, a forradalom és a hagyományok tisztelete.

Kilépek a Pantheon óriási bronzkapuján. Nagy társasautókból újabb látogatók serege száll ki.

A Pantheon kupoláján hatalmas kereszt ragyog. Az emberi gyarlóság kaleidoszkópjába róla vetődött sugár az örökkévalóságot hirdeti, az egységet, a változhatatlanságot és a ledönthetlenséget.

„Magyar Gironde.“

Egy amerikai folyóirat, a *The American Journal of Sociology* egyik legutóbbi számában terjedelmes tanulmányt szentel a forradalom mai meghatározásainak.

Ha meggondoljuk, mekkora összevisszaság van a magyar közéletben e fogalomkör körül, amikor céltudatos pontosság nélkül dobálóznak a forradalom, ellenforradalom, a rémuralom, a lázadás, a fölkelés, a puccs stb. fogalmával, valósággal sóvárognunk kell olyan publicisztikai alapvetés után, mely mindenkit megtanítana e műszavak helyes használatára.

Egyik előkelő folyóiratunkban tanulmány jelent meg a minap, amely a magyar «forradalmak» ügyeivel foglalkozva, az októberi lázadó mozgalmak kapcsán «magyar Gironde»-ről beszél. Ez a tanulmány minden jóakarata és színvonala mellett is tipikus terméke annak a fogalomzavarnak, amely minálunk ezen a téren lépten-nyomon tapasztalható.

Nem az 1848—1849-iki szabadságharc békepártjáról van tehát szó, amelyet közkeletűen neveznek *magyar Gironde-nak*, több-kevesebb joggal, bár kijelentjük, hogy nézetünk szerint ez az összehasonlítás erre a békepártra nézve is sarkalatos tévedés. Nyugodjunk azonban meg abban, hogy minden hasonlat sántít.

Újabbán vagy inkább legújabbán azonban két vonatkozásban kezdik használni a *magyar Gironde* elnevezést. Az egyik vonatkozás nyilvánvalóan jóhiszemű, de erős történelmi tévedésben leledző helyről ered, a másik vonatkozás azonban a jelszavak jelentőségét és lélektani hatását

jól ismerő tudatosan ravasz és rosszhiszemű cél szolgálatát akarja eltakarni.

Kik voltak a girondisták s mi a történelmi hátere a Girondenak, mint politikai fogalomnak?

Mindenkinek, aki a történelemben csak némileg is járatos, tudnia kell, hogy a girondisták a nagy francia forradalom ama hívei voltak, akik a forradalom általános elvi céljait illetően nem különböztek a forradalom többi hívétől, de a forradalmat mint Carlyle mondja, formulák szerint akarták intézni, akik, ha nem is tekinthetők a forradalom mérsékelt szárnyának a szó elfogadott értelmében, de akik a forradalom hegyéről zuhatagként leömlő tüzes lávafolyamot bizonyos mederbe akarták szorítani. Nevüket az utókor előtt bizonyos gloriola övezi, mert jellemük tisztaságához nem férközhetett gyanú, mert a szónoklat és vitatkozás nemes színvonalaért harcoltak, mert általában a törvény és szabadság uralmáért küzdöttek a forradalom viharai közepette is. A csöcselék dühös ordítói között a szellemi arisztokráciát jelentették s végül tragikusan buktak el és életükkel fizettek a forradalom véres bírái előtt ugyanakkor, amikor ezek a bírák szabadon öltek, rabolhattak s egyedül a maguk számára foglalták le «a haza megmentésének* dicsőségét.

A történelem ragyogó alakjai közé azonban semmiestre sem számíthatók. Ők is ott voltak a gyűjtogatók hajóján, akik lángralobbantották Franciaországot és létrehozták a nagy francia forradalmat, amelyre bámulattal és iszonyodással emlékezik ma is a világ. A felelősség bizonyos mértéke a történetekért tehát az ő lelkiismeretüket is súlyosan nyomja. A jellembeli szilárdság mintaképeinek sem nevezhetjük őket, különösen, ha a bukásukat megelőző konventi jelenetekre gondolunk. Hogy végzetesen rövidlátóak voltak, mint politikusok, ez sem igen lehet vita tárgya.

A gloriola mégis jogosult, mert a tisztesség fegyverével küzdöttek s mert az élet és halál nagy kérdésében sem tértek el attól, hogy a vad káoszban a logika, a rend, a szabadság, a jog és törvény követelményeit hangoztassák.

A *Gironde-nak* ezzel a gloriolájával akarja körülvenni sunyító fejét a *jelenlegi magyar októbrizmus* törpe minoritása, amely nem beszél ugyan népköztársaságról, nem beszél a politikai ellenfelek internálásáról, nem beszél a hadsereg széttűléséről, nem beszél terrorról, nem beszél Mackensen törbecsalásáról, Franchet D'Espéray megalázó szavairól, nem beszél a bolsevizmus melengeté-

séről, hanem beszél a demokráciáról és arról, hogy ő a *Magyar Gironde*.

Ezzel a jelszóval akar újabban a hiszékeny és tájékozatlan emberek rokonszenvébe férközni, jól emlékezve azokra a gyalázatos napokra, amikor néhány jól kieszelt jelszó elég volt, hogy a jóhiszeműséget magának lefoglalva, úrrá lehessen a sorsa miatt kétségbeesett nemzetén.

Számít arra, hogy most sem fogják tőle kérdezni, mit is akar tulajdonképpen, mi is volt az a Gironde? Számít arra, hogy a legtöbb ember emlékében a girondisták úgy élnek, mint a konvent padjain nemes hevülettel a szónoklat mesterműveit alkotó bajnokok, akik végül is a szenny és vér áradatával szemben hősiesen véreznek el meggyőződésükért.

Vájjon mi az a hasonlósági kapocs, amely a magyar októbrizmust a girondistákhoz fűzi?

Igaz, hogy a girondisták forradalmárok voltak, de viszont az *októberi népköztársaság* nem volt forradalom, hanem közönséges lázadás. Ennek a lázadásnak szerepvivői és értelmi szerzői szoros egységben haladtak a proletárdiktatúra ocsmány szakadékaig, ahová beledobták magukat, utálatosan végezve szereplésüket, ami méltó befejezés lett volna számukra, ha magukkal nem rántották volna honfitársaik millióit és az egész országot. Ugyan ki hangoztatta közülük a törvény és becsület uralmát? Hiszen kigúnyolták a demokráciának legkezdetlegesebb követelményeit is néptörvényeknek elnevezett ukázaikkal? Hiszen a bolsevik pártot, amely Budapest legaljasabb söpredékét toborozta össze, ők ismerték el politikai pártnak s közönséges bűncselekményeiket politikai bűncselekményeknek!

Az októberi lázadásnak ők voltak a jakobinusai, ők voltak a hegypárt, nekik nem voltak és nem is lehettek girondistáik, de hogy ők most szerényen girondistáknak nevezik magukat, az már nem is vakmerőség, nem is ferdtés, hanem nevetségesség.

Mi az a *másik magyar Gironde*, amelyről föntebb szólottunk, a jóhiszeműen tévedők *magyar Gironde*-jé?

Amint egy legutóbb megjelent már említett magyar folyóiratból olvassuk, ez a *magyar Gironde* azoknak az összeségének, akik az októberi lázadás előtt bizonyos reformok szükségességéről tanácskoztak, de szembe akartak szállni azzal a romboló irányzattal, amely az éveken át tartó aknamunkával az októberi merényletet készítette elő.

Amint a francia forradalom Gironde-jának ismertetéséből láttuk, ez az elnevezés közönséges, naiv tévedés.

Ez a, sajnos, teljesen eredménytelen s tulajdonképpen a nagy nyilvánosságig el sem ért mozgalom nem lehet Gironde, mert nem volt forradalom, amellyel alapjában eszmei közösségben állt volna. Mikor pedig 1918 októbere elkövetkezett, a mozgalom megállt, aminthogy a szökött matrózok fegyverére támaszkodó lázadással szemben nem érvekkkel, hanem fegyverrel szokás szembeszállni. Figyelmeztetjük ennek az elnevezésnek híveit, hogy ezzel különben is legitimizálják az «őszirózsás forradalom» romantikus hazugságát éppen úgy, mint azok, akik «ellenforradalomról» beszélnek, ami forradalmat feltételez.

Mit is mond Hugó Victor a forradalomról? «A forradalmak nem véletlenségből, hanem szükségszerűségből születnek. A forradalom visszatérés attól, ami mesterséges, ahhoz, ami természetes.» Ugyancsak Hugó Victor mondanása: «Megesik, hogy töredék bitorolja a hatalmat; ilyenkor feltámad az egész ... az egésznek háborúja a töredék ellen fölkelés, forradalom, a töredéknek támadása az egész ellen lázadás.»

Vájjon van Magyarországon épeszű ember, aki azt állíthatná joggal, hogy Hugó Victor meghatározása a forradalomról, amelyet mi fenntartás nélkül elfogadunk, alkalmazható az októbrizmusra? Hogy Fényes László matrózai, a szökött katonák, a Kéri Pálok, a Hock Jánosok, a Tisza-gyilkosság megjutalmazott friponjai, a Kunfi Zsigmondok és társaik a magyarság többsége nevében cselekedtek?

Az októberi mozgalmak vezetői csak a magyarság erkölcsi Mohácsának képviselői lehetnek s ha a francia forradalomból akarnak példát venni, egész bátran kezdenek a septembriseur-ökön s folytathatják a különböző komitéken. Ezeknek emlékezete ma is friss, átkozott és iszonyatos.

Nemzetközi szervezet a bolsevizmus ellen.

Minthogy a III. Internacionálé fennállása és működése egyetemes fenyegetés és veszedelem minden polgárosult állam, a keresztény művelődés és az egész világ békéje ellenében, nagyon is közelfekvő a gondolat, hogy a civilizáció védelmében minden érdekelt államnak egyöntetűen és közösen kellene eljárnia.

Ha megállapítható is, hogy a III. Internacionálnak, mint az emberi kultúra és az egész erkölcsi világrend veszedelmének tudata ma már általános, az egyes államok

ennek következményeit vagy egyáltalában nem, vagy csak részben vonják le. Ennek magyarázata pedig nem egyéb, mint az, hogy a III. Internacionálé *alteregója*, a magát szovjetkormányának nevező bitorló társaság a nagy Oroszország tényleges hatalmát képviseli a vörös hadsereggel, a különféle hóhérszervezetekkel és a két világrészre szülő birodalom kimeríthetetlen anyagi erőforrásaival. Európa szégyenkezni fog egykor, hogy megalkudott ezzel a világ-történelemben példátlan rémuralommal, aminek egyetlen mentsége s egyúttal a közel évtizedes rémuralom fennállásának talán egyetlen magyarázata az, hogy ez a rémuralom katonailag megvívhatatlan.

Azok, akik egyébként nagyon helyesen e rémuralom összeomlására számítanak, viszont abban tévednek, hogy a bolsevista veszedelem az összeomlással megszűnik. A III. Internacionálé nem elméleteken épült fel, amiknek megcáfolása könnyű, hanem az emberi lélek mélyén rejtőző alacsony indulatok felkorbácsolásában rejlik az az apokaliptikus erő, amely neki létet adott. Ezek az indulatok megmaradnak az emberiségben a III. Internacionálé összeomlása után is, és készen fogja azokat találni minden bujtogató, akit nem reménytelenül csábít az a lehetőség, amelyre Lenin és cinkosai adtak örökös példát.

Feltétlen szükségesség tehát a művelt társadalmakba tömörült emberiség önvédelme szempontjából olyan szervezet, amely megvalósítja a közös ellenség ellen való közös és egységes küzdelem gondolatát.

Párizsban 1924 júniusában alakult meg a *L'Entente Internationale contre la lile Internationale* több európai állam kiküldötteinek és orosz menekülteknek részvételével. Az alakuló értekezlet abból az elvitathatatlanul helyes alapelvből indult ki, hogy a Komintern nemzetközi szervezet lévén, csak nemzetközi szervezet veheti fel vele szemben a harcot a siker reményében.

Ennek az antibolsevista világszervezetnek állandó irodája Genfben van. Élén Théodore Aubert áll, a híres védőügyvéd, aki a Svájcban megölt Vorovski szovjet-ügynök felmentett gyilkosának, Conradinak bűntársát, Polunint védte. Az iroda vezetésében tevékeny társak még egy svájci ezredes és egy menekült orosz orvos.

Alkalmam volt az iroda vezetőinek munkásságát tanulmányozni s arról győződtem meg, hogy az ő önzetlen tevékenységüknek máris adósa az egész művelt világ. Az iroda kötelékébe tartozó nemzeti csoportokat szerveztek a világ minden részében, sőt sikerült magában Oroszországban is egy ilyen természetesen titokban működő

csoportot létesíteni. Ezek a csoportok hiteles jelentésekkel látják el az irodát, amelyek adatai alapján az iroda első-sorban a Komintern lázító tevékenységét leplezi le politikai, gazdasági és társadalmi téren. Ezzel kapcsolatosan hiteles adatokat szerez be az oroszországi rémuralom gaztetteiről és egyáltalán az orosz közállapotokról. Ezeket az adatokat történelmi kútforrásként az iroda közrebocsátja önálló kiadványaiban és *La Vague Rouge* című havi folyóiratában. A világ sajtójában minduntalan felbukkan egy tétel, amely abból áll, hogy az orosz állapotokról semmi hiteleset nem lehet tudni, mert hiszen az onnan érkező híreket pro vagy kontra elfogult emberek terjesztik. Ez a tétel hamis, mert, mint látható, igenis van olyan szervezet, amely teljesen hiteles adatokra építve teszi közzé az orosz tragédia vértől gőzölgő annaleseit. Amit a III. Internacionálé és a szovjetkormány viszonyáról, illetve azonosságáról, valamint az emberi képzeletet meghaladó terror szörnyűségeiről jelenleg kétségtelen tényékként tudunk, azt ennek az irodának köszönhetjük. Alljon itt ezekből az adatokból csak egyetlen egy, az 1923. évig bezárólag összegyűjtött hiteles adatok szerint a szovjetkormány terrorjának áldozatairól. Megöltek 28 püspököt, 1215 lelkészt, 6575 tanárt, 8800 orvost, 54.850 tisztet, 260.000 katonát, 105.000 rendőrtisztviselőt, 48.000 csendőrt, 12.850 hivatalnokot, 355.250 egyéb értelmiségit, 192.000 munkást és 815.000 parasztot.

Az iroda a múlt év decemberében a világ művelt államainak kormányaihoz emlékiratot intézett, amelyben világos okfejtéssel tárta föl a bolsevizmusnak, mint a legveszedelmesebb politikai, társadalmi, gazdasági és erkölcsi problémáinak mibenlétét, kimutatta, hogy az oroszországi helyzet javulásában reménykedni hiábavaló, feltárta, hogy a bolsevista aknamunka újabb és újabb eszközökkel folytonos és az egyes országok védekezéséhez a legnagyobb furfanggal hozzásimuló, ami magában véve az egyes kormányok közös cselekvését teszi szükségessé.

Ez az emlékirat egyébként a bolsevistaellenes küzdelem következő célkitűzéseit állítja fel:

1. Minden állam területén el kell nyomni a bolsevista propaganda üzelmeit.

2. A szovjet minden újabb elismerésének útjába kell állni.

3. Meg kell szakítani minden fennálló diplomáciai összeköttetést a tanácsköztársasági unióval abból az okból, hogy az unió a Komintern köpönyege alatt minden

állam területén a nemzetközi jogba ütköző tevékenységet fejt ki.

4. Az egyes kormányoknak a bolsevizmus üldözésének gyakorlati elvei és módszerei tekintetében megállapodást kell létesíteniök.

5. Az orosz népet támogatni kell abban, hogy lerázza magáról a Kominternt és a belőle eredő szovjeturalmat s hogy helyettesíthesse ezeket jogtisztelő kormányzattal, amely képes talpraállítani a rombadöntött Oroszországot.

Az iroda legújabb nemzetközi jogászkongresszus összehívását vette tervbe. Ezen a kongresszuson megvitatás tárgya lesz *a bolsevizmus, mint bűncselekmény* s egyúttal az egyes országok tételes törvényeinek egybevetése után megállapítják azokat az irányelveket és esetleg jogintézményeket, amelyekben a bolsevizmus sikeres bűnvádi és közigazgatási üldözése sarkallik.

Ennek a kongresszusnak előmunkálatai serényen folynak s máris az elküldött kérdőívekre bőséges és értékes anyag érkezett be neves elméleti és gyakorlati jogászoktól, úgy hogy a kongresszus eredménye elé a legnagyobb várakozással lehet tekinteni.

Az irodának rendkívül érdekes múzeuma van, különösen a bolsevista és az antibolsevista propaganda sajtótermékeiből. Különösen megdöbbentő itt az a vakmerőség és cinizmus, amely az oroszországi vallásellenes és Isten-tagadó propagandában nyilatkozik meg. Nagyon érdekes és szinte mulatságos az a propaganda is, amelyet a bebörtönzött bolsevikiek érdekében folytatnak egyes álarcos bolsevista bizottságok oly célból, hogy a polgári társadalom könyöradományaihoz hozzájussanak. Vegyes érzelmekkel láttam, hogy a múzeumban Magyarország alig van képviselve.

Mindezzel vázlatos képet akartam nyújtani egy olyan szervezetnek, amely szerényen és zaj nélkül, de az egész földkerekségre kiterjedően, hathatós módon küzd a keresztény civilizáció védelmében. Mi magyarok büszkén hivatkozunk arra, még pedig jogosan, hogy ezer éven át védelmeztük az európai keresztény kultúrát kelet barbárai ellen. Nemzeti kötelességünként vállaltuk ezt a feladatot s ma, midőn a keleti deszpoták nyomdokain újra megindult a nagy harc azért, hogy Európát a barbárság alkonyata borítsa el, Magyarországra ismét nehéz feladat vár. S ha méltán hízelgőnek tarthatjuk is magunkra a genfi szervezet egyik kiadványának ezt a megállapítását: *en Hongrie, le communisme est tout simplement inexistant*, mégis azt hisszük, nem tettünk eleget minden kötelessé-

günknek minmagunk megvédelmezése szempontjából sem, ha bele nem kapcsolódunk ennek a nemzetközi szervezetnek munkájába. Meg kell ezt tennünk azért is, mert az irredenta-gondolat is azt követeli, hogy Magyarországot, mint a becület, az igazság és a kultúra áldozatra kész harcosát ismerjék meg mindenütt a világon!

Az orosz-magyar kérdés nemzetközi jogi szempontjai.

Semmi néven nevezendő napi politikai kérdés fejtegetésébe bocsátkozni nem óhajtok. Hadik János grófnak az orosz-magyar diplomáciai érintkezés felvétele kérdésében írt cikkére tehát az alább előadottak csak annyiban vonatkoznak, amennyiben az ott felvetett nemzetközi jogi kérdések tárgyában kétségtelen tényekre utalnak, vagy ezeket a nemzetközi jogi szempontokat pontosabban jelölik meg.

Mindenekelőtt állapítsuk meg, hogy nem Oroszország és nem Szovjetoroszország az a nemzetközi jogi tárgyaló fél, amellyel diplomáciai kapcsolat létesíthető, mert a III. Internacionálé alapelveihez híven az oroszországi bitorlók Oroszországot denacionalizálták s az orosz elnevezést az orosz birodalom megjelöléséből száműzték. Az 1923-i «alkotmánylevél» négy tagállamból álló szövetséges szocialista tanácsköztársaságnak nevezi az orosz birodalmat: hivatalos elnevezésük szerint: Sojuz Socialisticeskich Sovjetskich Respublika (SSSR), franciául: L'Union des Républiques Socialistes Soviétiques (URSS). Itt tehát őszintén be kell vallani, hogy nem Oroszországgal, hanem csakugyan a magát tanácsköztársaságnak (szovjetnek) nevező bitorló társasággal való érintkezés felvételéről van szó.

A III. (kommunista) Internacionálé alapszabályai-ban, végrehajtóbizottsági és kongresszusi határozataiban a legvakmerőbb nyíltsággal adta tudtára a világnak, hogy a legvégsőig menő harcba száll a polgári társadalmak rendje és állami berendezkedései ellen; hogy nem szűnik meg a polgári világ és a modern civilizáció ellen fegyveres felkelések szításával harcolni, sőt kötelességévé teszi minden állam munkásosztályának azt, hogy hazájában a polgárháború állapotában levőnek tekintse magát, fegyveresen lázadjon fel a haza uralmi rendszere ellen s a proletárdiktatúra megvalósításáért küzdjön minden eszközzel. A III. Internacionálé e végből minden állam területére kiküldi kémeit és ügynökeit, tanácsokkal, pénzzel

látja el a lázadásra hajlandó elemeket, forradalmi szervezeteket létesít s megadja adott pillanatban a jelt a társadalmi osztályok fegyveres megrohanására s az államhatalom megragadására. Az egyes államok területén létesült kommunista pártok és egyéb forradalmi szervezeteknek sem területi jellegük, sem önkormányzatuk nincsen, hanem a moszkvai III. Internacionálé alosztályai s mint ilyenek, a moszkvai középpontnak feltétlen engedelmességgel tartoznak.

Ha tehát megállapítható az, hogy a III. Internacionálé szerves kapcsolatban van a szovjetkormánnyal, vagy annak éppen csak más változata, akkor minden állam kormánya előtt tisztán állhat az a kérdés, minden exportlehetőség, minden napi és pártpolitikai szempont mellett is, mily álláspontot kell elfoglalnia a szovjetköztársaságok orosz földön létesült szövetségének elismerése és a vele való «diplomáciai» érintkezés kérdésében.

Vizsgáljuk meg ezt a kérdést a tények világosságánál.

Ismeretes, hogy az orosz «kormány», amely a vele diplomáciai viszonyt kötő államoknak kötelezte magát, hogy területükön bolsevik propagandát nem űz, midőn megszegett szaváért feleletre vonták, azzal tért ki a felelősség vállalása elől, hogy a propagandát nem ő, hanem a III. Internacionálé űzi, amely nem hivatalos állami, hanem egyszerű pártszervezet, neki ahhoz semmi köze s arra befolyása nincs. (?) Hogy erről a kérdésről az emberi műveltség élén haladó nagy nyugati államok egyáltalában ezzel a magát kormánynak nevező társasággal vitába bocsátkozhattak, sőt ma is vitáznak, ez a szovjetnek kétségtelen, de mindenképpen érthetetlen sikere s a világtörténelem egyik legsikerültebb tréfája.

Egy kommunista folyóirat Magyarországra becsempészett 1926. évi novemberi propagandaszámából idézzük szórói-szóra a következőket: «Szovjetországban a kommunista párt szerveinek óriási jelentőségük van. *A tanácsállam gazdasági, politikai és általános társadalmi életének a kommunista párt a tényleges irányítója, szervezője és vezetője.* Ez a párt a proletárállam lelke, valóságos gondolkodó agya, végrehajtó karja és mint ilyen, mintegy éltetője az egész hatalmas birodalomnak, valamint annak ezerféle lüktető és funkcionáló szerveinek ...»

Ez tehát eléggé illetékes nyilatkozat. Aki azonban fáradságot vesz magának s kissé tüzetesebben néz bele az ú. n. tanácsalkotmány bonyolult össze-visszaságába, minden elfogultságtól menten kénytelen megállapítani,

hogy bár ez az alkotmánysszervezet nem egyéb, mint maga az intézményesített káosz, ami ebben a káoszban egységet és összetartó erőt jelent, az állandó és erőszakos beavatkozásával a kommunista párt. Vegyünk különben egy példát. 1927 április 18-án a szovjet-unió 4-ik kongresszusa két évre ismét «megválasztotta» az unió kormányának tagjait, amely áll a végrehajtóbizottság hat elnökéből és a népbiztosok tanácsának tizenkét tagjából. Már most a kormányválasztó kongresszus megalakulásának lépcsőfokain lefelé menve elérünk az egyes választókig. Hogy ezek a választók csak akkor juthatnak abba a helyzetbe, hogy a kormányzatba beleszóljanak, ha a kommunista pártsszervezetek megbízhatóságukat megállapították, arról szinte nem is kell szólnunk, ha tudjuk, hogy mindenütt, a legkisebb faluban is, a tényleges hatalmat a tizenháromprobás kommunisztapárti tagokból alakult tanácsok gyakorolják. Hogy egyébként a nem eléggé megbízható falusi lakosság választójoga nagyobb veszedelmet ne foglaljon magában, csak ötször annyi vidéki lakos küldhet egy-egy képviselőt például egy középrangú szervezetbe, a kormányzósági tanácsba, mint ahány városi lakost ruháztak fel ezzel a jogosultsággal. Meg kell itt említenünk, hogy a népbiztosok tanácsának első elnöke, Lenin, vezérszerepet vitt a III. Internacionálé élén is s ennek legfontosabb szervezeti és taktikai szabályainak egyenesen ő volt a szerzője. De bátran mellőzhetjük ennek a kérdésnek hosszabb boncolását. Köztudomású tény az, hogy az orosz földön jelenleg a mintegy 5—600.000 tagot számláló kommunista párt tartja kezében a tényleges hatalmat. Más párt nemcsak, hogy meg nem alakulhat, de ilyen pártalakításnak még titkos kísérletét is vérbe fojtják. Nyilvánvalóan következik ebből az, hogy a kormányzati szervek és szervezetek sem állhatnak másból, mint a kommunista párt tagjaiból. Márpedig ezek a szervek és szervezetek a III. Internacionálé alapszabályai szerint nem egyebek, mint a világhorradalom szervei és szervezetei s mint ilyenek, a III. Internacionálé utasításait tartoznak követni. Ebből pedig a logika megcáfolhatatlan következtetése szerint világos az, hogy *a szovjet-kormány nem egyéb, mint a III. Internacionálé sarjadéka*, teremtménye, kiküldöttje s mint ilyennek a való igazsághoz híven csak azt lenne szabad mondania, hogy a III. Internacionálé köldökzsínóráján függök, de azt semmiesetre sem, hogy ehhez, a magát világpártnak nevező alakulathoz semmi közöm sincs. Jogi és logikai értelemben tehát a szovjet-kormány nem egyéb, mint a III. Internacionálé

átruházott hatáskörében eljáró szerv, aminthogy nem egyebek a «szovjet-alkotmány» egyéb szervei sem.

Mily fontos kérdés az is, mi a jogi megítélése annak a helyzetnek, amelyben Magyarország diplomáciai kapcsolat nélkül Oroszországgal ma van? Szem előtt tartva a fejtegetéseink elején jelzett különbséget a nemzetközi jogi értelemben vett (rég) Oroszország és a mostani orgyilkosok által létesített tanácsköztársasági szövetség között (amely nem átalotta 1927 június 14-én Finnországhoz intézett «jegyzék»-ében elismerni, hogy szovjet-«törvényei» szerint rendőrségi jelentésre, bírói ítélet nélkül kivégezhetők a szovjet ellenei), mondom, szem előtt tartva ezt a különbséget, csak egyszerűen idézem a magyar királyi Kúriának 1923. évi október 24-én hozott B. I. 4625/1923. sz. ítéletét. Ez az ítélet a kristályos jog szellemében világosan dönti el a kérdést. Ennek ismeretében igazán nevetségesnek tűnik fel az a politikai szempontokból eredő tétova érvelés, amely a mai Oroszországnak jogi (!) elismerése tényét akarja Magyarországra nyakába varrni.

Íme az ítélet szövege szószerint: A kir. Kúria megállapítja, hogy:

az 1921. évi XXXIII. törvénycikkkel törvénybeiktatott trianoni békekötés a volt orosz birodalomnak Szovjet-Oroszországra vonatkozó részére nem vonatkozik;

továbbá, hogy a bresztlitovszki békekötés törvénybeiktatva sohasem lett, tehát az nemlétezőnek tekintendő s így a magyar állam és Szovjet-Oroszország között az ellenséges viszony jogilag ma is fennáll.

De az ellenséges viszonynak tényleges fennállását is nyilvánvalóvá teszik azok a köztudomású tények, hogy Szovjet-Oroszország a magyar hadifoglyokat a bresztlitovszki és trianoni békekötés után is fogolytáborokban, mint ellenséges hadifoglyokat kezelte, azokat sanyargatta és hazájuk iránt hűtlenségre csábította és pedig gyakori esetben sikeresen; hogy a hadifoglyok kicserélése iránti tárgyalások és ezek végrehajtása nem közvetlenül, hanem semleges állam közvetítésével, ennek területén és garanciája mellett történtek meg;

hogy Szovjet-Oroszország a magyar állami és társadalmi rend erőszakos felfogatására és megsemmisítésére is minden lehetőt elkövet, az erre irányuló mozgalmakat szervezi, irányítja, pénzzel és más módon segíti s készen áll arra, hogy belső zavarok előidézése esetén a kínálkozó lehetőség felhasználásával Magyarországra fegyveresen is betörjön.

Eddig szól az ítéletnek minket a tárgy szempontjából érdeklő része. Minden ténybeli megállapítása és jogi következtetése amilyen súlyos, olyan igaz. Nem teszi ugyan meg az általunk nemzetközi jogi szempontból megtett különbséget a jogfolytonosság Oroszországra és a bitorlóktól békóba vert Oroszország között, ez azonban mitsem változtat a döntés érdemén, ellenben ma bámulatos éleslátást tulajdoníthatnánk a szovjet-kormány és a III. Internacionálé az ítélet szavai szerint magától értetődő azonossága megállapításának, ha nem tudnók, hogy az ítélet idején Lenin szereplése révén ez az azonosság még jobban kidomborodott a csak kevésbé figyelő szem előtt is.

Végül még egy oldaláról kell szólnunk a felvetett kérdésnek. Sokan komolyan veszik azt és ehhez messzenemő következtetést fűznek, hogy a II. Internacionáiban tisztulási folyamat indult meg, mert a III. Internacionáléval szemben egyre inkább állást foglalnak. Mi őszintén szólva, ilyen tisztulási folyamatot sehol sem látunk. Ellenben tudjuk azt, hogy a II. (szocialista) Internacionálé ugyanazon végső célt írta zászlajára, mint a moszkvai Internacionálé. Tudjuk azt is, hogy az egyes II. Internacionálé kötelékébe tartozó pártok tesznek ugyan kommunistaellenes, meglehetősen óvatos deklarációkat, ezt azonban nem tekinthetjük egyébnek, mint taktikai fogásnak, amely a polgári társadalom megtévesztését célozza. Edo Fimmen a II. Internacionálé szervezetei éléről szervezett annak idején fuvarozási bojkottot Magyarország ellen. Miért? Azért, mert Magyarországon a bolsevista gonosztevőket bűnvádi üldözés alá vették s néhány tucat orgyilkost halálra ítélték. Mikor valamely országban a bolsevizmus bajba kerül, a II. Internacionálé melléjük áll s ha egyebet nem tesz is, a szabadság, a demokrácia, a humanizmus jelszavait hangoztatva kíméletet követel számukra. Ellenben sehol sem olvastuk azt, hogy a II. Internacionálé szervezeteiben bent ülő bolsevista elemeket kíméletlenül kiszórta volna a tagok sorából s velük véglegesen és megbélyegzőleg leszámolt volna. Nagy oka van arra a II. Internacionálénak, hogy ezt ne tegye meg. A magyarországi szomorú példa mindent megmagyaráz, ahol huszonnégy órán belül elejtette a II. Internacionálé a bolsevisták ellen hangoztatott összes kifogásait s velük a hatalom megszerzésének mámorában egyesült. A II. Internacionáléban nem tisztuló folyamat van, hanem bomlás. A II. Internacionálé sok tisztább látású vezető embere belátta ugyanis, hogy a marxizmus képtelenségeinek komolyan

vételével sem hazájuknak, sem a munkásosztálynak javát nem szolgálják. Ézért sok elvét nyíltan megtagadták pártok és vezérek (MacDonald még az osztályharcot is elveti), aminek viszont az lett a következménye, hogy velük szemben az integer marxizmus programjával léptek fel egyesek s a szertelen ígéretekkel megbódított tömegeket a bolsevisták táborába terelték. A II. Internacionálét tehát tulajdonképpen vagy a felbomlás veszedelme környékezi vagy ami rá nézve ugyanaz, a bolsevista hullámokban való elmerülés. Annyi azonban egyelőre bizonyosnak látszik, hogy a III. Internacionálé ellen való harc: harc a II. Internacionálé ellen is s a polgári társadalom jól teszi, ha szem előtt tartja, mily talajból nőtt ki a bolsevizmus fája s hogy e talajnak egy kertésze van a II. Internacionáléval.

Politikai büntettes-e Kun Béla vagy közveszélyes gonosztevő?

Mikor Kun Béla és társai a bolsevista rémuralom összeomlása után Magyarország területéről Német-Ausztria területére szöktek, az osztrák kormány kijelentette a szökevényekre nézve a menedékjogot. Logikus következménye volt ennek az eljárásnak, hogy az osztrák kormány később megtagadta Magyarországnak a közönséges bűncselekmények miatt körözött szökevények kiadatását, hiszen a menedékjog megadásával őket politikai menekülteknek tekintette, már pedig általános szabályként fogadta el a tételes nemzetközi jog is, az irodalom is, hogy a politikai menekültek nem esnek kiadatás alá.

A magyar közvélemény annak idején joggal tekinthette volna kihívásnak az osztrák kormány döntését, mert abban a meggyőződésben élt, hogy Kun Béla és társai nemcsak közönséges gonosztevők, hanem az egyetemes emberi kultúra ellenségei is amellet, hogy Magyarországnak felbecsülhetetlen anyagi és erkölcsi kárt okoztak. A döntés tehát a minden művelt államot kötelező erkölcsi szolidaritás megtagadásával volt egyértelmű, mert az ilyen banditáknak pártfogása, politikai menekülteknek nyilvánítása nem egyéb, mint felbátorítása a társadalmi rend felesküdt ellenségeinek. Az elutasító döntést tehát a magyar közvélemény bizonyos pártok és irányzatok túlsúlyának tulajdonította, mely ideig-óráig lenyűgözte az osztrák kormány cselekvő szabadságát s inkább részvétellel nézett erre az államra, amely akkor

tétován vergődött elszunnyadt és meghalt isteneinek lábánál.

Kun Béla az osztrák kormány jóindulata révén bánatlatlanul távozott el Moszkvába a III. Internacionálé védő szárnyai alá. Elvetemültségéről azonban újabb bizonyítékokat adott a világnak, mert mint orosz szovjethőér újra forgalomba hozta nevét, amikor barbár kegyetlenséggel gyilkolta halomra terrorlegényei élén a jog és becsület híveit a krimi félszigeten. Ezenkívül több ízben jelent meg Bécsben, ahol a Magyarország ellen szervezett moszkvai propaganda-ügynökség keretében újjászervezte a magyarországi bolsevista pártot és előadásokat tartott a Magyarországra küldött szovjetügynökök tanfolyamán.

Magyarország állami és társadalmi rendjének erőszakos megsemmisítése végett újabb bolsevista összeküvés személyes megszervezése végett Bécsbe utazván, Kun Bélát most letartóztatták. A magyar kormány megismételte kiadatási kérését. Az osztrák kormánynak tehát újból döntenie kell.

Kun Bélát ezúttal politikai menekültként tartani nem lehet. Ezt az osztrák hatóságok is elismerték, amidőn ellene bűnvádi eljárást indítottak s letartóztatták. A kérdés tehát az, hogy az osztrák kormány felül vizsgálhatja-e hivatali elődének korábbi álláspontját a magyar kormány megismételt kiadatási kérelmének előterjesztésére. Bizonyos, hogy nincsen oly nemzetközi jogi szabály, amely az osztrák kormányt megkötné abban, hogy hivatali elődének döntésétől eltérjen. El is kell térnie, mert az előző döntés beleütközött a nemzetközi jog alapelveibe és beleütközött az állam és társadalom erkölcsi alapjaiba.

A magyar állam közönséges bűncselekmények miatt kéri Kun Béla kiadatását. Az osztrák kormány annak idején azt az álláspontot foglalta el, hogy Kun Béla a nemzetközi jog szempontjából politikai bűntettet követett el. Mi tekintessék politikai bűntettetnek, ennek a valóban nem egyszerű kérdésnek eldöntése kétségtelenül annak az államnak hatáskörébe tartozik, amelytől a kiadatást egy másik állam követeli. Ebben a kérdésben azonban a nemzetközi jog már elfogadott bizonyos kijegyezsedett elveket, amelyek alapján Kun Béla ügye pontosan elbírállható. Az *Institut de droit international* 1892-ben Genfben hozott határozata ugyanis többek közt a következő irányelveket mondta ki:

nem adható ki senki a viszonylagos, vagy vegyes politikai bűntettekért sem, kivéve azt az esetet, amikor fegyveres

kézzel elkövetett legsúlyosabb bűncselekményekről van szó, például gyilkosság, rablás, mérgezés, stb. büntette forog fenn;

felkelés vagy polgárháború folyamán elkövetett cselekményekért csak akkor van kiadatásnak helye, hogyha a vandalizmusnak, barbarizmusnak jellegét viselik magukon és sértik a civilizált népek hadijoga által elismert elveket;

nem tekinthetők politikai természetűeknek azok a büntettek, amelyek nem valamely konkrét állapot vagy határozott kormány forma, hanem a létező társadalmi rend alapjai ellen irányulnak.

Az újabb nemzetközi jogfejlődés megegyezett abban, hogy sem az anarchisták, sem a nihilisták nem tekinthetők politikai büntetéseknél a genfi irányelvekhez képest. Ha tehát az Institut de droit international idézett két első tétele vitatható lenne is a fennforgó esetben, nem lehet kétséges, hogy Kun Béla, mint a III. Internationale tagja, felbéréitje és ügynöke úgynevezett külügyi népbiztosi működésében elkövetett gyilkosságaival a létező társadalmi rend alapjai ellen általában tört.

Erről vitatkozni sem lehet, mert a III. Internationale nyíltan hirdeti minden polgárosult állam kormánya ellen a fegyveres felkelést, nyíltan hirdeti a harcot a haza eszméje, a vallás- és a keresztény művelődés minden eredménye, a család, a házasság és a tulajdon ellen. A III. Internationale százszor bebizonyította, hogy ezek B. kijelentései nem üres fenyegetések, hanem szörnyű realitások. Bebizonyította ezt számos állam területén szervezett összeesküvéseivel és véres merényleteivel, bebizonyította ezt, a legutóbb a cseka tízéves jubileumának megünneplésekor, amikor hivatalosan elismerték, hogy a cseka tízéves fennállása alatt mintegy hárommillió embert küldött a halálba csak azért, mert ragaszkodtak ezek a művelt emberiségnek még a nagy francia forradalom által is elismert elidegeníthetetlen jogaihoz. Hárommillió áldozat! Milyen könnyű leírni ezt a számot, de mennyi könnyet, mennyi borzalmat, mennyi gyalázatot rejt ez a szám! Rejti Dante álmát a pokol minden szenvedéséről, rejti azt a ténnyt, hogy Dante pokla megvalósult a földön.

Kun Béla kiadatási ügyét elég világosnak tartjuk arra, hogy semmiféle formula nem helyezkedhetik a józan ész, az államok öfenntartási joga és a művelt államok erkölcsi szolidaritása követelményeivel szembe. A III. Internationale büntetesei vagy örültek, vagy közönséges gonosztevők, szövetezéseik közönséges bűnbandák, cselekményeik miatt mindenféleképpen büntetőjogilag

kell eljárni. Igen, ezt követeli, amint kimutattuk, a helyesen értelmezett tételes nemzetközi jog, ezt követeli az örök erkölcsi eszmény, amely ott lebeg hegyeink, völgyeink és folyóink felett, amelynek uralmát le nem dönthetik önmagukkal megalkuvó nemzedékek.

Az átértékelt francia forradalom.

Lehet-e még újat írni a francia forradalomról?

Így kiált fel a múlt század végén megjelent művében egy történétíró s szinte képtelenségnek látja még a gondolatot is, végigtekintve a francia forradalom példátlanul nagy irodalmán, amely már egyes személyekre, vidékekre és intézményekre is elkülönítette a történelmi kutatást s az adatok bőségével szinte teljessé tette a nagy forradalomnak minden szempontból való megítélésre alkalmas anyagát. Bármennyire érthető volt is ez a felkiáltás, tekintve a történelmi adattár összehordott nagy halmazát s azt, hogy minden világnézet és pártárgyalat elmondta véleményét a nagy francia forradalomról, elmondták a nagy szellemek a legjelentéktelenebbikig, nem számolt ez a történétíró azzal, hogy új idők új szempontokat teremtenek s ezek az új szempontok a történelmi anyagból olyan új bizonyítékokat hoznak felszínre, amelyeket a régi szempontok elhanyagoltak.

A XIX. század uralkodó eszméi.

A XIX. század minden restaurációs mozgalom ellenére ideálnak tekintette a köztársaságot, mert benne a demokrácia és a parlamentarizmus akadálytalanabb érvényesülését látta biztosítottnak. A nagy tömegek érzésvilágába bedobott szociális eszmék pedig az államformák új megítélését tették rendszerré s ebben ugyancsak kiemelkedő helyet foglalt el a köztársasági ideál. Ezért érthető, hogy a francia forradalom eseményeit és embereit, bár olyan történétírók mint Taine, Michelet és Carlyle, nem fukarkodtak kárhoztatásukban, hosszú időn át a történétírók és publicisták egész serege általában az Ancien régime bűneinek és hibáinak eredőjeként fogta fel. Észertint a történetszemlélet szerint tehát a nagy francia forradalom a történelmi erők szükségszerű következménye volt, okozat, amelyért a maga egészében egyes emberek nem is tehetők felelőssé. A sok gatzett és becstelenség tehát, amely a forradalmi vezérek számlájára írható, a

forradalom megítélése szempontjából részletkérdéssé törpült el. Így alakult ki a körülbelül általánosnak mondható felfogás, amely a nagy forradalmat nagy idők kinyilatkoztatásának fogta fel, amely felfogást *John Morley* ekként fejezett ki: A francia forradalom nagyot lendített nemcsak a francia nép, hanem az egész emberiség boldogságán, viszont azt, hogy csupa jótékony eredményeket szült bajok nélkül, bolondság lenne állítani.

Egy évszázad lepergése után azonban megváltozott a helyzet. Talán éppen a mi napjaink azok, amelyek legjobban mutatják, miként változik meg egy kor felfogása nagy történelmi eseményekről, eszmékről s már-már bálványá emelt s Pantheonba vitt emberekről. A köztársasági ideál ragyogása elhomályosult napjainkban, amikor vakmerő kiáltások hangzanak fel arról, hogy az egész világot bolsevizálni kell s egyetlen tanácsköztársaságga kell erőszakkal átalakítani. Magát tudományosnak nevező rendszer tanításait terjesztik a kapitalisták kifosztásáról s vagyonuk szétoztásáról. Megingott a hit a parlamentarizmusban is. Kitűnt, hogy a parlamentarizmus gépezetében hiba van, mert nem tudja megakadályozni a kormányok önkényét s mert a képviselők parlamenti szabadsága sem biztosíték arra, hogy ezt a szabadságot a nagy összesség javára értékesítik. A parlamentarizmusban való bizalom hanyatlásával szertefoszlott a demokrácia varázsereje is. A XIX. század folyamán nagy visszhangot keltett ez a szó a néptömegekben, ma a legjobb esetben vállukat vonogatják, ha hallják. A népszuverenitás álomnak bizonyult, mert kiderült, hogy a demokrácia programja nem zárja ki azt, hogy a képviselők és kormányok a fenséges nép teljes félretételével azt tegyék, amit jónak és hasznosnak látnak, cselekvéseikben pedig az esetleg jó előre megalkotott pontos szabályok sem kötik őket, nem fenyegeti őket ellenőrzés s magukról ledobhatnak minden féket. Mindezekhez még hozzá kell venni azt, hogy a képviselők függetlenségéről a parlamenti demokráciában komolyan szólni sem lehet, mert hiszen általában nem egyebek, mint pártjuknak és választóiknak függvényei. Ez a parlamenti demokrácia virágzóvá tette a képviselőknek a választók kegyeit hajhászó demagógiáját, amely mint hatalmi tényező, szépen osztozkodik a másik hatalmi tényezővel, a kapitalizmussal, amelyet egyébként az üzletemberek demokráciájának is lehetne nevezni.

Ezzel a kesernyés világszemlélettel továtűnt a varázsa a gondolkodó ember előtt ezeknek az egykor oly hatalmas

erejű szavaknak is: szabadság, egyenlőség, tetvériség. A modern ember szeme láttára és füle hallatára mennek végbe a legcinikusabb visszaélések ezekkel a fogalmakkal és jelszavakkal. Napjaink embere látta, miként hipnotizált néhány csirkefogó és kalandor ezekkel az igékkel tömegeket, látta, hogy később néhány gonosztevő miként alapította meg zsarnokuralmát államokon és nemzeteken s bitorlását ezekkel a jelszavakkal bástyázta körül. Megfigyelhette néhány nagyratörő lelkiismeretlen ember romboló terveit részleteiben is. Mosolygott eleinte és csak később tudta meg, mi a jelentősége annak, mikor pár ember mozgósította a csöcseléket az utcán; a csöcselék rombolt és gyilkolt és másnap azt írták egyes lapok: «A fenséges nép ereje tudatára ébredt s megreszkettette azt a kisebbséget, amely ma még azt hiszi, hogy az ő kezében van a hatalom.»

A XX. század új történet szemlélete.

Mindez megállította útján a francia publicisztikát és történetírást a nagy forradalom értékelésében. Megcáfoltak látja a tanítást arról, hogy a forradalmak kitörése szükségképpen gazdasági, politikai, társadalmi és erkölcsi feltételektől függ. Az orosz bolsevista rémuralom, íme, megvalósult, sőt tartós tényné vált, jóllehet Oroszországnak 1917-i állapota semmiképpen sem hasonlítható össze Franciaországnak 1789-i állapotával. Az orosz forradalom világosan megmutatta, hogy azt mégis olyan emberek robbantották ki, akik jól ismerték a nagy francia forradalmat minden részletében, alkalmazták módszereit, megismételték minden epizódját és megmintázták személyiségeit; a bolsevista internacionálé középponti végrehajtóbizottságában felismerhető a hírhedt konvent tagjainak minden szava, minden színészi fogása, minden intézkedése. Emellett a bolsevizmus nem csinált titkot annak felismeréséből, hogy forradalmat, államok és társadalmak összetörését mesterségesen is lehet rendezni s iskolákat állított föl a lázadás, a forradalom és a polgárháború előkészítése és sikeres keresztülvitele végett.

A francia történetírásnak és politikai irodalomnak ez az új iránya természetesen nem tagadja, hogy a forradalmak és lázadások megrendezőinek ott mindenestre jó talaja van, ahol igazságtalanság és önzés jellemzi az uralkodó osztályokat s ahol elkeseredés és elégedetlenség vert tanyát a széles néprétegekben. De tagadja, hogy bármily társadalmi válság szükségszerű megoldása lenne

a lázadás és a rombolás, amely mindenkor kockára dobja az egész nemzet életét.

Weygand tábornok, a «varsói győző», maga állt egy társadalmi egyesülés élére Párizsban, amely a forradalmi szellem ellen bontott zászlót s itt a következő kijelentéseket tette: Megvan a tiszta és határozott véleményem arról, mi az igazi célravezető eszköz a bolsevista izgatás ellen. Azért jöttem ide, hogy e vélemény helyességeiről meggyőzzem a szellemi és erkölcsi élet magaslatán állókat, minthogy, sajnos, hiába nyilvánvaló előttünk a vakmerő szándék, rohammal bevenni Európa egyik fővárosát a forradalom számára, a helyes védekezést tekintve, megszólnak a nézetek.

Forradalmi propaganda és törvényes uralom.

Az új történet szemlélet tehát nagy figyelmet szentel annak a kérdésnek, miként védekezhet a törvényes uralom a forradalom előőrseivel és rohamcsapataival szemben. A francia forradalomról szóló újabb történeti művek és tanulmányok kimutatják a forradalom vezéreinek tudatos bujtogató módszereit és egyéni céljait, sőt a forradalmi eszmekör előfutárainak, így Rousseau-nak tanításait is nem egy vonatkozásában nem hagyják meg a bölcsélet magaslatán, hanem az agitációs irodalom szintjére süllyeszti alá. Ez újabb történetírók közül *Madelin-t* emeljük ki különösen, aki az elmúlt télen nagyszerű nyilvános előadásokat tartott Párizsban a forradalom főbb szereplőiről. Ezekben az előadásokban a forradalmat csináló, céljaikkal és módszereikkel tisztában levő embereken volt a hangsúly, nem azokon az előző eseményeken, amelyeknek oly sokat hangoztatott hatását szemléltették azelőtt a forradalmakban. Ezeknek az előző eseményeknek rejtelmes közrehatását azonban senki sem érzékelhette világosan, míg az emberek tényei magyarázat nélkül és önmagukért beszélnek. *Madelin* előadásait óriási közönség hallgatta végig s nagy tetszés fogadta újszerű megállapításait. Valóban a francia forradalom világosan mutatja, miként lehet csinálni a legádázabb zsarnokság számára is közvéleményt s hogy a közvélemény csinálásának törvényei vannak, amelyeket bárki alkalmazhat, aki ismeri őket. A francia forradalom vezérférfiai szintén ismerték ezeket a törvényeket s mindaddig nem is volt számításaikban hiba, míg vetélytársakat nem kaptak e törvények ismeretében.

Az új irány természetesen leszállítja piedesztáljaikról

a forradalom embereit, elosztatja az alakjaik köré fonódó, már-már mitologikus ködöt s Robespierre-ről például megírja azt is, hogy négy hónappal született szüleinek házasságkötése után. Sieyés abbét pedig, aki az emberi jogok kinyilatkoztatását szerkesztette, egyszerűen a forradalom vakondokának nevezi. A nagy forradalom okainak nyomozásában pedig nem habozik megállapítani, kétségtelenül napjaink eseményeinek hatása alatt, hogy a forradalmat elsősorban a kormány erélytelensége és ostobasága okozta.) Föleleveníti a forradalom előestéjén történt eseményeket s azt, hogy a kormányt maga Mirabeau gróf figyelmeztette a sok megzavart fejre és arra, mily veszedelem van abban, ha a csöcselék elhiszi magáról, hogy az ő erejének engedni fognak. Így válaszoltak Mirabeau grófnak a kormánykörök: «A véres forradalmak ideje elmúlt. Félelemre nincs okunk! A türelem és emberies érzés uralmában élünk, *cetté philosophie du coeur*, a szív bölcselete már megszelídítette az erkölcsöket és a lelkeket!» Szegény XVI. Lajos maga is így szólt: «A polgárháború gondolata borzalommal tölt el! Nem akarok erőszakosan uralkodni. Az Eg meg fog óvni engem attól, hogy akár egyetlen ember is elpusztuljon miattam!» Ahelyett tehát, hogy a forradalom szóvivőit elfogatta volna, egyezkedett velük; ahelyett, hogy a látható vezetők fejét leütötte volna, úgy gondolta őket ártalmatlanná tenni, hogy titokban pénzelte őket. Természetes, hogy a mozgalom nem szűnt meg, hanem újra, meg újra előrenyomult, mind elkeseredettebben.

Az engedmények lélektana.

Az új politikai történelem pálcát tör az ostromlott uralom habozásán és megrettenésén s megállapítja, hogy XVI. Lajos politikája a gyengeség és lemondás politikája volt. Engedményei nemhogy lefegyverezték volna, hanem megerősítették a forradalmi mozgalmat. Az igazság és okosság az lett volna, hogy megbüntesse a törvényes uralom ellen lázító ellenségeit, ehelyett sorra feláldozta boldogtalan barátait. Ahelyett, hogy a kérlelhetetlen megtorlás eszközeit vette volna igénybe a rend ellenségeivel szemben s nem sajnálta volna kiontani a felkelők vérért, felnyitotta a forradalom összes zsilipeit és közvetlenül okozója lett annak, hogy annyi ártatlan vér folyjék el. A rosszul értelmezett emberiség nevében tehát ez a szerencsétlen király a legembertelenebb zsarnokságba taszította hű alattvalóit. Az 1789-i év hivatalos optimizmusa

szivacccsal akart eloltani egy tűzvést s míg egyesek a rög-tönbíraskodás kihirdetését és a királynak diktátori hatalommal való felruházását indítványozták, a kormány további engedményeken töprengett, megrettenve a Marat-k, Loustalot-k és Desmoulins-ek forradalmi sajtójának vért és gyűlöletet lihegő cikkeitől.

A forradalom új francia értékelése rámutat arra, hogy végső eredményben minden forradalmi mozgalom előkészítése egyazon szövegekkel történik. Minden forradalmi mozgalom előestéjén megjelennek a bujtogatók s megindul a rég elcsépelet, de kipróbált hatású szavak áradata. Mindig akad világosan látó ember is, aki figyelmeztet a gyászos következményekre, aki leleplezi az éhes felforgatókat. *André Chénier*, a költő, ha nem is a forradalmi mozgalmak lelegején, de mindenesetre még idején leleplezte azokat, akik a felforgató mozgalmak zászlaját kitűzték. Ezek azok, — mondotta — akik a becsületességet a legsúlyosabb igazságot tartják s tulajdonképpen ez ellen hirdetnek rombolást és lázadást. Nem azért gyűlölik ezek a régi uralmat, mert rossz volt, hanem mert uralom volt. Gyűlölni fogják az újat is és gyűlölni fognak minden uralmat, bárminő legyen is.

André Chénier később életével fizetett éleslátásáért és szökimondásáért, de megsemmisült a régi uralom is, mert nem volt képes felismerni Chénier igazságait. A kormány megpróbálkozott ugyan a forradalmi propaganda bizonyos korlátozásával, ám hatásos rendszabályokra magát elhatározni nem tudta. A hivatásos demagógok aljas csoportja komoly akadály nélkül fejlesztette ki vad, vérre szomjas ambícióit, jóllehet minden képességük a szakadatlan s folyton erősödő ordításban állt, szórva a gyűlölet és lázadás magvait. Maga a nemesség sem feszítette ki mellét a társadalmi rend felbomlasztóinak mindegyre előbbre törő csapatával szemben, mert általában divatba jött kacérkodni a forradalommal, amint már előbb is kacérkodott azzal a bölcsészettel, amelynek virágai most kinyíltak a társadalom mocsaraiban.

Ez a türelem, ez a gyengeség, ez a politikai optimizmus és a snobizmusnak ez a leggonoszabb fajtája okozta a hatalomtól való megválást, XVI. Lajos halálát és a forradalomtól való megszabadulást. Ez a modern francia publicisztika és történetírás ítélete a francia forradalomról. A vörös rém vigyorgása mellett figyelmébe ajánlja a harmadik köztársaságnak, hogy jó lesz nem elfelejteni a királyság bukásának politikai és lélektani okait.

A belső ellenség.

Azoknak a nagyszabású bolsevista összeesküvéseknek emléke, amelyet Szántó Zoltán és társai Magyarországon szerveztek, a kir. törvényszéknek megnyugvást keltő ítéletével, jó időre el fog tűnni a közvélemény érdeklődéséből. Érdemes azonban az ítélet után néhány tanulmányt levonnunk a történelemből, mert olyan kérdéstről van szó, amelyet nem szórhatnak be a szelek a feledés homokjával.

Gustave Lebon a modern forradalmi mozgalmak okait kutatva találóan említi fel, hogy a történetírók közt divat lett a forradalmi események úgynevezett mélyebben fekvő okait meghatározni. Így jutnak el sokszor olyan okokhoz, amelyek egész távol esnek a forradalmi eseményektől, sőt teyüik hozzá, amelyeknek semmi közük sincs a beállott forradalmakhoz. Mikor az orosz forradalom kezdetén a parasztkatonák elhagyták lövészárkaikat, ezt nem azért tették, mert az orthodox marxizmus eszméi termékeny talajra hullottak lelkükben s égtek a vágytól megismerni a proletárdiktatúrát, hanem azért, mert a bujtogatok a földbirtokosok vagyonát és életét szabad zsákmánynak jelentették ki. Így rombolta le az orosz forradalom a társadalmi összetartást s tette az orosz hadsereget huszonnégy órán belül gyáva hordává.

Ma már mindenki tudja, hogy a kommunista internacionálé egységes központi irányítás alatt álló szervezet, amelynek az úgynevezett kommunista pártok szerves, önállóság nélkül való részei. Ez a szervezet az egész világot be akarja hálózni, hogy minden országban összegyűjtse s harci szervezetté alakítsa a lázadás, a polgárháború és a hazaárulás hiveit. Hogy e szervezetben való közreműködésre elsősorban a söpredék lesz hajlandó, ez nem társadalmi probléma, valamint az sem, hogy a söpredéken kívül olyanok is csatlakozni fognak, akik nem tartoznak a társadalom csatornáiba, mert ezek a mindenütt felfedezhető számító kalandorok a társadalmi egyensúly felborulására lesnek a beálló fordulat haszonélvezőiként.

Ezeknek az elemeknek fékentartása tisztán a közigazgatás és az igazságszolgáltatás problémája annyival is inkább, mert történelmi tény az, hogy viszonylag a legideálisabb állami berendezkedés mellett is vannak és lesznek mindenütt államellenes elemek, sőt egy modern történetíró szerint az egész történelem nem egyéb, mint az állami rend megszilárdítóinak és ellenségeinek küzdelme.

Az államfelforgató elemekkel való bánásmód társadalmi és kormányzati problémává ott alakul át, ahol a társadalmi elégedetlenség a csatornák rétegein túl lévő társadalmi kasztokra vagy osztályokra is átterjedvén, a társadalmi rend ellen bujtogatók köztük is könnyen találhatnak hiveket, avagy vad és elszánt söpredék erőszakossága más elégedetlen rétegeket is magával ragad, vagy ami még rosszabb, közömbössé teszi ezeket a társadalmi rend érdekei iránt.

Ebben a vonatkozásban tehát jogosult azt mondani, hogy a bolsevizmus ellen való védekezés nemcsak rendőrségi és igazságszolgáltatási, hanem erkölcsi, politikai, gazdasági és művelődésbeli probléma is. Bizonyos azonban az, hogy elsősorban a társadalom védelmére hivatott hatalmi szervek éberségén, szilárdságán és céltudatosságán dől el minden országban a bolsevista agitáció sikere. Ennek a tételnek igazsága szemünk előtt bizonyult be 1918-ban és 1919-ben.

A kommunista izgatás veszedelme a szegény és gazdag közt való örök ellentét lélektani kihasználásában állván, a vele való minden megalkuvás céltalan és nem jelent nyugvópontot egyetlen társadalom számára sem.

Ahol tehát a bolsevista izgatás felütötte a fejét, az államhatalom minden figyelmére, előrelátására és kéréhetetlenségére szükség van annak elnyomása végett. A III. Internacionálé zűrzavaros elméleteinek, kongresszusi határozatainak és téziseinek egyetlen értelme van: a nemzetek erkölcsi erejének megsemmisítése. Nem program ez s nem cáfolni való doktrína, hanem méreg, amelyet a társadalmak ivóvizébe öntenek. Hatása rögtönös s huszonnégy óra alatt idézhet elő oly borzalmas változásokat, amelyek évszázadokig sem gyógyíthatók, mint Oroszországban.

Nekünk magyaroknak, ellenségektől körülvetten, minden nemzetnél nagyobb okunk van megóvni erkölcsi erőnket, hogy ne legyünk egyszer s mindenkorra tehetlenek külső ellenségeinkkel szemben. Belső ellenségeinkkel, a társadalom alapjai ellen törő bujtogatókkal szemben tehát folyton résen kell lennünk, rendszabályaink hathatóságát újra meg újra meg kell fontolnunk. Ez a megfontolás abból induljon ki, hogy a politikai forradalomra való izgatás ma csak előkészítése a társadalmi forradalomnak. A politikai forradalmár a legtöbbször álcázott társadalmi felforgató. A társadalmi felforgatásnak pedig, míg Moszkva áll, világszerve van, amely jó üzletté is teszi ügynökeinek munkáját. Ez a világszerv megteremtette

Moszkvában a demagógiának főiskoláját, amely a kor színvonalán válogatja meg a lelki fertőzés eszközeit. Ezekkel az eszközökkel az élet-halálra való küzdelem jogán kell szembeszállnunk, mert az a társadalom, amely ennek a küzdelemnek természetét félreismeri, elveszett.

Míg azonban a belső ellenséggel szemben irgalmatlannak kell lennünk, a társadalmi és állami rend híveiből álló polgári és munkásosztályokkal szemben a kormányzat legyen megértő, haladó, igazságos és emberi. A hit az állam erejében, igazságosságában és méltányosságában, ez az a láthatatlan erő, amely lángra lobbantja a szíveket, hogy hevüljenek nagy eszmékért, ez fegyelmezi az akaratot, hogy elnyomja a rossz szenvedélyeket, ez fékezi meg a gonoszságot, amely életünkre tör.

Magyar szó, idegen szív.

Andersen, a nagy dán meseíró a francia Riviérán tartózkodván, hazafelé készülődött.

— Miért siet úgy vissza abba a kietlen, ködös Dániába erről a gyönyörű helyről? — mondták neki.

— Vájjon kevésbé sietünk-e édesanyánk karjaiba, ha az arca himlőhelyes? — válaszolt kérdéssel a nagy ember s marasztalóinak ajkán elhalt a szó.

Ez a történet jut most eszünkbe, hogy a magyar sajtóban újból felharsant az a hang, amely különösen a világháború előtt mintegy két évtizeden át nagyon is otthonos lett a magyar levegőben s amelyet egy évtizeddel ezelőtt Magyarországon mindenki elátkozott. Ez a hang látszólag az igazi, a nemesebb értelemben vett hazaszeretet hirdette, amely felülemelkedik a hazafias túlzásokon, amely «az emberiség nagy és szent ügyébe» való bekapcsolódásra, mint a haladás és a fejlődés, valamint a modernség és felvilágosodás igazi és megdöntetlen alapjára hivatkozott szüntelenül. Ez a hang egy irányzat jelzősípja volt, amely a nemzet állítólagos hibáinak kiirtását tűzte ki célul és magának kívánta a rendelkezést a nemzet sorsáról, a szebb jövőért.

Ennek az irányzatnak képviselői a nemzet válságos óráiban az állam kormányrúdjához jutottak s rövidesen a végromlás szakadékába juttatták hazájukat, mert a hirdetett hangzatos tanításnak hazugsága elejétől végig kiderült. Kiderült, hogy a hangzatos szavak hallatától távol állt az igazi hazaszeretet; akkor érezték magukat boldogoknak, amikor a hatalomba beülhettek, de szerencsét-

len és gyalázatos korszaknak bélyegezték azt az időt, amikor azt követelte tőlük a haza, hogy neki adják éledtük munkáját, hogy feláldozzák érte álmaikat, javaikat és egyéni dicsőségüket, sőt talán életüket is.

A nemzet közvéleménye tenger szenvedés után keserű kiábrándulással kárhozatot kiáltott a megvesztegető tanítások palástjában fellépő hatalomvágyra és hazafiatlanságra. Ugy tetszett, hogy mindörökre elmúlt az idő, amikor a nemzet tanítómestereként és a nemzet vezetőiként olyanok merészeltek felszólalni, akiknek a nemzet lelkével semmi közösségük nincsen.

Am az idő múlásával egyenes arányban nő a feledékenység. A furfang, amely egykor vörös palástja alatt a nemzet szívének irányított tört rejtegetett, újból felbukkant, hogy megkezdje a támadást a nemzeti lélek épsége ellen. Megint azt hirdetik, hogy az új, modern idők új eszméket és új tetteket követelnek, a nemzeti lélek átalakulását. Milyen legyen ez az átalakulás? Olyan, amely letesz a nemzeti büszkeségről, a múlt hagyományaihoz való ragaszkodásról, nemcsak letesz, hanem megbélyegezve mindezt, törpesége tudatában bámullat és hódolattal közeledik más fajtákhoz.

Széchenyi István, a legnagyobb magyar, egykor fájdalmas, sőt marcangolóan kínos szemrehányásokat tett fájának és valósággal megostorozta nemzetét. De az ostromzó szavak mögött mindenki hallhatta egy forró férfiszív dobbanását, amely magyar volt, nemzetéhez hű és igaz, amelynek melegségéből némán is kiáltott a szent ige: a haza minden előtt!

De hallgassátok csak az új mesterek szózatait: építő magyarságról beszélnek s közben le akarják rombolni hitünket mindabban, amit ezer éven át magyar művelődésként alkottunk. Szellemi kaszárnyáknak nevezik intézményeinket, amelyet a magyar ideálok ápolására kifejlesztettünk. Hirdetik, hogy megbukott a múlt s az ő eszméiké a jövő, s egyúttal a társadalmi forradalom tüzét lopva élesztgetni akarván, azt állítják, hogy ezeréves civilizációnk az osztályuralom jelképe csupán, a nemzeti szellem pedig értéktelen, üres szólam, ha nem ad anyagi jólétet. Mindezt tisztult és emelkedett világ-szemléletnek nevezik a tudatlanok és tudálékosok felé kacsintva, műveletlennek és analfabétának neveznek mindenkit vakmerő felsőbbsséggel, aki nincs velük. Hivatalos és félhivatalos kultúrának nevezik mindazt, ahol a nemzeti öntudat műhelye van s a magyar irodalom dicsőségének a saját zagyvaságait kiáltják ki, amelyekből ki-

tagadják a nemzeti lélek legkisebb szikráját is. Azt hirdetik már, hogy tulajdonképpen nemzeti demokrácia sincsen, mert az igazi demokrácia nem ismer sem faji, sem felekezeti korlátot, így akarván egy csapásra megtámadni a nemzet, a haza és a vallás ideáljait. Vakmerő gúny száll írásaikból a nacionalista gondolat felé, elavult dogmáknak hirdetik a hazához való hűség örök parancsait, a sötétség lovagjainak bélyegeznek mindenkit, akiben csak sejtik is a nemzeti ideál önzetlen szolgáját, hogy mellüket verve magukat tüntessék fel a korszerű reformok, a komoly gondolkodás, az igazi demokrácia és a valódi építő munka letéteményeseinek.

Kipróbált módszer ez. Kevesen vannak Magyarországon közéleti szereplők, akik ne a népszerűséget vallanak a siker első zálogának. Ez az elv ölte meg nálunk sokakban a meggyőződés bátorságát, amely óvakodik olyan álláspontot nyíltan vallani, amelyről felteszi, hogy nem népszerű, bármennyire helyesnek tartsa is. Ez az alapja tulajdonképpen annak a felforgató betűhadjáratnak, amely a világháború előtt két évtizeden át szabadon gúnyolhatott ki mindenkit, aki nem árult vele egy gyékényen és szabadon becsmérelhette a vallásos és hazafias meggyőződést. A gondolat kisajátításának fortélyos és következményeiben kiszámíthatatlan manővere ez, s ebben csak az a tragikus, hogy hirdetői merőben idegenek a magyar világban, szívüknek legkisebb dobbanása sem érez közösséget semmiféle magyar erénnyel, magyar hibával, magyar szenvedéssel és magyar dicsóséggel. Tragikus, mert a magyar hit és a magyar remény erkölcsi javait őrző bástyák megostromlásáról van szó s ha csak egyetlen lövőrést kerít is hatalmába ez a nem is titkolózó, hanem nyílt összeesküvés, hadjáratuk, bármennyire csak szellemi is, éppen nem veszélytelen. A történelem a tanú, hogy ugyanez a szellemi áramlat, ugyanez a propaganda már diadalt ült egykor fásult, közönyös vagy kétségbeesett magyar lelkeken. Nem veszélytelen, különösképpen a ma înséges napjaiban, mert nincs az a fonák és romboló elmélet, amelyet be nem fogadnának a tömegek, ha éhesek. Nem veszélytelen mert a meghalt ősök hibáinak gálád kiszínezésével meggyalázzák a nemzet szent örökségét és a holt ősökhöz való dühöngés kihat azokra az élőkre is, akik folytatják az ősök munkáját a nemzeti erő fenntartásában.

Mindazonáltal nem tudom elhinni, hogy valaha még egyszer eljőjön Magyarországra az a kor, amikor Macaulay szavai szerint a gyávák szabadon gyalázhatják azokat, akikről félték s akiket irigyeltek.

A politikai bűncselekmény.

Finkey Ferencnek, a magyar büntetőjog nagyérdemű és tudós művelőjének most jelent meg a Tudományos Akadémia kiadásában a politikai bűncselekmény fogalmát elemző, nagy alaposággal megírt értekezése.

Az értekezés a kérdés jogtörténeti vonatkozásainak felölelésén kívül meghatározza a politikai bűncselekmény fogalmát a következőképpen: Politikai deliktum az, amely politikai jogi tárgynak kizárólag politikai célzattal történt megsértése vagy veszélyeztetése által létesül.

A meghatározás a tételes magyar büntetőjog szempontjából akadémikus értékű, mert büntető törvényünk a politikai büntett fogalmát nem ismeri. Ismeri azonban a nemzetközi jog, amely a politikai büntettesnek menedékjogot ad s a kiadatási szerződések szerint a politikai bűncselekmények esetén a jogsegélyt, valamint a büntettes kiadatását megtagadja.

Finkey maga is kijelenti, hogy a politikai bűncselekmény fogalmának megalkotását azért tartja a büntető jogász feladatának, mert a büntető jogtudomány hivatása biztos irányítót és fogantyút adni a diplomáciai gyakorlatnak a kényes és vitás fogalom értelmezésére és alkalmazására nézve.

Mi azonban azt hisszük, hogy a büntetőjogász legfényesebb okfejtésével sem fog soha ezen a téren célt érni, mert az egyes államok kormányait a politikai menedékjog elbírálásánál sohasem fogják kizárólagosan büntetőjogi szempontok vezetni, hanem elsősorban a napi, belső vagy külső politika követelményeit, másodsorban pedig a viszonyosság fennforgását fogják szem előtt tartani. Majdnem ki mérnők mondani, hogy a politikai bűncselekmény elbírálásánál a büntetőjogi szempontok legfeljebb ha kiegészítő szerepet fognak játszani.

Mi a magyarázata annak, hogy a nemzetközi jog ismeri a politikai menedékjogot és kizárja a hazájukból elmenekült politikai jellegű bűnözők kiadatását? Az egyes államokat e kérdésben rendszerint az a megfontolás vezérli, hogy egyik államnak sem hivatása a másik állam politikai érdekeit támogatni, aztán nem utolsó sorban az, hogy az a büntettes, aki az egyik államnak belső ellensége, a másiknak hasznos szolgálatot tevő barátja lehet. Az, hogy az emberiség követelménye a bűncselekmény terére sodródott politikai rajongót a másik állam nekünk érthetetlen és visszatetsző üldöztetéstől megvé-

deni, ma már csak elvi jelentőségű, sokszor hangoztatott, de gyakorlatban nem igen követett szabály.

Sajnos, a napi politika, vagy még helyesebben, a párt-politika, lesz mindig a döntő szempont abban, hogy a konkrét esetben az illető kormány nem az elkövetett bűncselekmény «politikai» jellegét, hanem azt elbírálja, hogy célszerű-e valakinek megadni a politikai menedékjogot igen vagy nem. Hogy ez így van, ma több példát hozhatnánk fel a legutóbbi évek diplomáciai történetéből. Magyarország hiába terjesztett elő kiadatási kérelmet a külföldre menekült közönséges bűncselekménnyel, gyilkossággal vádolt egyéneknek kiadatása végett Kun Béla és társai, valamint Tisza István gyilkosai ügyében. Ausztria ezekben az esetekben a nemzetközi jogi gyakorlatra hivatkozással, politikai bűncselekmény okából járt el tagadólag. Am tekinthetjük-e mi magyarok Kun Bélát és társait valaha is politikusoknak Tisza István gyilkosaival együtt? Tündöklő logikával be lehet bizonyítani, hogy ezek az egyének nem politikai célzathoz cselekedtek s bűncselekményük tárgya sem politikai jellegű. Am a kérő és kiadó állam felfogása áthidalhatatlannak bizonyult minden érvelés ellenére, mert az ütközőpont itt nem a büntetőjogi szempontokon, hanem a politikai, mégpedig pártpolitikai érdekeken nyugodott.

Mi azt hisszük, hogy a nemzetközi jognak, a diplomáciai gyakorlatnak csak egyetlenegy esetben lehet biztos irányvonalat adni, ha teljesen elejtjük a politikai bűncselekmény fogalmát. A modern idők története számos példát szolgáltatott arra, hogy a politikai menedékjog kérdését az államoknak a régi hagyományoktól és szokásoktól teljesen függetleníteniök kell s azokat a megfontolásokat, amelyekről fentebb beszéltünk, teljesen el kell ejteniök. Be kell látniok például azt, hogy az úgynevezett bolsevista bűncselekmények elkövetői, bár alakszerűleg jogosan vitathatják a politikai büntettes-jelleget, az eddigi gyakorlat s a fent idézett fogalmi meghatározás alapján, lényegileg éppen nem politikai büntettesek, hanem közönséges gonosztevők. Már a bolsevizmus aktualitásai előtt is felvetődött ez a gondolat az anarkista merényletek kapcsán, sőt jogintézménnyé lett a kölcsönös kiadatást megengedő merénylet-záradékokban, ami magában véve nem volt egyéb, mint elejtése a politikai bűncselekmény szokásos megítélésének.

Igen, el kell ejteni a politikai bűncselekmény fogalmát, mert ez a fogalom nem egyéb, mint *tóga praetexta* olyan büntetteseknek, akik kivételes elbánást semmi-

képpen sem érdemelnek meg s ezzel az elnevezéssel őket politikai üldözöttekké, elvekért szenvedő mártirokká avatjuk

Nagyon helyes elv a magyar büntetőtvényekben, hogy a politikai bűncselekmény fogalma ott beiktatva nincs, mert hiszen szerintünk az állam és társadalom biztonságára ellen elkövetett büntetettek sem lehet politikai tárgyú büntetteknek nevezni. Miért lenne politikai büntettes az, aki a hatóságok ellen támad, felségsértést vagy hűtlenséget követ el, vagy aki izgat a fegyveres erő ellen. Éppen olyan közönséges büntettes az, mint a tolvaj vagy sikkasztó, csak hogy sokkal veszedelmesebb, mert esetleg politikai pártprogram ürügyével dolgozva sokakat megfélemlített veszedelmessége felől. Az ilyen büntettes, mint Carrara mondja, valamennyi polgárt sérti ama jogában, amely mindenkit együtt és egyenkint megillet arra nézve, hogy tiszteletben tartassák az a társadalmi rend, amelytől jogi védelmüket várják. Minden polgár követelheti azoknak az elveknek és intézményeknek tiszteletét, amelyekhez mindegyikük érdeke fűződik. Ezeknek az elveknek és intézményeknek megtámadása tehát nem politika, hanem az emberiség közkincsét tevő, a civilizáció eredményeiként tisztelt erkölcsi és művelődésbeli javaknak megsértése. Ezek ellen a büntettek ellen védekezni sokkal inkább nemzetközi érdek, mint a tolvajok és rablók ellen.

Nem állhatjuk meg, hogy ne idézzük Vargha Ferenc koronaügyész egyik klasszikus művéből a következő szavakat: «Miért bünteti a törvény az izgatót? Talán azért, mert a hatalom politikáját sérti? Korántsem! A Btk. a társadalomnak *állandó értékű javait védelmezi*; a politikának pedig ilyen javai nincsenek; s rendszert a politika érdekei a kormányok s azok programja szerint változnak. A Btk. az izgatás kriminalizálásával a mai társadalom erkölcsi oszlopait védi; védi jelesül a tulajdont, házasságot, a nemzeti hegemóniát, a törvényt. Már most mit csinál az izgató? Ezek ellen az alapvető társadalmi javak ellen indít pusztító hadjáratot; ellenszenvet, gyűlöletet szít a lelkekben azok ellen. Mindenhova puska- poros hordót és dinamitot akar elhelyezni. A törvény ezt tiltja és bünteti. Egyben a megtorlással s a büntetéssel való fenyegetéssel elejét akarja venni annak, hogy a gyűlékony anyag felhalmozódjék; meg akarja akadályozni azt, hogy egy szikrával lángra lehessen lobbantani a társadalmat.»

Valóban, az igazi büntetőjogász nem mondhat mást.

Mégis azt látjuk, hogy az izgatást a nemzetközi jog par excellence politikai bűncselekménynek tekinti. Mi azt hisszük, hogy az államok saját jól felfogott érdekükben ezekben a szavakban kifejtett álláspontra helyezkedve, revideálni fogják a politikai bűncselekmény fogalmát s nagyobb súlyt fognak helyezni a politikai menedékjog megszorításával a nemzetközi szolidaritásra. Hogy ily fejlődés beálltával is sokszor fog győzni a napi politika és a kiadatási tárgyalások során politikát fognak megállapítani, ahol az nincsen és megfordítva, az természetes. Ehhez azonban semmi köze sincs a büntetőjognak.

Henri Barbusse szovjetügnök.

Henri Barbusse neve akkor lett először ismertté a magyar olvasóközönség előtt, amidőn a világháború alatt magyar nyelven kiadták *Tűz* című könyvét. Ez a fordítás rövid idő alatt két kiadást is ért, mert a közönség érdeklődése élénk volt a futóárkok borzalmaiban élő katonák sorsa iránt. Henri Barbusse saját élményeit és tapasztalatait írta le, ami növelte a könyv vonzóerejét: az író ugyanis a francia hadsereg soraiban küzdött a németek ellen. A könyv nem közönséges írói képességet árult el, bár a Zola-féle, divatjamúlt naturalista iskola eszközeivel sűrűn súrolta a jóízlés határait. E könyv magyar nyelven való terjesztésében tulajdonképpen az is érdekes, hogy a háborús cenzúra idején szabadon fejthetett ki Magyarországon nemcsak antimilitarista propagandát, hanem egyenesen hirdethette a bolsevista eszmekört. Mentségére legyen mondva az akkori cenzúranak, hogy a bolsevista propaganda furfangjaival akkor még nem lehetett egészen tisztában s valóban nem mindennapi éleslátás kellett volna annak felismeréséhez, hogy egy francia író magyar állampolgárok nyílt közreműködésével, a világháború kellős közepén, magyar földön antimilitarista és kommunista propagandát akar csinálni. A dolog azonban megtörtént s utólag ezt is elraktározhatjuk ama tapasztalatok közé, amelyek tanulságait jó lenne levonni. A cenzúrárt tudvalevőleg mindig gáncsolták és szidták. Az ilyen esetek mutatják, hogy a cenzúra alapvető hibája nem is annyira az intézmény lényegében van, hanem abban, hogy, finoman szólva, nincs elég körültekintése feladatának hivatásbeli magaslatáról.

Henri Barbusse újabban ismét bizonyos elhíresítésnek örvend a magyar könyvpiacra. Könyveinek újabb

fordításai jelennek meg. Az író kezd úgy szerepelni, mint a francia irodalom egyik csillaga, jóllehet hazájában ezt a dicsőséget éppen nem élvezzi. Nem is élvezheti, mert Henri Barbusse *egész közönségesen propaganda-író*, agitátor. Kinek a zsoldjában áll és mily célokat követ, erről lesz az alábbi cikkben szó.

Nemrég jelent meg Barbussenak Párizsban egy könyve *Les Judas de Jésus* címmel. Ez a könyv nem kisebb célt tűzött ki magának, mint a kereszténység alapjainak megrendítését. Renan utánzását kísérli meg, Renan stílusművészete s megvesztegető dialektikája nélkül. Zűrzavaros teológiai és filozófiai fejtegetésekbe bocsátkozik, vakmerő állításokkal és következtetésekkel kísérli meg elleplezni avatatlanságát. Rég lomtárba utalt hamisítványokat tesz meg történeti kútfökké, amivel csak nevetéssé teszi magát, azonban nem a művelődés és tudomány szolgálatára a célja, hanem a vallásgyalázás. Allításai közül csak egyet iktatunk ide mutatónak. Azt mondja Barbusse többek közt, hogy a kereszténység elterjedésének egyik oka politikai opportunistaként volt. Hogy a kereszténység első századaiban katakombákba kényszerült s hittvallóit a politikai hatóságok vadállatok zsákmányául dobták, ez a tény természetesen nem zavarja Barbussét érveléseiben. A könyv kifejti azután szerzőjének istentagadó elveit, hogy végül is jó agitátorhoz illően kimondja a jók ígéretét: «A tények erejével közelednek a nagy napok, mert az emberiség be fogja látni a választás szükségét Isten és a forradalom között!»

Legújabbban ismét megajándékozták a magyar irodalmat egy Barbusse-fordítással. Ez a könyv sem egyéb, mint különféle hangzatos szavak leplében izgatás a fennálló rend ellen, mert írója szerint a hatalom a paraziták kezében van s biztató gondolat, hogy akkor szabadul fel a lángész, az erő, a részvét, akkor változik jóra a rossz, ha a tömeg elragadja a hatalmat sanyargatóitól. . . . A demagógia már-már elcsépelte, de örökké új szólamaival mondja aztán Barbusse, hogy az emberiséget meg kell váltani, hogy hinni kell az új ember megszületésében.

De hát ki is voltaképpen ez a Henri Barbusse, ez az állítólagos remekíró?

A múlt év nyarán az ő elnöklete alatt tartotta meg ötödik kongresszusát a hadviseltek vörös internacionáléja Brüsszelben. A kongresszuson természetesen képviseltették magukat az orosz szovjetek is, sőt a kongresszust is egy szovjet-pénzen vásárolt épületben tartották meg, amely a belga-orosz kereskedelmi összeköttetés jóvoltából bizo-

nyos exterritoriális jogosítvánnyal volt felruházva. A belga rendőrség akadályokat gördített a kongresszus működése elé. Erre célozva mondotta Barbusse elnök a következő szavakat: «Ezen a helyen, ahová a rendőrségnek beleszólnia joga nincsen, ne féljünk kimondani, hogy ellenállásra ellenállással, erőszakra erőszakkal fogunk felelni!» A kongresszus, amint a III. Internacionálé hivatalos lapjában olvassuk, tiltakozott «a fasizmus utálatos és vérengző üldözései és a vad oroszellenes politika miatt!» A kongresszus egyébként elhatározta egy háborúellenes könyvtár felállítását is, amely természetesen ily címen fogja összegyűjteni az általános polgárháború apostolainak szellemi termékeit.

Erre a kongresszusra és Barbusse elnök-elytárs szavaira csak egy kérdésünk van. Mi jogosítja fel különösképpen a bolsevistákat arra, hogy véres üldöztetések és vadság ellen tiltakozzanak? Barbussenak egy honfitársa, Gustave Gautherot, a kitűnő publicista, erre így felelt: «*L'impudence, purement et simplement!*» (Egészen egyszerűen a szemtelenség!)

Tevékeny szerepet visz ezenkívül Barbusse a III. Internacionálé egy másik szervezetében, amely «az imperializmus ellen és a nemzetek függetlenségéért» cégér alatt szolgálja Moszkva érdekeit és a világforradalom ügyét. Nem mulaszthatta el természetesen Barbusse a *Vörös Segítség*-nek francia alosztályába való sorakozást sem, hogy a «fehér terror» ellen megindítsa a küzdelmet.

Ez az a szervezet egyébként, amely a III. Internacionálé egyéb világszerveivel karöltve éber figyelemmel kíséri a pörülj árt bolsevik ügynökök és más hasonló szörű összeesküvők sorsát, «véleményszabadság, örök emberi jogok», valamint más hasonló szép szavak kíséretében iparkodik hangulatot kelteni mellettük, sőt elég vakmerő egyes országok igazságszolgáltatási ügyeibe is beavatkozni, amint ennek példáját Magyarországon is láttuk, Ausztriában pedig ezt a beavatkozást most kísérik meg Kun Béla érdekében. Amint emlékszünk, nemrég Románia franciabarátságára támaszkodva Bukarestbe rándult egy kis vörös propaganda-körútra, ám onnan dolgavégzetlenül rövid úton kellett visszatérnie hazájába. Utközben azonban még volt ideje nyilatkozni a magyarországi 1921: III. törvénycikkről, amely törvény annyira keserű tapasztalat után próbál védekezni a bolsevista felforgatás ellen. Ez a törvény nem dugdos kabát alá rejtett tört, nyílt sisakkal emeli fel egyetlen fegyverét, a törvényes igazságot, nem rak le titkos aknákat, nem

hirdet tömegmészárlást, Barbussenak mégsem tetszik, ami természetes is, Barbusse mindenesetre erősen tartja magát ahhoz, hogy egy vörös agitátornak mindenhez kell értenie. Amint látjuk, hozzá is szól a teológiától kezdve az egyes államok törvényalkotásáig mindenhez. Mint igazi demagóg azonban csak egyetlen szakszerűséget ismer, a tájékozatlanság kihasználását, a tömeglélektan szabályai szerint, a társadalmi forradalom érdekében. Ebben a szakszerűségben ő valóban mester, ezt elismerjük vita nélkül. Csak egyet nem ismerhetünk el. A jogot, hogy a szépirodalom álarcában bárkinek is szabad útja legyen a lelkek megfertőzésére és a társadalom nyugalmanak orv megtagadására.

Albert Einstein és a bolsevizmus.

Albert Einstein nevét mindenütt ismerik a világon, a viszonylagosság (relativitás) elméletével kapcsolatban. Einstein tanításainak korszakalkotó jelentőséget tulajdonítottak azok az ismertetések, amelyek az egész világ sajtójában páratlan egyöntetűséggel megjelentek. Sokan voltak azonban olyanok is, akik lesújtó bírálatot mondtak Einstein elméletének értékéről, sőt akadt olyan bírálója is, aki elméletét a fizikai alapfogalmakkal ellenkező, kufárkodásra alapított hűhónak nevezte. Ki kell emelnünk ebből az irodalomból a magyar Pécsi Gusztávnak *A relativitás elméletének likvidálása* című jeles művét.

Most azonban nem a relativitás elmélete tudományos értékének megvizsgálásáról van szó. Távrolról sem tartjuk magunkat erre illetékeseknek s véleményyt sem nyilváníthatunk sem a relativitás mellett, sem ellene. Elfogadjuk, hogy Albert Einstein a fizikai tudomány egyik vezető szelleme, hiszen a porosz tudományos akadémia rendes tagja, mint ilyennek előadó joga van a berlini egyetemen, sőt a Nobel-díj díszét is viseli. Albert Einstein ezek szerint még akkor sem lenne lekicsinyelhető ember, ha világhírnek alapja, a relativitás elmélete, valóban tudományos tévedés lenne.

A napokban Albert Einsteinról újból hír jelent meg a világsajtóban. Az egyik magyar lap is átvette a hírt. Azt mondja a hír, hogy Hindenburg, a német birodalom elnöke, beszédet mondott a zsidókérdésről. E beszéd szerint Einstein dicsőséget hozott a német névre s méltán ünnepelehető mint olyan, aki zsidó származása mellett is gazdagította a német géniust.

Nem lehet tudni, hogy Hindenburg elnök valóban elmondta-e ezt a beszédet. Azt azonban sejteni lehet, hogy a hír elhelyezése valami sajátos propaganda műve s erre a propagandára, úgy látszik, Albert Einstein érdekében szükség van. Szükség lehet azért, mert ha teljesen érintetlenül hagyjuk is Einstein tudományos érdemeit, rá sem a németiség, sem a zsidóság nem lehet büszke.

Albert Einstein Württembergben született, de midőn atyja mint kereskedő tönkrement, családjával együtt Bajorországban, majd Olaszországban próbált szerencsét. Albert Einstein Svájcban végezte iskoláit s felvette a svájci állampolgárságot s ezt mai napig is megtartotta, tehát nem német állampolgár. Németországi tanárkodása előtt egyébként Svájcban is volt rendkívüli egyetemi tanár, sőt cseh tanár is volt már Prágában. Ezek a vázlatos életrajzi adatok eléggé mutatják, hogy Albert Einstein bizonyára zavarba jönne arra a kérdésre, melyik országot vallja tulajdonképpen hazájának. Ha azonban megtudjuk, hogy Einstein tudományos működése mellett ráért hol a pacifizmus, hol a cionizmus vizein evezni, majd a hírhedt s Magyarország rágalmazásában gyűlöletes szerepet játszó Emberi Jogok Ligájában tevékenykedni, könnyen megállapíthatjuk, hogy nemcsak hiányozhatik belőle a hazafias érzés, de egyúttal a tudományos alaposság és elfogulatlan-ság sem lehet jellemvonása.

Albert Einstein jellemére és lelkivilágára azonban döntő bizonyítékot szolgáltat két dolog.

Az egyik az, hogy 1927 februárjában Brüsszelben megalakított bolsevista világszervezet kongresszusán résztvett és ott tiszteletbeli elnökként szerepelt. Ez a bolsevista szervezet a következő hangzatos címet viseli: Szövetség az imperializmus ellen és a nemzeti függetlenségért. A kongresszuson résztvevő cégéres bolsevistákról és a kongresszus megnyilatkozásaiból kétségtelenül megállapítható, hogy ez a szövetség a III. Internacionálé egyik harci szervezete és a marxizmus nevében Európa és Amerika civilizációja ellen irányul.

Hogy pedig Einstein nem volt jóhiszemű tévedésben, amikor e kongresszuson résztvett, bizonyítja az egyéniségét jellemző másik dolog, hogy résztvesz a III. Internacionálé Berlinben kiadott propaganda folyóiratának, a «Das Neue Russland»-nak szerkesztésében.

Albert Einstein tehát nemcsak egyszerű barátja a bolsevikieknek, hanem a bolsevisták ügynöke is egy-szersmind. Ez a fent mondottak szerint ugyebár kétség-

telén, ha nem is soroljuk fel szerepléseit más bolsevista propagandaszervezetekben.

Albert Einstein tehát a hóhérok uralmáért lelkesedik s támogatja azoknak az uralmát, akik nyíltan hadat viselnek a vallás, a haza, a szabadság s az emberi polgárosultság minden ideálja ellen. Még azt sem mondhatja senki, hogy a történelemben eddig példátlan gyilkosságok értelmi szerzői és végrehajtói álmodozók lennének, hiszen maguk közt a «szovjetkormány» tagjai között is nem egy van, akit közönséges bűncelekmények miatt üldöztek a művelt államok rendőrségei és igazságszolgáltató hatóságai. Albert Einsteinnek azt is tudnia kell, hogy a szovjeturalomban szervezkedett tolvajok és gyilkosok a tudósok és írók egész sorát vagy kiüldözték hazájukból, vagy a legborzalmasabb kínzások között fosztották meg életüktől csak azért, mert szerették a hazájukat s nem akarták magukat beszenyezni becstelen uralom támogatásával.

Albert Einstein tehát igenis árulója a tudomány és az emberi civilizáció érdekeinek. Lehet bármekkora tudós a fizikában, mégis elvesztette a jogát arra, hogy a tudomány haladása és az emberi szabadság nevében szót emeljen, mert a bolsevizmushoz való szegődése miatt részéről mindez csak képmutatás. Aki bolsevista ügynökké aljasul, maga rekeszti ki magát a keresztény civilizáció alapján álló nemzetek szolidaritásából s teszi magát még a tisztán tudományos érintkezésekben is nem kívánatos elemmé.

Mindenesetre csodálkoznunk kell a német társadalom türelmességén, amely egy előkelő német tudományos intézet élén megtűri azt az embert, aki a társadalmi rend felborítása végett egy idegen állam szervezetével szövetkezett s elég vakmerő magát nyíltan egy összeesküvő banda hívéül vallani.

A jövő történetírója nehezen fogja megmagyarázni azt a sajátzerű jelenséget, mily tétován tud elmenni a mai társadalom egy nemzetközi szervezet öntudatos és dühödt harca mellett, amely a káoszt, a barbárságot és a nyomort akarja rázúdítani egész Európára. Talán azt fogja mondani, hogy a II. Internacionálé által halálra ítélt társadalmaknak voltak nagyobb megvédendők érdekeik is, például az, miként lehet az idők végzetéig sértetlenül fenntartani a párizskörnyéki diktátumok bűnösségi elméletét.

Úgy látszik, csakugyan minden viszonylagos itt alant.

Romáin Rolland és Gorkij Maxim, mint a szovjet barátai.

Romáin Rolland és Gorkij Maxim nevét mindenütt ismerik a világon. Világhírű író mindkettő, Romáin Rolland Nobel-díjat is nyert. írói géniuszukat tehát nem vonhatja kétségbe senki, hiába is kísérelné ezt meg bármily szigorú és nagytekintélyű műbíráló/ szavait jelentéktelenné törpítené a tüneményszerű siker, amelyet mindkét író magának kivívott.

Nem lehet mégsem hatástalan és haszontalan munka, ha ilyen elismert nagy írók szellemiségébe és jellemébe is bevilágítanak teljesen érintetlenül hagyva az irodalmi kérdést. Minden nagy író az emberi szellem fejlődésének tényezője, az emberi művelődés fáklyavivője. Nem lehet tehát közömbös senki számára, milyen világnézetet képvisel egy író s milyen a jelleme annak, aki a szellemi előnyomulás élén áll. Annál kevésbé közömbös kérdés ez, mentől nagyobb tehetség lakik abban, aki az emberiség szellemi életének ormára került.

Mindkét író munkáit tömegesen ültették át magyar nyelvre. A nyerészkedés céljait szolgáló hirdetések és ismertetések azonban érthető okokból megmaradnak az írók írói tehetségének magasztalásánál s elhallgatnak az író egyéniségére, jeliemi és szellemi alkatára vonatkozó oly tényeket, amelyek ismerete nélkül az igazi haladás szempontjai kárt szenvedhetnek az ő megítélésükben.

*

A múlt év nyarán a francia lapokban közzétették a Szovjet-Unió börtöneiben sýnylódó orosz írók felhívását «a civilizált világ lelkiismeretéhez». Szívettépő, könnyekre indító szavakkal csak azt kéri a bolsevista rémuralom áldozatai, hogy egyetlen résztvevő szóval feleljen nekik a világ...

«Írók, kik láttok és hallotok, ti vagytok a világ lelkiismerete, feleljetek nekünk! Nem kívánunk tőletek mást, csak egy meleg szót. . . Hiszen tudjuk, az együttérzésen, a szabadság védőinek erkölcsi támogatásán és a legvérengzőbb zsarnokság kárhoytatásán kívül nem jöhetnek segítségünkre egyébbel... A mi számunkra már elérkezett a vég; sem a közelben, sem a távolban nem látjuk a szabadulás leghalványabb fénysugarát sem ... De okulásul akarjuk hagyni a világnak rettentő bizonyítékainkat. Forduljatok felénk, hallgassatok meg minket, ti, akik

szabadok vagytok, hogy megismerje az igazságot a jelen és a jövő nezedeék. Ha megteszitek, könnyebb lesz meghalnunk ...»

Ezt a felhívást a száműzött orosz írók egy párizsi egyesülete kapta Oroszországból. Ezer veszedelem között csempészték ki a XX. századnak ezt a legmeghatóbb és egyben legszégyenletesebb okiratát, de a közzétételre nem válaszolt senki. A világ lelkiismerete néma maradt. Az erkölcsi érzés temetői csendjét azonban mégis megtörte egy kiáltás, a szovjet vérpadjához láncolt orosz írók kiáltására megrázó válaszul...

Romáin Rolland kiáltása volt ez, akinek szívét nem hatotta meg a letiport szabadság haldokló vértanúinak szívbe markoló esengése, de kitörő örömmel üdvözölte a hóhérok és bitorlók uralmát, a bolsevizmus tizedik éves fordulóján.

A száműzött orosz írók párizsi egyesülése nyomban kereste Romáin Rolland-dal az összeköttetést, hogy felvilágosítsa nagy tévedéséről. Romáin Rolland azonban udvariasan kijelentette, hogy megtagadná «élete művét», ha «ilyen viszályok»-ba beavatkoznék. Tárgyilagosságának bizonyítása végett (!) mégis megtett annyit, hogy Gorkij Maximhoz fordult felvilágosításért bizonyos tények ellenőrzése végett, amelyeket a száműzetésben élő orosz írók hoztak tudomására.

Gorkij felelt. Romáin Rolland közzétette ezt a levelet s hozzáfűzte, mily megragadó képét adja néhány sorban a mostani orosz irodalomnak.

Gorkij, akinek tiszteletére a Szovjet-Unió ugyanekkor 60-ik születésnapjukor ünnepeket rendezett, kirívó példáját adta az elvakultságnak és a tudatos ferdítésnek. Védelmébe veszi a szovjetet, minden téren, azt állítja, hogy a Szovjet-Unió nem ismeri a cenzúrát, hogy Moszkvában szabadon jelennek meg még a kívándorolt írók művei is, nem igaz, hogy a világ klasszikus íróit nem szabad olvasni vagy műveik csak megcsonkítva kerülnek a könyvpiacra, ellenben az ifjú orosz irodalom szabadon bontogatja szárnyait stb.

Gorkij e levélre méltó választ kapott. Oly nevek, mint Mereskovszki, Kuprin, Balmont, Bunin és mások, mind az orosz szellemi élet csillagai és egyúttal száműzöttjei, hiteles adatokkal megcáfolták minden állítását és szemére vetették, hogy Dzszerzsinszki-nek, a Cseka főnökének halálakor részvétlevelet írt Moszkvába s védelmébe vette a világnak ezt a legszörnyűbb hóhérját, akinek kezén millió ártatlan áldozat vére száradt, olyanoké, akiknek

más bűnük nem volt, mint az, hogy ragaszkodtak a becsülethez, a joghoz és szabadsághoz. Szemére vetették Gorkijnak, hogy tudatosan állít valótlant, mert őt is megcenzúrázták, amikor még Moszkvában szolgálta a bolsevikieket s lapot szerkesztett. Elmondja még az emigrált orosz írók cáfolata, hogy két orosz műbírálót, Voronszkit és Polonszkit csak azért vetett a Cseka börtönbe, mert azt merték írni, hogy «kevésbé mondható sikerültnek az új proletáirodalom». Elmondja, hány orosz, író, köztük a bolsevista irodalom szolgálatába szegődöttet is végeztek ki minden bírói eljárás nélkül, «ellenforradalmi üzemek» címén. Elmondja, hogy a fiatal írók szabadon bontogathatják szárnyaikat elhagyott szobájuk mélyén, de ha íróasztaluk fiókjában megtalálnak egy kéziratot, amelyből nemes irodalmi hagyományoknak és az idealizmusnak tisztelete csendül ki, írójukat börtönbe vetik, mint olyat, aki fel akarja támasztani a régi rendszert. Elmondja, hogy az emigrált orosz írók műveit csakugyan kiadja a szovjet, de átalakítva, megcsonkítva és pornografikus propaganda-termékké lealacsonyítva. Valóban nem tudjuk ezek után, — kiáltanak fel az orosz írók — hol van Gorkij Maxim szerint határa a hazugságnak, az irodalmi tolvajlásnak és a gyávaságnak!» A történelem ítélni fog azokról, akik a keresztény művelődés huszadik századában képesek voltak írói génuszukat áruba bocsátani harminc ezüst pénzért. . .

Romáin Rolland szavának állt és nem elegyedett tovább a vitába. Különös egyéniség s eszünkbe jut egyik honfitársának az a mondása, hogy ő volt az egyetlen francia, aki a háború alatt megőrizte semlegességét s egyúttal *Anatole Russie*-nak és *Germain Rolland*-nak nevezte el.

És különös gondolatok támadnak bennünk, amikor ezt olvassuk egyik könyvében: «Megmenteni az értelem világosságát, ez a mi szerepünk!» Es olvassuk, mint dicsóítói Empedoklest, aki már huszonöt évszázaddal ezelőtt hirdette Agrigentumban a békét és az egyetértést az emberek között. Empedokles aztán az Aetna lángoló kráterében végezte életét. Romáin Rolland nem fogja magát belevetni semmiféle olvasztókemencébe. O semleges, apostola a pacifizmusnak és felsőbbbségesen lenézi azt, akinek szívét kitepte a srappnell a becsület mezején ... Vagy tán ő az új, modern Pilátus, aki, ha ömlik a vér, kezét mossa.

Gorkij Maxim a csavargók életét festette mesteri módon. Milyen megrázó képek ezek a társadalom mély-

ségeiből. Ám lehet-e megrázóbb, mint az a levél, amelyben leplezi lelki nyomorúságát. És Romáin Rolland? ó hogyne, nagy író kétségtelenül, de nem férfiideál, ez is bizonyos. Ragyognak művei, bennük «a föld szívéből feljajduló népek keserve» és mégis Hamlettel kell szólnunk: Csak szavak, szavak, szavak.

A vörös Parnasszus.

Minden időben divat volt a nagy tömegek izgatása végett kiesztelt szebb jelszavakat költői alakba öltetni. Megtették ezt olyan költők is, akiknek szíve távol állt attól, hogy milliók fájdalmát érezze át, de ahogy eladták lantjukat a hatalmasoknak, néha áldoztak a demagógia oltárán is. Sok költőt meghatott valamely jelszó retorikai szépsége s ódát írt a világ kitagadottjairól, míg ő maga a célhoz érték zsöllyéiben szívta finom szivarját. Voltak sokan, akik őszintén hittek a hangzatos igéknek s rímekbe foglalták a politikai jelszavakat. Rendszerint ezeket sajátítja ki a későbbi kor demagógia a maga erkölcsi igazolásául, hogy egyéb műveiért hírnévre szert tett költő varázsát saját jelszavaira lopja rá. Azokat a költőket, akik tiszta érzéssel, lángoló hittel zengtek dalt az emberiség örök ideáljairól, a szabadságról, a hazáról, a közös erővel való összeműködésről, ezeket rendszerint nem idézi a bujtogató. Vannak végül költők a marxizmus megjelenése óta, akik az érvényesülés és hírnév eszközét látják a vörös jelszavak parafrázisaiban s míg óvatosan fenntartják az összeköttetést a polgári osztályokkal, a munkásosztály felé megnyitják többé-kevésbé homályos szavaik áradatát, kacérokodva a társadalmi és politikai forradalommal.

Minden lázadás, minden rombolás betegesen keresi erkölcsi igazolását. A magyarországi bolsevista rémuralom *Szemelvények a magyar forradalmi és szociális költészetből* címmel sietett kiadni egy füzetet, amelyben *nyomor, szocializmus, politika, forradalom, háború, katonaság és vegyes vezérszavak* alatt a magyar népdalokból, Vörösmartyból, Madáchból és Katona Józsefből idéztek, mintha ezeknek a költőknek titkos vágya lett volna feldúlni a társadalmi békét s megtagadva a magyar nemzetet, összetörni nemzetük ősi intézményeit. Természetesen ez a füzet tartalmazott szemelvényt azokból a költőkből is, akik eszméikben nem tudtak követni biztos irányt s ha felsírt bennük a haza szeretete is, fel tudtak támadni ellene. Megjelentek ebben a füzetben azok is, akik ünnepiesen kárhoztattak

minden régi ideált a most frissen megjelent jövő nevében, hogy annak haszonélvezői lehessenek.

Most azonban nem erről a vörös Parnasszusról lesz szó, amelyet önkényesen létesített néhány vállalkozó szellem, vagy egyszerűen annak nevezett el a furfang. Az igazi, a kanonizált vörös Parnasszusról olvasunk rendkívül érdekes és tanulságos cikket a *Revue des Deux Mondes* egyik legutóbbi számában *Serge de Chessin* tollából.

Marx zűrzavaros tételei közt van egy megállapítás, amely szerint az irodalom az uralkodóosztályok eszméit tükrözteti vissza. A Szovjet-Unió középponti végrehajtóbizottsága ebből kiindulva, azt határozta el, hogy a Szovjet-Unió területén más irodalomnak tere nem lehet, mint csak annak, amely a proletariátusnak, mint uralkodó osztálynak eszméit tükrözteti vissza és szolgálja. Mióta a rémület uralma terjeszkedett szét Oroszország földjén, természetesen jaj lett volna annak, aki az irodalom berkeiben a proletárdiktatúrával ellentétes nézeteket nyilvánított volna akár egyenesen, akár költői képekben. Ez azonban csak negatívum volt. Meg kell születnie az új irodalomnak, mondták, amely a proletárdiktatúra eszméiből táplálkozva árasztja szét hatalmas ágait a szellemi birodalomban. Diktatúra van, tehát nem létesülhet ez az új irodalom sem másként, csak parancsra.

1925 július i-én jelent meg az ukáz, amely kimondja, hogy: *fiat poesis!* Beléptünk, hirdeti büszkén a középponti bizottság, a művelődésbeli forradalom korszakába, ahol gondoskodnunk kell a kommunista társadalom további kiépítéséről. Fájdalom, nem kerülhettük el, hogy az irodalmi mezőkre be ne lopózkodjanak a polgári eszmék ügynökei, akik meg akarják akadályozni azt, hogy az irodalom a proletariátus szerve legyen. Ezért az osztályharcnak folytatódnia kell az irodalomban is, mint másutt, mindenütt. Nem adunk helyet semleges művészetnek, nem lehet egyetlen szelvény sem a proletárurolom arconalán, ahol ne a mi eszméink tenyészzenek.

Ez a szószátyárság természetesen azt akarja mondani, hogy a polgárháborút az irodalomba is be kell vinni s pusztulnia kell onnan minden írónak, aki nem üvöltő dervise a bolsevizmusnak. Megszűnt véglegesen az egyéni vélemény, csak olyan vélemény, nézet, irány foglalhat helyet a toll világában, amelyet a középponti végrehajtó bizottság ráparancsol a szépirodalomra, a költészetre, a politikai újságírásra. «Irodalmi téren a legfőbb igazgató a munkásosztályé!» A bölcsészet, a vallás, az esztétika, a politikai eszmevilága rendőrségi ügyé vált.

Megalakult a *Vapp*, a pánorosz proletárirók társasága, afféle félhivatalos irodalmi cseka, a birodalomba szétágazó fiókjával. Kiáltványt bocsátott ki ez is. Halljuk csak, mit beszél. Az irodalom most az utolsó arénák egyike lett, ahol a polgári osztály végső rohamait intézi a proletárság ellen. Ennek a gyalázatnak meg kell szűnnie. A proletariátus, mint uralkodó osztály meg fogja semmisíteni ellenségeit szellemileg is, fizikailag is. Minden írónak meg fogjuk vizsgálni a múltját is, mert az írói érték nemcsak az irodalmi termelés kifogástalanságában áll.

Am olvasva a szellemi szabadság eme magna chartáit, ne higgyük, hogy a szovjet nem túri az irodalmi bírálatot. Van irodalmi kritika, csakogy nem ismeri a burzsoá-kritika színtelenségét. Így ír például az egyik kritikus: «Proletárdiktatúra, hol van a kancsukád? Szét kell vernünk ezeket az írókat, akik megengedik maguknak a l'art pour l'art gyakorlását! Egy fontos irodalmi szemlében kétségbe merik vonni egy meggyőződéses bolsevista tehetségét?!» Az ilyen kritika után megindul a vadászat az árulóra, aki «aláássa a szovjet-hatalom alapjait s kigúnyolja a forradalom szellemi termését! Egy szerencsétlen író, *Poetraef* azt merete egyszer írni, hogy megtalálni a proletár-múzsát: nem elég elkergetni a kapitalisták eladó és kifestett múzsáját . . . Ezekért a gúnyos szavakért a Cseka börtöneibe hurcolták *Poetraefet* s évek óta sínylődik ottan.

A parancs elhangzott, megszületett a hivatalos proletárköltészet. *Essenin* megtalálta a bolsevizmus eposzi múltját s megírta *Pugacsevnek*, a csalónak történetét, aki III. Péter cárnak adta ki magát, lázadó csapatokat toborzott, majd hóhér kezétől halt meg Moszkva piacán, őt nevezi *Essenin Marx*, *Engels* és *Lenin* elődjének. A bolsevista eposz megteszi ezt a barbár hordák élére állt kalandort és banditát *Hector*, *Aeneas* és *Roland* vetélytársának. *Essenin* példája szerint természetesen mások is szobrot emelnek a XVII. és XVIII. század leghitványabb kalandorainak, kiássák a múlt emlékeiből a parasztok véres lázadásait s mindezt oly költeményekben, amelyekben támolyog a ritmus s visszariaszt a képek durvasága és a stílus nyersége. A proletárköltőt nem zavarja az ízlés, mint burzsoá-hagyomány, nem zavarják a nyelv szabályai sem, hiszen nem mondta-e egyikük: a nyelvtan ellensége a népnek?!

Futurizmus, imaginizmus, centrizmus s még sok más néven hirdetik ezek a proletárirók a szellemi üresség, a szájhősség jogát, a jó hangzás, a verselés és a nyelv szabályainak

lemészárlását. Párizsi benyomások címmel így dalol egy hivatalos proletárköltő:

A víz ég,
 A föld ég,
 Az aszfalt
 Ég...
 Mondhatnók
 Az utcai lámpákon
 Az egyszeregy beszél . . .
 Ha a Vendome-oszlop lennék
 feleségül venném
 A Place de la Concorde-ot.

Nézzük most ezt a dadaista verset. Állítólag benne van minden emberi nyelv zenéje, de mi mintha a zuhany alatt nyögő, rikácsoló és üvöltő neuropathát hallanók:

Zgara-amba
 Zgara-amba
 Zgara-amba
 Amb . . .
 Törzs, Len, Nap, Árnyék.
 Pok. Lok. Dok. Tok.
 Rcsa. Rcs.aa
 Amb . . .
 Cilipara
 Tam-tara-tra
 Caca-cap.

A népiesség mindenesetre ki van átkozva. Gyanúsak a népies írók, mert ez a népiesség a burzsoá egykori ízlését hozza eszünkbe, a pásztordalokat és egyebeket. Egy író megénekelte az orosz muzsik faházait. Maga Trockij háborodott fel ezen. A villamos világítás és a rádió korszakában a faházak költészetét zengeni, hallatlan! így végzi Trockij erről szóló írását: «Különben se feledje senki, hogy a várost kell megénekelni, mert az ország kormányzása azon nyugszik!» A népiességet csak akkor lehet megbocsátani, ha az orosz parasztnak kimondhatatlan istenkáromló és a szenteket gyalázó szólásmódjainak ad hangot a költő.

Lunacsarszki, a közoktatásügyi népbiztos saját személyében is buzgó pártolója a proletárköltészetnek, amelynek nagyszerű fejlődését nem egyszer dicséri nyilvánosan. Ő a bolsevista népszellem, ő Moszkva Petroniusa, ő a kivégző pincék Atticusa. Bölcs ember, aki tudja, hogy a nép széles rétegei még nem tudják eléggé élvezni az új szellem irodalmi diadalát, ezért felállította a közoktatásügyi népbiztosság cirkusz-osztályát, ahol nagy állami apparátus intézi a bohócok, a medvetáncoltatók ügyét.

Mindamellet nem lehet tagadni, hogy a propaganda-költészet határozottan virágzik. Nézzünk csak néhány mutatványt a leghíresebb költők műveiből:

Méltó fia légy
Az R. K. P.-mamának . . .

(R. K. P. kezdőbetűi az orosz kommunista párt nevének.)

Vallásos költeményszámba megy a Lenin tagsági jegyéről szóló, amely az *Izvestiában* jelent meg Lenin halála után:

Mondd, pártom, mit keressz?
Fájdalmas hang felel:
— Egy tagsági jegyet. . .
Ám egy proletár-áradat
Az Internationale szárnyai alatt
Betölti hamar a tátongó űrt. . .
Néhány hó multán százezer tagsági jegy
Helyettesíti Lenin elveszett tagsági jegyét. . .

Hű az Internationale szelleméhez ez a vers:

A Kozmosz
E szavakban van:
Pártkongresszus.

A Szovjet-Unió meg lehet hatva a maga egyetemes-ségében erre a dolgokat villámként megvilágító gondolatra.

Ugyané vers szerzője a következő verssel világít bele a szent Cseka égi csillagát körülvevő sötét udvarba:

A Cseka számomra fárosz . . .
Vezénylem a kiáltást: vágjuk az ellenséget.
A Cseka minden golyója az enyém . . .
Részvettem minden kivégzésben, amikor
Ezek a golyók füttyültek.

A proletárköltészetnek és proletár szépirodalomnak alapgondolata kétségkívül a lelkekből kiirtani az irodalmi ízlés végső maradványait és a szellemi összeköttetés lehetőségét a többi világgal. Az ilyen lélek kétségtelenül alkalmasabb a bolsevista rémuralom ocsmányságának eltűrésére. Ám vannak mégis a bolsevista bitorlók között, akik messzebbre látnak és többet akarnak. Szeretnének valódi proletárkultúrát, amely gyökereit a szocializmus eszméibe eresztvén, a régi, ősi *szép* fogalma szerint fejeznék ki a proletárdiktatúra áldásosságát. Maga Trockij az, aki bevallja, hogy ez a hivatása a proletárköltészetnek csődöt mondott, mert «a proletárság megsemmisítette a polgári

uralmat, anélkül, hogy annak működési eredményeit elsajátította volna.» Majd tovább ezt mondja: A proletárság csak úgy gyakorolhat irodalmi diktatúrát, ha szellemi értékeket már kitermelt, ma sajnos, ezen a téren csak egy feladatunk lehet: tanulni, tanulni, tanulni.»

Ez a proletárirodalom halálos ítélete, amelyet gondolkodás nélkül aláírhatunk.

Végezetül pedig emlékezzünk meg két orosz proletár-íróról, akik nem minden tehetség nélkül vették kezükbe a szovjetköltészet vörös zászlaját. Mindkettőt megölte a szellemi terror agyvelőket kiszárító nyomorúsága. Az egyik iszákosságnak adta magát s öngyilkos lett, a másik ugyancsak önkezével vetett véget életének, megundorodva önmagától és az őt körülvevőktől. Az egyik a már említett Essenin, a másik Sobol. Nem lehet meghatottság nélkül olvasni Sobol naplójának utolsó sorait: «Elég ebből, nem tudok tovább élni. Aludni akarok, örökre aludni. Egész szívem a forradalomé volt, de rongyokban téptem ki kebelemből. . . Ez talán ellenkezik a marxizmus tétéleivel, de meg kellett tennem, hogy szenny nélkül mehessek át a másvilágra ...» Essenin utolsó verse pedig rettentő vádbeszéd, nemcsak önmaga ellen, hanem a poéták agyában vájkáló sírásók ellen is:

Csak egy ismeretlen vagyok már,
Nem értem honfitársaim nyelvét . . .
Nincs szükségük többé az én költészetemre,
És vájjon nem élek-e hasztalan életet magam is?

Én lelkem, mi végzetes utat futottunk be . . .
Hogyan történt? Mi lett szegény hazánkból?

Oroszország, szerelmem, bocsáss meg nekem . . .

Vérboszú a diplomáciában.

Mikor évekkel ezelőtt Magyarországon több bolsevista gonosztevőt törvényes bírói ítélettel egyrészt halálra, másrészt súlyos fegyházbüntetésre ítélték el, a moszkvai szovjet azt üzenté a magyar kormánynak, hogy az orosz területen található volt magyar hadifogolytiszteket összefogatta, börtönbe vetette s életüket fogja venni, ha a kiszabott büntetéseket végrehajtják s az elítélteket Moszkvának ki nem adják. Több mint ezer magyar állampolgár életéről volt szó, becsületes hős magyar katonák feje felett kondult meg a halálharang, kiknek életéért minden magyar szív megdobbant. A magyar kormány nem tehetett mást,

engedett, a bolsevista elitéltek a bitófa alól a fegyházakból Moszkvába vonultak el s ezer magyar tiszt megmenekült a gyilkosok karmai közül.

Fájdalom és harag lett úrrá a magyar lelkeken akkor, hogy az erkölcs és az igazság tárgyalni volt kénytelen a gonosszággal és a bectelenséggel, amely arcátlan vakmerőséggel kigúnyolta a Magyarországra küldött üzenettel egész Európa civilizációját. Európa azonban nemcsak magárahagyta Magyarországot, hanem önként ismerte el diplomáciai tárgyalófélnak a moszkvai szovjetet, amellyel Magyarország csak közvetve és kényszerből ült le tárgyalni.

Most Európa meg fogja érteni a magyarság erkölcsi fölháborodását, mert íme Moszkva megüzente neki is, hogyha a varsói merénylet valahol megismétlődik, tűzokat fog szedni s megtorlásul azokat meg fogja ölni. Talán meg fogja érteni Európa most azt is, hogy a magát III. Internacionálénak nevező büntettes-szövetkezet függvényét tevő úgynevezett szovjet-kormányt diplomáciai tárgyalófélnak elismerni, az erkölcsi törvények arculcsapása volt. Moszkvának a vérbosszút diplomáciai intézménnyé nyilvánító nyilatkozata után íme, mindenki adjon igazat a római szónoknak, hogy aki az emberi dolgok kormányzásában csak egyetlenegy erkölcsi törvényt sért, várnia kell a napot, midőn a kérlelhetetlen nemezis retentő logikája minden erkölcsi törvényt rajta tör össze. A diplomáciai sérthetlenséggel felruházott apokaliptikus szörnyeteg íme, megjelent a nemezis képében s deklarálja a gyilkolást, mint jogot, az aljasságot, mint erényt, a gyávaságot mint ideált.

Európának minden erkölcsi erejét és hatalmi eszközét össze kell szednie most, hogy megtanítsa emberségre azokat, akik az orgyilkosságot akarják bevezetni a diplomácia elismert fegyverei közé. Európa szavának döbbenetesnek kell lennie most, ha nem akarja meggyalázni múltját és jövőjét, hogy a föld alá űzze vissza az emelt fővel járó rablók és gyilkosok szövetségét, megrázó szavaknak és tetteknek kell jönniök most, amelyek túlharsogva a kicsinyes politikai küzdelmek zaját, átzenjenek a jövődőségbe.

Mi magyarok, jobban, mint tán Európának bármelyik népe tudjuk, hogy itt valóban az emberi jog és szabadság ügyéről van szó. Hisszük, hogy Európa ezt fel fogja ismerni s helyreállítja az emberi jog és igazság tiszteletét a szovjetré muralommal szemben. Hisszük, hogy ebben a tisztítómunkában fel fogja ismerni Európa azt

a bűnt is, amelyet a világháború lezárultakor ugyanolyan jogon, mint amily szabadsággal most a szovjet üzenet, elkövetett az emberi jogok és igazságok ellen a békeparancsokban. Mi magyarok, elég boldogtalanok vagyunk, hogy hazánkat összetiporva, szent és dicsőséges ügyünket elárulva és megtagadva látjuk, de mégis hiszünk abban, hogy amint szívünk mélyén megőrizhetjük legyőzött igazunkhoz való ragaszkodást, azonképpen hiszünk abban, hogy Európa meg fogja védelmezni az európai művelődés, a keresztény polgárosultság nagy eszméit, hagyományait és intézményeit, amelyeket ezer éven át mi is védelmeztünk és védelmezni fogunk végső óránkig.

Mindezekkel csak azt akarjuk mondani, hogy ha van nép, amelynek oka van ragaszkodnia az emberiség, a becsület, a jog és szabadság ideáljaihoz, az a magyar. Mi ezeknek az ideáloknak tiszteletétől várjuk a magyar igazság elismerését és feltámadásunkat. Ezért tiltakozunk mi is ünnepiesen a III. Internacionálé legújabb becsetelensége ellen, a vérbosszúnak bevitele ellen a diplomáciába, öldöklő, sötét századok vérzuhatagját akarja újra elindítani egy infernalis hatalom, amelynek tanításait politikai rendszernek hivatalosan ismerték el egyes államok, íme a bizonyosság, talán az utolsó intőjel az erkölcsi káoszban: véres polgárháborúk szítását, az orgyilkosság és rablás intézményesítését és jogosultságát hirdető rendszer nem politikai rendszer, hanem gonosztett, ennek a rendszernek ügynökei és képviselői, nem kormányférfiak, nem diplomata, hanem gonosztevők, akikkel nem tárgyalni kell, hanem velük veszélyességük szerint elbánni.

Az orosz dumping.

Az orosz birodalom iparosítására irányuló ügynevezett öt éves tervnek tárgyalását a világsajtóban a bolsevista propaganda mint nem kicsinyelhető sikert könyvelheti el. A világ sajtója ugyanis a legkomolyabban vette ezt a tervet s nem egy tekintélyes forrásból hallottuk a figyelmeztetést, amely nagyszabású mivoltára s arra mutatott rá, hogy e terv megvalósulása szinte bizonyos; mondták, hogy ezzel egyúttal a bolsevizmus megtalálta az eszközt a kapitalista termelőrendszer tönkretételére és végleges megsemmisítésére. Mindezzel egyúttal szinte elterelődött a figyelem arról, hogy a bolsevizmus az erkölcsi nihilizmust hirdeti, hogy igazi célja a keresztény civilizáció elpusztítása s hogy képviselői a legelvetemültebb és leg-

cinikusabb zsarnokok, aminőket eddig nem ismert a történelem.

Az orosz dumping fenyegető veszedelme révén most úgy állítják őket elének, mint akik nemcsak világot átfogó gazdasági rendszer megalkotására képesek, hanem ennek keresztülvitele végett a szervezés csodával határos művét létesítik. Ha ez így van, akkor igazuk van a III. Internacionálé ama nyílt és titkos ügynökeinek, akik azt hirdetik, hogy az orosz helyzet nem egy törpe kisebbség aljas zsarnoksága, hanem gigászi kísérlet új világrend megszabására, sőt mi több, eddig nem ismert erőfeszítés az emberi nem boldogságának megteremtésére. Hogy ez a gigászi kísérlet, ez a szinte kozmikus erőfeszítés rendszerek, tanítások, társadalmak és emberek pusztulásával és örvénybezuhanásával jár, mindez már szinte természetes.

Azt hisszük azonban, hogy az orosz dumpingtervekkel kapcsolatos vészkiáltások egyrészt nélkülözik a dolognak tárgyilagos megvizsgálását, másrészt akaratlanul is a bolsevista propagandának igazgatják a fejealját.

Tulajdonképpen tisztán gazdasági szakkérdés volna annak eldöntése, mennyiben kell komolyan venni ezt a bizonyos ötéves tervet s mennyi a valószínűsége annak, hogy e terv megvalósulásával a világ gazdasági életét veszedelembé vagy pusztulásba lehet dönteni.

A leghiányosabb szakismeretek mellett is felvetődhet bárki előtt is az a kérdés, miként lehetséges öt év alatt elérni egy világrész-kiterjedésű földművelő államnak átalakítását olyan ipari állammá, amely kivitelre maradó fölöslegeivel nemcsak elárasztni tudja a világ piacait, de ott oly versenyt tud kifejteni, mellyel összes versenytársait porbasujtja? Hiszen az egyesült szovjetek immár csaknem másfél évtizedes uralma az orosz birodalom kivitelét csak legfeljebb annak felére tudta felvinni, amennyit a cári uralom idején az orosz birodalom kivitelre termelt. Ezt is csak úgy tudta elérni, hogy a ma is romokban heverő és folyton-folyvást az inség állapotában leledző orosz birodalom felépítésében maga a kapitalista világ segítette. Be van-e bizonyítva egyáltalán, hogy az az árrombolás, amely a gabonaneműek piacán bekövetkezett, valóban az orosz dumping következménye-e, mert hihetetlennek látszik, hogyha az orosz szovjeturalom ilyen harci eszközt választott is, nyomorúságos viszonyai mellett árrombolást idézhessen elő például a csikágói gabonatózsdén, amelynek napi forgalma 60—70 millió bushel. (1 bushel = 35—36 liter).

Es, ha csakugyan olyan egyszerű egy ilyen világot romboló dumping-terv megvalósítása, miért várt erre a szovjeturalom egy évtizedig, miért nem írták alá ezt az ukázt már régebben, hacsak egy elhatározáson múlik, hogy öt év alatt tönkre lehet tenni a kapitalista világgazdaságot? A szovjeturalomról minden újságolvasó tudja, hogy kétségbeesetten hajszolja a külföldi valutát s képes gabona-rekvirálással egész vidékek népét az éhhalálba dönteni, hogy külföldi valutát szerezzen a saját alattvalóinak szájából kivett falatokon. És ha arra gondolunk is, hogy ez a külföldi valuta az ötéves terv befektetéséhez kell, vajjon hogy képzelik a szovjetszarnokok azt a bizonyos gigászi termelést az ilyen néppel és azzal az orosz munkással, akinek munkabére még a mai napon sem közelíti meg például az angol munkás békebeli bérét?

Mindezek a kérdések önkéntelenül is felvetődnek mindenki előtt, aki a dumpingriadalomban hajlandó a dolgok mélyére nézni, de szerintünk az oroszországi dumpingveszedelem lényege nem a kérdés gazdasági szempontjainak mérlegelésén és elemzésén nyugszik.

Hagyjuk figyelmen kívül azt a kérdést, hogy a bolsevistáknak van-e egyáltalában szervezőképességük. Az eddigi tapasztalatok szerint csak rombolni tudtak, de építeni nem. Nem bizonyít a bolsevista szervezőképesség mellett a vörös hadsereg sem. Ez a hadsereg nem az erkölcsi erő megszervezésén épült fel, ami egymagában döntő lehet értékének megvizsgálására. Oly országban, ahol ez az intézmény jelentett túrhető ellátást és menekülést a nyomortól, nem volt nehéz ezt a hadsereget összetoborozni. Már pedig kétségtelen, hogy ilyen ötéves terv sikeréhez a lángelmével határos szervezőképesség szükséges, különösen oly országban, ahol a népesség 90 százaléka analfabéta s ahol a faji vérmérséklet sem kedvez a kitartó munkának. Bizonyos azonban, hogy szovjetdiktátorok a propaganda terén a képzelet határát is meghaladó eredményeket értek el, tehát ezen a téren felülmúlhatatlanok. Elismerjük, sokat jelent ez az ötéves terv szempontjából is, gazdasági eredmény szempontjából mégis nagyon keveset.

Az orosz bolsevista lázadás első percétől kezdve azt hirdette, hogy ki kell irtani az emberiségből minden erkölcsi meggondolást és kételyt. Az oroszországi dumping kérdése túl a gazdasági és politikai szempontokon mélyen belé-
vág az erkölcs birodalmába, jogosan vizsgálhatjuk meg tehát a kérdést erről az oldaláról, mert szerintünk ez az egész ügy fordulópontja.

A bolsevizmus a reakció szellemének bélyegzi a szabadság eszméjét, az igazságot és méltányosságot, az őszinteséget és jóhiszeműséget a szerződésekből és megállapodásokban, az elvállalt kötelezettségek megtartását, egy szóval gúnyosan és megvetően kezel mindent, amit egyesek és népek írtak és nem írtak törvényeikben mint erkölcsi értéket magukra nézve tiszteletreméltónak és követendőnek ismertek el. Igaz ugyan, hogy a bolsevizmus azt is tanítja, hogy a kötelesség fogalma a bolsevista pártban, a bolsevista párttagok között teljes érvényben van, de ezzel egyúttal azt is hirdeti, hogy az erkölcsi elvek érvényessége csak addig tart, ameddig azt érdekeink kívánatossá tesszik.

Kétségtelen, hogy a bolsevista párt szellemi vezetéi ily módon maguk süllyesztették pártjukat a büntetés-szövetkezések erkölcsi színvonalára s még ha a cárizmus rendszerét ugyanerre az erkölcsi színvonalra tesszük is, akkor sem mondhatunk jobbat a bolsevizmusról, mint azt, hogy az egyik erkölcsi szörnyeteget felváltotta a másik.

Már most vegyük elő a világtörténelem nagy könyvét s kiolvashatjuk belőle, hogy sem egyesek, sem társadalmak és államok nem véthettek büntetlenül az erkölcsi rend törvényei ellen. Semmiféle tartós alkotást nem lehetett létesíteni az erkölcsi elvek és szabályok összegázolásával. A nagy francia forradalom, amely annyit vétkezett az erkölcsön fételtével, nem tudott alkotni semmit és csúfosan zuhant a zsarnokságba minden világrengető tervével egyetemben. Pedig a francia forradalom vezetéseiben, Marat-t kivéve, volt annyi szemérem, hogy borzalmas bűntényeikre iparkodtak ráhúzni a jogosság köpenyét, vagy felelőségüket egyszerűen letagadták, mint Danton tette a szeptemberi mézszárlások után.

Mi magyarok, akiknek szilárd és szent hitünk, hogy a velünk elkövetett történelmi bűnből nem születhetik meg és nem épülhet fel végleges jogi állapot, vájjon hihetünk-e egy pillanatig is abban, hogy az erkölcsi elvek teljes megtagadását hirdető vakmerőség valaha is felépíthetne Oroszországban az emberi munka végső megfeszítését, valamint az önfeláldozás, a lemondás és hősiesség erényeit feltételező oly rendszert és művet, amely előtt össze kellene omlnia annak a tanításnak, amelyben mindnyájan hiszünk, amelyről maga az Úr mondotta: Ég és föld elmúlnak, de az én igém el nem múlnak!

Nem, a bolsevizmus veszedelme nem abban van, hogy alkotni és szervezni fog. Veszedelme a rombolásban van, amelynek szellemét terjeszti szerteszét a világon, amely ellen nem lehet oly könnyen elzárni a határt, mint

a dumpingáru előtt. Ez a szellem kígyó módjára tud átcsúszni a legsűrűbben szőtt sodronyhálózaton is, vagy átrepül a levegő birodalmán és behatolhat ja. legkisebb falusi kunyhóba is. A rombolásnak ez a szelleme nem gazdasági rendszert fenyeget, nem anyagi javakat, hanem fenyegeti az erkölcsi világ egyetemét, fenyegeti a lélek tisztaságát, fenyegeti az emberiség örök eszményeit. Ettől a rombolástól, az erkölcsi szennynek ettől az áradatától kell félnünk s ha felismertük ennek a veszedelemnek mérhetetlenségét s meglettük a védekezés módját, nyugodtan tekinthetünk az ellenünk szegzett, parancsszóra megrendelt gazdasági tervek elé.

Szocializmus és bolsevizmus.

I.

Különös, sőt egyenesen megdöbbenőnek mondható hang szállott el a minap egy homo consularis, nagy műveltségű politikus ajkáról. Ezt a hangot legszívesebben a tájékozatlanság diadalának nevezhetnők, ha nem lenne alapos gyanúnk arra, hogy a politikai fondorlat hangszálaról ered. Megdöbbenőnek azért kell mondanunk ezt az ünnepi csendből feltörő morajlást, mert arra az időre emlékeztet minket, amikor a lázadás szelleme a történelmi Magyarország sírbatétele mellett ünnepelte győzelmi torát.

A hang tulajdonosa felöltötte magára a tárgyilagosság tógáját s nem kevesebbet hirdetett, minthogy a szocializmust a legteljesebb szabadságjogok illetik meg, mert míg a bolsevizmusnál «forradalmi akarattal és forradalmi eszközökkel állunk szemben», a szocializmusnál ellenben törvényes propagandával és alkotmányos munkával* van dolgunk. A politikai bölcsesség tógájában ismét azt mondja a hang tulajdonosa, hogy a szocializmus propagandájának megszorításával felébresztjük annak híveiben a polgári rezsim ellen való gyűlöletet és azt a tudatot, hogy az állam a munkásságnak, a szegénységnek ellensége; ennek következménye pedig nem lehet más, mint hogy a mérsékelt szociáldemokráciát a túlzók, a bolsevisták táborába hajtjuk.

A politikai aknavetésnek gyönyörű példája ez az érvelés. A tudatlanságot nem említjük, mert ezt a hang tulajdonosáról nem feltételezzük.

Azt hittük eddig, hogy ha van a világon állam,

amelyben az effajta demagógia lehetetlenné vált, az Magyarország. Magyarországon történt az meg, hogy a látszólag külön úton haladó bolsevisták és szocialisták a szó szoros értelmében máról-holnapra egyesültek és kimondták az örök és felbonthatatlan szövetséget Lenin szovjetjeivel s kimondták az ezeréves magyar alkotmány megsemmisítését. Ezt az egyesülést megelőző külön útról is mindössze annyit írt a magyarországi szociáldemokraták hivatalos sajtószerve, hogy «bár halálos ellenségei vagyunk mi is a polgári társadalomnak, egyelőre a teljes elpusztításának idejét nem látjuk elérkezettnek». Könnyen meggyőzette magát azonban a magyarországi szociáldemokrácia az idők teljességéről, mert három hónap sem múlt el a cikk megjelenése óta, a szocialista tábor testvéri ölelkezésben a bolsevistákkal kimondta a pronounciamentót az ezeréves Magyarország intézményei és hagyományai, polgárainak élete és vagyona ellen.

Am nézzük meg egy kissé, ha úgy tetszik, a kérdés «tudományos» oldalát is egész általánosságban s tekintsünk el hazánk külön viszonyaitól. Igaz az, hogy maga a szocialista elnevezés nem sokat jelent. Szocialista Jules Guesde, a szindikalista forradalom szabálygyártója és Mun gróf, a monarkista francia akadémikus; szocialista Anatole Francé, aki megírta a hazafias érzés legszebb apológiáját, de dicsőítette az atheizmust és a kommunizmust is; szocialista Bernhard Shaw, Werner Sombart és szocialista a kapitalizmussal ölelkező, magának kastélyt építő bécsi pártvezér és Adler, a gyilkos.

Ellenben ennek a szónak: szocializmus, csak akkor van értelme, ha a kommunizmust is jelenti. Míg tehát valaki magát szocialistának nevezi, mitsem mondott a fenti példák szerint, addig, ha a szocializmus tanításait hirdeti, egyúttal a bolsevista veszedelem terjesztőjeként mutatkozik be. A szocializmus hirdetői valóban mindenütt a bolsevizmus pártfogóiként mutatkoznak be, Magyarországon éppen úgy, mint az egész világon. Azt, hogy egyet akarnak, a polgári társadalom eltörlését és a kommunizmusnak, a proletárdiktatúrának kivívását minden ország proletárjainak világszervezetbe való tömörítésével, éppen nem titkolják. Az, hogy időnként egymásnak esnek szociáldemokraták és bolsevisták, józanészű embert meg nem téveszthet. A szociáldemokrata jól tudja, hogy erre a komédiára szükség van, mert ez igazolja az ő állami és községi szocializmusának örült kudarcokkal járó szofizmat a tájékozatlan polgárok szemében; a bolsevista meg jól tudja, hogy a szociáldemokrácia nélkül nincs hon-

nan vennie újoncait és tömegeit, mert a szociáldemokrácia az ő úttörője.

Hát annak, aki csak kevéssé ismeri a tényeket és azt a kérdést, amelyhez hozzászól, nem kell-e megállapítania azt, hogy a szocialista eszmény diadala éppen úgy szétrombolná a haza kultuszát és az osztályharc hirdetésével véres polgárháborúkat idézne fel, mint a bolsevizmus, amely nyíltan hirdeti a lázadást és az erőszakot, mert szerinte a demokratikus fejlődés eszközeivel a kommunizmus sohasem lenne megvalósítható?

Nem látja-e át minden gondolkozó fő, hogy az osztályharcból kibontakozó polgárháború gyilkosabb és veszteségesebb, mint a népek háborúja, mert az utóbbi csak átmeneti pusztulást okoz, a polgárháború azonban végleges romlással jár? Ha a szocializmus csak abban állna, hogy javítani akarja a tömegek sorsát, az egész világnak szocialistának kellene lennie; de a tanítás két alapvető pontj osztályharc és a tőke elnyomása maga után vonná a társadalmak szétbomlását és anarkiába süllyedését.

A szocializmus ellen való küzdelem sikerességéhez szükséges minden élni akaró társadalomnak gyengeséget nem ismerő hatalmi akarata és megtorló igazságtétele. A pusztá szellemi fegyver a szocializmussal szemben sem elegendő éppen úgy, mint nem elegendő a bolsevizmussal szemben. Az elvont elméletek nevében fellépő szocialista demagóg parádicsomot ígér a tömegeknek, de tehetik-e ezt a szocializmus ellenfelei, akiknek hajthatatlan gazdasági szükségszerűségeket kell figyelembe venniök s nem tehetik meg ugyanezt az ígéretet.

A szocialista propaganda nem beszélhet a szabadság nevében, mondja Gustave Lebon, mert a kollektivistá szocializmus pontosan ugyanarra az eredményre vezet, mint minden zsarnokság: a szolgaságra.

Az pedig, hogy a szocializmus mindig a szegények és elnyomottak nevében beszél, ne tévesszen meg senkit. A zsarnok mindig azzal kezdi, hogy demagóg. Így tett az ókorban az athéni Pisistratos, így tett III. Napóleon, aki a «szegénység eltörlését» írta meg, hogy a tömegek szavazatával erősítse meg hatalmát.

Mi szívesen együttérzünk mindenkivel, aki hirdeti a társadalmi békét és a közös erővel való összeműködést; szívesen együttérzünk mindenkivel, aki előtt szent a haza ügye és szentek az emberiség évezredek ideáljai. De halál-ellenségei vagyunk a lázadás szellemének és minden

szemforgató hazugságnak, amely a lázadás szellemének képviselőit, a gyűlölködőket és hitványakat szövetségeseknek jelenti ki az emberi kultúra nevében azért, hogy velük egyéni célokat szolgáljon.

És nem felejtettük el a történelem tanulságait, amelyek szerint minden törekvés kudarcba fulladt Katilinától kezdve Károlyi Mihályéig, amely a társadalom csatornáit sem vetette meg, ha fegyvertársakra volt szüksége.

II.

Semmiféle olyan párt, csoport vagy irányzat, amelynek célja a fennálló állami és társadalmi rend megdöntése, nem szokta nyíltan bevallani céljait. Az állam- és társadalomfelforgató törekvéseket mindenkor olyan jelszavakba öltöztették, melyeket gondolkozás nélkül elfogadhattak a tömegek. Jog, igazság, szabadság, becsület, egyenlőség és testvériség ragyogtak mindig a lázadás zászlain s csak későn tudták meg a zászlóra felesküdt hívók, hogy akik lehangosabban beszéltek a szabadságról, a jogról és a testvériségről, azok zsarnokságon, fosztogatáson és orgyilkosságon törték a fejüket. A forradalmak a jelszavak miatt sokat megnyertek azok közül is, akik ellen irányultak, másrészt pedig a forradalmak a tömegek kiábrándulásával végződtek akként, hogy a forradalmak zsarnokságából és anarchiájából a tömegek újabb zsarnokságba menekültek, amely azonban legalább a rendet teremtette meg számukra.

A forradalmi célok elkendőzése vagy elhallgatása a modern tömegizgatás általános szabálya. Aki például ma a fennálló intézmények ellen akar izgatni, sohasem támadja meg azokat alapjukban és lényegükben. Csak az intézményeket kizáró állapotokat dicsőíti, vagy az intézmények valódi és költött hibáit színezi ki és általánosítja. Az igazi modern és felvilágosodott demagóg még ezt a módszert is akként tudja alkalmazni, hogy az avatatlan előtt eljárása tárgyilagosságnak tűnik fel. Egyszóval a mérget lassan adagolják, hogy aki beveszi, észre se vegye. Mikor pedig a mérgezés nyilvánvaló lesz, már az egész szervezet beteg.

E szabály alól egyetlen kivétel a moszkvai III. Internacionálé. Ez szemérmetlen nyíltsággal hirdeti a világforradalmat s az egész keresztény polgárosultság ellen való harcot. Nyíltan izgat a polgárháborúra, személyes ellenségének vallja az Istent s gyalázza a haza eszményét s a művelődés minden eddig való eredményét.

Rabigájában tartva két világrészre terjedő birodalmat, a vörös bitorlás ezt a nyíltságot kockázat nélkül megengedheti magának. De nem azért nyílt a III. Internacionálé sem, céljai megvallásában, mert azt az államterületet, ahonnan szól, hatalmában tartja, hanem azért, mert éppen azt akarja a világ forradalmi seregeinek tudtára adni, hogy forradalmi célja nem ábránd, hanem élő valóság. Az egész világnak ki akarja jelenteni, hogy minden felforgatónak nemcsak segítséget nyújt, egy végtelen birodalom rendelkezésére álló erejével, hanem végső menedéket is szívesen nyújt a másutt bűnhődésre kárhozott lázadónak. A felbujtás nagy szózata hangzik tehát Moszkvából, a siker és reménység szava minden felforgató, minden lázadó s a civilizációtól elvadult lélek számára. Moszkva kihirdeti, hogy ott van a szikla, amelyre minden forradalom, minden lázadás, minden polgárháború ráépíthető. Moszkvának tehát arra az elvetemült nyíltságra, amellyel a művelt emberiség arcába vágja céljait, saját érdekében szüksége van.

Kétségtelen azonban, hogy az a forradalmi arcvonal, amely valamely fennálló állami és társadalmi rend keretén belül szervezkedik, ezt a fényűzést nem engedheti meg magának. Eppen ezért méltán kelthet általános feltűnést a francia szocialista párt országos kongresszusán hozott határozat, amelynek zászlajára demokratikus fejlődés, szabadság, általános jólét és hasonló célkitűzések himét varrták, úgyhogy már-már sokan számítottak rá, mint a békés fejlődés egyik tényezőjére. A francia szocialista párt, amely több mint száz taggal van képviselve a francia kamarában, íme a következőképpen nyilatkozott a szocializmus és a bolsevizmus összefüggéséről nagy többséggel:

Sohasem fogjuk szem elől téveszteni — mondja a kongresszusi határozat — a munkásosztály politikai egységének helyreállítását, mint legbecsesebb eszközünket törekvéseinkben. Visszautasítunk minden kísérletet, hogy minket bármily címen is pártszövetségbe vigyenek a bolsevizmus ellen. Nem akarunk eszközei lenni semmiféle visszahatásnak, a civilizáció úgynevezett keresztes hadjáratainak a bolsevista veszedelem ellen. A termelés és kereskedelem eszközeinek szocializálása kétségtelenül a végső célja a szocializmusnak is, éppen úgy, mint a bolsevizmusnak.

A háromnapos kongresszus határozatát nagy és szenvedélyes vita előzte meg. Az eredeti határozati javaslat szerint azt kellett volna kimondani, hogy «az elméleti eszmék, amelyek egyesítik a szocializmust és a bolseviz-

must, azonosak». A javaslat ellenzői, a reformisták, akik közé tartoznak Fernand Bouisson, a kamara volt s most újonnan megválasztott elnöke, valamint Paul-Boncour, a francia kormány népszövetségi kiküldöttje s más mérsékelt, jórészt a francia politikában nagysúlyú férfiak, kitaratóan harcoltak a javaslat ellen, vagy pedig távortartották magukat a kongresszustól. Küzdelmük és tüntetésük eredménye mindössze az az engedmény lett, hogy «*az elméleti eszmék azonosságáról*» szóló megállapítást a végső cél azonosságának megállapításával cserélték ki.

De hát lássuk a megkülönböztetés értékét? Mi is az a végső cél? Szemlélhetjük a maga teljes valóságában orosz földön. A legelvetemültebb zsarnoksága egy maroknyi vérengző jött-mentnek, a fosztogatás és a rombolás.

Moszkva tehát győzött s a francia szocialista párt kinyilvánította, hogy ikertestvére a bolsevizmusnak. A forradalmi arcvonal egysége helyreállott Franciaországban s a mérsékelték feláldozva kétségeiket, elhallgattak. Pedig ezek közt a mérsékelték közt nagyon sok olyan van, aki nem egyszer hirdette nyíltan a szocializmus új irányát, amelynek vezérelve a haza szeretete. Am még sem csodálkozhatunk, ha ezek a mérsékelték, a szocialista párt díszei, nem fognak kiválni ezek után a pártból. A dolog természetében van, hogy a forradalmi jelszó mindig több sikert ígér, mint a mérséklet szava. Franciaországban a forradalmi jelszavak győztek s az emberek nem szívesen hagyják el a diadal jeleit, ha magukban nem is örülnek a diadalnak. Ez a mérsékelték tragédiája, ha a mérsékletben csak meggondolás van, erő nélkül.

A világnak és különösen azoknak, akik nem veszítették el érzéküket a politikai realitások iránt, azonban meg kell tudnia a francia szocialista kongresszus határozatából, hogy *hiú ábránd a nagy nemzeti célok szolgálatát remélni a szocializmustól* pusztán azon az alapon, mert néha könnyed bírálattal kárhoztatja a bolsevista eszközöket: az akasztást, a lopást, az árulást, amelyek segítségével uralkodik ez a bizonyos marxizmus Oroszországon.

Mindenesetre nagy intőjel a polgári társadalomnak, hogy egy szocialista kongresszus sohasem tűzi ki napi-rendjére ezt a kérdést: kivel is tartunk mi tulajdonképpen: a bolsevistákkal-e vagy hazánkkal? Sohasem tűzi ki azt a kérdést: Mily módon kell megvédelmezni tűzhelyeinket, vetéseinket és gyermekeink bölcsőjét a vörös terrortól és a demagógia mérgétől?

Mégis azt kell mondanunk, hogy a francia szocializmus hibátlan logikával cselekedett. A marxizmus egységes és

szét nem darabolható dogma; nem kell senkinek sem a kollektivisták tudományok doktorává lennie, hogy ezt megállapítsa. A bolsevizmus a cselekvő szocializmus. A szocializmus pedig a bolsevizmus vörös dominóban. A francia szocialista kongresszus után talán még ez a megállapítás sem egészen pontos, de annyi mindenesetre igaz, hogy azok, akik a II. és III. Internacionálé között éles és lényegbevágó különbséget igyekeznek kimutatni, a kör négszögesítésével egyenrangú feladat megoldására vállalkoznak.

A szocialista és bolsevista ellentét színjátéka.

Mikor 1903-ban az oroszországi szocialistapárt kongresszusán a túlzók jutottak többségre, a többségre jutás tényéről orosz szóval nevezett bolsevikiek, még nem is sejtette a világ, hogy a Marx által a «Világ proletárijai, egyesüljetek!» jelszóval elindított munkás-imperializmus a túlzókban új jelszót, új programot talált: «Rohamra a polgári társadalom és minden intézménye ellen!»

Azóta a III. (kommunista) Internacionálé megalakulásával megtörtént a végleges szakadás a szocialista mozgalomban, mert a bolsevikiek megalapította III. Internacionálé magát a világ egyetlen igazi munkásképviseletének nevezi s átkot szór mindazokra, akik bármily más program alapján kívánják szolgálni a nemzetközi munkásmozgalom ügyét. A III. Internacionálé programja rövid és határozott: Harc életre-halálra, fegyverrel a kézben is, a kapitalista termelő rendre épített társadalom ellen, harc a proletariátus diktatúrájáért, amely a polgári társadalomnak minden eszmevilágával és intézményeivel együttes megsemmisülése után a világforradalom tüzeitől kormos romokon megvalósítja az osztálytalan kommunista társadalmat.

Am a II. (szocialista) Internacionálé még áll s hívei ugyancsak Marx buzgó követőinek vallják magukat. E vallomásuk szerint tehát az ő ideáljuk is a polgári államrend rombadöntése, az ő ideáljuk is tehát a kommunista társadalom, amelyben nincsenek többé osztályok, csak dolgozók.

Marx és a kommunizmus.

A III. Internacionálé elfogadva Marxnak ama tételét, hogy a kapitalista termelőrendszer szükségképpen vezet a kommunizmushoz, azt hirdeti a világ munkásságának, hogy a dolgok fejlődésének ez a szükségszerű szaka saját

akaratukra is beállhat, ha számbeli erejükre és forradalmi akaratukra támaszkodva, akár ma elsöprik a keresztény civilizáció eszményein felépült államrendeket. Mindegy, hogy minden romba dől, mindegy, hogy tenger vér folyik el, mindegy, hogy ártatlanok pusztulnak el és az emberi művelődés örökbecsű értékei váltak kipótolhatatlanul semmivé: csak a dolgozók társadalma válják valóra a szovjet csillaga alatt.

Ezzel szemben a II. Internacionálé pártjai a módszer kérdésében igen változatos képet mutatnak. A III. Internacionálé megalakulása után ez a változatoság meg éppen különös ingadozást mutat s szemmel látható egy irány, amely magán a szocialista mozgalmon belül azt vallja, hogy a szocializmusnak vagy bolsevizmussá kell átalakulnia, vagy szét kell esnie.

Igen messze vezetne azonban ennek a tárgykörnek tüzetes megvizsgálása. A dolog megértése végett csak annyit kell hangsúlyoznunk, hogy a II. Internacionáléra esküvő szocialista mozgalom általánosságban is lényeges eltéréseket mutat az egyes országok szerint. A nyugateurópai szocializmus általában nem tépi ki magát nemzetének és fájának különleges eszmevilágából, sőt mi több, magának a marxizmusnak értelmezésében is távol van attól, hogy valami orthodox egységről lehetne beszélni. Aki elolvassa MacDonalddnak «A szocialista mozgalomról»* szóló könyvét, különösen pedig az osztályharcról és a kapitalizmus kinövéséről szóló részeket, bármilyen politikai irányzathoz tartozzék is, meggondolt és bölcs szavakat talál ott, hazájukban nagy szerepet játszó más szocialista politikusok pedig, bár fenntartva a forradalmi lehetőségekre számítást, a munkásosztály érdekében létesítendő reformok kivívásában látják a szocialista program megvalósulása felé vezető utat. A szocialista mozgalomnak nem kisebb prófétája, mint Kautsky, egyenesen ki meri mondani, hogy a nemzeti állam felel meg a modern állam követelményeinek legjobban, s ezzel egyúttal azt is megállapította, hogy a szocializmus nemzetközi alakja már idejét multá. Van olyan nyugateurópai szocialista is, aki ki merte mondani, hogy sem az általános választójog, sem a demokrácia nem szükségképpen eszközei a haladásnak. Igen sok a nyugateurópai szocializmusnak olyan képviselője is, aki éppen szocialista nézőpontból teljesen közömbösnek tartja egyik vagy másik államformához való elvi lekötöttséget.

Mindebből megítélhető, hogy nagy tévedésben lennénk, ha a magyar szocialista mozgalmat bármiképpen

is azonosítanók a nyugateurópai szocialista mozgalommal. Ez a magyar szocialista mozgalom elsősorban szégyenli, hogy magyar. Nem is nevezi tehát magát magyarnak, hanem csak magyarországinak. Igaza is van ebben, mert míg a nyugateurópai szocializmus, amint a fentebb vázlatosan előadottakból is látható, nagy símulékonyt mutat a faji és nemzeti eszmekörhöz, addig ez a magyar országi szocializmus vigasztalan politikai közellátásával abban látja legcsalhatatlanabb módszerét, hogy nemzetköziséget hangoztatja szüntelen, minden alkalmat felhasznál, hogy megtámadja hazája múltját, hagyományait, régi szokásait és régi dicsőség patinájával bevont intézményeit, hol a gúny, hol gyűlöletet szító félremagyarázás durva hangján. Csodálatosan értelmetlen elfogultság, amely csak akkor remélheti eszméi diadalát, ha nemzete a süllyedés mélypontjára jut, ha megtagadja múltját, őseit, halottainak drága emléket és lomtárba dobja megtépett szent zászlaját. Fogalmuk sincs arról az igazságról, amelyet a szocialista mozgalom egyik legismertebb vezére, Bernstein is ki mert mondani: «A munkásosztálynak vannak nemzeti érdekei is. Az a mondás: a munkásnak nincs hazája, a történelmi fejlődés által ócskavassá tört tárgytalan szólam!»

Ha azonban a szocialista mozgalom programjait és a végrehajtásra irányuló módszereit vizsgálva, szerteágazó útvonalak szinte kiismerhetetlen tömkelegét látjuk magunk előtt, a dolgok megítélésében ne feledjük el a vezérfontalat: *a szocializmus szó elvesztette minden értelmét, ha nem jelenti a proletárdiktatúrát és a kommunizmust.*

A «magyarországi» szocializmus is eltanult annyit a nyugateurópai szocialistáktól, hogy ezt a végcél, ezt az igazi jelentőséget nem célszerű folyton hangoztatni még a munkásosztály előtt sem, legkevésbé pedig a polgári osztályok előtt. Annyit megtanult ez a mozgalom is, hogy a modern polgári társadalmat eresztékeiben megbomlasztani igen jól lehet a demokrácia jelszavainak hangoztatásával, az etatizmus erőszakolásával, sőt mi több, ezzel a taktikával polgári szövetségeseket is lehet szerezni maga ellen, a gyűlölt «burzsoázia» ellen. Ezért időnként jól bevált polgári követeléseket és jelszavakat hangoztat, szabadságjogokról beszél, elhallgatva ideálját a legborzalmasabb zsarnokságról, amellyel az egész emberiséget kívánja sújtani.

Ez a taktikai fogás azonban kritikus helyzetbe hozza a szocializmust a bolsevista mozgalommal való összefüggésében.

Moszkva urai elsőrendű fontosságot tulajdonítanak a bolsevista propagandában annak, hogy a II. Internacionálét folyton kárhóztatni és gyalázní kell, a szocialista vezéreket fasisztáknak, szociális patriotáknak és a munkásmozgalom árulóinak kell szidalmazni. Meg is teszi ezt minden bolsevista agitátor s nincs az a válogatott szidalom, amellyel ne illetnék a szocialistákat a bolsevisták, valahányszor erre alkalom kínálkozik.

Meglepően érdekes ezzel szemben a szocialisták magatartása. Vagy egyszerűen agyonhallgatják a bolsevista támadásokat vagy pedig időnként elítélő szavakat hangoztatnak a bolsevizmus ellen, sőt van eset, hogy maguk is óvó és intő szót emelnek a «bolsevista veszedelem*» ellen.

Már most sokan vannak polgári politikusok közt olyanok, akik komolyan veszik a bolsevizmus támadásait a testvérpárt ellen és komolyan veszik a szocialisták védekezésében foglalt ellentámadást s nagy bölcsen a szocialista mozgalomban legfeljebb valami kisebb rosszat látnak a bolsevista nagyobb rosszal szemben, de akadnak olyanok is, akik a polgári osztály valóságos fegyverbarátaiként lennének hajlandók üdvözölni a szocialista szervezeteiket.

Mielőtt e kérdésben véleményünket nyilvánítanók és megokolnók, a dolog bővebb megvilágítása végett idéznünk kell *a magyarországi szociáldemokratapárt hivatalos lapjának* 1918 december 22-én megjelent számát, amelyben a szocializmus-bolsevizmus kérdése kielégítő világossággal van tárgyalva «A szocialista és a polgári társadalom» címmel. A cikk idevágó lényeges részeit szó szerint idézzük:

«A szociáldemokrata párt sohasem titkolta és ma sem titkolja, hogy igenis meg akarja dönteni a polgári társadalmat és annak alapját, a magántulajdont. Ebben a döntő és alapvető kérdésben különbözik minden polgári párttól és távolodik el a polgári világrend kereteiből. Meg kell állapítanunk, hogy éppen a *szocializmus nagy végcéljaiban nincsen különbség szociáldemokraták és bolsevisták között*. Egyformán akarjuk a magántulajdon megszüntetését, az osztály-állam megsemmisítését. Egyformán kívánjuk a kollektív társadalomnak, a kommunizmusnak megvalósítását, egyformán a munkásosztály uralmában látjuk a szocializmus megteremtésének előfeltételeit és egyformán az osztályharc útján kívánjuk vezetni a proletárságot. Mindebben nincs különbség szocialisták és bolsevisták közt, ellenben *áthidalhatatlan ellentét tárog szocialisták és polgárok között*. A bolsevikiektől a szociál-

demokrata pártot nem is a kommunista végcél és nem is a polgári társadalom megmentésére való törekvés választja el, hanem a módszer, a taktika és a tempó kérdése. Nem, mi nem akarjuk konzerválni a polgári társadalmat és amikor a burzsoázia dicséretekkel halmoz el minket félelmében, mi kétszeres éberséggel és következetességgel elevenítjük fel Bebel szavait: *Mi szociáldemokraták halálos ellenségei vagyunk a polgári társadalomnak* /» (Megjegyezzük, hogy a kommunista párt a cikk megjelenésekor még nem szerepelt hatóságilag elismert politikai pártként.) Való, hogy a szociáldemokrácia befolyása alatt álló munkásseregekben bizonyára sokan vannak olyanok, akik hazájuknak hű fiai, tán a vezérek közt is akad olyan, aki döntő pillanatban lelke mélyén élő jobb meggondolásra térne, ha komoly veszedelemben lenne a haza ügye. Amde való az is, hogy a szocialista és kommunista mozgalomnak végső célja egy és ugyanaz. Renaudel francia szocialista képviselő szerint tehát a szocialisták is teljes joggal nevezhetnék magukat kommunistáknak és a forradalmi ideál apostolainak; a szocializmus módszere lehet lassúbb, opportunistább, de a logika kérlelhetetlen erejénél fogva kénytelen édestestvérehez vagy gyermekéhez, a bolsevizmushoz sodródni, hogy el ne veszítse népszerűségét, sőt a munkásosztály szemében létjogosultságát. Áll ez a szabály minden szocialista mozgalomra, akár Nyugateurópában, akár a szélső Keleten, mert a fontolva haladást a polgári társadalom ellenálló erejének lassú megtörését nem lehet mindig velősen és tetszetősen megokolni a forradalmi cselekvés után áhító befolyásos frakciók vagy a tömegek előtt.

Bolsevista összeesküvések.

Tény az is, hogy a bolsevista párt a szocialista pártból újoncódik, különösen ott, ahol a külön bolsevista szervezkedés tilos, sőt mi több, a bolsevista párt maga kénytelen a szocialista pártban vagy a párt befolyása alatt levő szervezetek kereteiben elhelyezkedni. A magyarországi bolsevista összeesküvések története világos adatokat tárt fel arra, hogy a bolsevista pártsejtek szabadon burjánzhattak a szocialista szervezetek legalitása alatt a munkásosztály megmételvezésében.

Ilyen körülmények közt az egész szocialista-bolsevista viaskodás lényegében nem egyéb, mint a polgári osztály világraszóló félrevezetése, becsapása igen ügyesen és megvesztegető módon.

A bolsevizmus mitsém veszíthet a munkásosztályok előtt a szociáldemokrácia szidalmazásával, mert hiszen ezzel is csak azt bizonyítja, hogy még a szociáldemokráciánál is szélsőbb, megalkuvástalanabb. Ellenben eléri azt a célt, hogy a szocialista pártiskolákban a marxizmussal már kellőleg beoltott munkásokat magának nyeri meg nagyobb harci lendületével és a gyorsabb cselekvés ígéretével.

A szociáldemokrácia helyzete már kényesebb. Ha félreérthetetlenül és világosan elítéli a bolsevizmust és következőleg harcol is ellene, önmagát és céljait tagadja meg s ki van téve annak, hogy elveszti párttagjai rokonszenvét. Ha ellenben a bolsevizmus pártjára áll ugyanily világossággal és határozottsággal, saját maga alatt vágja a fát, mert hiszen, ha a bolsevizmust dicséri, pártolni és támogatni kell, akkor nyilvánvalólag fel kell oszlatni a II. Internacionálét.

Ezért játssza a szocializmus a bolsevizmus kérdésében a kertelés színjátékát. Jól tudja, hogy amint erre a «magyarországi» szocializmus 1919 március 21-én klasszikus példát adott, ha a bolsevizmus diadalra jut, úgylis testvériesen fognak összeölelkezni, addig azonban meg kell őriznie a látszatot, különösen ott, ahol a polgári osztály öntudata erős.

Igen, a polgári osztály ereje az egyetlen döntő tényező abban a küzdelemben, amely a szocializmus és a bolsevizmus részéről egyaránt fenyegeti az egész emberi civilizációt. Figyeljen a mai társadalom arra, miként írt a magyarországi szociáldemokrata hivatalos pártlap 1918 decemberében. Ekkor a polgári osztályok erkölcsi aléltóságban terültek el a forradalmi szellem tomboló pretóriánusai előtt. Ugyanekkor Németországban szociáldemokrata miniszter verte le véresen a Spartacus-mozgalmat. Ma a főntebb idézett cikket nem mernék ilyen nyíltan megírni, sőt mi több, ma már szavazatokat kér ez a párt a polgári osztályoktól a maga számára.

Az úgynevezett szociális kérdés útvesztőiben pedig, ahol nem egyszer a szocialista és bolsevista elméletek szakadékai fenyegetik a jóhiszeműeket, Henry George-nak szavait nem lenne szabad soha elfeledni: «A nemzetgazdaságtan és a társadalomtan nem taníthat semmit, ami nincs bent azokban az észszerű igazságokban, amelyeket szegény halászoknak és zsidó parasztoknak tanított. Az, aki tizenkilenc évszázad előtt meghalt a kereszten.»

Az angol parlament a szocializmus ellen.

Az angol alsóházban nagyjelentőségű ülés volt a napokban, amelyet sajtószzerű módon nem méltatott kelően a világsajtó. Pedig ez az ülés nagyon alkalmas visszatükröztetni az angol közszellemet, melynek vetülete az angol alkotmány, irigyelt és csodált keveréke a monarchiának és a köztársaságnak. *Sir Harry Brittain* konzervatív képviselő a következő indítványt nyújtotta be:

«Felismervén az egyenetlenségeket a szocialista párt vezetői s a pártnak különböző árnyalatai között a nemzeti politika kérdéseiben, mondja ki az alsóház, hogy egy szocialista kormányzat megalakulása nemzeti veszedelem lenne.»

Az indítványozó ezután a következő szavakat fűzte indítványához:

Ha a szocialisták jutnának uralomra, védelem nélkül maradna az ország és ez Nagy-Britannia hanyatlását és bukását jelentené. Nincs-e hát okunk bizonyos veszjelet adni annak a lehetőségére is, hogy szocialista kormányzat következék?

A munkáspárti *Graham* képviselő erre a következő módosítást javasolta:

«Az alsóház abban a véleményben van, hogy semmi oka sincs félni olyan gazdasági rendszertől, amely a nyilvános ellenőrzés elvén alapszik, mert látja azokat a nagy változásokat, amelyeket az iparnak szindikátusokba és trustokba tömörülése idéz elő akkor, amidőn az emberek nagy részét az anyagi bizonytalanság amúgy is sújtja.»

Nagy vita indult meg erre. Konzervatívok, liberálisok és munkáspártiak nagy beszédeket mondtak arról, mily jótéteményeket vagy gonoszságokat jelentene a szocializmus diadala Nagy-Britanniának. A vita végén nagy feltűnést keltve felszólalt a *sollicitor generál*, aki tudvalevőleg az angol kormányzat tágabb értelemben vett tagja, mert képviseli jogi ügyekben a kormányt a parlamentben és a bíróságoknál. A kormány képviselője szemérettel vetette a munkáspártnak, hogy nem jelölte meg félreérthetetlenül, mit jelent szerinte a szocializmus az országra nézve, ha hatalomra jutna, majd így folytatta:

«Az ország az ipar boldogulásának lehetőségeit növelni akarja. Több mint egy emberöltő óta várja az ország, hogy a munkáspárt e tekintetben gyakorlati politikának adja bizonyosságát. Mi konzervatívok azt hisszük, hogy a

nyilvános ellenőrzés súlyos veszedelem és szilárd meggyőződésünk, hogy az állami beavatkozás az egyes iparágakba véget vetne faji felsőbbségünknek s világhelyzetünk lerombolásával lenne egyértelmű, amely világhelyzetünk alapköve vállalkozó és kockázatni tudó szellemünk.

Az alsóház erre 228 szavazattal elfogadta az eredeti szövegű konzervatív indítványt 107 szavazat ellenében s így a szocialista módosítást elvetette.

Ebben a vitában tehát megnyilvánult az az angol közvélemény, amely szerint az, aki megtámadja az angol vagyont, az megtámadja a nemzet erejét és hatalmát. Talán túlságosan anyagiasnak látszik előttünk ez a felfogás, pedig nem az. Ragaszkodás a joghoz, megőrizni a tulajdont, amelyet az egyéni vállalkozás és kockázat szerzett, tiltakozni az ellen, hogy azt buta pénzügyminiszterek eladmisztrálják vagy vakmerő kísérletezők elprédálják, természetes és pozitív felfogás. Nagy érzék a dolgok lényegéhez, ami mindenkor jellemezte az angol népet. Ez az érzék tette lehetővé, hogy idején felismerje valódi érdekeit, amit rajta kívül alig lehet más népről elmondani teljes mértékben.

Azok, akik emlékeznek arra, hogy nem régen Angliában munkáspárti kabinet kormányzott a szocialista MacDonalddal az élén, hamarjában arra fognak gondolni, hogy az angol közvéleményben változás állott be. A dolgot azonban nem ebből a szempontból kell tekinteni, mert az 1924 január végétől október közepéig hivatalban volt munkáspárti kormánynak még viszonylagos többsége sem volt az angol alsóházban. A 191 főből álló munkáspárt egyszerűen a 256 főből álló konzervatív és a 156 főből álló liberális pártnak kegyelméből kormányzott. Ily körülmények közt nem gondolhattott tehát arra, hogy a marxizmus elveit megkísérlelje érvényesíteni a belső politikában, megelégedett tehát azzal, hogy a munkáspártnak a szovjettel kacérkodó baloldala nyomására szovjetbarát külső politikát üzött, amit azonban az angol parlament szintén hamar megelégedt s a munkáspártnak távoznia kellett a hatalomtól. Emellett azt is figyelembe kell venni, hogy az angol munkáspárt jobboldali vezérére MacDonalddal együtt olyan emberekből áll, akik éppen nem restelltek maguk megállapítani azt, hogy a marxi eszmekör egyik-másik része éppen a munkásság érdekeit sérti meg.

Anglia mégis kárhóztatja a szocializmust. A 191 főből álló munkáspárt 40 tagja maradt a legutóbbi válasz-

tások alatt a porondon, de még az így megmaradt számú párt sem elhanyagolható tényező a politikai életben. Az angol parlament azonban az angol világhatalmat és minden angol ember jólétét fenyegető veszedelmet ismer fel a szocializmusban s bár a veszedelem semmiképpen sincs közel, nem habozik kimondani a szocializmus anathémáját, amely még politikai értelemben véve is határos a megbélyegzéssel.

Az angol parlament határozata a tények, a valóságok és az életszükségletek világos, felismerését jelenti. Jelenti az akaratot, az elszántságot és a cselekedni tudást már akkor, amikor még az ellenség nem is támadott. Jelenti azt, hogy az angol ember, úgy látszik, nem sokat ad arra a sokat vitatott megkülönböztetésre, hogy más dolog a forradalmi felforgatás nyílt lázadás útján és állítólag más a néptömegek szavazatainak elnyerése útján.

Ez az angol alsóházi ülés valójában arról döntött, hogy a marxizmussal nem alkuszik meg semmiféle változásban. Am marakodjanak szocialisták és bolsevisták, az angol közvélemény nem naiv s jól tudja, hogy e marakodás lényegében akörül forog, miként kell megsemmisíteni a polgári rend társadalmát. A bolsevizmus a moszkvai receptet ajánlja, míg a szocializmus Amszterdamra esküszik. A pártpolitikai eredményekre törő szocializmus ajánlhat és köthet kompromisszumokat, de az angol közszellem jól érzi, hogy a marxizmus egy és oszt-hatatlan s minden nemzeti politikának első feltétele megtagadni ezzel minden közösséget.

„Meg kell-e keresztelni a szocializmust?“

Faut-il baptiser le socialisme? Franciaországban vették fel ezt a kérdést, amely nagy visszhangot keltett s legutóbb *A. Cavalier*, egy kiváló publicista *Les rouges chrétiens (A vörös keresztények)* című munkájában tárgyalta. Megtudjuk ebből a műből, hogy a franciaországi ú. n. keresztényszocialista mozgalom az ország egyes részeiben sajátos irányt vett, lejtőre került, mert jóllehet, a katolikus alsó papság benne élénken résztvesz, a szociáldemokratákkal és kommunistákkal taktikai és nem egyszer elvi alapon közös működést folytat. Így történt ez különösen a legutóbbi északfranciaországi szövőipari munkássztrájk alkalmából, ahol a keresztény munkásszervezetek, minden bizonnyal az érdekelt gyáripárosok szűkkeblősége miatt, nemcsak taktikai szövetségben

voltak a szocialista és kommunista munkásszervezetekkel, hanem a kitört sajtóharcban majdnem azonos elveket fejtegettek szövetségstársaikkal. Belgium felől vonult be ez az irányzat, ahol a «keresztény-demokrata» pártnak egyik elterjedt nagy lapjában, a *Vingtieme Siècle*-ben a következő meglepő fejtegetések s ezekhez hasonlóak olvashatók: «Ha a mérsékelt szocialisták megelégszenek azzal, hogy a magántulajdon köre fokozatosan megszoríttassék békés utakon, a szerzett jogok sérelme nélkül s ha az állam lassanként hatáskörébe vonja az összes vállalatokat, ugyan mi van ebben, ami ellenkezne a keresztény erkölccel?» A keresztényszocializmus ilyen és hasonló állásfoglalásai valóban nem jelentenek egyebet, mint a szocializmus elvi alapjához való közeledést, ami más szóval nem egyéb, minthogy utat nyitnak neki a keresztény erkölccel szemben.

A. Cavalier s vele együtt a francia publicisztika sok kiváló képviselője tiltakozik az ellen, hogy a forradalom bacillusával beoltásuk a keresztény munkások szakszervezeti mozgalmát. Az egyház tudvalevőleg félreértést nem tűrő módon kárhóztatta mindig a szocializmust, amelynek tanításait a keresztény erkölccel ellentétesnek hirdette. Furcsa tehát, hogy katolikus papok s velük együtt protestáns papok is irányító szerepet visznek a keresztény tanításoktól nyilván elforduló társadalmi szervezkedésben. A keresztény-szocialista mozgalomnak válsága tört itt ki, amit a keresztény-szocializmus zászlóbontása idején sokan megjósoltak. Mikor nálunk a megboldogult Giesswein Sándor kanonok ezt a mozgalmat megindította, sokan nézték ezt idegenkedve még azok közül is, akik a szocialista mozgalommal szemben valamely nem forradalmi irányzatú mozgalom megszervezését és istápolását elengedhetetlenül szükségesnek és társadalmi kötelezettségnek látták. A Franciaországban kitört válság mindenestre igazolja ezeket a bizalmatlankodókat, akik, mint emlékiratai szerint Zselenszki Róbert gróf is, a keresztényszocialista mozgalomban két rossz közül a kevésbbé ártalmast látták.

Véleményünk szerint a hiba nem a mozgalom elgondolásában van, hanem egyrészt a helytelen elnevezésben, amely önkéntelenül is a szocializmus egyházi pecséttel való ellátását juttatja mindenki eszébe, másrészt abban, hogy a keresztény-szocialista mozgalmat általában éppen úgy magára hagyja a keresztény és általában a polgári társadalom, igen sok tekintetben a papság is, amint annak idején tétlen közönnyel nézte, hogy a mun-

kásosztályt szociáldemokrata eszmekörben szervezzék meg és a meglévő hazafias irányú munkásegyleteket is átalakítsák szocialista szervezetekké vagy ilyenekbe azokat beolvasszák. Így valósággal a dolgok dinamikája hozza magával, hogy a keresztény munkásosztály is létérdekei védelmében ott keres, egyelőre talán csak alkalmi szövetségeseket, ahol talál. A főhiba mindenesetre az, hogy a mozgalom vezetői letérnek a nagy pápának, XIII. Leónak a *Rerum Novarum* kezdetű körlevelében kifejtett elvi alapokról. Ez a körlevél bámulatos pontossággal kimerítően és élesen határozza meg a keresztény társadalom erkölcsi elveit. Kitűnik ebből az is, hogy az egyház éppen nem áll a pusztá jótékonyság elvi alapján a munkáskérdéssel szemben, hanem a munkásszervezetek létesítésével, sőt akár a sztrájkjog gyakorlása mellett is, valamint az állami hatalom kellő érvényesítésével a munkásosztály magárahagyottsága ellen küzd, kárhoztatja a munkaadók embertelenségét s gazdasági versenyben megnyilvánuló féktelen nyereségvágyat. Gazdag elvi programot ad ez a körlevél minden munkásvezér számára a legtisztább keresztény szellemben, a társadalmi igazságosság követelményét hangsúlyozva azonban, nem téved olyan süppedő talajra, mint a szocializmus, amely osztálytalan társadalmával az egyenlőség elérhetetlen ideálját hangsúlyozza, ha feltesszük is, hogy gondolkozó szocialista ezt az ideált betű szerint nem értelmezheti. A keresztény felfogás távol áll ilyen képtelenségek kergetésétől, de mindenesetre vallja, hogy ember és ember között a társadalmi érték szempontjából, tisztán osztálybeli szempontok szerint, különbséget tenni nem szabad. Vallja pedig főleg azt, hogy a keresztény társadalmi eszme is túl a társadalmi igazságosságon, alá van vetve a legfőbb parancsnak, a szeretetnek.

Ezek az elvek igenis alkalmasak arra, hogy a munkást megvédjék a kiszolgáltatottságtól s a társadalomban oly biztos alaplazatra helyezkedjék, amelyről a legnagyobb hatalmasságok sem dönthetik le, mert ez a talapzat az örök igazság talapzata. Ezek az elvek megvédnek minden munkásmozgalmat attól is, hogy a marxista osztályharc rideg alkalmazásával megrontsa a társadalmi békét és nyugalmat, forradalmat és polgárháborút szítva sírját ássa meg hazájának és önmagának.

Szocialista toborzó a székesfővárosban.

A székesfőváros törvényhatósági bizottsági tagjainak a múlt hónapban lezajlott választása érdekes tanulságokat szolgáltatott a polgári társadalom számára. Ezeket a tanulságokat kár lenne elfeledni s okain is érdemes elgondolkozni. Mi e helyütt azonban nem akarunk semmiféle politikai megállapodásokba bocsátkozni, csak bizonyos tényekre rámutatni, amelyeknek a polgári társadalom szellemi és erkölcsi egységének megóvása végett irányt szabó fontossága van.

Az első szembeötlő tény, hogy a szocialista pártra több mint 70.000 székesfővárosi választópolgár szavazott, a másik, hogy a szocialista-párt szavazói, ha nem is feltűnő nagy számmal, de a legutóbbi választások óta megnövekedtek. Budapest választópolgárainak tehát több mint negyedrésze abban a szocializmusban keresi társadalmi bajaink orvoslását és a magyar jövőendő zálogát, amely nem is oly régen, alig múlt tíz esztendeje, nyílt háborút üzent a polgári társadalomnak s amely az ország füstölgő romjai között ülte meg eszméi győzelmi ünnepét.

Emilé Labarthe francia publicista nemrég megjelent *La chaîne de servitude (A szolgaság béklyója)*. *Le socialisme* című ragyogó művében páratlan világossággal tárja a polgári társadalom elé, mit tartogat számára a szocialista eszmekör s ízekre szedve a szocialista metafizikát, kimutatja, hogy a «reakció» ellen nagy garral hadakozó szocializmus maga a megtettesült reakció, mert hiszen egy osztály önkényes hatalmáért, diktatúrájáért harcol, ami kétségtelenül megtagadása minden demokráciának. Ugyanez a szerző kimutatja, hogy a szocialista eszmekör végső eredményben a polgárháborút hirdeti, az osztálygyűlölet felszításával, egész stratégiája a polgári társadalom békéjének megsemmisítésére irányulván, a szocialista metafizika nem egyéb, mint *szociális pyrotechnika*.

Emilé Labarthe-nak ezek a fejtegetései jutottak önkéntelenül az eszünkbe, amikor figyelemmel kísértük a szocialista eszmekör toborzó hadjáratát a székesfővárosi választásokon.

Mellőzzük itt a választásokat megelőző plakátharc általános szellemtelenségét és ötlettelenségét, fordítsuk figyelmünket azokra a beszédekre, amelyeket a toborzó gyűléseken elmondottak.

A szocialista apostolok nem szüntek meg emlegetni a demokrácia és a szabadság jelszavait. Csak éppen nem

mondták meg, hogy a demokrácia minden becsületes és arravaló ember akadálytalan érvényesülése dolgozni a köz javára, nem mondták meg, hogy az egyéni szabadság sohasem lehet ellentétben mások szabadságával. Nem hirdették az egész magyarság egységét a közös szent célért, az eltiport haza felszabadításáért. Szavaikból gyűlölet áradt szüntelenül és amikor ostromozták egyesek visszaéléseit és amikor szót emeltek az elesettekért és a szegényekért, óvakodtak attól, hogy ebben egyik legyenek minden nemesen gondolkozó emberrel: szavaik ugyanakkor a gyűlölet lángját fűjták egész társadalmi osztályokra, mintha ezek felelősek lennének egyesek hibáiért vagy bűneiért. Szó sem volt tárgyilagos bírálatról, ellenben minden jóhiszeműség megtagadása volt napirenden az ellenféltől, mint «a munkásság kizsákmányolójától és ellenségétől».

Végiggondolva ezeket a beszédeket, eszünkbe jutott az angol szocializmus, amelynek kormányon ülő képviselői nem szégyenlik, hogy lojális alattvalói Nagy-Britannia királyának, eszünkbe jutott a swanseai kongresszus, amelyen az angol munkásság több mint kétmillió szótöbbséggel utasította el azt az indítványt, hogy egyetlen internacionáléban egyesüljön a világ munkásmozgalma s ezért közös kongresszusra gyűljék össze Moszkva és Amszterdam.

Ezzel szemben mit hirdetett a magyarországi szocializmus toborzó gyűlésein?

Hoover, az Északamerikai Egyesült Államok elnöke a minap mondotta egyik beszédében, hogy nem tud elképzelni társadalmi rendet vallás nélkül. A szocialista toborzón ezzel szemben csaknem mindegyik szónok kiábrándította és megbélyegezte a templomok építését, volt olyan, aki azt mondta, hogy az erre való pénzt «a munkásság zsebéből szedik ki», de mindenesetre szembeállították a vallás kultuszát a nyomorral, hogy lerombolják a vallásos hitet és az Istenbe vetett bizodalmat.

Nem azt hirdették, hogy a hazát szeretni kell akkor is, ha nem ad mindannyiunknak olyan jólétet, aminőt szeretnénk, hanem azt, hogy «legyünk vörösök!»

Azt állították, hogy Magyarország uralmi rendszere nem egyéb, mint szövetkezés a «proletariátus» ellen, amelynek életére tör. Nemcsak «a keresztény kurzus» összegázolásáról, «a kereszt» eltávolításáról beszéltek, hanem egyenesen a tömeg nyers erejére is utaltak s Tisza István sorsát helyezték rémképül a polgári társadalom felé, sokatmondó biztatásul pedig hallgatóságuknak.

Ilyen módszer mellett természetes, hogy a tömeg hangulata a közbelépő rendőrtisztviselő hallatlanul durva megsértésében, valamint olyan felkiáltásokban robbant ki, amelyek semmi kétséget nem hagytak fenn arról, hogy biztos üdvrivalgásra számíthat az, aki a tömegek érzelmeire és ősi barbár ösztöneire épít.

Ez a toborzó mindenestre amellet bizonyít, hogy a magyarországi szocializmusnak igen lesújtó véleménye van tömegeinek értelmi színvonaláról. Pedig talán egy ilyen választási küzdelemben fontos szempont lenne minden párt számára a tömegek politikai nevelése is. Ebben a politikai nevelésben kétségtelenül benne kellene lennie az ízlés fejlesztésének is.

Nehéz dolog ez, elismerjük. Könnyebb azt mondani a tömegnek, hogy ha elpusztítod a fennálló rendszert, megnyílnak számodra a boldogság kapui, mint a józan-ság álláspontjáról reális célokra nevelni s minden jogrend örök érvényű ígéit hirdetni az emberi boldogulás feltételeként: *honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere!*

A marxizmus új köntöse.

A magyarországi szocialista mozgalom három napig tartó országos gyűlést tartott Budapesten. 265 ipari és mezőgazdasági munkás jelent meg itt különböző szocialista szervezetek képviselőiben. A magyar munkásosztály számottevő része nevében beszélhettek ezek a kiküldöttek, bár feltűnő, hogy a vidék mindössze 60 kiküldöttel szerepelt, míg a fővárosnak és környékének megbízottjai, valamint a «hivatalból» kiküldöttek tették az országos gyűlés zömét. A magyar társadalomra nézve semmiképpen sem lehet közömbös, hogy mily eszmekörben folyt le ez a gyűlés.

Minden igaz magyar ember testvérének tekinti honfitársát, legyen bárki, koldus, munkás vagy olyan, aki a gazdasági jólét magasabb lépcsőfokaira hágott fel. A fájdalmas magyar sors osztályosai vagyunk mindannyian, magyarok, testvértelen ága nemünknek, de szívünkben büszke dac és összetartozás érzete él, hogy emelt fővel nézzünk a világ szemébe: mi, sorsüldözötte magyarok mégis hátat adunk Istennek, hogy magyarnak születünk!

Méltán megdöbbenő tehát, ha a magyar munkásság egy részének eme gyűlésén száműzték mindent, ami a magyar testvériségnek, a magyar összetartozásnak, az egyetlen, számunkra megmaradt erőnek kultuszát istá-

polná. Trianon gyásza és a magyar szíveknek irányított gyilkos tör után nem csendült föl a nemzeti imádság és egyetlen meleg szó nem hallatszott a magyar feltámadás hitéről.

A marxizmusnak a nemzetköziségről hirdetett hamis és üres ábrándnak bizonyult alaptételét vallotta magáénak ez a gyűlés s ennek bizonyítása végett megszólaltatott külföldi üdvözeteket. Elhallgatták azonban a gyűlés vezetői, hogy ezek a külföldi üdvözetek üres szavaknál nem jelentenek egyebet. Elhallgatták, hogy például a francia szocialisták gyűlése csak nemrég fogadott el határozatot a külföldi munkások kiűzetéséről, ebben a kiűzésben pedig nagyon is közelről van érdekelve a magyar munkásosztály. Elhallgatták a sokat hirdetett nemzetközi szolidaritást megcsúfoló ezt a durva tényt, e helyett nem átalolták *ezeréves börtönnek* nevezni a magyar vérrel megszentelt ezeréves magyar földet, a «külföldi testvérpártok» segítségével letiport magyar hazát.

Ennyit erről a gyűlésről, mondjuk, érzelmi szempontból. Szocialista gyűlésről lévén azonban szó, mindenkit érdekelni fog, miként szerepelt itt a szocializmus, mint tárgy.

«Pirosló arcok, piros zászlók, piros virágok a magyar télben. Mi az a titok, mely az élet parázsló színpompáját fűti a temető sápadt hangulatában, amely körülvesz bennünket?! Egy világrend összeomlásának minden kínját szenvedni az emberiség, az uralmon levő rendszer gondolkozói reménytelen káoszban vergődnek és az uralkodó rendszer haszonélvezői egy példátlan káosz reménytelenségében. Mindez a mi magyar glóbuszunkon fokozott szenvedés, fokozott zűrzavar alakjában jelentkezik és a földkerekség minden táján, a magyar rónán sem különben, egyetlen bizonyosság, egyetlen remény sugároz csak és éltet tüzelő fényével: *a szocializmus*!»

Ezzel a dagályos és semmitmondó szólammal adták hírül a pártlap olvasóinak a gyűlés megtartását. Ez a föllengző üresség mégis jól jellemezte a tanácskozásokat, mert az egész gyűlésen valóban nem mondta meg senki pontosan, mit is ért *szocializmuson*. Igaz, hogy ezt nem mondta meg Marx sem, Engels sem. Annál kevésbbé mondhatták meg a magyar marxisták, mert felszólalásaikból nyilván kitűnt, hogy búcsút mondtak nyugateurópai társaik után ők is a marxizmus alapvető tételének, amely a munkásosztály «felszabadítását» egyedül a munkásosztály feladatának tekinti. A marxizmus alapvetői a munkásosztályon az ipari munkásosztályt értették. Kide-

rült azonban, hogy Marx úgynevezett tudományos rendszere, amely éppen az ipari munkásosztály történelmi szükségszerűséggel kifejlődő döntő szerepén épült föl, hamis premisszákból indult ki és semmi sem következett be abból, amit a hamis premisszákból levont logikai következményeként megjósolt. Bebizonyult, hogy az ipari munkásságra szorító munkásmozgalom az ítélet napjáig várhatja a győzelmet, mert Marx híres «törvénye» a tőkéék összpontosulásáról be nem következett, sőt, ennek a «törvénynek» pontosan az ellenkezőjét látjuk szemünk előtt. Az idők folyamán nagyon is zagyva és bizonytalan megállapítássá vált a kommunista kiáltványnak az az állítása is, hogy a társadalom két egymással ellenséges osztályból áll: a polgárságból és a proletárságból. Így a történelmi materializmus rendszere is, amely szerint minden történelem az osztályharcok sorozata, minden tettesetősége mellett elvesztette határozott értelmét. Kiderült, hogy Marxnak *Kapital*-ja, matematikai levezetéseivel és tudományos igényeket kielégíteni akaró rendszerezéseivel, minden sivár szárazsága mellett is az utópista szocializmus poros és senkitől sem olvasott kötetei közé hanyatlott.

Am a marxizmusnak, mint tudománynak bukása nem vonta maga után a szocialista mozgalom bukását. Ez a mozgalom él, amint tulajdonképpen a marxista evangélium ellenére bontakozott és fejlődött ki, hiszen nem a homályos elméletek vonzották eredetileg sem a munkásokot a szocializmus táborába, hanem ez a három szó: Világ proletárjai, egyesüljtek!

Így érthető meg, hogy a magyarországi gyűlésen nem igen beszéltek már Marxról, Engelsről és a többi prófétáról és nem bajlódtak a szocializmus «rendszerének» kifejtésével, még a szocializmus fogalmával sem. Meghagyták ezt a szót misztikus értelműnek, hadd gondoljanak róla a gyűlés résztvevői azt, amit akarnak. Mit akarnak rajta érteni? Ezt viszont nem kell bővebben magyarázni. Semmi kétség, olyan *mozgalmat*, amely egyetlen eszmét képvisel: *a forradalmat!* Több szónok állt fel a gyűlésen és sutba dobva a marxizmus elméleti útvesztőit, megmondta mindezt nyíltan, hozzátéve, hogy «a mai rendszer», a létező uralom sirásói akarnak lenni a szocialisták. Volt szónok, aki még nyíltabban beszélt s azt hirdette, hogy a földművesek, kigazdák és törpebirtokosok csak azért csatlakoznak a szocializmushoz, mert benne látják megtestesülni a forradalmi szellemet. Hirdették a szocialista légiók megmozdulását, az összeomlás és forradalom közeledtét,

hirdették a munkásság megsemmisítő megmozdulását s ennek megokolásául, híven a forradalmi módszerekhez, nem mulasztották el hangoztatni a szónokok a bolsevizmus legszebb napjaiból ismert szólamokat, hogy a világ menete visszavonhatatlanul befutott a szocializmus zónájába, új világ születik s a szocialisták az új világ építómesterei.

A magyarországi szocializmus ezen a gyűlésen, letérve a marxai alapokról, a szocialista mozgalomba besorozta «a dolgozó népet». Hogy mit ért dolgozó népen, azt nem mondta meg a gyűlés, de a fölszólalásokból kivethetően mindenkit, aki a társadalmi forradalom szegődöttje akar lenni. Új toborzó kezdődött tehát a forradalom hadseregébe, célul kitűzve ugyan a szocializmus jelszavát, de közelebről a létező uralmi rendszer romjain keresztül új uralom megalapítását.

Ezt történt tehát a magyarországi gyűlésen. Távoll vagyunk attól, hogy ezt a mozgalmat és az új irány gyakorlati jelentőségét lekicsinyeljük. De bizonyos, hogy Magyarországon is, éppen úgy, mint másutt, a kispolgári elemeknek a szocialista mozgalomba bevonása jelenthet üdvös irányváltást, de jelentheti az orosz bolsevista példa utánzóinak megerősödését is. Egyelőre, amint láttuk, a magyarországi szocializmusban a forradalmon van a hangsúly.

Rendszerváltozás és szociáldemokrácia.

Szerte az egész világon hírlapok közleményei, publicisták, politikusok és tudósok munkái, államférfiak és népszónokok beszédei sajátos egyöntetűséggel érzékelik a világ nyugtalanságát a dolgok mai rendjén. Mi lesz velünk? — hangzik fel sűrűn a kérdés, amely elárulja a bizonytalanságot, hogy tulajdonképpen nem is tudjuk, mi van körülöttünk, mily folyamat játszódik le most az emberiség fejlődésében; mi az, ami erjed, mi az, ami állandó a megzavarodottság eme korában. Gondolkozó elmék törekszenek elemző képet festeni az állami és társadalmi élet válságáról, hogy megismervén a bajok okait, orvosság után nézhessenek. A hatalmas brit birodalom megszívlelte kormányelnöke, a régi szocialista vezér szavait, melyek szerint a birodalom vesztét jelentené a szocializmus programjának erőszakolása. A sokat bámult és dicsőített nagy amerikai demokrácia egyik diplomatája, a világválság okait elsősorban a világháború pusztításaiban

jelöli meg s ezt mondja: «Hogy oly nagy a szegénység ma a világon a nagy haladás mellett, annak azok a politikai erők is okai, amelyek három század óta foglalkoztatják az emberiséget s amelyeket demokratikus erőknek neveznek. Emlékezzünk a világ megrázkódtatására, mikor kitört a nagy francia forradalom; ma is a forradalmat látjuk mindenütt, Oroszországban, Indiában, Délamerikában. Igen, forradalom mindenütt, csak felelősség nincs sehoh!»...¹

Midőn a világ két legnagyobb demokratikus államának felelős államférfiai hazájuk és népük javáért dobogó szívvel így ítélik meg a ma nyomorúságát s elégedetlenek a demokrácia eszményeivel, nézzük, hogyan gondolkodnak nálunk a szocialista mozgalom vezetői?

Ez a mozgalom az 1918-iki és 1919-iki kudarc után sokat vesztett határozottságából és élességéből. Az utóbbi évek egyre romló gazdasági viszonyai s a munkásosztálynak ezzel együtt járó elégedetlensége közepette azonban újra megtalálta régi hangját s ma már újra felharsant régi jelszava, hogy a világot csak a szociáldemokrácia válthatja meg. Napjaink kínos vergődésében azután új jelszava született, amelyet nem szűnik meg szóval és tollal a tömegek fülébe dörögni: «Rendszerváltozás vagy katasztrófa!»

Az új jelszó kiadásának időpontját kétségtelenül jól választották meg. Mindnyájan érezzük, hogy szembe kell néznünk a feltornyosuló bajokkal s e nehéz időkben szívesen fordulunk a magyar munkásosztály tekintélyes részét magába foglaló szociáldemokrata párt hosszadalmas kiáltványához, hogy megismerjük belőle a rendszerváltozásnak, mint politikai orvosságnak részleteit és alapelveit.

Ezeket az alapelveket, ezeket a részleteket azonban hiába keressük. Nemcsak a kiáltvány nem sorolja fel ezeket,² de nem találunk a magyarországi szocialista mozgalom sajtójában egyetlenegy tárgyilagos cikket sem, amely a kutató elme őszinteségével és a haza sorsán aggódó lélek lelkiismeretével vizsgálná az ország bajait s megjelölné a járható utakat. E helyett a gyűlölet lángjai csapnak felénk a szavak homályos tömkelegéből a polgári uralom ellen, amelytől megtagad minden jóhiszeműséget a magyarországi szocialista mozgalom. A gyűlölet szaván túl felmered a fenyegetés is. Hirdetik, hogy a «szocializmus igazságai» törnek utat a mostani világ recsegő és ropogó

¹ A *Matin* nyomán idézi a *Figaro* 1931. június 21-iki száma.

² L. Népszava 1931. szept. 27-iki számát.

válságából, figyelmeztetésként a hatalmasokhoz és felhívásként az elnyomottakhoz.

Am semmi megokolás, sehoh az összefüggések vizsgálata, sehoh a logika kérlelhetetlen fegyverével való következtetés, mindenütt csak állítás, ismétlés; csak jelszó és halálos ítélet mindenre, ami nem szociáldemokrácia. Ami még érvelésnek látszik, az is csak így hangzik: «Az új rendszer, amelynek alapja az észszerű szocialista termelés; a javak igazságos megoszlása megváltja az emberiséget szenvedéseitől, megszünteti a nélkülözést és a nyomorúságot». Szinte felsóhajtunk, hogy az emberiség évezredek óta égő problémáinak megoldása ilyen egyszerű, de mikor azt olvassuk e sorok mellett, hogy az «emigráció» megszüntetésére, a «politikai üldözöttek* rehabilitására, teljes «politikai» amnesztiára, demokratikus államformára (értsd: köztársaságra), az állásuktól bolsevista magatartásuk miatt megfosztott alkalmazottak ügyének újabb megvizsgálására stb. is haladéktalanul szükség van, ráeszmélünk, hogy ez az ócska recept nem a beteg magyar nemzet gyógyítása, hanem az avas patikaszernek forgalombahozatala végett pusztá pártérdekből íródik.

A propaganda önfelelt lázában aztán olykor mintha elárulná magát a ^rendszerváltozás vagy katasztrófa* elmélete, mert újabb üzenet kél szárnyra a munkásosztály felé: «Hányszor kerülünk szembe *nem a mi sorainkból* való emberekkel, akik azt kérdik tőlünk: *mi lesz?* Azt kérdik: *mikor kezdődik?* Ezeknek azt kell felelnünk: *álljanak mellénk* s majd meglátják, mit lehet tenni, ha minden elégedetlenség, ha minden türelmetlenség, ha minden éhség és minden reménység *egyetlen hatalmas erőbe olvad össze.*»^x

Csatlakozásról van szó tehát, nem meggyőződésről, propagandáról, nem apostolkodásról. Így lehet szocializálni a gondolatot, így lehet észrevétlenül eltüntetni a független bírálatot.

Nagyon jellemző a tragikusan elhalt francia szocialista vezérnek, Jaurés-nak meghatározása arról, miként kell gondolkoznia egy szocialistának az igazságról. «Azt az eszmét kell mindenekelőtt követnünk, — mondta 1895-ben a francia kamarában — hogy nincs szentesített igazság, mert semmiféle hatalom, semmiféle dogma nem korlátozhatja az örök előretörést, az emberi nem örök vizsgálódásait; az emberiség mint egy nagy vizsgálóbizottság

¹ Népszava 1931. október 18-iki szám. Az aláhúzások az eredeti szövegből valók.

ül trónusán s feladatának végrehajtásában nem korlátozza semmi.»

Tudjuk, hogy «az emberiség nagy vizsgálóbizottsága» az életben sokszor nem jelent mást, mint néhány jól kereső pártembert... s az igazság ilyen fogalma legfőlebb köd-kép, amely a semmiségbe vész.

A mai kor társadalmának nagy oka van újból és újból felidéznie Le Bon szavait: »A szocializmus veszedelme abban van, hogy a vallásos hit módjára terjeszkedik érvek nélkül, pusztá állításokkal, álmodozásokkal és a képzelet világából vett ígéretekkel*.

Az örültség tanulságai.

Két páratlanul érdekes könyv jelent meg legújabban a francia tudományos irodalomban. Mindkét könyv igazi modern rejtelemmel, az ember érzelmi világával foglalkozik, hogy önkénytelenül is rámutasson a még modernebb, még nagyobb rejtelemre: mily szerepe van az érzelmeknek a népek, nemzetek és társadalmak életében?

Gustave Le Bon a szociológia módszereivel meglepő világosságot derített ezekre a rejtelmekre és kimutatta, hogy például a francia forradalomban, amikor istennek tették meg az észet és templomot emeltek neki és szüntelenül az ész mindenhatóságára hivatkoztak, éppen az észnek jutott a legkevesebb szerep. Pénzünk érméinek, — írja Le Bon — középületeink oromzatának feliratai a forradalmi jelszavakat egyre emlékezetünkbe idézik, de e jelszavak közül csupán egy lobbantotta lángra a szenvedelmeket: az egyenlőség varázsigeje s még ma is ez fűti a tömegek hangulatát. Testvériségről senki sem beszél, a szabadság pedig mindig érthetetlen volt a tömegeknek s nem is kellett nekik soha. Hogy a forradalmak annyira elragadják a tömegeket, ez onnan van, mert felszabadítják azokat az érzelmeket, amelyeket megfékezni csupán a társadalmi szükségesség kényszerít, de azok megfékezése mindig nehéz és tökéletlen.

Maurice de Fleury, a francia orvosi akadémia tagja, *Les fous, les pauvres fous et la sagesse qu'ils enseignent* (Mily bölcseségre tanítanak minket a szegény örültek) címmel adta ki az egyik érdekes könyvet. Kimutatja ez a jeles orvos gazdag anyagú könyvében, hogy az örülteknél az ész szerepe teljesen megszűnik az érzelmi megnyilvánulások előtt. Maguk az orvosok sokszor szem elől tévesztik az örültség megállapításánál ezt a pontos szabályt, jegyzi

meg Fleury doktor, s ezzel sok zavart idéznek elő az igazságszolgáltatásban.

A magyar igazságszolgáltatás is számos példáját nyújtja az orvosszakértői vélemények ingadozásának az örültség megítélésében. Nem egy eset fordult elő, hogy örültnék nyilvánítottak olyant, aki valóban tisztán és kizárólag érzelmi okokból, valóban elvakultan követett el valamely bűnös cselekményt, holott egyébként teljesen ép elméjű volt. Viszont ugyancsak örültnék nyilvánították azt, aki legyeket kapkodott le a falról s megette, holott teljes hideg megfontolással és észszerűen követett el bűncselekményt.

Ezzel szemben a közönséges tapasztalás, valamint a különösen a társadalmi lélektan újabb kutatásai világos szabályokat állítottak föl arra, hogy az úgynevezett okos emberek is általában érzelmi alapon cselekszenek, sőt általában meg lehet állapítani különösen a politikai életben, hogy valamely tanítás hatása nem a benne rejlő igazságon alapszik, hanem azon a vonzóerőn, amelyet érzelmi világunkra gyakorol.

Ezért vetették fel sokan azt az eszmét, hogy az úgynevezett beszámíthatóság fogalmát ki kellene törölni a büntetőtörvénykönyvből s azt kellene vizsgálni, ki s mily fokban ártalmas a társadalomra bűnös cselekményével s ki az ártatlan?

Ez természetesen nem jelentené a szabad akarat és az erkölcsi felelősség kiküszöbölését. Az egyén felelős lelkiismeretének és felelős a társadalomnak is. Ezekre a kérdésekre vet különben érdekes világot a másik, a világirodalomban talán egyedülálló könyv, *André Joussain*-nak *Les passions humaines (Az emberi szenvedélyek)* című könyve.

A filozófia, mondja Joussain, az értelem elemzésével foglalkozik, mintha érzelmek nem is lennének a világon, amelyek megzavarják és téves utakra vezetik a szellem képességeit. Az emberi szenvedélyekkel így csaknem kizárólag a regényírók és drámaírók foglalkoztak, holott értelmi életünk, még ha a legfejlettebb is, érzelmi életünkben találja gyökereit. Innen van a XVII. és XVIII. század filozófusainak nagy tévedése, akik kiindultak az emberi természetből, mintha ez valami általános egységesség lenne, minden helyen és minden időben; a tudomány általános szabályait kutatták, amelyet erre az emberi természetre alkalmazni lehet. Így született meg, mint világboldogító eszme az általános választói jog is, mint a nép akarat csalhatatlan biztosítóka a képviselői kormányzat-

ban. Ezeknek a filozófusoknak természetesen fogalmuk sem volt a társadalmi lélektanról, amely a történelem századain keresztül száz meg száz példával bebizonyította, hogy a törtető, öntudatos és cselekvő kisebbségek vezetik a közömbös és lagymatag többséget s akár titokban, akár bevallottan kormányozzák a tömegeket. Ez a kisebbség pedig sokszor igen olcsón jut ehhez a hatalomhoz: egyszerűen elhiteti a többséggel, hogy ő a szuverén nép, az ő szava Isten szava. Jó példa arra, miként lehet a tömegeket hiúságuknál fogva megkönyékezni, ha el is felejtkezünk azokról a szédítő ígéretekről, amelyekkel ugyancsak a tömegek érzelmi világát hódítják meg, Ígervén nekik igen rövid idő múlva a földi paradicsomot magát.

Joussain azt hirdeti könyvében, hogy az ember lényegében véve nem értelmi és szabad lény, hanem a szenvedelmek eredendő bűnével van megterhelve. Mikor az ész uralmát követelik a szenvedelmeken, ez csak képlettesség, mondja. Az igazi valóság szerint az észtől felvilágosult szenvedélyről kellene beszélnünk, mely levetkezi a vakságot. Így keletkezik a szenvedélynek két fajtája. Az egyik a nemes szenvedély, amelyben önzetlenség van és a társadalom tisztelete, a másik az önző szenvedély, amely csak a személyi kielégülésre tekint. Az ember szabadsága két kívánság között való választásban áll, két kívánság között, amelyek egyikéhez való hajlam már előzetesen megvan. Szabadságunkban áll továbbá gondolkodásmódunk alakítása, s ettől függ az akarat elindítása s így képesek lehetünk tudatosan felhasználni szenvedélyeinket. Ez az emberi szabadság tehát nem jelenti a szenvedélyektől való teljes elszabadulást, hanem igenis fokozatosan megvalósíthatjuk a hasznos szenvedélyek uralmát a káros szenvedélyeken, ha világosan látjuk céljainkat s ha tisztában vagyunk egyéniségünkkel. A probléma tehát nem a szenvedélyek megsemmisítése, mert ez lehetetlenség, hanem azok irányítása, örökös figyelem és a megfigyelések feldolgozása, az életben való folytonos elmélkedés természetünk megváltoztatása nélkül így vezethet el minket ahhoz, hogy felsőbbrendű lények lehessünk.

A modern francia tudomány így cáfolja az enciklopédisták kiindulópontját: az ész fensőbbiségét. Nem habozik kijelenteni, hogy az ember nevelésének elsősorban az érzelmi világgal kellene foglalkoznia. A tárgyilagos tudomány képviselői egyöntetűen jelentik ki, hogy ezzel a feladattal csak a vallás képes megbirkózni, mert az úgynevezett laikus erkölcstan semmi hatással nincs a lelkekre.

Egyébként elolvasva ezt a két könyvet, azzal a nyugtalanító benyomással tesszük le, hogy az emberi szellem működésének felderítésében még nagy tere van a kutatásnak. Csodás és titokzatos gépezetének való képét senki sem ismeri. Íme, ki tuaja megvonni a józan ész és örület határait. Ch. Fiessinger orvos, szintén tagja a francia orvosi akadémiának, a következő megjegyzéseket fűzi M. Fleury kartársa munkájához: «M. Fleury csak az örültek téves észjárását vizsgálja, de nem vizsgálja a téves eszmék rombolását az ép eszűeknél. Pedig a francia politikusok észjárása általában ugyanaz, mint a bolondoké. Mint ezek, ők is hibás alaptételből vonják le logikus következtetéseiket. Csak az a különbség van köztük, hogy a bolondok be vannak zárva az elmegyógyító intézetekbe, a politikusok pedig a Palais Bourbonban szónokolnak. Pedig azok csak közvetetlen környezetükre veszedelmesekek, ezek pedig tört szegeznek hazájuk szívének s az egész civilizációt rombolják le. Kik a veszedelmesebbek?»

Szigorú bírálat a francia parlamentről, francia ember szájából. Távol vagyunk attól, hogy szó szerint értelmezzük és a megsemmisítő ítéletet általánosítsuk, de ha eszünkbe jut, hogy a francia parlament többsége az emberi igazság és a népek szabadsága* nevében ütötte pecsétjét a trianoni diktátumra, nincs-e jogunk azt mondani, nekünk, a civilizáció ezeréves harcosainak, hogy ez az összekapcsolás is egyenesen örület? Bizonyos azonban, hogy nem az ész és meggondolás szülte azt, hanem a gyűlölet, a diadal elvakult mámora s az ellenségtől való rette-gés, a nemes szenvedelmek hiánya.

Egyszóval az örültség tiszta érzelmi logikája; talán nem is véletlen, hogy ennek legfényesebb sikerű kutatói maguk a franciák.

Ékes bizonyítéka ennek ez a két szép könyv, ezt elismerhetjük lojálisán és őszinte udvariassággal.

Hol van demokrácia Európában?

— *Ajtay Gábor dr. könyve* —

Egyike a leggyakrabban emlegetett politikai fogalmaknak a demokrácia. A politikusok körülbelül meg-egyeznek abban, hogy ha a sokaságnak valami hízelgőt kell mondani s egyúttal a tömegek számára a földön elérhető legnagyobb jót kell kilátásba helyezni, akkor a demokrácia szót kell használniuk, mégpedig megkülön-böztetésül a mások által hirdetett demokráciától, az igazi

demokráciát kell mentől sűrűbben és nyomatékosabban emlegetniök.

Mi azonban a demokrácia, erről nem igen hallunk beszélni, mert ez a fogalom átváltozott valami titokzatóssággá, amelybe mindenki azt magyarázhatja bele, amit akar. A tömegeknek tetszenek az ilyen fogalmak, a demagógoknak még jobban. Politikusok és nép így szövetkeznek arra, hogy megöljék egy szó értelmét, hogy ez a szó mindnyájuk felett lebegjen, mint eszmény, összetalálkozván benne millió különböző vélemény sejtelmes egységben, holott pusztá szó csupán, vagy hogy a kitűnő A. Cochin szavával éljünk: *idée-mot, szó-eszme*.

A demokrácia fogalmának meghatározása nem könnyű feladat, ha vissza akarjuk és tudjuk is vezetni eredeti jelentésére, hiszen már Aristoteles is, ha jól emlékszünk, ötféle demokráciát különböztet meg. Bizonyos azonban, hogy a tiszta vagy közvetlen demokráciának azt kell neveznünk, amelyben a népnek, az összességnek akarata lesz törvénné, ami természetesen feltételezi a nép állandó tanácskozását, hogy megmondhassa minden pillanatban, mit akar. Ily értelemben véve tehát a parlamentarizmus már nem tiszta demokrácia, mert hiszen a választó nem annyira a programra, mint az emberre szavaz, hiszen nem is láthatja előre, mily kérdésekben fog képviselője szavazni a megkezdődő ülészakokban.

Szellemes írók megkísérelték a demokráciának a modern idők követelményeihez szabott egységes meghatározását, de a szavak uralmának korszakában nehéz megvívni a szavak misztériuma ellen. Nagyon jó példa ennek a törekvésnek problematikusságára H. G. Wells meghatározása a modern demokráciáról. Szerinte erkölcsi szempontból a demokrácia azt jelenti, hogy Isten előtt minden ember egyforma értékű; jogi szempontból: minden ember egyforma a törvény előtt; gyakorlati szempontból: az egyik ember pénze éppen olyan jó, mint a másiké.

Maradjunk meg mégis a szó alkotmányjogi értelmezésénél s tekintsük a demokráciát úgy, mint «a nép jogainak elismerését, a kiváltságok, társadalmi előjogok tagadását, a nép egyéneinek szabad érvényesülését és közvetlen részvételét a törvényhozásban és kormányzásban». Ha ezen a nyomon indulunk el, azt a meglepő tapasztalatot fogjuk találni, hogy ez a tiszta demokrácia nincs sehol. Azaz mégis, ha nem is teljes, hamisítatlan egészében, de megtalálhatjuk Európa egyetlen kis államában, Svájcban.

Erről szól hozzánk a nemzetközi jog irodalmának egyik kiváló fiatal bűvára, Ajtay Gábor dr., nagy szere-

tettel és hozzáértéssel megírt érdekes könyvében, «a svájci demokráciáról».

Megtudjuk ebből a könyvből, hogy Svájc egyes kantonaiban még mai napság is tízezer számra gyűlnek össze a hegyeknek és síkoknak lakói, hogy Isten szabad ege alatt az ország sorsáról és boldogságáról tanácskozzanak. Kéz-főlemeléssel szavaznak alkotmányreformok, adóügyek, tisztviselőválasztások sokszor bonyolult kérdéseiben, miután megvitatták az eléjük terjesztett napirendet és a leggazdagabb és legszegényebb polgárnak szava és keze egyenlő értékű . . .

Valóban felemelő látvány lehet ez, a honpolgári kötelességteljesítés szent ünnepe, a polgári lelkiismeret nagyszerű próbája, a nemzeti büszkeség megható, igaz alapja. Szinte szomorúan vesszük tudomásul a könyvből, hogy ez a szinte évezredek kódéből elődübörgő intézmény lassan-lassan tünedezni kezd a haladékony idővel és helyébe lép a «képviselési demokrácia*, amelynek áldásait már mindnyájan ismerjük és élvezzük.

Való, hogy nehezen tudjuk elképzelni, miként válhatik be ez a szinte mithoszi törvényhozó szerv a mai modern államélet bonyodalmasságában. Szerzőnk meggyőzni igyekszik minket arról, hogy Svájcban beválik, bár alig tudjuk elképzelni is, hogy a közügyek iránt való önzetlen lángolás megjelenésre bírjon annyi, a mindennapi élet gondjával viaskodó embert ilyen tanácskozásokon. Az azonban feltétlenül gondolatba ejtő s nincs okunk kételkedni benne, hogy ezek a tanácskozások sohasem eredményeztek valamely szélső demagógia-szülte ostobaságot, hanem józan polgári észjárás jellemzi a meghozott végzéseket.

A szerző röviden ismerteti a svájci államszövetség történetét is. A figyelmes olvasó meg fog akadni azon, hogy ennek a szabadságszerető népnek történetében is kiütőköznék olyan jellemvonások, amelyek nem mutatnak arra, hogy minden svájci emberrel vele születnék a demokratikus gondolkodás, mert osztályuralom, a gyengébb elnyomása, a bíróságoknak egy sorba helyezése a politikai gépezettel, a sajtószabadság hiánya, stb. effélék bizony nem voltak idegen dolgok a svájciak előtt. Szerzőnk kifejti, hogy a svájci államszövetség alkotmánya mégis természetes fejlemény s olyan sajtószabadság és eredeti, aminő sehol a világon mástul nem található.

A svájci államszövetség alkotmányát elsősorban jellemzi az államszövetségben egyesült nép közvetlen szuverenitása. A nép nem közvetlenül hozza ugyan a törvénye-

ket, mint egyes kantonokban, de a *referendum* intézményével vétőjogot gyakorol a törvényhozás végzésein. Sőt, mit több, a legújabb időkben bizonyos feltételek mellett maguk a szavazópolgárok is nyújthatnak be törvényjavaslatokat. Van olyan kanton is, amely a kollektív kezdeményező jog mellett az egyéni törvénykezdeményező jogot is ismeri.

Másodsorban jellemzi a svájci alkotmányt, hogy a svájci szövetségtanács, vagyis a kormány nem pártkormány, hanem a törvényhozás meghatározott időre választott szerve, meg nem buktatható s tulajdonképpen nem egyéb, mint a törvényhozás egyszerű meghatalmazottja, hivatala a nemzet ügyeinek intézésére. Itt tehát nincs miniszterválság, mint a parlamenti kormányrendszerű államokban, mert a kormány egyrészt teljesen független a törvényhozás két házában levő pártoktól, másrészt mint egyszerű megbízott nem harcolhat a törvényhozás szervei ellen. Itt tehát a kormányzás nem politika, hanem ügyintézés.

Rendkívül érdekes az is, miként takarítja meg ez a svájci államszövetség az államfői intézményt. Az ú. n. szövetségi elnököt ugyanis a kormány, vagyis a szövetségtanács kebeléből választják, ő ennek a hivatalnak, amely, amint láttuk, tulajdonképpen nem is kabinet, egyszerű vezetője. Mindig vezetője egyúttal valamely minisztériumnak, helyesebben tanácsi ügykörnek s államfői tevékenysége inkább csak abban áll, hogy fogadja a külföldi államok képviselőit, hivatalos ünnepeken az övé az első hely. ő elnököl természetesen a szövetségtanács ülésein s tiszte évről-évre átszáll minden különös szertartásosság nélkül a kormány egy másik tagjára.

Az államfői jogkör gyakorlása, helyesen fejt ki a szerző, Svájcban a nép kezében van. Ezt a megoldhatatlannak látszó feladatot a referendum intézményével oldja meg a svájci alkotmány. A fentebb már említett referendum intézménye abban áll, hogy az alkotmány megváltoztatása esetén köteles a kormány népszavazást elrendelni a tervezett változtatásra vonatkozólag, míg más esetekben bizonyos feltételek esetén lép életbe a kormány ama kötelessége, hogy a meghozott törvényekre, rendeletekre, tervezetekre kikérje a nép döntését.

Ebből megérthetjük, miért nem fontos a svájci népre az, mily pártharcok folynak a parlamentben vagy azon kívül, nem fontos, mily pártállásúak a kormány tagjai, hiszen maguk a polgárok megakaszthatják a helytelennek tartott törvényhozást.

Megértjük a szerző lelkes méltatását a svájci demokráciáról, megértjük Diceyt, a híres angol közjogászt, aki a svájci alkotmányt Európa legsikeresebb és legdemokratikusabb kormányzatának mondja, ami angol embertől nagy szó. Megérdemli ezt a jellemzést kétségtelenül már azért is, mert megkíméli az országot az államfő-választás izgalmaitól és párturalomért való általános választások egészségtelen túlekedéseitől.

Szerzőnk érdekes könyvéből megtudunk még számos oly adatot is a svájci alkotmányról, amely nem egészen vág össze sem a modern joguralom, sem általában a modern politikai felfogás eszméivel. Így többek közt meglehetősen zavarosnak látjuk az igazságszolgáltatás ügyét nemcsak azért, mert a bírák általában választásnak vannak alávetve, hanem azért is, mert a végrehajtó hatalom és igazságszolgáltató jogkörük bizony nincsen ott következetesen elválasztva. Általában véve, mégis bámulattal kell adoznunk azon a bölcs észszerúségen, amely a svájci alkotmány szerkezetében megnyilvánul.

Két dolog ötlük fel mégis előttünk, amelyet nem igen tudunk összeegyeztetni ezzel a tiszta demokráciával, amely a kiváló szerző szerint szinte mintaszerű biztonsággal működik. Az egyik az a szerző szerint is megállapított törekvés, amely ennek a tiszta demokráciának megnyirbálására tör s amely talán nem ok nélkül félti a szabadság intézményeitől magát az állami rendet. A másik, ami feltűnik a szemlélő előtt, miként érhetett utóli egy ilyen független és szabad országot, mint Svájc, a bolsevizmus.

Tudvalevő ugyanis, hogy a bolsevista bujtogatóknak sikerült ott is közvetlenül oroszországi diadaluk után általános sztrájkot előidézni. Majdnem megbénult az ország gazdasági élete s Svájc kénytelen volt mintegy 60.000 főnyi sereget mozgósítani. Temérdek vagyoni áldozatba került ez, nem szólva az emberéletben szenvedett veszteségekről, következményeit még ma is nyögi az államszövetség a kivetett rendkívüli adókban. Már-már az a veszedelem fenyegetett, hogy a lázadó csöcselék válik az utca urává, amikor sok hímezés-hámozás után kiűzték a bolsevista bujtogatók bandáját a szabad Svájc földjéről s ezzel a nagyszabású lázadás szennyes árját medrébe terelték.

Mindezek arra mutatnak, hogy idegen nép intézményeinek valódi, abszolút értékét meghatározni nagyon nehéz. Hogy a svájci nép boldogulásának titka tiszta demokráciát magában rejtő alkotmánya-e, szerintünk nem

lehet egyszerűen eldönteni. Említsük meg itt hirtelenében, mint feltűnő s nehezen megmagyarázható dolgot, hogy Svájcban, ebben a szinte idillikus országban az öngyilkossági arányszám rendkívül magas. Bizonyára külön problémája ez a társadalmi nyugalom és az alkotmányos berendezkedés összefüggésének. Mindenesetre azt tartjuk, hogy valamely nép alkotmányos életében legfőbb tényező az a nemzeti lélek, amely az alkotmány gépezetébe életet lehel. Ennek a nemzeti léleknek kutatása pedig a legnehezebb dolgok egyike a világon.

A monarchikus elv Magyarországon.

Észrevételek Weis István «Hova?» c. könyvére.

Weis István miniszteri tanácsos a mai magyar társadalomról írt, élesszemű megfigyelőre valló könyvével méltó feltűnést és érdeklődést keltett. Legújabbán megjelent könyvében a magyar jövő útjait keresi és behatolni igyekszik a magyar élet minden megnyilvánulásába politikai, gazdasági és szellemi téren, hogy megjelölhesse a szerinte egyedül üdvös kibontakozás irányát. A szerzőnek az a törekvése azonban, hogy az államformától a vízszabályozásig és szemtermelésig minden, sokszor egészen különleges ismereteket igénylő szakkérdésben felsőbbes ítélettel szolgáljon, oly következtetésekre ragadhatja őt el, amelyeknek tévessége könnyen bebizonyítható, vagy legalább is alapos érvekkel megtámadható.

E cikk keretében a szerzőnek pusztán az államforma kérdésében foglalkozó fejtegetéseire kívánunk észrevételeket tenni, részben azért, hogy ezzel igazoljuk a könyvről fentebb adott jellemzést, részben azért, mert a kérdést a magyarság jövő élete és a magyar állam fennmaradása szempontjából elsőrendű fontosságúnak tartjuk.

A szerző szerint nagyon sok ész-ok szól amellet, hogy Magyarország köztársasággá alakuljon át, mert így nemcsak több rokonszenvvel találkoznék több helyen, különösen Amerikában, hanem könnyebben kapcsolódhatnék bele bizonyos alkalmi csoportosulásokba.

A szerző elfelejti, hogy Magyarország szomorú körülmények közt ugyan, de megpróbálkozott ezzel a köztársasági államformával anélkül azonban, hogy annak hasznát csak a legkisebb mértékben is élvezte volna, sőt mi több, soha nagyobb megaláztatásoknak nem volt kitéve a magyarság mint akkor, amidőn eltúrte a teljesen gyökértelennek bizonyult köztársasági handabandát. Nemcsak

a Károlyi-féle, a nemzeti elaléltságot kihasználó népköztársasági csínyre gondolunk itt, hanem arra is, hogy a bolsevista rémuralom után, az egész nemzet által osztatlan örömmel üdvözölt Friedrich-kormány is hivatalos intézkedéssel megtartotta a köztársasági államformát.

A köztársasági eszme a Friedrich-kormány rendelkezései ellenére is százalmasan lebukott a magyar élet ormáról s a dolgok szinte természetes lököerejével nyilvánult meg a nemzet ragaszkodása a monarchikus államformához. A nemzet ragaszkodásának említése korántsem üres szólam. Bizonyítja ezt maga az 1849-i debreceni trónfosztás ténye, amikor a köztársaság kikiáltására megvolt a kedvező alkalom, de maga Kossuth Lajos óriási népszerűsége mellett sem merte ezt megkísérelni, kétségtelenül azért, mert sokkal jobban ismerte a valódi helyzetet, mint a «Kossuth Lajos köztársasága» jelszóval később politikai üzérkedésbe fogó agitátorok. A köztársasági agitáció Magyarországon nem is tudott komoly eredményeket elérni soha. Annyira képtelenségnek ítélték ezt általában Magyarországon, hogy a köztársasági eszme propagandájához mindig hozzáfűződött a komikum bizonyos mellékíze is. Igaz, hogy 1913-ban külön törvényt hoztak a köztársasági propaganda ellen, ámde ennek oka sem az volt valójában, hogy ez a mozgalom már-már veszedelmesebb hullámokat kezdett csapni, hanem inkább az, hogy az a közéleti szórvány, amely köztársasági propagandára adta magát, túlságosan hangos és kihívó volt. Ennek a törvénynek meghozatala mindenestre helyes volt, mert a törvényhozó felismerte a törpe és öntudatos kisebbség jelentőségét a nálunk uralkodó szokással szemben, amely felsőbbes mosollyal szeret napirendre térni egyes dolgok felett, látszólag az erő tudatában, alapjában véve pedig kényelem-szeretetből.

Milyen mélyre hatolt nálunk a monarchikus elv gyökérzete, azt nézetünk szerint mi sem bizonyítja jobban, mint a négyszáz éves Habsburg-uralom, amelytől a sérelmek sokaságát szenvedte el a magyar alkotmányos érület, a nemzet mégsem tántorodott el a monarchikus államformától. De a Habsburg-uralmat megelőző idők is éppen elég lélektani okot szolgáltatnak volna a királyság intézményének félretételére, ám ennek ellenére a királytisztület hagyományos és uralkodó tulajdonsága volt a magyarnak.

Nagyon felületes történetiszemlélet az, amely semmibe véve a népek életében szerepet játszó misztikus tényezőket, azt hiszi, hogy egy ezeréves múlttal körülfontott intézményt máról-holnapra félre lehet tenni, minden zök-

kenő, minden tartós zavar nélkül. Mikor a szerző azt fejtegeti, hogy Magyarországon a «felsőbb értelmiség» nagy többséggel szavazna a köztársaság mellett, a lakosság óriási többsége pedig ugyanekkor fehér lapot tenne az urnába, nagy tévedéséről tesz tanúságot s szinte úgy hat ránk ez a fejtegetés, mintha azt mondaná, hogy a magyarság elvesztette kapcsolatát múltjával, mintha reményvesztettségében semmi tudata sem lenne már az ősi hagyományok folytatásának végtelen fontosságáról s a köztársasági államforma magaraborításával a haldokló gladiátor végzete teljesülne be: *Recipe ferrum!*

Szerencsére azonban ez nincsen így. Igaz, hogy az államforma körül elcsendesedett ma minden vita, de ennek oka az, hogy a nemzet félreérthetetlenül kinyilatkoztatta akaratát a királyság intézményének fenntartása mellett. Igaz, hogy a legitimista és szabadkirályválasztó elv ellentéte sem izgat ma senkit, de ennek sem az az oka, hogy a királyságot mint intézményt a nemzet érzületében félredobta volna, vagy iránta közönnyel lenne. A magyarságnak rendkívül helyes politikai ösztöne nyilvánult meg mindenkor a monarchikus államformához való ragaszkodásban, mert ha őszinték akarunk lenni, bevallhatjuk, hogy sok szép nemzeti tulajdonságunk és erényünk mellett éppen azok a tulajdonságok és erények hiányzanak belőlünk, melyek a köztársasági államforma életbevágó feltételei.

Maga különben a köztársaság és monarchia közt fennálló elméleti és gyakorlati különbség sem olyan egyszerű, mint azt a szerző feltünteti könyvében. Ma már nemcsak a politika tudománya, hanem az átlagosan művelt ember is túl van azon, hogy a monarchikus elvet azon az alapon intézze el, hogy «az állami főhatalom, a nemzet egyéniségének megtestesítése a háború és béke tekintetében való döntés a születés ostoba véletlenére legyen korlátozva*», amint ezt a szerző teszi. Nem akarunk itt a kérdés mélyére bocsátkozni, de bizonyára ismer a szerző is történeti példákat, amikor éppen az egyénileg kiváló uralkodók okoztak helyrehozhatatlan károkat országuknak, ismeri a szerző is továbbá azt a tényt, hogy a francia köztársaság elnöki székébe rendszerint öreg, pályájuk végén álló, egészen jelentéktelen embereket szoktak ültetni, akiknek az államhatalom gyakorlásában csak annyi szerep jut, amennyi egy testileg és szellemileg megrokkant ember képességeit nem haladja meg.

Téves a szerzőnek az a megállapítása is, hogy a modern idöket véve alapul, a monarchikus elv talán örökre, talán csak hosszú időre, halálos sebet kapott. Ezt a köz-

társasági államformáról ugyanily joggal lehetne elmondani a múltra vonatkozólag, a római köztársaságtól a velencei köztársaságig, kiemelve különösen a régi görög köztársaságot, amely siralmasan omlott össze éppen akkor, amidőn benne az arisztokratikus köztársaságoktól eltérően a valódi demokrácia jutott diadalra. Azután az északamerikai Unió, véleményünk szerint, az elnök óriás hatáskörével és a parlamentnek nem felelős minisztereivel inkább monarchia mint köztársaság. A francia köztársaság könyörtelen központosítása sem éppen köztársasági gondolat, mindenesetre Anglia inkább köztársaság parlamenti mindenhatóságával, mint Franciaország. A tiszta köztársasági gondolat és a népuralom elve legtisztábban, mondhatjuk bátran, szinte versenyen kívül a svájci alkotmányban érvényesül. Itt is azonban mit tapasztalunk? A fokozatos törekvést és fejlődést a központosítás felé, megnyirbálását a szövetségi tagállamok demokráciájának. Ilyen és hasonló megfontolások után a világtörténelem egészét futva át, kevés jogunk van azt állítani, hogy a monarchikus elv megbukott, vagy bukófélben van. Összegezve az elmondottakat, az a véleményünk, hogy a királyság intézményéhez való ragaszkodás egyik része a magyar nép lelkének. Ez a néplélek századokon át felhalmozódott gondolatok, érzelmek, hagyományok és előítéletek eredménye és ehhez a lélekhez való hűség teszi a faj erejét. Büntetlenül sohasem lehet ennek a kialakult léleknek szárnyait megnyirbálni, vagy haladásának felismert irányvonalából kitéríteni. Nem jelenti ez azt természetesen, hogy ennek a léleknek merevnek kell lennie s mindentől ami új, elzárkóznia. De jelenti igenis azt, hogy a nemzeti jövő csak a múlt eredményeire, a nemzeti lélekre alapított haladás lehet.

A híres bűnpörök és a társadalmi lélektan.

Letagadhatatlan, hogy a modern társadalom az úgynevezett híres bűnpörök iránt óriási érdeklődést tanúsít. Anélkül, hogy annak okát most közelebbről kutatók, megállapíthatjuk, hogy a legújabb kor bűnügyi krónikája valóban szerfelett változatos s a büntettes-típusoknak különleges és nem egyszer rejtelmes jellemvonásait tünteti föl.

Sajnálatos, hogy a modern embernek ez a nagy érdeklődése a bűnügyi esetek iránt csak a napisajtó szenzációkat kereső tudósításaiban nyer kielégülést, mert

jogtudományi irodalmunk ezt az érdeklődést teljesen kiaknázatlanul hagyva, alig mutat fel számottevő művet a bűnügyi esetek társadalomtudományi, jogbölcséleti, vagy kriminológiai feldolgozásában. Senki sem rajzolta még meg például a modern magyar társadalom keresztmetszetét a bűnügyi statisztikában s az egyes kirívóbb, az úgynevezett «szép eseteknek» a lélekbúvár számára annyi csemegét nyújtó részleteiben való elmélyedéssel. Irigységgel nézhetjük e tekintetben a gazdag francia és német irodalmat, különösen, ha, mint Erich Wulffen egyik művében a magyar bűnügyi krónikát is felhasználva látjuk, nálunk pedig az az egy-két efajta mű, amely nyilvánosság elé került, merőben tudománytalan szempontjai miatt említést is alig érdemel.

Frédéric Boutet, francia író adott ki legújabbán: *«Crimes d'aujourd'hui, crimes d'autrefois (A bűn régen és most)* címmel igen érdekes könyvet. Ez a könyv a régi és a legújabb kor bűnügyi krónikájának lapjait idézi föl s megállapítja, hogy a modern kor bűnügyi krónikája a bűn gyakorisága és sokfélesége miatt túltesz ugyan minden előző korszakon, de lényegében véve tíz eset közül kilencben a legnagyobb feltűnést keltő bűnesetek megtalálják hasonmásait a régi korokban. Nagyon érdekes és meggondolásra készítő adat ez. Szinte alig tudjuk elhinni, hogy a postakocsi korszakában is megvoltak a jótékonyág hiénái éppen úgy, mint ma és akadtak akkor is árnyalatokig kidolgozott tervekkel fellépő vakmerő s hihetetlen sikereket arató csalók.

Találomra ragadunk ki a könyv anyagából egy-két részletet olyant, amelynek némi alkalmosságát is tulajdonítunk.

Úgy tetszik, — mondja az író, — hogy az emberi élet napról-napra veszít értékéből, mégpedig a társadalmi ranglétrának mind felsőbb, mind alsóbb fokán. Az ú. n. szerelmi drámák annyira megsokszorozódtak, hogy a mindennapi élet szinte megszokott jelenségei. Már-már ott tartunk, hogyha az eset nem tüntet fel teljesen szokatlan és megrázó különösséget, észre sem vesszük a szerelmi gyilkosságot, éppen úgy mint a cselédek lopásaiból és a forgalmi balesetekből keletkező bűnügyeket.

A francia szerző most igen jellemzően a francia esküdtszéki bíráskodásra utal, anélkül, hogy az esküdtszék mellett vagy ellene állást foglalna.

Azoknak a férfiaknak és nőknek száma, nem is szólva az egészen fiatal emberekről és gyermekeleányokról, — mondja tovább az író — akik meggyűlölték szerelmesü-

ket s velük késsel és revolverrel végeznek, nőtön-nő, ami azért érdekes különösen, mert Franciaországban legalább is alig kockáztatnak többet, mint a vizsgálati fogáságot, ők irgalom és kegyelem nélkül végezve áldozatukkal, nem ismerték a megbocsátást, de biztosak lehetnek abban, hogy az esküdtszék felmenti őket és fogadhatják barátaiknak meleg kézszorításait, sőt nem egyszer ünnepi lakomákat is rendeznek számukra.

Ugy tetszik, új társadalmi erkölcsstan születik meg s ez jobban bünteti a szerelmi hűtlenséget, mint a gyilkosságot. Az írott törvény mást mond ugyan, de a tények ennek az erkölcsstannak adnak mindinkább törvényes erőt. Ezzel az esküdtszéki bíráskodással a mai társadalom a házastársaknak, valamint a szerelmes pároknak megadja a pallosjogot a hűtlen fél ellen. Aki nem él a pallosjoggal, az a szendék vagy bárgyúk osztályába tartozik. Érdekes mindenesetre, hogy az esküdtszék, amely oly rokonszenvvel menti fel a gyilkosokat, vagy ha ritkán elítéli is, a legtöbbször a büntetés felfüggesztésének jogkedvezményében részesíti őket, nem bocsát meg a tolvajoknak. Az emberi élet tehát kisebb érték az esküdtszemében, mint a pénz . . .

Valóban borzalmas küldetés igen sok esetben: felmenteni, vagy elítélni. Az esküdtek emberek, többé-kevésbé befolyásolhatók. Nem kételkedünk, hogy a saját személyes szempontjaik szerint véleményük igazságosságra törekszik. Mint minden emberi vélemény, ez is ki van azonban téve a tévedéseknek. Oly sok minden befolyásolhatja ezt a véleményt: a közvélemény a szenzációs nagy pörökben, az esküdtszék környezetének véleménye, a családnak s főleg a feleségnek véleménye; ez mind vagy a vádlott mellett, vagy ellene szól s elnézést, vagy szigorúságot követel. Végezetül pedig a közvádló és a védő működése, ékes-szólása, vitatkozása, hivatásbeli járatossága s hatást kelteni tudó képességük, a védelem ügyessége a kétségek felkeltésében, ha nincs teljesen meggyőző bizonyíték, a mentségekre való hivatkozásban és az irgalomért való esdeklésben, ha a bizonyítékok meggyőzők. Innen ered sok esküdtszéki döntés a logika arculütésével. Innen ered, hogy a tagadó vádlottra enyhítő körülményeket talál a vádbeli tett szörnyűsége mellett is, ha a vádlott bűnössége valószínű, de nem bizonyos s akit fel kellene menteni, ha ártatlannak hiszik, de halálra kellene ítélni, ha bűnösségéről vannak meggyőződve. Innen erednek azok az ítéletek, hogy a tettének okait részletesen beismerő vádlottra nem állapítják meg az előre megfontolt szándékot

az emberölésben. Innen ered az a híres francia esküdtszéki ítélet, amelyben az esküdtek egy anyagyilkos leányt felmentő buzgalmukban még arra a kérdésre is nemmel feleltek, hogy a vádlott leánya volt-e a megöltnek.

Sokan vannak Franciaországban, akik az esküdtszéknek ezt az ítélezését s főleg a tárgyalások nyilvánosságát alkalmasnak tartják az erkölcsök lerombolására.

Az író szembeszáll ezzel a felfogással s különösen a nyilvánosság előnyeit hangoztatja s a nyilvánosság jogát védi s azt hiszi, hogy azok, akik bűncselekmények elkövetésére hajlamosak s olvassák, mint szorul a hurok a körözött gyilkos nyaka köré, mint esik végül is a hatóságok kezébe, ha olvassák silány és szorongó védekezését s összeroppanását a bizonyítékok alatt, meg fogják gondolni a bűn útjára való térést. A lényege a kérdésnek az, mondja szerzőnk, hogy érvényt szerezzünk a megtorlás hatalmának.

Hogy azonban a kérdés mégsem ily egyszerű, arra szembeszökő példát találunk magának a szerzőnek könyvében.

1881-ben történt Franciaországban. Egy Lemaitre nevű 14 esztendő inasgyerek, normális testi és szellemi fejlettséggel, oly rettenetes bűncselekményt követett el, hogy esetén sokáig vitakoztak jogászok és elmeorvosok.

Lemaitre tisztességes szülők gyermeke volt, gondosan nevelték s iskolába járatták. A szörnyű tett, amit elkövetett, tehát nem magyarázható sem testi és szellemi elmaradottságból, sem a környezet hatásából. Mint inasgyerek, egy napon 200 frankot lopott gazdájától, ezzel egy garniszállóba költözött s a pénzt néhány nap alatt utcai lányok közt elverte. Ezután tört vásárolt, azt késszerűen is kiélesítette s szobájában elrejtette. Kis vártatra az utcára ment, az utcán játszadozó gyermekek csoportjából egy acélóraláncot adott egy hatéves kisfiúnak és süteményt is ígért neki, ha vele jön. A kisfiút szobájába vitte. Gondosan bezárta a szoba ajtaját, felpeckelte a kisfiú száját, hátrakötözte kezét, majd az ágyra fektette s szétbontva ruháit, valósággal élve felboncolta a szerencsétlen gyermeket s kiszedte beleit, majd látva, hogy a gyermek még él, megfojtotta. Ezután megmosta kezét, felvette a borzalmas gaztett előtt gondosan levetett kabátját s a legközelebbi rendőrségi őrszobára ment.

— Félix Lemaitre a nevem, — mondotta. — Most gyilkoltam meg egy kisfiút, akit nem is ismertem. Átadom a szoba kulcsát, ahol holtan fekszik.

A nyomozás során hidegvérűen, sajátkezűleg készítette el a gyilkosság helyszínrajzát.

Miért gyilkolt ez a suhanc, aki oly gonoszságnak azelőtt soha jelét sem adta? Mikor erről megkérdezték, többféle magyarázatot adott.

— Felvágtam ezt a kisgyermeket, mert meg akartam tudni, mi van benne.

— Hasonló jelenetet olvastam egy regényben.

— Megölni egy gyermeket: hirtelen meglepett ez a vágy.

A valódi oka azonban a gyilkosságnak nem volt más, mint a híresség után való vágy. (Az efezusi Herostrates örök példája!) Látni akarta ez a gyermek arcképét a képeslapokban, «valakivé» akart válni, amint magányos járkálásaiban magának talán öntudatlanul jósolgatta. Később ugyanis öreinek a következőket mondta el, fontoskodva és kérkedő hiúsággal:

— Nagy érdeklődéssel figyeltem, a törvényszéki eseteket. Egy gyilkosról olvastam sokat; ez föllekesített. Ez azonban feldarabolta áldozatát. En ezt nem tettem . . . És az én arcképem jobb lesz, mint az övé, mert nekem megengedték, hogy rajtam legyen a nyakkendőm, mikor levettek! . . .

Mikor megmutatták neki fényképét, csalódottan és ajkbiggyesztve szólt:

— Nyakkendőm félrecsúszott, el van rontva az egész!

Az esküdtszék előtt a védelem örültnek kívánta nyilvánítani ezt a zsenge szörnyeteget. Az elmeorvosok a vádlott hosszas megfigyelése után azonban úgy vélekedtek, hogy akaratának szabad elhatározóképesége teljesen zavartalan. Húszévi börtönre ítélték el.

Gondolkozzanak ezen az eseten azok, akik azt hiszik, hogy a közönség érdeklődésének a gonosztevők személye iránt való mértéktelen felcsigázása jelentéktelen dolog.

Azok azonban, akik bírálni és véleményt alkotni tudnak, tudni fogják, hogy éppen a véleményt alkotni és bírálni nem tudó nagy többséget tekintve, nagy társadalmi veszedelemről lehet beszélni ebben a vonatkozásban. Ez a nagy társadalmi veszedelem pedig nem egyéb, mint annak tapasztalása, hogy híressé lehet lenni valamely feltűnő gazzett árán. Vannak, akik megelőgesznek abban a hitben, hogy öngyilkosságuk révén lesznek híressé. Ezek emlékét egyenesen ápolni kellene, ha azokra gondolunk, akik mások élete árán akarnak híressé válni.

Az angol munkáspárt pro grammja a választásokon*

Mindenekelőtt jegyezzük meg, hogy az angol munkáspártot nem szabad úgy felfogni, mint mondjuk, tette ezt a «magyarországi» szociáldemokrata párt, amely annak a választási siker alkalmából tegeződő és elvtársozó üdvözlő táviratot küldött, mintha ez a magyarországi tábor és az angol munkáspárt egy töből fakadtak volna. Ez a bizonyos «magyarországi» párt, hogy egyebet ne mondjunk, megengedi magának a vakmerő szembeszállást nemcsak a nemzeti érzülettel, de a nagy nemzeti célokkal is, amint a legutóbb is sajnálatosan tapasztaltuk Trianon revíziójának és az úgynevezett nemzetiségi politikának kérdéseiben. Tetszeleg magának ebben a szerepben, szegényes módon ezzel akarja nemzetköziségét fitogtatni a külföld felé. Ezzel szemben az angol munkás sokat ad országa méltóságára és a történelmi előzményekhez méltó hatalmára, mert jól tudja, hogy saját osztálya részére a haza boldogulása, dicsősége és hatalma csak előny. Ez a gondolkodás kielégíti büszkeségét, mint hazafinak és előmozdítja érdekeit, mint munkásnak. A nagy Anglia eszméjénél azonban közvetlenebbül érdekli őt, mondja Escott, az ipar és munka jólétének kérdése.

Az a siker, amelyet az angol munkáspárt a választásokon elért s amellyel az angol alsóház legnagyobb pártja lesz, ha kormányt alakít is, csak törekeny helyzetet biztosít számára, mert a konzervatív és liberális párt együttesen bármikor leszavazhatja s így a kormányt alakító munkáspárt, ha hatalmon akar maradni, elveinek nagyon óvatos megvalósítására gondolhat csupán.

Mindazonáltal az a nagy befolyás, amelyet Anglia a világ politikájára gyakorol, nagyon is érdekessé teszi annak megvizsgálását, mi is tulajdonképpen az angol munkáspárt gyakorlati programja?

Egy francia újságíró a helyszínén tanulmányozva az angol választási küzdelmet, észleleteit közzétette egy francia folyóiratban. Ebből a beszámolóból vesszük ki az alábbiakat s ezekből nemcsak a munkáspárt programjának időszerű lényegét, hanem a választáson követett taktikáját is megismerhetjük.

A munkáspárt nem dolgozott hivatalosan megszerkesztett programmal; a választói gyűléseken elhangzott beszédek, a munkáspárti lapok cikkei meglehetősen bizonytalanságot árultak el. Az azonban igaz, hogy egyes tagjai, mint például Clynes, tiszta szocialista tételeket hirdettek,

amiknek azonban semmi időszerűségük nem volt, mert megvalósításuk a társadalmi rend teljes felforgatását foglalta volna magában. Ellenben a legtöbb gyűlésen hosszú támadó beszédek hangzottak el a konzervatívok ellen anélkül, hogy a munkáspárt valódi programjáról csak szó is esett volna. A legtöbb munkáspárti agitációs beszéd általában a társadalom és a kapitalizmus heves támadására szorítkozott. Magának MacDonaldnak kiáltványára is tulajdonképpen csak általánosságokat hangoztat.

A liberális pártól csak a megvetés hangján beszéltek a munkáspárti szónokok. Idézték Clemenceau-nak egy nemrég megjelent nyilatkozatát, amelyben Lloyd George-ot állhatatlan embernek mondta. «Már pedig a liberálisok jelentősége csak Lloyd Georgeban van, mondták a szónokok. Eleget mondtunk tehát, amennyit ér a vezér, annyit ér a párt is.»

A konzervatív párt ellen hangoztatott szemrehányások anyaga a következő volt. Nem biztosították Anglia külső békéjét, mert a Franciaországgal való megállapodás az Egyesült Államok kihívása, míg a kínai eseményekbe való beavatkozással elzárták Anglia elől a kínai piacokat, a szovjettel való szakítás pedig az indiai fölkeléseket hozta magával.

A munkáspárt ezzel szemben külső politikáját a népszövetségi elvre alapítja. A nemzeti politika eszközei közül kiküszöböli a háborút és benső egyetértést akar az Egyesült Államokkal. MacDonald minden eszközzel a lefegyverzésért és a kötelező katonai szolgálat ellen küzd és a leszerelő értekezlet haladéktalan összehívását sürgeti, amely mindaddig ülésezne, míg az egyezményt nyélbe nem ütik. A munkáspárt politikáját továbbá a nemzetközi döntőbírói elv vezérli és haladéktalanul aláveti magát a nemzetközi törvényszék joghatóságának. Külső politikát egyébként zárt ajtók mellett nem fog csinálni, hanem a külső hatalmakkal minden eddig megkötött és ezután megkötendő egyezményt a parlament elé visz és az ország nyilvánossága előtt vitat meg.

A munkáspárt külső politikája a közös együttműködés politikája lesz minden nemzettel kivétel nélkül. Visszatartja minden katonai szövetezést bármily külső hatalommal, minden csatlakozást valamely hatalmi csoporthoz, mert általános biztosságot akar minden nemzet számára.

Ezek az elvek, amint látjuk, valóban széles látóhatárt ölelnek át; de éppen ezért önkéntelenül eszünkbe jut a magyar közmondás: aki sokat markol, keveset szorít.

Ezekben az elvekben valóban benne van, a rajnai megszállás feltétlen megszüntetése Franciaországnak kedves csemegéül, benne van Anglia gyarmatpolitikájának elítélése is, hiszen annyi zavar és forradalmi megmozdulás kútforrása ez Ázsia és Afrika népei számára; benne van, ha akarjuk Trianon revíziója is, bár az egyik munkáspárti kiáltványban azt olvassuk, hogy azért kell a Rajna-vidéket kiüríteni, mert Németország teljesítette a versaillesi szerződést...

MacDonald kormányra jutása mindenesetre jelenteni fogja a politikai összeköttetés megújítását a szovjetunióval. A munkáspártiak azt hiszik ugyanis, hogy ez az angol gazdasági terjeszkedés számára megnyitja a végtelen orosz piacot s enyhülést hoz a munka nélkül lévő munkások helyzetébe. Egyébként ők is ellene vannak minden bolsevista propagandának s keményen tiltakoznak ama gyanúsítás ellen, hogy a bolsevizmussal rokonszenveznének.

Meg kell jegyezni egyébként, hogy a munkáspárt vezérkarához tartozó nevesebb politikusok legtöbbszörre megelégedtek annak hangoztatásával, hogy a békéért dolgoznak a Népszövetséggel egyetértésben. MacDonald volt egyedül az, aki úgy látszik, személy szerint nagyobb fontosságot tulajdonítva a külső politikának, részletekbe ment át.

Ami a belső politikai kérdéseket illeti, érdekes, hogy a munkáspárt az általános sztrájk kitöréséért a konzervatív kormányzást tette felelőssé. Szemrehányásainak további tárgya volt a munkátlanság kérdésének elhanyagolása, ígérték, hogy a munkátlanoknak adott segítséget fel fogják emelni oly mértékig, hogy ebből a segítségből tisztességesen meg lehessen élni s hangoztatták, hogy több tervük is van munkaalkalmak teremtésére.

A munkáspárti választási agitációból megtudtuk, hogy Angliában körülbelül i millió házat kellene építeni, hogy minden angolnak tisztes lakóháza legyen. Ezért ígéri a munkáspárt, hogy ezt a feladatot meg fogja oldani s állami segítséget ad az építetőknek, hogy olcsó legyen a lakbér. Erre a politikára azért is szükség van, mert az építőmunkások nagy tömegben vannak munka nélkül. Nagy és hatásos fegyver volt ez a munkáspárti agitáció kezében, mert kimutatták, hogy a konzervatív kormány alatt kevesebb új ház épült, mint azelőtt. Követelte a munkáspárt a kötelező népoktatást a 16 éves életkorig, ezenkívül minden 65 éves kort elért munkásnak állami nyugdíjat. A társadalmi reformok terén hangoztatott

követeléseik sorába tartoznak még az özvegyeknek és árváknak juttatandó év járadékok, gyermekkorházak, ingyenes tej kiosztás, az anyaság védelme szülés előtt és utána, a munkás egész családjának biztosítása betegség esetére.

Óriási összegeket emésztenének föl ezek a követelések; a munkáspárt nem zárkozott el annak megállapításától, hogy meg tudja nyitni azokat a forrásokat, ahonnan társadalmi reformjai számára a szükséges pénz kiömlik. Ezek a források szerinte a következők: a lefegyverzéssel elért megtakarítások; a vagyonátruházó illetékek emelése, a nagy vagyonok fokozatos megadóztatása.

A leghatásosabb s a tömegeket közvetlenül érintő agitációs eszköz volt egyébként a munkáspárt kezében a konzervatív kormánynak ama ténye, hogy leszállította a nagy jövedelmek adóját az ipari tőke védelmére.

Tény egyébként, mondja forrásunk, hogy minden munkáspárti szónoklat ezzel a jelszóval végződött a választói gyülekezeteken: Igazságosabb vagyonelosztást akarunk s a nép nagyobb jólétét fogjuk ezzel megvalósítani. A munkáspárti eszmekör szocialista vonatkozásai ebben a tételben ütköztek ki tehát legszembetűnőbben. Viszont ez a szó: forradalom, egyetlenegyszer sem hangzott el. Sőt minden munkáspárti szónok megegyezett abban, hogy az eddigi rosszat könnyű jóra váltani, csak munkáspárti többsége legyen a parlamentnek. Abban is megegyezett minden munkáspárti szónok, hogy szeretettel emlékezett meg Anglia régi szelleméről, úgy hogy, jegyzi meg forrásunk, az embernek az volt az érzése, hogy ezek a munkáspártiak valamennyien nacionalisták, bármit mondjon is az a szocialista jelvény, amelyet feltűztek.

Mindebből nem nehéz azt a jóslatot megszővegezni, hogy Anglia külső és belső politikájában lényeges változás aligha fog beállani.

Mi a közvélemény?

Naponta halljuk emlegetni ezt a rejtelmes hatalmat, amely személytelen és titokzatos, mint a végzet, de amely megfellebbezhetetlen ítéleteivel fölemel vagy eltipor, máról holnapra zsarnokokat zúz össze, uralmat létesít minden szervezetséggel s új hatalmasságokat teremt. Megállapították, hogy semmiféle kormány nem kormányozhat a közvélemény ellenére s minden hatalmi tényezőnek, amely maga ellen kihívja a közvéleményt, össze kell omlania.

Ha a szó nyelvtani értelmezéséből indulunk ki, a közvélemény a közösségnek, a nemzetnek, a társadalomnak együttes és egységes véleményét jelenti. Amde kikből áll ez a közösség, a nemzet, a társadalom? Egyénekből. Ki szervezte meg ezeket az egyéneket ilyen félelmetes hatalommá s főleg miként volt az lehetséges, hogy ezek az egyesek egységes véleménybe forrtak össze?

Az egyének túlnyomó többsége azonban nem is képes arra, hogy önálló véleményre tegyen szert. Vagy amint Nordau megjegyezte, az emberek túlnyomó többsége engedelmességre született, mert minden szabadságnak és önrendelkezésnek elengedhetetlen folyománya, hogy az ember maga akarjon és határozzon s ezért vállalja a felelősséget, ez a tulajdonság pedig nincsen meg benne. Vagy amint Faguet meghatározta, az emberek óriási többsége egyszerűen irtózik a felelősségtől s egyszerűen felelőtlen akar lenni. Ezekkel szemben áll egy elenyésző kisebbség, az uralkodásra születettek, azok, akik az akarat, a parancsolás és a felelősség emberei. Vájjon feltehető-e, hogy ez az akaratlan vagy ami ezzel egyértelmű, kezdeni semmihez sem tudó többség alakítsa ki a közvélemény félelmetes hatalmát?

Erre a kérdésre feltétlenül nemmel kell válaszolnunk s meg kell állapítanunk, hogy az úgynevezett közvélemény csak egyesek műve lehet. A társadalmi lélektan modern kutatói közt nem egy van, aki egyszerűen kijelenti, hogy közvélemény tulajdonképpen nincs, hanem vannak társadalmi tényezők, amelyek a közvélemény nevében lépnek fel. Ilyen társadalmi tényezőnek tekintik elsősorban a sajtót, amely maga is szívesen tetszeleg magának ebben a szerepben akként, hogy egyszerűen azonosítja magát a közvéleménnyel. Azt mondják, hogy egy lap olvasóinak tábora megbízólevél a szerkesztőség részére s ki van zárva, hogy egy lap elterjedtségnek örvendhetne, ha előfizetőinek vagy olvasóinak tábora nem lenne egy véleményen a szerkesztőkkel. Amde nem ismerünk-e példákat, hogy a legkétésebb jellemű emberek alapítottak lapot s bár bérbevettek fényes tollakat, lapjukat erkölcs és elv nélkül vezették? Nem ismerünk-e példákat, hogy lapok, számítva a tömegek aljas ösztöneire, a legpiszkosabb trágárságokkal, magánosok életviszonyainak botrányos feltárással hatottak? Mindezek a lapok tömeges olvasótáborot hoztak össze, nagy befolyásra tettek szert, forradalmakat készítettek elő és pusztulást hoztak népükre.

A sajtó tehát nem azonosítható a közvéleménnyel,

mert mint egy modern szociológus megállapítja, a sajtó csak eszköz abban, hogy kollektív vélemény keletkezzék s hozzáfűzi, hogy ez a kollektív vélemény a közösségekben szunnyadó akarat elvont alakzata. A tömeg gondolkozásának megnyilvánulása ez, amely végül határozott ítéletté válván, megszállja a nyilvánosságot és hatalommá lesz.

De hát képesek-e a tömegek gondolkozni egyáltalában? Nagy kérdés, amelyre a tömegmozgalmak tanulmányozása után szintén csak nemmel felelhetünk. A tömegekre a legeszményibb érveléssel sem lehetett hatni, ellenben nyert ügye volt mindenkinek, aki a tömegek érzelmeit vette célba. Aki kezelni tudta valamely népnek érzelmeit, az akaratát is birtokába vette. Sőt Lebon szerint a kormányzás művészetének egyik lényeges eleme: életre ébreszteni, növelni vagy eltüntetni az érzelmeket és hiteket a népek lelkében.

Sok tudós és bölcselelő nagy hangon megállapította, hogy a modern kor a pozitívizmus és a racionalizmus kora, holott minden nap bőséges tapasztalattal szolgál nekünk, mennyire a hiszékenység, nem pedig a kételkedés a tömegek rendes lelkiállapota, sőt ez az egyének legtöbbszöré is.

A közvélemény tehát végső eredményében nem az ész-okok szülte ítélete valamely közösségnek, népnek vagy nemzetnek, hanem ennek a közösségnek hite valamiben vagy érzelmi közössége valamivel, ennek a hitnek és rokonszenvnek pedig semmi köze sincs az ész szerepéhez. Azok a munkástömegek, amelyek a forradalom vörös zászlaja alá gyülekeznek, semmiképpen sem Marx zűrzavaros elméleteitől meggyőzve teszik ezt, hanem azért, mert a szocializmus nekik földi paradicsomot ígér, amely eljövendő, ha kitartóan tudják gyűlölni a munkás-imperializmussal szembenálló táborát. A vagyonos osztályok ellen való gyűlölet felszítása egyszerű érzelmi tényező, amely könnyen párosítható a hiúsággal, a hatalomvágygyal, a kapzsisággal és az irigységgel. Ezek az érzelmi tényezők az igazi rugói a polgárháborúknak, nem pedig a forradalmi bizottságok bőbeszédű kiáltványai új társadalmi rendről.

A népek gyakran szakítanak múltjuk minden hagyományával, széttördelik ideáljaikat és intézményeiket, de sohasem józan meggyőződés, meghányt-vetett vélemény alapján, hanem azért, mert valaki felébresztette bennük a misztikus hitet, hogy a múltjukkal való szakítás s a megígért új ideálok vezérlik őket a boldogság felé.

Boldog az a nép, amelynek évkönyvei unalmasak. Ez a régi mondás modern fogalmazásban úgy hangzik, hogy boldog az a nép, amelynek lelke szilárd és ellent tud állni a hiszékenységére pályázó közvélemény-csinálók-nak és demagógoknak, akik hangzatos ígéreteikkel ébresztik benne a misztikus hitet ködös ideálokban. Boldog az a nép, melynek lelke szilárdsága mellett elég rugalmas, hogy megérezze intézményei korhadtságának azt az időpontját, amikor azokat újakkal kell helyettesíteni. Minden kormánynak tehát az legyen a célja, hogy a nemzeti lelket megerősítse. A megerősödött nemzeti lélek öntudatlanul fog dolgozni a modern civilizáció föelvén, saját faja kifejlesztésén s öntudatlanul fogja megszerkeszteni azt a társadalmi mechanizmust, amelynek feladata minden egyént arra a helyre elhelyezni, amelyet legjobban be tud tölteni. Ez a megerősödött nemzeti lélek nemcsak az értékteleneket fogja feltartóztatni útjukban, hanem megvetéssel fog elmenni a demagógia mellett, amely érzelmeinek hízelegve, romlását készíti elő.

Az ilyen nemzeti lélekben gyökerezik a faj ereje és a nép hatalma. Ez a lélek hordja magában végzetét s ezért örök társadalmi törvény az, hogy gyenge és határozatlan kormányok, amelyek mesterségesen szított tömeghangulatnak tesznek engedményeket, nagyobb veszedelmei a népnek, mint a legvérengzőbb zsarnokok. Ellenben azok a kormányok, amelyek a nemzeti lélek mélységeiben kutatva, ennek a léleknek megszilárdítását szolgálják, ezek a kormányok tartják kezükben és valóban kormányozni tudják népük végzetét.

A gyilkolás szabadsága és az esküdtszék.

Hamlet veti fel azt a híres kérdést, amelyet a lét és nemlét kérdésének nevez: mi a helyesebb, türelemmel viselni a balsors igáját vagy elküldeni magunkat egy szívünkbe mártott törrel az örök nyugalomba? A modern idők esküdtszéke, a sablonszerűsége felülemelkedő szabad polgár, jogi formuláktól meg nem vesztegetett szabad lelkiismerete erre a kérdésre így felel: Ej! öld meg azt, aki utadban áll! Mindegy az, hogy jogosan állt-e utadba, a fődolog, hogy te maradj életben, én neked adok igazat egy feltétel alatt. Ez a feltétel pedig az, hogy tenger fájdalom vértanújává avasd fel magad, hogy lelked rázkódtatásainak, a sors rúgásainak okává a meg-

gyilkolat tedd, mondd azt, hogy te voltál a méltatlanul megbántott tűró érdem, a megölt volt a dölyfös zsarnok. A megölt véretől csepegő kezedet felmutathatod és mondd, hogy a Gondviselés kifürkészhetetlensége téged tett meg egy nyomorult ember bírójává és te engedelmeskedtél; azt, hogy szeszélyből, orvul, elveteműtségből öltél, meg ne vald s én felmentelek.

Grosavescu operaénekes feleségét, aki megölte urát azért, mert ez őt nem akarta magával vinni egy vendég-szereplésére, a bécsi esküdszék felmentette. Grosavescuné jól ismerte az esküdszékek által megteremtett különleges büntetőjog szabályait s ehhez híven játszotta el szerepét bírái előtt. Már a tárgyalás elején a meghurcolt becsület nevében megtámadta az államügyészt, aki nem hízelt neki vádiratában. A tárgyalás során pedig hitvesét, gyermekének atyját az alacsonyrendű, hitvány, durva emberek szintjére süllyesztette alá, kártyásnak, iszákosnak és házasságtörőnek kiáltotta ki. Jött a tanúk egész sora s valóban bizonyította, hogy a szerencsétlen végű férjet csakugyan látták kártyázni, látták bort inni s látták, hogy nem sütötte le szemét egy idegen csinos nő előtt; igazolták azt is a tanúk, hogy a házasfelek életében volt összezördülés is, sőt heves vita. Mindez elég volt a bécsi esküdteknek arra, hogy elhiggyék a gyilkos nőnek azt a védekezését, hogy ő egy emberi szörnyeteggel szemben a kétségbeesés paroxizmusában, öntudat nélkül nyúlt fegyverhez. Hogy a vádlott nő vad indulattal nemcsak a meggyilkolt becsületét taposta semmivé, hanem mások becsületét és családi életét is megrágalmazta, hogy védekezése tele volt logikai képtelenséggel és lélektani valószínűtlenséggel: mitsem számított. A földolog nem a porladó halott becsülete volt, valóban; nem is az élőké, akik végre is szabadon élnek s nincsenek a vádlottak padjához szegezve, mint a szerencsétlen, gyászba öltözött, könnyeit sűrűn hullató vádlott, aki megtörtén esik össze bírái előtt, gyakran kap szívéhez, mint lelki és testi fájdalmak marcangoltja, hogy végül is ájultan essék össze. Az esküdtek főnöke, a derék betűszedő a felmentő ítélet után kijelentette, hogy teljesen bizonyossá vált az esküdtek előtt a nő beszámíthatatlansága a gyilkosság idején.

Mi elhiszük a bécsi esküdtek teljes jóhiszeműségét, sőt bizonyos igazságszolgáltató dinamikára való törekvést sem tagadhatunk meg tőlük. Hiszen nemrégén egy férjet mentettek fel, aki feleségét gyilkolta meg a legnagyobb kegyetlenséggel, ám neki is sikerült bebizonyítania, hogy felesége házsártos volt, jogtalanul és embertelenül túlozva

férjének azt a hibáskáját, hogy néha napján elidodgált s keresetét is elfelejtette hazavinni, nagyon is emberi okokból. Azzal is vádolta öt az asszony, mondta ez a férj, hogy saját leánya ellen követett el merényletet; voltak ugyan erre halavány adatok a főtárgyaláson, de halavány adatok alapján vádolni egy anyának a férjét, milyen becstelenség, meg kellett öt ölni. A meggyilkolt nem szólhatott. Milyen jó, hogy a megöltek ajkai nem tudnak szólni többé, megtakarítanak sok hiába-szót.

Ha szellemeskedni akarnék, azt mondanám: Követeljük, hogy a halottak is szóhoz jussanak az esküdszék előtt! így azonban csak azt mondom, hogy az ajkak nem taníthatják igazság gyanánt azt, amiről érzi a szív, hogy hazugság. Mert kérdezem: nincs-e minden ember szívébe írva igazság gyanánt az, hogy mindenkinek bűnhődnie kell, aki megölte embertársát, hacsak nem önvédelemből cselekedett, örök jogi szabály ez, egyik alapja minden társadalmi életnek. Nincs olyan indítók a felháborodott lélekben, bármily nemes legyen az, amely feljogosítaná arra, hogy kezébe vegye az igazságszolgáltatás pallosát és büntetlenül mérhessen halálos csapást ellenfelére. Ha pedig ez így van, akkor kérdezzük ismét, honnan vette a jogot és bátorságot az a tizenkét esküdt, szentesíteni egy gyilkos szenvedélyt, meggyalázva az emberi és isteni törvények parancsait? Honnan vette, hiszen az ő szívébe is be van írva az ölés örök tilalma, mint minden embertársába? Mi az, ami bátorságot ad neki, hogy szembeszálljon milliók igazságérzetével? Mi az, ami vakká teszi a saját érdekei iránt is? Hiszen látnia kell, hogy az ilyen ítéletben rejtőző jogosítvány példája ragad s megmételjezi a társadalmat, ösztönzi a ravaszokat és számítókat, a felelősségtől irtózókat és ezzel megingatja annak a társadalomnak oszlopait, amelyben él s amelytől várja a saját maga biztonságának védelmét.

Lehet, hogy ha a tizenkét esküdt közül egynek téték volna feladatává, hogy ítéljen a gyilkosság ügyében: nem merészelt volna szembeszállni az általános jogérzettel, feltéve, hogy nem tért volna ki az ítéletmondás elől azon a címen, hogy nem volt képes behatolni az ügy minden részletébe. Am egészen bizonyos, hogy az ítélet-hozatal vakmerősége és a tájékozatlanságnak a szakavatottság jogaival való felruházása nem az esküdt hibája, hanem az esküdszéki intézményé.

A közélet porondján minduntalan magasra emelnek most egy zászlót, amelyre a szabadság szava van felírva.

Magyaráztatul pedig hozzáteszik többek közt azt is, hogy az esküdtszék bíraskodása a közszabadság egyik legerősebb biztosítója. Kik mondják ezt és miért, meggyőződésből-e vagy tudatlanságból, jóhiszeműen-e vagy romboló szándékkal, azt nem tudom, nem is kutatom. Sőt nem akarván érveimet túlbecsülni, még azt sem vitatom, hogy az esküdtszék a közszabadság biztosítója. Vallom azt is, hogy igazán boldog csak szabad társadalom lehet. Am vallom mindenekfelett azt, hogy a szabadság csak eszköz, a társadalomban való élés egyik módja. Ha azonban ez a szabadság, vagy mondjuk, biztosíték, veszélyezteti a társadalom javát, akkor ezt a szabadságot korlátozni kell, ezt a biztosítékot meg kell szüntetni, mert csak öngyilkos társadalom áldozza fel az egyetemes jólét eszméjét magában foglaló jogeszmét a szabadságnak, hogy csúfosan elpusztuljon a szabadság tiszteletére.

Hogy pedig az esküdtszék, mint intézmény mennyiben tekinthető a közszabadság biztosítékának, arra vonatkozólag vegyék figyelembe ennek a tételnek vitatói az esküdtszék felelőtlenségét. Miben áll az emberiség haladása? Az embereknek a személyiség magaslatára, az egyéniségnek tetőpontjára való emelkedésében. Mit jelent ez? A felelősségérzetet, amely az egyén egyetlen igazi arisztokratikus tulajdonsága. A társadalom el lehet nagy és tökéletes emberek nélkül, de olyan emberek, akikben nincsen felelősségérzet, a biztos romlásba döntenek. Már pedig az esküdtszéki intézmény a felelőtlenség prekonizálása, semmi egyéb.

Legnagyobb élő büntetőjogászunk, Vargha Ferenc, már több mint három lusztrum előtt, amikor még divat volt Magyarországon az esküdtszéki intézményt a modern haladás útjelzőjeként dicsőíteni csak azon az alapon, hogy más művelt államokban is megvan, magasröptű szellemévei, a modern jogfilozófia érveinek gazdag csoportosítása val fejtette ki egyik halhatatlan munkájában a következőket.

Míg a szakbíró ítéletét köteles megindokolni és számot adni azokról a tényezőkről, azokról a tárgyaláson felmerült bizonyítékokról, amelyekre alapítja ítéletét, addig az esküdtnél ellenőrizhetetlenek az ítéletet megalkotó tényezők, mert senki sem kérheti számon tőlük határozatuknak indokát; a tárgyilagosság helyett nyugodtan vezetheti magát az esküdt az érzelmek szeszélyes játékával, a bizonyítékokat akár álmképekkel is helyettesítheti, hiszen egy német bíróság ki is mondta, hogy nem semmi ok az, ha az esküdt a tárgyalást átaludta. Az esküdt

figyelme nem a szakértő figyelme a tárgyaláson, figyelmének forrása csak az érzelem. Ez természetes is, hiszen jogállamban az igazságszolgáltatásnak csak egyetlen feladata van: a jog érvényre emelése. A jogot pedig csak azok emelhetik érvényre, akik a joghoz értenek.

Ezért nem hibás az esküdt, mint személy. Ellenben hibás az intézmény, amely azt a szegény laikust pénzbírsággal kényszeríti, hogy olyannal foglalkozzék, amihez nem ért. Ertelme, nem játszhatván szerepet, érzelmei után indult tehát. Így születnek meg az olyan esküdszéki döntések, mint aminőt kimondtak Grosavescuné ügyében, amely, ismételjük, nem jelent mást, mint a gyilkolás szabadságát. Ez az ítélet is azt bizonyítja, hogy az esküdszék méreggel telt üveg, amelyre azonban ráírták, hogy tokaji bor.

A párizsi esküdszék.

Ismét úgynevezett politikai merénylő pörében hozott ítéletet a párizsi esküdszék s az ítélet általános meglepetésre nem volt felmentő. A fasizmus egyik olasz ellensége volt a vádlott, aki orv módon megölte a párizsi olasz alkonzult. A tettes, mint az olasz hatóságok előtt gyanús egyén, megszökött hazájából s Párizsból útlevelet kért otthonhagyott családja számára. Ez elé azonban a hazai hatóságok akadályokat gördítettek s a vádlott megdühösödött az alkonzultra. Így lett ez a szerencsétlen állami hivatalnok orgyilkosság áldozatává, pedig a pörben bebizonyult, hogy a maga részéről jóindulattal kezelte a vádlott ügyét s az egész párizsi olasz kolónia, mint pártszempontokon felülemelkedő atyai jóságú embert tisztelte.

A gyilkos azzal védekezett, hogy a családja után való sóvárgás elvette az eszét. A perben felolvasták a vádlott feleségének a vádlotthoz írt leveleit, ezekben sok minderről szó van, arról is, hogy az asszony a két kivégzett olasz anarchista ügyében megindult bolsevista tüntetéseket helyesli, valamint arról is, hogy az útlevel ügye a hazai hatóságoknál kezd dűlőre jutni. A gyilkosság tehát meglehetősen nélkülözte a szenvedelem emberi indítékait. Vadállatias ember gyáva gáztetteként kellett volna azt a gyilkosnak beszámítani, hiszen sem a bosszú nem volt érthető, sem pedig a gyilkossággal nem remélhetett sem magának, sem családjának semmi jót.

A vádlott és védője érezte ezt s megkísérelték, rendes

szokás szerint, ezt a gyilkosságot politikai ügyvé átalakítani s a főtárgyalást a fasizmus perévé átjatszani.

Meg is jelentek az olasz kivándorlók, a fasizmus olasz ellenségei, hogy becsmételjk hazájuk fasiszta uralmi rendszerét. Az elnök mindent elkövetett, hogy ezt megakadályozza s a védelmi tanúk rágalmai ellen tiltakozott a főállamügyésszel együtt. Majd midőn egy ügyvéd, a Matteotti-pör egyik védője is a bíróság elé állt s egyenesen Mussolinit vádolta gyilkossággal, az elnök belefojtva a szót, megszüntette kihallgatását.

A tárgyalás igen enyhe ítélettel végződött, amely nem elégtétel sem a jogrendnek, sem a szerencsétlen alkonzul gyászoló családjának.

Bizonyos azonban, hogy az ítélet haladást jelent a párizsi esküdtszék gyakorlatában, mert az ilyen perek felmentéssel szoktak végzödni. Így történt ez Petljuranak, a bolsevizmus nagy ukrán ellenfelének gyilkosa ügyében is, mert ennek sikerült a bűnpert az antiszemitizmus perévé átalakítani s orgyilkosságról az esküdtek figyelmét elterelni. A párizsi lapok meg is jegyezték az olasz alkonzul gyilkosának pere előtt, hogy a politikai merénylök előszeretettel keresik fel Franciaországot, ismerve az esküdtszék befolyásolhatóságát és elnézését. Talán megunták a párizsi esküdtek a politikai bosszú miatt kiömlő sok vért, jegyzi meg az egyik nagy párizsi lap s belefáradtak az ítélezésbe. Csakugyan, eddig mintegy 85 esetben követtek el antifasiszta olaszok véres merényleteket olasz hivatalnokok vagy politikai ellenfeleik ellen.

Ismételjük azonban, hogy az alkonzul gyilkosa ügyében hozott marasztaló verdikt feltűnő enyhésége mellett is haladást jelent. Amint nem kevésbé haladást jelent az, hogy három gyermekgyilkos anyát halálra ítélték, sőt mi több, egy férjgyilkos asszonyt, bár feltűnően enyhén, szintén elítélték.

Mi okozta a változást a párizsi esküdtek magatartásában? Elítélni egy férjgyilkos nőt, halálraítélni a másik nőt, ez új, szokatlan, több, mint egy emberöltőre kell visszanezni, míg ilyesmire példát találunk.

Egyelőre nem tudunk más okot találni, mint azt, hogy megrendszabályozták a tárgyalóterem közönségét. Lehet ugyan az is ok, hogy az esküdtek szolgálati lajstromát nagyobb körültekintéssel állították össze, e rendszabály hatásosságában azonban kevesebb a bizalmunk. Aki azonban tudta, hogy a párizsi esküdtszék tárgyalóterme valóságos színház volt, kabarécillagok és lovagjaik találkozóhelye és eltűrték, hogy a vöröstaláros bírák háta

mögött közönségesen ismert könnyűvérű hölgyek kacsintgassanak ismerőseikre és szendvicset majszoljanak a főügyész vádbeszéde közben, az nagy jelentőséget tulajdonít az új rendszabályoknak. E rendszabályok szerint a főtárgyalás nem bemutatóelőadás s a tárgyalóterem nem musichall, hanem az igazságszolgáltatás díszterme.

Ez a közönség a legkifejezetebb módon befolyásolta az esküdteket. Akárcsak a képviselőházban, a tárgyalás mozzanataihoz képest, hol pisszegett, hol tapsolt, hol helyeselt, hol megbotránkozott. Nem egyszer volt napnál világosabb, hogy az esküdtekre ez a rakoncátlan publikum rádiktálta ily módon a véleményét.

Már most ki irányította, vagy tán helyesebben, ki használta ki ennek a közönségnek véleményét? A törvényszéki szónoklat.

Aki Párizsban vagy másutt is Franciaországban ügyvédi védőbeszédeket hallott, alaposan elámult a francia törvényszéki szónoklat különösségén. Akárhányszor megtörtént, hogy a védőügyvéd hátatfordítva a bíróságnak, a tárgyalóterem közönségének beszélt olyan páthosszal vagy álpáthosszal, amely a mi fogalmaink szerint a nevetőségesség határait érintette, pedig őszintén megvallva, a törvényszéki szónoklat színvonala nálunk is erősen hanyatlott. Valósággal megdöbrent az ember, amikor látta, hogy a párizsi ügyvéd, szüntelen taglejtések kíséretében mennydörgő hangon szónokol a közönségnek helyeslő mosolyok és közbeszólások eléréséért és a jury véleményének meghamisításáért. Most ehhez a tudógyakorlathoz, ezekhez a taglejtésekhez vegyük a védő úr asztalra csapkodásait és lábdobbantásait s behunyva szemünket, akár vívóteremben képzelhettük magunkat. Röviden szólva, a védőbeszédek nem jogász szabatosságot és tárgyilagoságot tűztek ki célul, hanem a népgyűlések dobogóivá alakították át az ügyvédi emelvényt. Elképzelhető, hogy tudásban, ízlésben fogyatékos ügyvéd mivé fejlesztette ki ezt a már megszokott s a bíróság által is eltűrt szónoklási modort.

Azt a közönséget, amely ennek a szónokiásnak hálás bámulója és szolgálatra kész eszköze volt, legújában távoltartják Párizsban a főtárgyalás termétől. Kérdés most már, hogy a teremben szakemberekből és kartársakból álló, mindig szigorú, sőt nem egyszer célzatos bírálata megszünteti-e az ügyvédeknek ezt a szónoklási modorát? Azt hisszük, hogy ebben bízni lehet. Az a szónoklási modor, amely az utcák közönségének imponált, más sajnálatos süllyedésre is vezetett. A tisztelet, amely a

bíróság működésének minden korban és minden népnél kijárt, kezdett csökkenni. Míg azelőtt a bíróság termében való viselkedés és tárgyaló félként való fellépés a tiszteletudó modor iskolája volt, most megfordítva, a sértések iskolája lett. A kifelé beszélő ügyvédek sportként üzték a tanuk sértegetését, a sértett fél becsmérést és kigúnyolását, valamint a bírói tekintéllyel való szembenállást. Ez a modor a felséges népre való hivatkozást képviselte, a hadonászás és ordítás volt az érv, az asztalra való ökölcsapás pedig a bizonyítás, amint szomorúan jegyzi meg egy francia kriminalista. Talán most, mikor a szenvedelmes felkiáltások visszhang nélkül zuhannak a csöndbe, talán most, amikor a publikumból nem tör fel a borzalom, vagy a méltatlankodás: talán most az esküdszék majd szabadon ítél.

A párizsi ügyvédek természetesen panaszkodnak az új rendszabályok miatt. Nincsen többé a teremben az ő közönségük, nincsenek ott barátai és ismerőseik, nincsenek ott a vádlott barátai és barátnői. A párizsi ügyvédek kénytelenek lesznek előbb-utóbb védőbeszédeiket a bíróságnak elmondani.

Az elmúlt nyáron egyébként, épp úgy, mint nálunk kevéssel azelőtt, nagy vita folyt az esküdszék létjogosultságáról. A franciáknál az esküdszék a nagy forradalom hagyománya s így érthető, hogy eltörlése kényes kérdés. Érdekes lesz azonban néhány véleményt idéznünk, mint-hogy nálunk is el-elharsan egy-egy vélemény arról, mily Istenáldás az esküdszék egy országra és nem kevesebb, mint a «közszabadság biztosítóka».

Ezek a vélemények abból az alkalomból születtek, hogy a párizsi esküdszék «enyhítő körülményeket» talált egy rablógyilkos számára, aki áldozata holttestét kifosztása után el is égette. Ez az egyébként minden más tekintetben is ellenszenves rablógyilkos így megmenekült a nyaktől, amin a párizsi jobb érzésű közönség felháborodott s hevesen tüntetett az igazságügyi palota előtt az esküdtek ellen.

A *Candide* című párizsi hetilapban ekkor jelentek meg a következő vélemények az esküdszéki bíraskodásról.

Pierre Laval, szenátor, volt igazságügyminiszter a következőket mondta maró gúnnyal:

Kötelességemnek tartom tisztelettel meghajolni a jury szuverén döntései előtt. A jury nem tévedhet, mert a nép véleményét képviseli, erről pedig írva vagyon, hogy a nép szava Isten szava. Különben pedig nem szeretném elrontani dolgomat az esküdtekkal, mert könnyen lehetek

én is előttük védő. Azért még egyszer mondom, hogy az esküdtszék nem tévedhet soha, soha; az esküdtszék csupa intelligens, felvilágosodott, hivatott, tanult és pártatlan emberekből áll. . . ugyebár?»

Georges Scapini, ügyvéd, országgyűlési képviselő, már nagyon világosan, majdnem gorombán beszél:

A kérdés egyszerű. Tökölkéből áll-e az esküdtszék: igen vagy nem?

A felelet: Igen!

Tehát töröljük el az esküdtszékét. Nincs létjogosultsága s csak ártalmas. Egyébként az esküdtszék nem egyéb, mint a bíróságok bosszantása, amelyek jól tudják betölteni hivatásukat.

Ami pedig a szóbanlévő verdiktet illeti, ehhez hasonló már nem egy izgatta a lelkeket. Ez az eset is azt mutatja, hogy az ilyen verdikt nem pillanatnyi, hanem gyógyíthatatlan baj.

Xavier Vallat, ügyvéd, országgyűlési képviselő véleménye a következő:

A jury a bíraskodás szovjetje. Semmi sem olyan kívánatos, mint az eltörlése. Politika vezérli döntéseiben. Akárhányszor a jury egy része már kész ítélettel ül le a tárgyaláshoz. Már tudja a tárgyalás előtt, hogy igennel, vagy nemmel fog-e szavazni. Emlékszem, hogy Léon Daudet (monarchista vezér) perében a tárgyalás elején így szólt hozzám az egyik esküdt: «Daudet! Természetes, hogy elítélik!» Az ilyen esküdt nem kivétel. Nagyon is sok van ilyen. El az esküdtekkal!

Donat-Guige, a köztársaság főügyésze, akinek egyébként a fentemlített rendszabályok köszönhetők, resignáltán annyit mondott, hogy az emberek inkább eltűrik a rossz törvényeket, minthogy javítsanak rajtuk. Az esküdtszék lélektanát fejtegetvén, megállapította, hogy az esküdt személyes érdekeinek szemüvegén nézi az eléje került ügyet s ha nem tudja magát beleélni a sértett helyzetébe, nem fogja a vádlottat a társadalom ellenségének tekinteni. Bizonyos pedig az, — mondotta végül — hogy az esküdtzéki ítékezés nem egyszer az igazságtalanság diadala.

Mindenesetre tanulságos ez a vita — nekünk is. De nem kevésbé tanulságos a párizsi esküdtbíraskodás mai helyzete is, ha némiképp megkíséréljük az összehasonlítást a mai viszonyainkkal.

Esküdszéki erkölcsstan.

A bécsi esküdszék felmentett egy vádlottat, aki több pisztolylövéssel egy bírósági tárgyalóteremben megölte perbeli ellenfelét azért, mert az rá nézve kellemetlen indítványokat tett a per tárgyalásán. Az egész osztrák közvélemény, pártkülönség nélkül, felháborodott ezen az ítéleten, de hozzátehetjük, felháborodott az egész világon minden tisztességes ember. Éppen ily felháborodás tárgya volt a bécsi esküdteknek az a másik három felmentő ítélete is, amely rövid idővel ezelőtt egy-egy feleséggyilkost, majd egy férjgyilkost mentesített tettük büntetőjogi következményeitől, jóllehet egyik bűnper tárgyalásán sem derült ki az ölésnek csak valamennyire is méltányolható indító oka. E bűnpereknek egyike sem tartozott ama bűnperek közé, amelyeket a felületes szemlélet és az ál-emberiesség kiváltképpen az esküdszékhez utal, mert ebben az intézményben a társadalmi lelkiismeretet sejtí teljesen oktanul. E bűnperek egyikében sem a megrázó emberi szenvedelmek alatt összetört emberi lélek kért irgalmat, hanem a számító gonoszság önző érdeke és prédára leső ragadozó állati kegyetlensége. Ezért írta a Neue Freie Presse már 1927 szeptemberében ezeket a most is oly alkalomszerű szavakat: «ó, tisztában vagyunk a tettes indító okaival. De hol keressük a felmentés indító okát? Miféle törvény az, amely szerint ítélték a nép bírái? Bizonyára nem az írott törvény szerint, nem is az erkölcs, az értelem és az örök emberi parancs szavai szerint, legfeljebb az a törvény szülte ezt az ítéletet, amely elszörnyűködésünkre újra meg újra érvényesül, ez pedig nem más, mint az *esztelenség*, nach dem Gesetz der Serie.»

Ez a legutóbbi esküdszéki ítélet, vele azonos előzőivel együtt méltán keltheti fel azt a félelmet, hogy ezzel az ítélezéssel az emberi élet számító gyilkosok szabad zsákmányává válik a törvény oltalma alatt. De egyúttal méltán ráterelheti a világ figyelmét magára az esküdszékre, mint igazságszolgáltató intézményre, ha íme, sorozatosan előfordul már, hogy főbenjáró ügyekben a tobzódó önkénynek, vagy a cinikus nemtörődömségnek kell tulajdonítanunk a döntéseket. Különösen megokolt ez akkor, ha figyelmünk a francia esküdszék felé fordul, ahol a bécsi ítéletekhez hasonló döntéseket mondtak ki sorozatosan a francia esküdtek. Franciaországban mondták testi sértésben vétkesnek a párizsi olasz konzul gyáva és

leketlen gyilkosát, hogy neki enyhe büntetést adjanak s ilymódon az egész olasz sajtó viharos büntetését idézték fel Franciaország ellen a különben sem ideális francia-olasz viszony nagy kárára. Franciaországban mentették fel Ukrajna nagy fiának, Petljurának gyilkosát, egy csavargó óraslegényt, aki az utcán lesből lőtte le áldozatát, hogy aztán politikai vádakot szórjon rá. Franciaországban mentették fel azt a nőt, aki anyagi okokból megölte napát, hogy aztán az esküdtek előtt jogos bosszúállással mentegőzzék.

Egyike a világ legérthetlenebb dolgainak az esküdtszéki intézmény politikai jelentőségét s az alkotmányos szabadság biztosítékául való feltüntetését hangoztató agitáció. Nyilvánvaló ugyanis az, hogy a modern demokrácia alap gondolatával semmi sincs akkora ellentétben, mint az esküdtszék. A modern demokrácia alap gondolata az, hogy az állam polgára tisztán egyéni értékének megfelelő módon, menten minden más korláttól, részeseüljön az állami hatalom gyakorlásában, tisztán a polgári jog-egyenlőség elvei alapján. Miként egyeztethető össze ezzel az, hogy az állampolgár szakértelem nélkül bíraskodjék, ezt megmagyarázni bajosan lehet.

Mínthogy az esküdtszék bölcsőjét az európai kontinensen a nagy francia forradalom ringatta, azt hisszük, hogy az esküdtszéki intézmény meghonosításában és dicsőítésében az a titokzatos erő érvényesül, amit Gustave Lebon *mentalité jakobine*-nak nevez. Ez a jakobinus szellem fogta igájába az esküdtszéket, hogy aljas és vérengző bitorlásának demokratikus színezetet adjon. S bár megszületésekor az esküdtszék, mint a zsarnokság mindenre képes felbéreitje mutatkozott be Európa előtt, sikerült bevonulnia a demokrácia jogcímén Európa legtöbb államába. E bevonulás titkát megoldja a történet filozófusa, ha a jakobinus szellemet elemeire bontja fel. Ezek az elemek: az észszerűség mellőzése, a szenvedelmek kifejlesztése és a misztikus hiedelem felkeltése. Ez a jakobinus szellem áll őrt az esküdtszék mellett, hogy minden észszerűtlensége mellett is a demokrácia elengedhetetlen feltételeként ünnepelje s elhitesse a tömegekkel, hogy az esküdtszék ellenségei a zsarnokság barátai.

Aki ismeri a politikai izgatások lélektanát, az megérti a jakobinus szellem céljait. Megérti, hogy az esküdtszéki bíraskodás a jogrend és a jogérzet lerombolására alkalmas intézmény, megérti tehát, hogy ezt a jakobinus szellem mindig követelni fogja. Ő nagyon is jól tudja, hogy az esküdtszék a jakobinus szellem ellen is mondhat ki ítéletet.

De ez nem fontos, hanem az igazságszolgáltatás tekintélyének megrendítése a fontos. A jakobinus szellem tudni fogja, mit tegyen, ha pártfogoltja, az esküdszék, ellene dönt. Sacco és Vanzetti esetében telekiabálta a világot az osztálybíráskodás vádjával s elhallgatta, hogy ezt a két csavargó anarchistát munkásokból álló esküdszék ítélte halálra. Mikor pedig Bécsben most két éve nem hozott neki tetsző ítéletet az esküdszék, felgyújtotta az igazságügyi palotát.

Magyarországon 1900-ban kiterjesztették az esküdszéki bíráskodást a közönséges büntettekre. Alig egy évtized leforgása alatt már tanúja lehetünk — szégyenkezve kell bevallanunk — a magyar esküdszék új büntető jogtételei kialakulásának. Ez a büntetőjog ártatlannak nyilvánította Nyúli Mihályt, aki ügyvédjének költségnyelvüket pisztolylövésekkel intézte el, ártatlannak nyilvánította Kovács Gyulát, aki lesből meg akarta gyilkolni Tisza Istvánt, a képviselőház elnökét az országgyűlés ülés-termében, ártatlannak nyilvánította Haverda Máriát, az anyagyilkost. S mindezzel együtt járt a felmentett gyilkosok utcai ünneplése, az erkölcsi és ízlésbeli eldurvulás retentő lejtője.

És ellenére az esküdszék homlokán sötétlő bünbélyeknek, ellenére a hazai és külföldi elszomorító példának, milyen különös és milyen csodálatos hangokat hallunk, hogy az esküdszék a népszabadság apoteózisa, a jogfolytonosság és a demokrácia velejárója, alkotmányos létünk biztosítója.

Ezt az esküdszéket, ezekkel a gyönyörű jelzőkkel valóban kibírhatják nagy, hatalmas államok. De, hogy kibírja-e a megcsonkított Magyarország, ez nagy kérdés. A magam részéről semmiesetre sem mernék igennel válaszolni, mert tudom, hogy Angolországban, az esküdszéki ősi hazájában is csak a hagyományokhoz való ragaszkodás élteti ezt az intézményt, de lényegében véve az igazi bírói hatalom ott is a hivatásos bíróság kezében van.

Egy dolog azonban egészen bizonyos. Az esküdszéki intézmény életbelépése a demagógia bevonulását jelenti a törvényszék tárgyalótermébe és az igazságszolgáltatás termébe a revue-színház nézőterévé süllyesztené le, amint ez Bécsben és Párizsban volt nem egyszer szemlélhető. Ez az, amivel gondolkodóba kell ejtenie a megcsonkított Magyarországot. Nekünk, akik oly sokat veszítettünk amiatt, hogy a demagógia uralma alá hajtottuk egykor fejünket, nagy okunk van mindörökké emlékezetünkbe vésni Taine szavait: A demagóg és a haramia közt benső

hasonlat van; mind a kettő bandavezér s mindegyiknek alkalomra van szüksége, hogy megalakítsa bandáját.

Nekünk nagyon kell félnünk ezektől az alkalmaktól.

Az esküdszék alkonya.

Időnkint, bár az ország közvéleményének minden visszhangja nélkül, fel-felharsan egy-egy kiáltás az esküdszéki bíraskodás visszaállításáért, mint a demokratikus berendezkedés egyik legfőbb kellékéért, mint a szabadságjogok biztosítékáért. Legújabbán pedig még felvetettek egy új érvet: e szerint az esküdszék bevinné az igazságszolgáltatásba az életet, a megváltozott időkhöz való alkalmazkodás modern szellemét.

Bármily homályos legyen is ez az utóbbi érv, bizonyára azt akarja mondani, hogy a rendes bíróságok a konzervatív szellemet képviselik, talán a maradiságot is, az esküdszék pedig a fejlődést és a haladást.

Ezt az érvet vagy a tudatlanság, vagy a rosszakarat szülte. Kár is rá szót vesztegetni. Hogy a magyar bíróságoknak modern színvonal tekintetében a legnyugat-európaibb gondolkodás sem tehet szemrehányást, ez általánosan elismert tény. Hogy bíróságaink kodifikálatlan magánjogunk mellett is megmaradtak ezen a színvonalon, sőt az élettel a legszorosabb kapcsolatot tartották fenn, erre a legutóbbi évtized adta tán a legfényesebb bizonyítékot. Arra különben, hogy az esküdtbíróságot, mint a modern haladás szellemének letéteményesét állítsa szembe a rendes bíróságokkal, eddig az esküdszék legkitartóbb rajongói sem gondoltak.

Nem lehet azonban eléggé tiltakozni az ellen, hogy az esküdszéket, mint az úgynevezett szabadságjogok biztosítékát emlegessék szüntelenül, mert ez nem jelent kevesebbet, mint a politikai szempontok összekeverését az igazságszolgáltatás szempontjaival. Ez az eszmekör a francia forradalomból ered, amely Angolország vak utánzásában boldogította a kontinenst az esküdszékkel. Az egyik rejtett gondolat, amely később az esküdszékethozó többi államot is vezette, kétségtelenül az volt, hogy ezzel Angolország hatalmának és dicsőségének vélt alapjait lemásolják, csak azt felejtették el, hogy Angolország nem annyira intézményekben és kódexekben kereste hatalmának, szabadságának és függetlenségének biztosítékait, hanem fegyvereiben és önmagában. Azt is elfelejtették, hogy az angol esküdszékétől még annak gondolata

is távol van, hogy politikai cél szolgálatába állítsák. Benne van ugyan az angol nemzeti érzület, de kizárólagosan az igazságszolgáltatás céljaira s Angolországban bizonyára csörgősapkát nyomnának annak a fejébe, aki az angol esküdszéket a népfenség apoteózisaként, mint a közszabadságok védelmezőjeként, mint a politikai zsarnokság féjkjeként, vagy más efféleként ünnepelné. Nagy tévedés tehát az angol esküdszéket, mint valami tündöklő demokratikus intézményt magasztalni, már csak azért is, mert Angolországot ilyen szempontok az esküdszékekkel kapcsolatosan sohasem vezették, nem is szólva arról, hogy Angolország sohasem volt demokratikus s ma sem az.

Carrara, a nagy olasz jogtudós megjegyezte már «A büntető jogtudomány programja» című korszakos művében, hogy Angolországot csak felületes ismeretek alapján lehet a büntető igazságszolgáltatás terén mintaképképnek tartani. Az angol esküdszék példája mutatja talán legjobban, mennyire elhibázott dolog idegen nemzeti talajon kinőtt és idegen faj szellemétől áthatott intézményt másolni és más nemzeti talajba, más szellemségbe átültetni. Olyan kísérlet ez, amely a pusztá véletlentől függ, hogy beválják. Az angol esküdszék csak angol nemzeti talajba való, mert az angol esküdszék misztériumát, az angol nemzeti lelket épp oly lehetetlenség idegen talajban belevinni ebbe az intézménybe, amint lehetetlenség az agyagszoborba életet lehelni. Pedig az angol nemzeti jelleg nélkül az esküdszék mindenütt élettelen szobor marad. Természetes tehát, hogy az angol esküdszéket úgy, mint az Angolországban van, nem is merték átültetni a kontinensre, csak mint az igazinak korcsát. Pedig talán éppen abban van az esküdszék titka, amit belőle a kontinensen kihagytak. Az angol bírónak ugyanis joga van a főtárgyalás befejezése előtt egy esküdszéket felosztatni s új esküdszéket összehívni, minden különösebb alakiség nélkül, ha az esküdtek magatartása, vagy bizonyos szabálytalanságok miatt az ügy helyes eldöntésére veszedelmet lát. Joga van az angol bírónak az esküdteket egyszerűen hazaküldeni, ha viselkedésüket, egyéniségük megnyilvánítását aggodalmasnak találja az igazságszolgáltatás szempontjából, sőt joga van az esküdszék verdiktjét egyszerűen félretenni. A főtárgyalást vezető bírónak ekkora hatalma mellett megértjük, miért boldogulnak Angliában az esküdszékekkel, viszont elismerhetjük, hogy ha nálunk, vagy akár másutt a kontinensen ekkora hatalmat adnának a bírónak az esküdszékekkel szemben, ez az általános európai felfogás szerint az esküdszéki bíraskodás egyenes

kigúnyolása lenne. Angolországban, ahol halottkémlő esküdtszék is van, sőt a terhesség megállapítása végett is bizonyos esetekben esküdtszék határoz, Angolországban, ahol európai értelemben vett királyi ügyészi intézmény sincs, mindez természetes. Pedig az angol esküdtszék általában szigorú ítéleteket hoz s távol állt mindig annak megengedésétől, hogy a bűnért való felelősséget a szenvedély játékvá játsszák át. Olyan botrány sem történt meg Angliában soha, aminő a hitvesgyilkossággal vádolt szép orosz grófnő bűnperében megtörtént a velencei esküdtszék előtt: egy esküdt egyszer csak felállt s közölte a bírósággal, hogy halálosan beleszeretett a vádlottba.

Az esküdtszék mellett felhozott legkomolyabb érv tudvalevőleg az, hogy a laikus bíró függetlenebb a kormánytól, mint a szakbíróság. Ne foglalkozunk most azzal a természetes ténnyel, hogy a függetlenség az egyéni lélekben gyökerező tulajdonság, ehhez pedig intézményeknek semmi közük. Csak utaljunk a történelem tanulságaira, — amire Vargha Ferenc, a nagy magyar kriminalista, már a mi esküdtszékünk behozatalakor rámutatott — mennyire naiv észjárásra, mennyire a történelem nem ismerésére vall az a felfogás, amely felfordult társadalmi viszonyok közt az esküdtszék állítólagos függetlenségében keresi a biztosítékot egy uralmon lévő hatalommal szemben. Az esküdtszék függetlensége üres fogalom, jelszó!

Ezt a megállapítást mindjárt megszületésekor világgá hirdette maga a francia forradalom esküdtszéke. Ennek hozzájárulásával és közreműködésével vitték ugyanis végbe a legaljasabb és legkegyetlenebb vérengzéseket. És ki hinné, maga az angol esküdtszék sem marad ki ebből a megállapításból. Mikor Angolországban hosszú időközön át az önkény és pártszenvédély dühöngött s Angolország történetét hasonlóná tette Pitaval bűnkrónikáihoz, az angol esküdtszék is a hatalom urainak, bitorlóinak vérengző szolgáljaként mutatkozott be.

Nem csoda tehát, ha legújabb korunk története kétségtelen tanúságot szolgáltat amellett, hogy az esküdtszékéből egész Európa kiabrándult. Erre mutat elsősorban az, hogy éppen úgy, mint nálunk, másutt is a legnagyobb közönnyel van a nép óriás többsége ebben az intézményben való szolgálat vállalás iránt. Még a műveletlen ember is ösztönszerűen érzi talán, hogy a haladás tulajdonképpen a hivatások elkülönülésében áll, mert a szakszerűség kellékei csak így valósulhatnak meg. A laikus bíró általában csak az avatatlanságot és kontárságot képviselheti az igazságszolgáltatásban, a szakbíróság feladata az ész-

szerű fejlődést előmozdítani az igazságszolgáltatásban a tudományosság alapjain.

Franciaországban már évtizedek óta készül az esküdtzék reformja, hogy véget vessenek a botrányos felmentéseknek s az esküdtzék önkényeskedéseknek. A reformjavaslatok politikai okokból nem jutottak dűlőre, ezért egyelőre az esküdtzék hatáskör és a nyilvánosság korlátozásával kísérleteznek. 1924-ben Németország eltörölte az angol esküdtzék értéktelen kontinensi utánczásának utolsó nyomait is. Belgium és a genfi kanton Magyarország 1913-i esküdtzék reformja nyomain haladva átalakították esküdtzék intézményüket. Az esküdtzéknek hazánkban érvényre jutott kijavítása azonban éppen úgy, mint a nyomainkon haladó államok reformjai már az esküdtzék intézmény lényegét támadják meg, amiből logikusan következnie kell a nyilvánvalóan általánosan válságba jutott egész intézmény teljes kiküszöbölésének.

A modern jogfejlődés tehát éppenséggel nem kedvez az esküdtzék intézménynek s Tarde-val együtt vallja, hogy az esküdtzék intézménye a haladás szempontjából az istenítéletek és a kínvallatások lapjára tartozik. A modern ember előtt világos, hogy a büntető igazságszolgáltatás célja a társadalom védelme s ezt nem biztosíthatja az esküdtzék tántorgó igazságszolgáltatása, mert az ilyen igazságszolgáltató szerv kezéből a tömegek veszik át az igazságszolgáltatás feladatát, ez pedig nem egyéb, mint visszaterés a barbárságba.

Azok, akik az esküdtzék intézményét a modern jogfejlődés követelményeinek ellenére is meg akarják menteni, azzal a belátó javaslattal állnak elő, hogy emelni kell az esküdtzék erkölcsi és szellemi színvonalát. Ezek szintén a demokrácia szent nevében ragaszkodnak az esküdtzékhez a végsőkig s nem is gondolják, mekkora megsértése a demokráciának javaslatuk. A demokrácia megsértődése jogos, ezt elismerhetjük, mert ezzel a javaslattal az esküdttek újonczódása kikerülhetetlenül bizonyos osztályok kizárására vezetne, márpedig nem igaz az, hogy az esküdti feladat eszményi betöltéséhez szükséges ítélőképesség, élettapasztalat, jellembeli függetlenség, mérséklet és a meggyőződés bátorsága csak egyes társadalmi rétegek tulajdonsága lenne. Megvannak ezek a tulajdonságok minden társadalmi osztályban és rétegben, csak meg kellene keresni az ily tulajdonságú egyéneket. Az ilyen hatósági feladat sikere azonban minden valószínűség szerint az ábrándok világába tartozik.

Memento mori!

Magyar, emlékezzél a korra, amikor nemzet süllyedt el, emlékezzél 1918 októberére. Megjelentek országodban a pokol követői, hogy elveszítsenek az örök kárhozatban. Emlékszel-e, hogy a kárhozat ügyvivői azt hirdették neked, hogy ők a te megmentőid? Te hittél nekik s harcos apáid szent földjét szemed láttára foglalták el toprongyos, lopakodó bandák s te ölbetett kezekkel nézted ezt, mert előbb lomhán túrted el, hogy fegyvereidet kivegyék kezedből a Sátán küldöttei. Emlékszel-e arra, ami ezután következett, hogy a magyar királyság napja leáldozott? Emlékszel-e a sötét mennyboltra összeszabdalt hazád felett? Emlékszel-e, mint hulltak le a magyar égről a magyar csillagok?

Először a Dicsőség hullott le,
Aztán a Hatalom,
Aztán a Korona,
A kettős kereszt s a Hármashalom;
Aztán a Szabadság,
Azután a Hit,
Aztán a Remény,
Nyomán a lefutott csillagzatoknak
Maradt a Csend,
S a Sötétség az égbolt peremén.

Azután perbeszálltál a Végzettel, amelyet magad idéztél fel magad ellen tunyasággal és hiszékenységeddel. A pokol küldöttei egy szemrándulásodra elszöktek innen, ó, ha tudtak volna csak egy esztendővel előbb, mily nagy erő a tekintet, amelyből a bátorság és az akarat villan elő. A tompa rémület, amelyet a Sátán küldöttei ólomsúlyként dobtak országodra, hogy elnémuljon a szabad szó és elvetéljen a szárnyaló gondolat, elszállt s te magadra eszmélve tiltakoztál a sírből, amelybe belelöktek s felemelted újra a nemzeti zászlót, életed zászlaját. A kárhozat propagandája elnémult s a pokol követői elszöktek országodból. S míg te Istenhez fohászodva hozzáfogtál a haza romjainak eltakarításához s helyreállítottad a becsületet, a jogot és a törvényt, addig az országodból elszökött sírásók összegyűltek haditanácsra, hogy újból elveszejtsenek.

ő, nem volt már semmid, amit irigyelni lehetett volna tőled. Minden oldalról állig felfegyverkezett ellenség vett körül, leste minden mozdulatodat, hogy ha ez a mozdulat netán fenyegető lenne, halálosan lecsapjon

rád. Országod vérző csonk volt, zsebeid üresek, a nyomor jalkiáltása és a megalázás keserősége mindenütt. Am becsületedet nem vehették el és nem vehették el hitedet a jövőben, amikor a sötét magyar menny bolton az lgazság napja fog ragyogni. Ez a hit volt a te egyetlen erőd, leroskadó inaid egyetlen támasztéka, lelked erejének egyetlen záloga.

Mit kellett azonban látnod? Belső ellenségeid, akiket egykor ostobán trónra ültettél, mert szabadságot hirdettek neked és menekvést ígértek a veszedelemből, de akiket később elkergettél, mert szavuk hazug volt s szabadság helyett az önkényuralom igájába fogtak s mert menekvés helyett ők hozták nyakadra az ellenséget, ezek a belső ellenségeid túl a haza határain idegen oltalom alatt újra tömörültek, szabadság volt írva újból zászlajukra, Rákóczi és Kossuth nevét emlegették, magukat emigránsoknak nevezték, ők beszéltek a magyar jövőről, mintha mi sem történt volna, mintha nem is ők képviselték volna a magyarság végső pusztulását. A szép jelszavak elszakított testvéreid felé szóltak, feléd dobogó hű magyar férfiszívekhez, hogy ne legyen többé reményük benned, mert te a becstelenség országában élsz. Becstelen országod csak akkor lesz újból tisztos tagja a népek társadalmának, ha ők ide visszajönnek, azt mondták.

Azt mondták, hogy országod kormányzója közönséges rablógyilkos, országod kormánya vakmerő kalandorok büntettes-szövetkezete. Ezt kiáltották Európa felé, hogy ne álljanak szóba veled, magyar, mert nem vagy arra méltó. Emlékszel-e a gyászos évekre, amidőn hiába kiáltottad Európa fülébe panaszaidat és tiltakozásaidat. Emlékszel-e a kimondhatatlan nyomorra és szenvedésre, amely a sötét kétségbeesés földjévé tette hazádat? Ezekben az időkben ez a magát emigránsnak nevező banda büszkén szólt a nagyvilág közvéleményéhez, a rágalmak özönét, a becsmérlés minden válfaját kipróbálta elszigeteltségeden, hogy megvessenek és magadra hagyjanak a világ népei.

Könnyen tehették. Míg te, magyar, barát és összeköttetés nélkül viaskodtál megcsonkított hazád ezer bajjával, ők nagy pártfogókkal dicsekedhettek. Kisantantnak hívták azt a védő és támadó szövetséget, amelyet a magyarság ősi ellenségei alakítottak s zsoldjukba fogadták a szökevényeket, hogy szolgálják legyenek céljaikban. Vállalták ezek a hitvány szerepet s nem rajtuk múlt, hogy nem ölheték meg a magyarság becsületét és erkölcsi erejét. A kisantant nagyon jól tudta, hogy ha a magyar-

ság erőre kap, szét törekszik törni Trianon béklyóit és a világ ítélőszéke elé viszi a gyalázatos parancsot, amelyet békeszerződésnek neveztek. Meg kell ezt akadályozni, így határozták el s ennek módja pokolian egyszerű volt. A magyarság becsületét el kell venni s önbizalmát meg kell semmisíteni. Magyarországot, mint a legsötétebb Aziát mutatták be Európának, ahol nincs közbiztosság, jogrend, konszolidáció. Ez az állam veszedelmes Európa békéjére, mondották, odasüllyedt már, hogy nemzetközi beavatkozással kell élére állítani olyan kormányt, amely demokratikus megújodást s állami rendet teremt. A nemzetközi beavatkozásra azért van szükség, mert a kormányzó és kamarillája, valamint a Bethlen-kormány katonai diktatúra alá vetette az országot, a terror fegyvereivel minden szabad gondolatot üldöz, minden ellenzéki megmozdulást irtalmatlanul elnyom. Magyarországon a fehér terror dühöng, üldözik a munkásosztályt, visszahívják a Habsburgokat a magyar trónra, az oligarchia osztályuralma ókori zsarnokság orgiáit üli a látszatalkotmányosság mezében. Az országban szerteszét fegyveres bandák és titkos szervezetek készítik elő az új háborút a szomszédos államok ellen s merényleteket forralnak az államfők ellen.

Ezt hirdette a kisantant sajtója, ezt hirdették a zsoldjában álló magyarországi szökevények kitarított magyarnyelvű sajtójukban. Azt kiabálták Európa felé, hogy a magyar nép lelkesen várja vissza az októbrizmus apostolait és a népköztársaságot, bennük látja annak a bizonyos demokratikus megújodásnak hivatott magvetőit. Mi vagyunk azok, kiáltották Európának, akik biztosítani tudjuk magyar földön az európai békét, segítsetek minket oda vissza, amíg nem késő!

A kisantant boldog örömmel pártfogolta a szökevény sajtót, hiszen ez a program valóban olyan volt, ahol a kisantant megtalálta a magyar erő lerombolását, a szökevény-had pedig az egykor már élvezett hatalom reményességét.

Am nem akarta Isten, hogy a magyarság elpusztuljon. Az októbrizmus nemzetközi erőszakkal való restaurálásának álma szertefoszlott, a magyarság nemzetközi elszigeteltsége bár hosszú volt és elveszett évek átkát nyomta a magyar ügyre, mégis lassan, de biztosan enyhült.

Ma már a magyarság felemelheti szavát a nagyvilág előtt, ma már barátsági szerződést kötött egy nagyhatalommal s nem fullad értéktelen bankók özönébe a magyar

pénz hitele. A kisantant propagandája változatlanul tombol ugyan tovább s bámulatos ügyességgel használ ki minden alkalmat a magyarság ellen, de bebizonyult, hogy a magyarországi szökevények sajtójának támogatása már nem a régi jó üzlet. Ezt a hadat tehát elérte méltó végzete. Elvesztette kitartoit, hangjuk ereje mind jobban megtört a magyar igazság tiszta ércszaván, amely az idők haladtával be fogja zúgni az egész világot, mint egy nemzet feltámadásának hűsvéti harangszava.

A kisantant belátta, mennyire tévedett, mikor egy hazaáruló banda megvásárolhatóságát összetévesztette a magyar nemzet legyőzésével. Belátta maga is, hogy ennek a bandának rágalmai és hazudozásai nem a történelem és nem a politika lapjaira, hanem a büntető igazságszolgáltatás levéltárába tartoznak. Belátta a magukra hagyta egykori zsoldosait.

És most ezek az árulók, akik miatt következett el a megszállás, a szovjetrérmuralom, Trianon és az oláh fosztogatás, akik a legvéresebb órákban még mélyebbre akarták döfni a Magyarország szívébe mártott tört, ezek most kopogtatnak az elárult ország kapuján és bebocsátatást kérnek, oh, nem bűnbánattal, hanem kényszerűségből, mert nem akarnak elpusztulni, bűneik méltó következményeiként, hanem mert meg akarnak élni e hazán. A megfizetett és kirúgott selyma most vakmerően újból a politikus tógáját ölti fel és szövetséget keres, azt hangoztatva, hogy felette a történelem hivatott ítéletet mondani. Nem szereti, ha beszélnek az árulás orgiáiról, amikor habzó serleget ürített nemzete ellenségeinek üdvösségére. Nem szereti, mert utálja a felelősséget s nem akarja, hogy emlékezzenek gatzetteire. Ez az emlékezés elrontaná az ő számítását, amely e haza földjén újból és szünetlenül csak az: résen állni és lesni egy újabb alkalomra, amikor minden megrendül ismét s Magyarország sorsáról parkettáncosok és szovjet-kémek alkudozhatnak.

Magyar, emlékezzél arra a korra, amelyet ezeknek az embereknek neve és múltja jelent. Emlékezzél a halálra, amelyet ezek készítettek elő neked, nem meg-rázó temetést, világot betöltő jajszóval, hanem a becs-telenség és tehetetlenség lassú haldoklását, amelyet nem illet meg a gyászkönny, hanem csak a megvetés elrán-dult mosolya.

Magyar, emlékezzél a stagirai bölcs szavára, aki évezredekkel ezelőtt arra figyelmeztette a népeket, hogy az állam és haza ellen feltámadó bűnössel szemben jól gon-

dőlj a meg lépéseit, mert nem egyszer ezeken a lépéseken múlik az, hogy az állam rendje újból meginogjon és felboruljon. Magyar, emlékezzél arra, hogy a történelemben minden bünt utolér a Nemezis, még a tehetetlenséget és az okatlan nagylelkúséget is.

És emlékezzél nagy költőd szavaira:

Istennél a bocsánat!
S bűnért irgalmazás;
Csak egy, mit nem bocsát meg . . .
A hazaárulás!

A magyar állam nevében!

Az egész világon elterjedt francia nyelvű magyarázó szótár, a *Petit Larousse*, közli Magyarország nagy címerének képét a Szent Koronát tartó angyalokkal, de azt jegyzi meg, hogy Magyarországnak köztársasági alkotmánya van.

A francia szótáríró e felületességében mi is bűnösök vagyunk, legalább is annyiban, hogy az ezeréves magyar királyság eszméjét s azt, hogy alkotmányunk a királyság intézményének sértetlen fenntartását vallja alapelvül, nem domborítjuk ki eléggé a nagyvilág előtt.

Ennek egyik példája az, hogy a királyi bíróságok a fennálló szabályok szerint ítéleteiket *a magyar állam nevében* hozzák meg, illetve hirdetik ki.

Ez a szó: *állam*, olyan jogi fogalom, amelynek bölcsészeti értelmét a nagyközönség alig ismeri, sőt általában azt lehet mondani, hogy ennek a fogalomnak koránt sincs ünnepies jellege, hanem mint a polgárok közigazgatási, pénzügyi és közjogi függőségének kifejezője, avagy mint az államkincstár különböző vonatkozásainak mutatója él a köztudatban.

Kétségtelen, hogy az állami élet olyan ünnepi megnyilatkozásánál, mint az ítékezés, az lenne megfelelőbb, ha az igazságszolgáltatás jogának kútforrásául tisztán az állami főhatalomra történék hivatkozás olyan alakban, amelyhez nem kapcsolódik sem az adóvégrehajtó, sem valamely földrajzi terület képe.

Csodálatosképpen mindenkinek elkerülte a figyelmét az, hogy nekünk van olyan közjogi fogalmunk, amely félreérthetetlenül, kizárólagosan, az erkölcsi finomság élességével s amellet szinte titokzatos ünnepiességgel fejezi ki az állami főhatalom jellegét: ez a *Magyar Szent Korona!*

A magyar nemzet az államot, mint a társadalommá szervezett nemzet egységét a Szent Koronában látta megtestesítve. A Szent Korona valóságos megszemélyesítője az állami főhatalomnak, úgyhogy régi közjogi törvényeink és tanításaink, amint ismeretes, a Szent Korona egész testéről beszélnek s ezen értik az államhatalom teljességét egyrészt, másrészt a magyar birodalomnak közjogi és fizikai foglalatát. Aki jogokat élvezett az országban, az a Szent Koronától kapta s ezért a Szent Korona tagjának nevezték. Ma, amidőn nincs jogtalan polgár, minden polgár a Szent Korona tagja. A király felett is, mint magasabb eszmei egész, a Szent Korona áll, amely együttesen magában foglalja a királyt és nemzetet, sőt azonos a haza fogalmával is.

A magyar géniusznak csodálatraméltó alkotása a Szent Korona tana, amelyben rejlő államjogi elmélet a magyar közjognak és állami szervezetnek ma is kiinduló pontja.

Szent István trónja ma is fennáll; a korona, amely fejét ékesítette, ma is szent ereklyénk; a közös hagyományok, amelyek az ország népeit egységes nemzetté forrasztották össze, ma is élnek s a Szent Koronához vezetnek vissza. Jól mondja egyik legnagyobb szónokunk: «Mintha a Koronának bővülő hatása lett volna, olyannyira hajolt meg mindenki annak szent neve előtt; mintha a nagy Isten a Koronához kötötte volna a nemzet sorsát is: midőn a Korona tisztelete ingataggá lett, ingadozott maga az egész nemzet! A Szent Korona az összetartás zászlaja lett és ma is az. A vélemények harca itt megszűnt, a pártok szenvedélye itt elhallgatott, a gyűlölet itt lerakta fegyvereit, a hazafiság innen nyert táplálékot, buzdítást az összetartásra.»

Vájjon nem vétkezünk-e önmagunk ellen, ha hátérbe szorítjuk azt az eszmét, amelyet a Szent Korona fejez ki, amely egyesíteni van hivatva a szíveket és lelkeket e fenséges jelvény alatt?

Vájjon nem félünk-e, hogy a Szent Korona eszméjének elhalványodásával nem halványodnak-e el a kapcsolatok, amelyek a nemzet egészét ősrégi intézményeihez és azokhoz fűzik, akiket a történelem és a hagyomány a magyar nemzet sorsához fűzött?

Vájjon nem gondoljuk-e, hogy ez az elhalványodás végleges megsemmisülésével járhat mindannak, amit az első szent király lángelméje és tetteje alkotott?

A magyar nemzet legdicsőbb emlékei Szent István koronájával vannak összeforrva; a Szent Korona védő-

szárnyai alatt fejlődünk, művelődünk s dacoltunk az öldöklő századok vérzivatarában. Ez gyűjtötte maga köré Szent István birodalmának országait és népeit; varázshatása magyarázza meg a hűség érzelmeit, amelyek még akkor is megnyilvánultak, amikor mi magunk lettünk hűtlenné a Szent Koronához. E varázshatását a Szent Korona ma sem vesztette el.

A magyar Szent Korona jelképezi nemzeti államunk egységét, amely betölti Magyarország összes népeinek egész múltját. Közös áldozatok tartották fenn dicsőségben, közös emlékek szentelték meg. Magyarország összes népeinek osztatlan, szent öröksége, benne van minden, ami minden magyarul dobogó szívnek örök ideálja. A reménytelenség súlya alatt zokogó hazafiúi fájdalom nem homályosíthatja el a belőle kiáradó fénysugarat, amely igazságot, jogot, hatalmat jelent és feltámadást!

Vájjon miért helyettesítettük ezt a nekünk mindent jelentő, mindent ékesszólan megmondó fogalmat egy holt fogalommal, melyen csak annyi az ünnepiesség, hogy rajta könyvek szaga érzik?

Vájjon miért nem ítélkezik a magyar bíró a Magyar Szent Korona nevében?!¹

¹ A felvetett eszmét később magáévá tette az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület is, majd az országgyűlés Zsitvay Tibor dr. igazságügyminiszter javaslatára törvénycikkelyt alkotott. E szerint a magyar bíróságok ma már a Magyar Szent Korona nevében hozzák meg ítéleteiket.

TARTALOM.

	Oldal
1. A meggyőződés bátorságáról. Beszéd a Sol-Clubban, 1929 május 23-án	5
2. Mi a bolsevizmus? Rendőr, 1927. december 24., 1928. január 7	8
3. Tűz a föld alatt. (A bolsevizmus Magyarországon) Magyar Szemle, 1929. november.....	16
4. A III. Internationale, mint büntetőjogi fogalom. Budapesti Hírlap, 1927. július 10.....	24
5. A bolsevista párttag viszonya hazájához, a III. Internationale-éhez és a Szovjet-Unióhoz. B. H. 1928. július 15.....	28
6. A szovjeturalom, mint az emberiség gyalázata. (Egy érdekes emlékirat.) B. H. 1927. szeptember 16	31
7. Lenin, mint a bolsevista terror atyja, B. H. 1927. május 22.	34
8. A forradalom modern technikája. Társadalomtudomány 1929. novemberi szám	37
9. A hivatásos lázítás. Magyar Szemle, 1930. novemberi szám.....	49
10. A forradalom szelleme. B. H. 1928. nov. 6	55
11. A polgárháború alapszabályai. B. H. 1926. október 24.	59
12. A balkáni bolsevista arcvonal. B. H. 1927. október 7.	62
13. Külföldi magyar bolsevista szervezetek. B. H. 1927. december 29.....	65
14. Sztálin és Trockij. Magyar Szemle 1928. március	71
15. Ifjúság és bolsevizmus. B. H. 1931. július 5.....	81
16. Moszkva parancsa. B. H. 1930. december 14.....	84
17. Üzenet Moszkvából. B. H. 1931. szeptember 27.....	87
18. Biatorbágyi tanulságok. Rendőr, 1931. október 3.	89
19. Front unique. (Franciaország küzdelme a bolsevizmussal.) B. H. 1927. június 5.....	93
20. Küzdelem a részeg és örült óriás ellen. B. H. 1928. febr. 28.....	99
21. A bolsevizmus a francia parlamentben. B. H. 1928. jan. 14.....	102
22. A társadalom büntetőjogi védelme a forradalmi mozgalmak ellen. Steinecker-emlékkönyv. Budapest, 1931.	105
23. Kossuth Lajos köztársasága. B. H. 1925. szeptember 13.....	108

24. Robespierre mellszobra. B. H. 1926. március 18	112
25. A demagógia módszereiről. B. H. 1928. július 22	115
26. Mi a hazaárulás? B. H. 1925. december 25	118
27. Magyarország becsülete. B. H. 1926. január 17	125
28. A becsület rejtelve. B. H. 1925. április 21	129
29. A mi reakciós hírnevünk. B. H. 1929. február 17	131
30. A katona és a pacifista. B. H. 1931. március 22	135
31. Gondolatok a francia Pantheonban. B. H. 1928. szeptember 16	138
32. «Magyar Gironde». B. H. 1927. február 6	141
33. Nemzetközi szervezet a bolsevizmus ellen. B. H. 1927. augusztus 28	142
34. Az orosz-magyar kérdés nemzetközi jogi szempontjai. B. H. 1927. szeptember 23	148
35. Politikai büntettes-e Kun Béla vagy közveszélyes gonosztevő? B. H. 1928. május 6	153
36. Az átértékelt francia forradalom. B. H., 1928. ápr. 8.	156
37. A belső ellenség. B. H., 1927. nov. 10	162
38. Magyar szó, idegen szív. B. H. 1931. április 19	164
39. A politikai bűncselekmény. B. H. 1927. június 26.	167
40. Henri Barbusse szovjet-tügynök. B. H. 1928. június 3.	170
41. Albert Einstein és a bolsevizmus. B. H. 1928. augusztus 12	173
42. Román Rolland és Gorkij Maxim a szovjet-barátok. B. H. 1928. május 20	176
43. A vörös Parnasszus. B. H. 1927. december 25	179
44. Vértbosszú a diplomáciában. B. H. 1927. június 15	184
45. Az orosz dumping. B. H. 1931. május 3	186
46. Szocializmus és bolsevizmus. I—II. B. H. 1927. június 10., 1928. június 12	190
47. A szocialista és bolsevista ellentét színjátéka. B. H. 1930. december 25	196
48. Az angol parlament a szocializmus ellen. B. H. 1928. ápr. 1	202
49. Meg kell-e keresztelni a szocializmust? B. H. 1931. október 31. és Detroiti Magyar Hirlap. 1931. november 24	204
50. Szocialista toborzó a székesfővárosban. B. H. 1931. jan. 18	207
51. A marxizmus új köntöse. B. H. 1931. december 16	209
52. Rendszerváltozás és szociáldemokrácia. Társadalomtudomány 1931. december	212
53. Az örültség tanulságai. B. H. 1929. május 19	215
54. Hol van demokrácia Európában? (Ajtay Gábor dr. könyve.) B. H. 1931. június 7	218
55. A monarchikus elv Magyarországon. (Észrevételek Weis István Hova? c. könyvére) B. H. 1931. dec. 5.	223
56. A híres bűnpörök és a társadalmi lélektan. B. H. 1929. február 10	226

57. Az angol munkáspárt programja a választásokon. B. H. 1929. június 8	231
58. Mi a közvélemény? B. H. 1929- április 28.....	234
59. A gyilkolás szabadsága és az esküdtszék. B. H. 1927. június 28	237
60. A párizsi esküdtszék. B. H. 1928. december 2	241
61. Esküdtszéki erkölcstan. B. H. 1929. június 23	246
62. Az esküdtszék alkonya. B. H. 1931. április 5.....	249
63. Mementó móri B. H. 1928. január 22.....	253
64. A magyar állam nevében. B. H. 1926. április 1	257